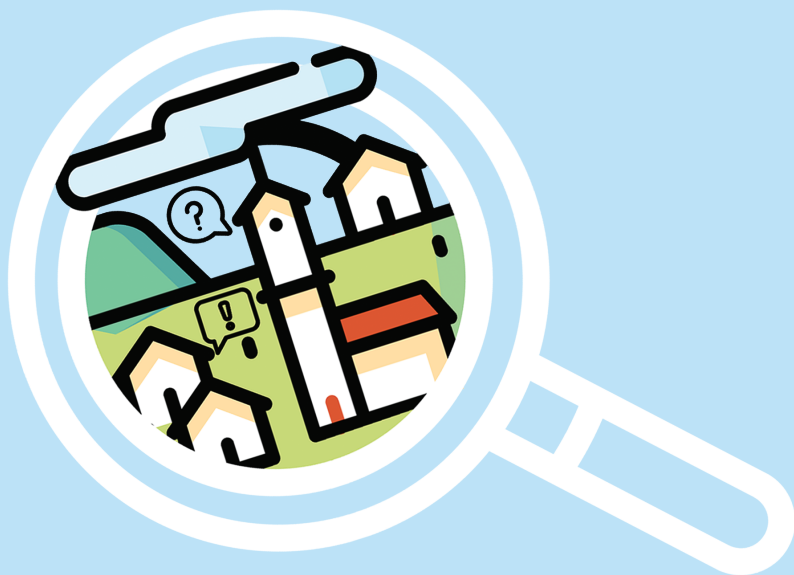

Faluszemináriumi kutatások

Egercsehi- 2. forduló

MAGYAR REGIONÁLIS
TUDOMÁNYI TÁRSASÁG

MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhely
MATE Faluszeminárium

ACTA REGIONIS RURUM
20.

Faluszemináriumi kutatások
Egercsehi, 2. forduló

MATE
Gödöllő, 2026

Sorozatszerkesztő
Nagyné Molnár Melinda PhD (MATE Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet)

Technikai szerkesztő
Horváth Judit

Borító
Szalai Norbert

Nyelvi lektor
Bogárdi Tünde PhD (EKKE)

Szakmai lektor
Kassai Zsuzsanna PhD

A fotók készítői (2024)
Nagy Kamilla
Nagyné Molnár Melinda

A kiadvány a Kulturális és Innovációs Minisztérium és a Nemzeti Tehetség Program által támogatott NTP-SZKOLL-25-0014 "Gazdasági és társadalmi kihívások a hazai területi folyamatokban" című pályázatnak köszönhetően valósult meg.

KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS
MINISZTERIUM

Nemzeti Tehetség
Program

©Szerzők, 2026; Szerkesztő © Nagyné Molnár Melinda, 2026

A lapszámra a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

This issue is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license:

CC-BY-NC-ND-4.0

Kiadja: Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

H-2100 Gödöllő, Páter Károly u.1.

Tel.: + 36-28/522-000

<https://www.uni-mate.hu>

A folyóirat honlapja: <https://journal.uni-mate.hu/index.php/arr/index>

Felelős kiadó: Prof. dr. Gyuricza Csaba, rektor

Felelős szerkesztő: G. Szabó Sára

ISSN 1789-5588 (Print)

DOI: 10.56617/arr.20

<https://journal.uni-mate.hu/index.php/arr/hu/issue/view/728>

Tartalom

Átalakuló Egercsehi – monitoringvizsgálat (2016, 2024) <i>Nagyné Molnár Melinda</i>	5–16
Társadalmi helyzetkép Egercsehin a népszámlálási statisztikák alapján <i>Máji Donát – Tőzsér Máté</i>	17–30
Utcaképelemzés Egercsehiben <i>Kátai Balázs Elek – Nagyné Molnár Melinda</i>	31–46
A múlt terhe és a közösség ereje: társadalmi alkalmazkodási folyamatok egy bányabezárások utáni településen <i>Gerencsér Ilona</i>	47–62
Égészégi állapot és egészségügyi ellátás Egercsehin <i>Bálint Csaba – Nagy Kamilla</i>	63–88
A helyi oktatás és szociális gondoskodás Egercsehiben <i>Bogárdi Tünde</i>	89–102
A mezőgazdaság helyzete és szerepe Egercsehiben <i>Ritter Krisztián – Lőrinc Balázs</i>	103–124
Kisboltok szerepe a vidéki gazdaságban – élelmiszer-kereskedelmi kisvállalkozások vizsgálata Egercsehiben <i>Vigh Csenge</i>	125–134
Az egri turisztikai ökoszisztémába való bekapcsolódás potenciáljának vizsgálata <i>Kovács Csaba József</i>	135–150
Egercsehi mentális térképezésének tanulságai az MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhely kutatásainak tükrében (2016, 2024) <i>Nagyné Molnár Melinda</i>	151–172
Átalakuló vidéki társadalom egy posztindusztriális bányásztelepülésen – Egercsehi társadalmi-gazdasági trendjei <i>Nagyné Molnár Melinda</i>	173–180
Errátum	181–182

Content

Transformation of Egercsehi – a monitoring study 2016, 2024 <i>Nagyné Molnár, Melinda</i>	5–16
Social overview of Egercsehi based on census statistics <i>Máji, Donát – Tózsér, Máté</i>	17–30
Street image analysis at Egercsehi <i>Kátai, Balázs Elek – Nagyné Molnár, Melinda</i>	31–46
The burden of the past and the power of community: social adaptation processes in a post-mine-closure settlement <i>Gerencsér, Ilona</i>	47–62
Health status and healthcare in Egercsehi <i>Bálint, Csaba – Nagy, Kamilla</i>	63–88
Local education and social services in Egercsehi <i>Bogárdi, Tünde</i>	89–102
The status and role of agriculture in Egercsehi <i>Ritter, Krisztián – Lőrinc, Balázs</i>	103–124
The role of small shops in the rural economy – a study of small food retail businesses in Egercsehi <i>Vigh, Csenge</i>	125–134
Evaluating integration potential in Eger's tourism ecosystem <i>Kovács, Csaba József</i>	135–150
Lessons from Egercsehi's mental mapping based on research conducted by the Hungarian Regional Science Association (MRTT) Village Seminar Research Workshop (2016, 2024) <i>Nagyné Molnár, Melinda</i>	151–172
Social and Economic Trends in Egercsehi – Transformation of a Post-Industrial Mining Community <i>Nagyné Molnár, Melinda</i>	173–180
Erratum	181–182

Átalakuló Egercsehi – monitoringvizsgálat (2016, 2024)

Nagyné Molnár Melinda

egyetemi docens, MATE Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet, Vidék- és Területfejlesztési Tanszék, 2100 Gödöllő, Páter K. u. 1.

Összefoglalás: A Magyar Regionális Tudományi Társaság Faluszemináriumi Kutatóműhelyének nyolc hazai mintahelye közül Egercsehi egy olyan sajátos fejlődési pályájú vidéki település, melynek a 20. század elejétől a szénbányászat vált a meghatározó gazdasági és társadalomszervező tényezőjévé. Miközben ennek köszönhetően a falu jelentős népességnövekedésen és infrastrukturális fejlődésen ment keresztül, a bányabezárás (1990) után ez a felfelé ívelő pálya megtört. Jelen tanulmány annak a 2024-es kutatásainkból készült kötetnek a bevezetője, melyben lefektetjük a kutatás alapvető céljait, elveit, módszereit. Mivel a Faluszeminárium lényege a monitoringvizsgálat, így itt kerül összegzésre mindaz, ami módszertani, kutatásszervezési szempontból összekapcsolta a 2016-os és a 2024-es esztendő vizsgálatait. A tanulmánykötet, benne ez a tanulmány is hozzájárul a periférikus, posztindusztriális falvak fejlődési pályáinak jobb megértéséhez, és alapot szolgáltat a helyi fejlesztési stratégiák megalapozásához.

Kulcsszavak: kutatási koncepció, társadalmi, gazdasági helyzetfeltárás, kutatómódszertan

Transformation of Egercsehi – A monitoring study 2016, 2024

Nagyné Molnár, Melinda

associate professor, Hungarian University of Agriculture and Life Sciences, Institute of Rural Development and Sustainable Economy, Department of Rural and Regional Development, H-2100 Gödöllő, Páter K. 1., Hungary

Abstract: Among the eight domestic sample sites of the Village Seminar Research Project of the Hungarian Regional Science Association, Egercsehi is a rural settlement with a distinctive development trajectory, where coal mining became the dominant economic and social organizing force from the beginning of the 20th century. While this led to significant population growth and infrastructural development in the village, this upward trajectory was interrupted after the mine closure in 1990. This study serves as the introduction to a volume based on our 2024 research, in which we outline the fundamental objectives, principles, and methods of the research. Since the essence of the Rural Seminar lies in monitoring studies, this section summarizes the methodological and research-organizational aspects that connect the investigations conducted in 2016 and 2024. The volume of studies, including this paper, contributes to a better understanding of the development paths of peripheral, post-industrial rural settlements and may provide a foundation for the formulation of local development strategies.

Keywords: research concept, social and economic status, research methodology

Bevezetés

A 2006-ban alakult Faluszemináriumi Kutatóműhely nyolc hazai mintahelyen vizsgálja a rurális térségeink társadalmi- gazdasági átalakulásának folyamatát. A monitoringkutatásunk során a mintahelyekre időről időre visszatérünk, miközben értelmezzük a látható és a lehetséges trendeket (Nagyné Molnár, 2022). A Faluszemináriumi Kutatóműhelyünk 2016-ban végzett kutatást Egercsehiben először. A falu monitoringvizsgálatára, azaz az itteni vizsgálat második fordulójára 2024-ben került sor.

Egercsehi az Egri járásban, Heves vármegye északi csücskében, az Ózd-Egercsehi medencében helyezkedik el, a Bélápátfalvai, valamint a Pétervásárai járással határosan, de Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye Ózdi járása is lényegében a szomszédban van (1. térkép).

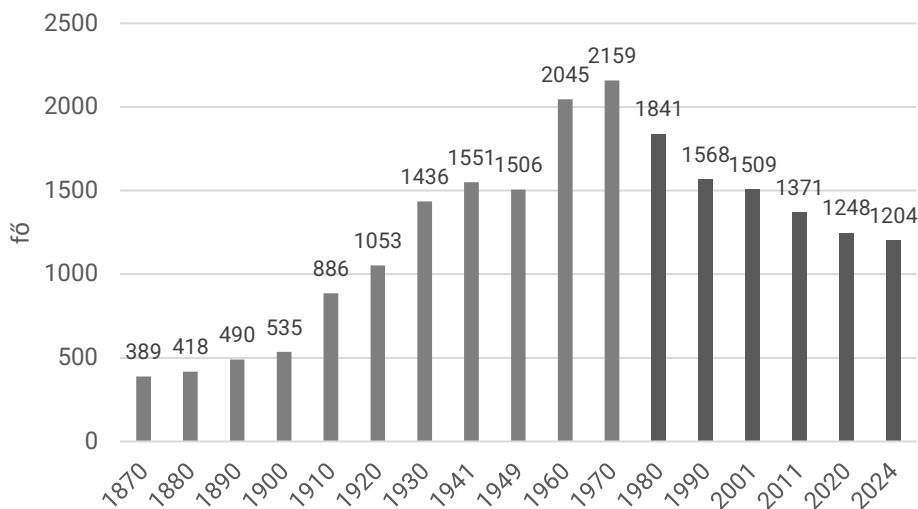
1. térkép. Egercsehi közigazgatási területe és szomszédsága

Forrás: Google Maps alapján szerkesztette a szerző

Egercsehi különlegessége, hogy olyan falusi, vidéki karaktert képvisel, ahol az elmúlt száz évben a meghatározó településfejlesztő tényező a bányászat volt (Csiffáry, 2011). Gazdaságtörténeti értelemben tehát Egercsehi nem szokványos vidék, bár a kitermelő-alapanyag-ipar is ugyanúgy a primer szektor része, ahogyan a mezőgazdaság is.

Az Egercsehiéhez hasonló településtörténettel, bányászmúlttal máshol is találkozhatunk. Persze nem mindenhol a szénbányászat volt a jellemző. Egercsehi esetében a mélyművelésű szénbányászatot 1907-ben kezdték meg (Csiffáry, 2011). A

nagy munkaerőigényű beruházás robbanásszerű változást hozott, ami a népességszám változásában is megmutatkozott. A nehézipari konjunktúra pártállami éveiben egy második hullámhegy is látható a népesedési folyamatokban. A pár száz lelkes falut fénykorában több mint kétezren lakták (1. ábra).

1. ábra. Egercsehi jelenlevő és lakónépességének alakulása 1870–2024

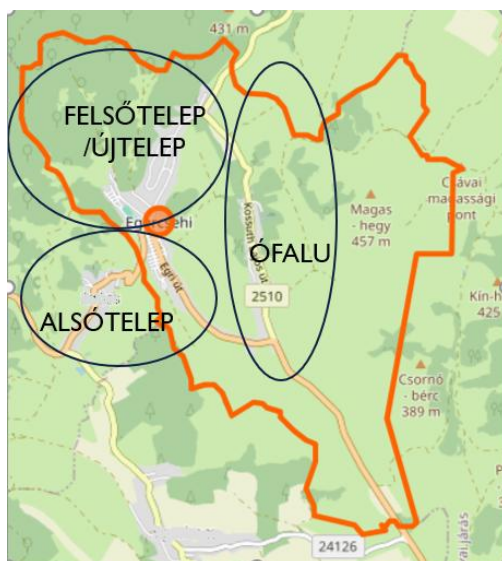
Forrás: KSH népszámlási adatok, valamint a TelR adatai alapján szerkesztette a szerző

Egercsehi korábbi hagyományos (agrár)falusi képe tehát új társadalmi és térbeli mintázatokkal bővült. A bányai beruházás nem csupán új gazdasági értéktermelő tényezőként változtatta meg a falut. Nemcsak foglalkoztatásában, megélhetésében mutatott új vonásokat az új korszak. A bányásztársadalmat élénk közösségi, kulturális és sportélet tartotta össze, ami abban az időben megkívánta, hogy legyenek ennek megfelelő intézmények: kultúrház, mozi, közfürdő, strand, tekepálya, focipálya stb. Ez a paraszttársadalom hagyományos közösségi formáitól nagyon eltérő társadalmi szokások megjelenését jelentette, és egyben másfajta térhasználatot.

A mélyreható térbeli és társadalmi átalakulás látható következményeként a hagyományos, agrárjellegű falurész (Ófalu/ Falu) mellett létrejött egy fizikailag különálló bányásztelep (Alsótelep, Felsőtelep/Újtelep), amely ma is sajátos település-szerkezeti és társadalmi mintázattal bír. Ez nemcsak földrajzi, hanem funkcionális elkülönülést is jelentett. A település fejlődésének sajátossága tehát az a kettősség, hogy a paraszti gyökerekkel rendelkező „Ófalu” és a bányatelepi részek (Alsótelep, Felsőtelep, Újfalu) hosszú időn keresztül párhuzamosan léteztek, más-más megélhetési, társadalmi, közösségi viszonyokkal (2. térkép). Ebből adódóan Egercsehi a rendszerváltást két, relatíve egymáshoz nem igazán integrált struktúrában érte

meg. Ezt az eleve nehéz örökséget bonyolította, hogy a nehézipari konjunktúra összeomlásával, 1990-ben Egercsehiben bezárták a bányát (Csiffáry, 2011). A falu korábbi gazdasági stabilitása megingott. A nehézipari örökség egy része emlékparkba, múzeumba került, egy másik része felhagyott üzemterületként maradt hátra. A változás nemcsak gazdasági, hanem társadalmi vonatkozásban is kedvezőtlen folyamatokat indított el. A Beluszky-Sikos (2007) szerzőpáros által a 2001-es népszámlálási statisztikai adatokra épített falutipizálás ezt a korábban jól prosperáló, gazdag falut is a rossz munkaerőpiaci helyzetű, közepes méretű, stagnáló népességű, sok kiingázót számláló falvak csoportjába sorolta. A 2016-os kutatásaink célja annak megértése volt, hogy miként jutott ide a falu. Azt már akkor megállapítottuk, hogy a szénbánya 1990-es bezárása, mely megszüntette azt a gazdasági alapot, amely a település újkori fejlődését meghatározta, évtizedekkel később is érzékelhető a térszerkezeti és társadalmi különbségekben.

A Kutatóműhelyünk 2024-es küldetése hasonló volt a 2016-oshoz: diagnózist készíteni a funkcióvesztésről, a legújabb kori gazdasági kihívásokról, a demográfiai, a közösségi trendekről, mely tényfeltárás reményeink szerint hozzájárulhat ahhoz, hogy a falu megtalálja a megújulásához vezető utat. A 2024-ben végzett kutatómunka során nagy hangsúlyt fektettünk a 2016-ban nyert eredményeink felülvizsgálatára. Ez azt is jelenti, hogy a jelen kötet tanulmányaiban igyekszünk a 2016–2024 közötti időszak összehasonlítását elvégezni, ebből rajzolva meg a település fejlődési irányait.

2. térkép. Egercsehi három-osztatúsága

Forrás: Google Maps alapján szerkesztette a szerző, 2026

Problémafelvetés

2016-ban öt nagyobb téma köré építettük a kutatásainkat. Vizsgáltuk egyrészt a falu földrajzi (Molnár, 2016/B) és mentális térszerkezetét (Molnár, 2016/C). A társadalmi tér értékelésekor átfogó demográfiai elemzést (Bogárdi, 2016/A) végeztünk, melyet kiegészített egy munkaerőpiaci elemzés is (Balogh, 2016). A társadalmi térben a civil aktivitást (Kassai, 2016/A), a közösségi trendeket is megvizsgáltuk (Gerencsér, 2016). A helyi közszolgáltatások működését is feltérképeztük, különös tekintettel az egészségügyre (Bálint, 2016) és a szociális ellátórendszerre (Bogárdi, 2016/B). A gazdasági trendek vizsgálata során összegeztük a bányásmúlt jelenkori örökségét (Demeter Péter, 2016), az agrárszektor perspektíváit (Demeter Petra, 2016), valamint a turizmus lehetőségét is elemeztük (Zsarnóczy, 2016). A helyi vállalkozók és szolgáltatásaik is bemutatásra kerültek (Kútvölgyi, 2016). A térkapcsolati elemzés során Egercsehi településhálózaton belüli helyzetéről is készült értékelés (Nagy, 2016).

2024. augusztus 27. és szeptember 3. közt a monitoring-vizsgálatban tizenöt fő vett részt. Közülük a következő kutatók készítettek tanulmányt:

- *Máji Donát és Tózsér Máté* a falu társadalmi helyzetképéről készített statisztikai elemzést;
- *Gerencsér Ilona* a közösségformálódás tanulságait vizsgálta;
- *Bogárdi Tünde* a szociális ellátórendszert tanulmányozta;
- *Bálint Csaba és Nagy Kamilla* az egészségügyi állapot és ellátás helyzetét elemezte;
- *Ritter Krisztián és Lőrinc Balázs* a mezőgazdaság helyzetéről, szerepéről készített felmérést;
- *Vigh Csenge* a helyi élelmiszerkereskedelmi kisvállalkozásokat tanulmányozta;
- *Kovács Csaba József* az egri turisztikai ökoszisztémába csatlakozás lehetőségét elemezte;
- *Kátai Balázs és Nagyné Molnár Melinda* a falu utcakép-elemzését végezte el;
- *Nagyné Molnár Melinda* mentális térképezést is folytatott;
- *Nagy Alexa, Mezei Martin és Lugosi Gábor* a terepi kutatásban, kérdőívvezetésben segített.

Kutatásmódszertan

Az Egercsehiben zajló kutatásunkhoz kapcsolódóan fontos kiemelni, hogy a Faluszemináriumi Kutatóműhelyben összetett kutatási módszertannal dolgozunk. Min-

den kutatási témára a neki adaptív módszertannal készül kutatási terv. Az alábbiakban azon módszertani eszközök bemutatását végzem el, melyek minden tanulmány írásához hozzátartoznak. Az egyes témák egyedi kutatási módszertanai a konkrét tanulmányhoz kapcsolódóan kerülnek bemutatásra.

Szakirodalom—és dokumentumelemzés

Ami a kutatás előkészületeit illeti, a 2023/2024-es tanév tavaszi félévében a Faluszeminárium című tantárgy keretein belül áttanulmányoztuk a vonatkozó szakirodalmat. Ebben részben a térségről, a faluról, a szénbányászatról megjelent forrásmunkákat vizsgáltuk meg (Csiffáry, 2011; Szenttamási, 2007; Molnár, 2016/A; 2016/B, 2016/C; Bogárdi 2016/A, 2016/B; Nagy, 2016; Demeter, 2016; Demeter, 2016; Kút-völgyi, (2016); Zsarnóczky, 2016; Balogh, 2016; Bálint, 2016; Gerencsér, 2016; Kassai, 2016./a, 2016/B; Molnár, 2022), de tágabb összefüggésben is vizsgáltuk a falvak, közelebbről Egercsehi kihívásait, például a KSH Fenntartható fejlődés indikátorainak tanulmányozásával, és olyan forrásmunkák elemzésével, melyek az egyes témák kidolgozásához, operacionalizálásához elengedhetetlen volt: Zsibók et al., 2024; Nemes Nagy, 2005; Beluszky-Sikos, 1982, 2007; Gerle 1971). A dokumentumelemzés során jelentések, térképek, pályázatok, programok dokumentációját ismerhettük meg különböző kérdésekben.

Adatbázisok másodelemzése

Ami az adatbázis-használatot illeti, ezek forrásai főleg az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TelR), a KSH által üzemeltetett Területi Statisztikai Adatok Rendszere (TSTAR), valamint az Általános Mezőgazdasági Összeírás (ÁMÖ) adatbázisa voltak. Használtunk papír alapon rendelkezésre bocsájtott adatokat is. A kutatás során minden egyes tanulmányban hivatkozás van az adatok forrására.

Személyes interjú

A kutatási témák többsége megköveteli, hogy a vizsgálat során ne csak írott vagy statisztikai forrásokra támaszkodjunk, hanem az adott területhez kapcsolódó, releváns tapasztalatokkal és ismeretekkel rendelkező személyeket is megszólítsuk. A személyes interjú, mint kvalitatív, „puha” módszer lehetőséget ad arra, hogy mélyebb rétegekbe tekintsünk: olyan információkat, benyomásokat és véleményeket tárjunk fel, amelyek segítenek a kevésbé ismert vagy nem teljesen tisztázott ok-okozati összefüggések megértésében. Minden egyes tanulmány külön-külön jelöli az interjúalanyok közléseit.

A falukutatásaink során leggyakrabban strukturált, zárt interjúkat alkalmazunk, amelyek előre megtervezett kérdéssor és logika mentén haladnak, így biztosítva az

összehasonlíthatóságot és az adatok rendszerezhetőségét. Emellett azonban fontos szerepet kapnak az informális, kötetlen beszélgetések is, amelyek nagyobb szabadságot adnak a válaszadóknak, és gyakran olyan spontán, árnyalt információkhoz vezetnek, amelyek a formális keretek között nem feltétlenül jelennének meg.

Személyes megfigyelés

A személyes megfigyelés olyan, közvetlen tapasztalatszerzésen alapuló kutatási módszer, amely lehetővé teszi, hogy mélyebb betekintést nyerjünk egy adott helyi jelenség, intézmény, program vagy közösségi folyamat működésébe. Segítségével nem csupán a felszíni történések rögzíthetők, hanem a mögöttük húzódó mechanizmusok, kapcsolatrendszerek és viselkedési mintázatok is jobban megérthetők. Ez különösen fontos olyan esetekben, amikor a vizsgált jelenségek nehezen ragadhatók meg pusztán dokumentumok vagy statisztikai adatok alapján.

A részvétel nélküli megfigyelés során a kutató külső szemlélőként van jelen: nem avatkozik be a folyamatokba, hanem objektív módon figyeli és rögzíti az eseményeket. Ez a megközelítés segít megőrizni a vizsgálat távolságtartását és csökkenteni a befolyásolás kockázatát. Ide sorolhatók például a tér-érték-elemzés vagy a mentális térképezés módszerei, amelyek a térhasználat, az észlelt környezet és a helyi jelentések feltárására irányulnak. Ezzel szemben a résztvevő megfigyelés során a kutató aktívan bekapcsolódik a vizsgált folyamatokba, és belső szereplőként is tapasztalatokat szerez. Ez lehetővé teszi a mélyebb megértést, hiszen a kutató nemcsak megfigyeli, hanem át is éli a helyi viszonyokat. Ilyen módszer alkalmazható például a helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezések, a civil szervezetek, a falunap vizsgálatakor, ahol a részvétel segíti a döntési folyamatok, együttműködések és kihívások közvetlen megtapasztalását.

A falukutatás során a személyes megfigyelés mindkét formája fontos szerepet játszik, hiszen egymást kiegészítve járulnak hozzá a helyi társadalmi és gazdasági folyamatok komplexebb, árnyaltabb feltárásához.

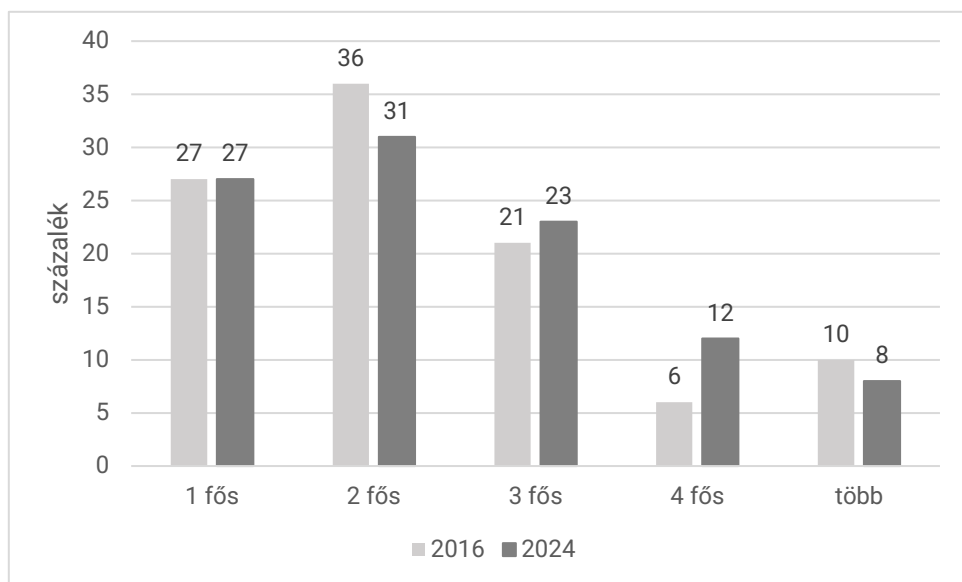
A kérdőíves felmérés

A kérdőíves felmérésünk szisztematikus jelenléti vizsgálat. Kiindulópontunk a település lakottsága. Ebből fejtjük vissza a mintavételt. Minden esetben egy nagyjából 20%-os mintavételre törekszünk. A felmérésünket háztartásokra vonatkoztatva terveztük és szerkesztettük meg; azaz egy háztartásból egy kérdőív született. A kérdőívezés során arányos mintavételre törekedtünk, azaz a rövidebb (kevésbé lakott) utcákból kevesebb, a hosszabbakból (nagyobb lakottságú utcákból) több mintát vettünk.

A mintavételünk nagyságrendjének megértéséhez érdemes a KSH által közölt lakónépesség adatokból kiindulni. 2016-ban Egercsehin 1295 fő lakott. A 8 évvel későbbi kutatásunk idején a lakónépesség 1301 fő volt. 2016-ban összesen 114 db

értékelhető kérdőív készült, ami a kérdőív adatai alapján (a háztartásban élők tagjainak összeszámlálásával) egy 279 főt magában foglaló népesség vizsgálatát jelentette. Eszerint nagyjából a falu minden ötödik lakosáról (az összlakosság 22%-a) volt információnk a kérdőíves vizsgálat során. 2024-ben összesen 119 db kérdőíves kitöltés történt, ami a kérdőív adatai alapján (a háztartásban élők tagjainak összeszámlálásával) egy 293 főt magában foglaló népesség vizsgálatát jelentette. A mintavétel tehát közel azonos százalékarányt jelentett, mint 2016-ban: az összlakosság mintegy 23%-ára terjedt ki. Így a 2024-es kutatás során is nagyjából minden negyedik ötödik egercsehi lakosra kiterjedő vizsgálat zajlott.

2016-ban és 2024-ben is a megkérdezett háztartások legnagyobb része 2 fős volt. Az 1 főssel együtt ez képezte a háztartások nagyobbik felét. A 2024-es vizsgálat esetében a 4 fős háztartás reprezentativitása viszont jóval magasabb volt, mint a 2016-os esetében (2. ábra). 2016-ban a legnépesebb háztartásban heten éltek, 2024-ben nyolcan. Ha a megkérdezett személyek nemi hovatartozását nézzük, akkor azt mondhatjuk, hogy a válaszadásban 2016-ban a nők és férfiak szerepe kiegyenlített volt: 51%-uk férfi, 49%-uk nő volt. 2024-ben viszont a válaszadók nagyobbik fele (56%-a) nő volt, 44%-a férfi.

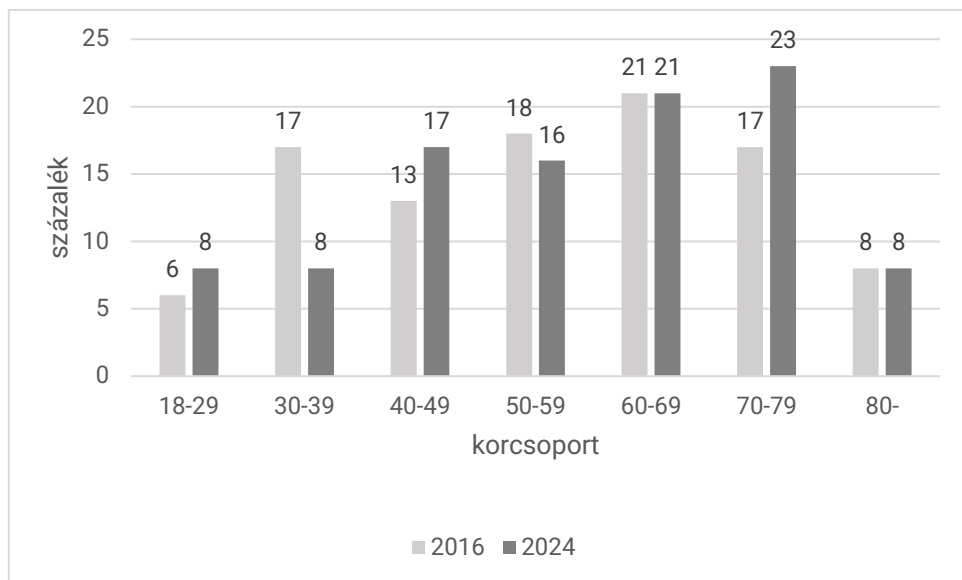

2. ábra. A válaszadók háztartása 2016-ban és 2024-ben (%)

Forrás: a 2016-os és 2024-es kérdőíves adatok alapján szerkesztette a szerző, 2026

Korcsoport szerint vizsgálódva megállapítható, hogy 2016-ban a megkérdezettek 46%-a volt 60 év feletti. Ebből az következik, hogy felülreprezentált volt az idősebb generáció a kérdőíves mintavételezésben (a TelR statisztika szerint a 65 év feletti

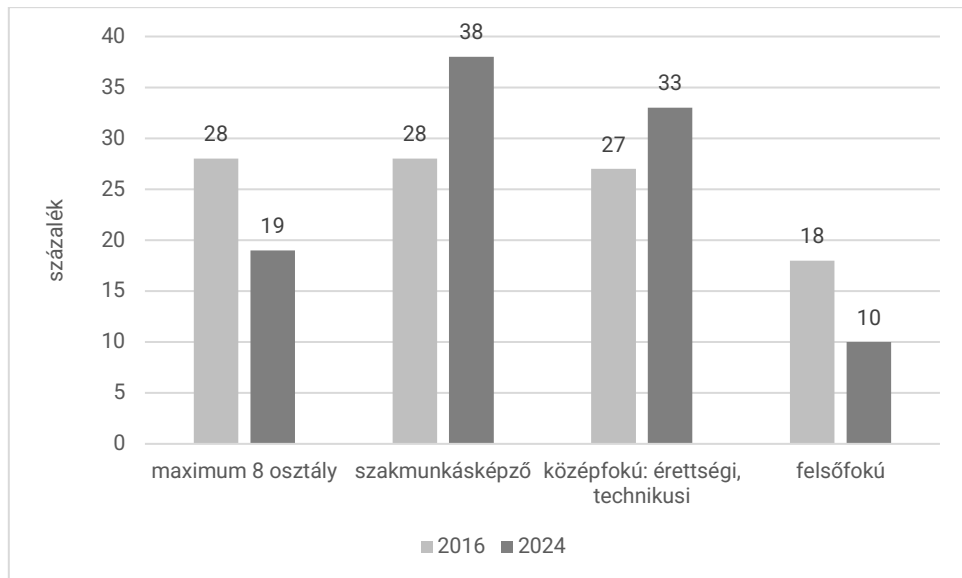
aránya 2016-ban 21% volt) (Molnár 2016/A). 2024-ben még idősebb volt a mintavételünk: a 60 év feletti aránya 51% volt (3. ábra), miközben a TelR adatok szerint (2024) a 65 év alattiak aránya 17%-ra mérséklődött.

3. ábra. A válaszadók korcsoportonként (%)

Forrás: a 2016-os és 2024-es kérdőíves adatok alapján szerkesztette a szerző, 2026

Ami a megkérdezettek iskolai végzettségét illeti (4. ábra), 2024-ben jóval kisebb arányban szerepeltek a mintavételben a maximum 8 osztályt végzettek (2016: 28%, 2024: 19%), és csökkent a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya is (2016: 18%, 2024: 10%). Jelentősen nőtt ugyanakkor a szakmunkásbizonyítvánnyal rendelkezők aránya (2016: 28%, 2024: 38%). 2024-ben a 16 éves és idősebb népesség iskolai végzettségéhez viszonyítva azt mondhatjuk, hogy a diplomások (megkérdezettek közt 10%) még mindig felülreprezentáltak voltak (a TelR adatok alapján 2024-ben a lakosság 5%-a volt diplomás). A felmérésünkben a maximum 8 osztályt képviselők viszont alulreprezentáltak voltak a kérdőívezés során (19%), mivel valójában Egercsehi 6 éves és idősebb népességének 43%-a tartozik ide (TelR, 2024).

4. ábra. A válaszadók iskolai végzettsége (%)

Forrás: a 2016-os és 2024-es kérdőíves adatok alapján szerkesztette a szerző, 2026

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnénk kifejezni köszönetünket Egercsehi minden lakójának, akik válaszaikkal hozzájárultak kutatásunk sikeres megvalósításához. Külön köszönjük a Barta családnak a számunkra biztosított szálláslehetőséget. Köszönjük Polgármester Úr támogatását, a helyi közéletet és dolgozóinak a kiszolgálást, az itt élők nyitottságát, hogy készségesen fogadták a kérdéseinket, kéréseinket. Mindenkinek köszönet, aki bármilyen formában támogatta a munkánkat – legyen szó személyes beszélgetésekről, információk megosztásáról vagy a tapasztalataik átadásáról. Az itt élők tudása, véleménye és meglátásai nélkülözhetetlen alapot jelentettek a MTA Regionális Tudományi Társaság Faluszemináriumok Kutatóműhelyének itt folyó munkájához. Köszönet illeti továbbá a MATE VFGI Tudományos Diákkörét és a MATE Vidékfejlesztési Szakkollégiumát az anyagi támogatásért.

Irodalomjegyzék

- Bálint, Cs. (2016): Egészségügyi helyzetkép Egercsehiben. Acta Regionis Rurum, 10. 100–111.
 Balogh, B. (2016): Munkaerőpiaci problémák Egercsehiben. Acta Regionis Rurum, 10. 80–89.
 Beluszky, P., Sikos T. (2007): Változó falvaink / Magyarország falutípusai az ezredfordulón) MTA TK Budapest p. 438.

- Beluszky, P., Sikos, T. (1982): Magyarország falutípusai MTA FKI Budapest p. 167.
- Bogárdi, T. (2016/A): Egercsehi társadalmi a statisztikai adatok tükrében. *Acta Regionis Rurum*, 10. 10–17.
- Bogárdi, T. (2016/B): A szociális ellátórendszer Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 10. 90–99.
- Csiffáry G. (2011): Egercsehi bányáskönyv. Eger
- Demeter, P. (2016): Egercsehi – a megélhetés mezőgazdasági alapjai. *Acta Regionis Rurum*, 10. 42–51.
- Demeter Péter (2016): Egercsehi – a bányászmúlt. *Acta Regionis Rurum*, 10. 52–57.
- Gerencsér, I. (2016): A helyi közösség vizsgálata Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 10. 112–119.
- Gerle, Gy. (1971): Környezet és településhálózat. Budapest: Műszaki Könyvkiadó.
- Kassai, Zs. (2016/B): Összegző gondolatok az egercsehi kutatásunkról. *Acta Regionis Rurum*, 10. 142–147.
- Kassai, Zs. (2016/A): Társadalmi szervezetek Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 10. 120–127.
- Kútvölgyi, V. (2016): A megélhetés helyben: vállalkozások és szolgáltatások. *Acta Regionis Rurum*, 10. 58–69.
- Molnár, C. (2022): A neolokalitás etnográfiaja a Bükk és a Mátra vidékén az 1960-as–1980-as években. PhD értekezés ELTE BTK, Budapest, 222 p.
- Molnár, M. (2016/A): Falukutatás Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 10. 4–9.
- Molnár, M. (2016/B): Utcakép elemzés Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 10. 34–41.
- Molnár, M. (2016/C): Egercsehi mentális térképe. *Acta Regionis Rurum*, 10. 128–141.
- Nagy, J. (2016): Közlekedés és megközelíthetőségi vizsgálatok Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 10. 18–33.
- Nagyné Molnár, M. (2022): Faluszemináriumi Kutatóműhely: a SZIE-től az MRTT-ig. *Acta Regionis Rurum*, 10. 4–13.
- Nemes-Nagy, J. (2005): Összetett jelenségek, osztályozás, regionalizálás. In: Nemes-Nagy, J. (szerk.): Regionális Elemzési Módszerek (Regionális Tudományi Tanulmányok 11.). Eötvös Loránd Tudományegyetem, Regionális Földrajzi Tanszék – MTA ELTE, Regionális Tudományi Kutatócsoport: http://geogr.elte.hu/ref/REF_Kiadvanyok/REF_RTT_11/RTT-11-05-osszetett.pdf
- Szenttamási, I. T. (2007): "A bánya, az volt az életem..." A munkahely hatása az identitás alakulására a szocialista Lyukóbányán. *Múltunk*, 52(2), 83–104.
- Zsarnóczky, M. (2016): A falusi turizmus adottságai Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 10. 70–79.
- Zsibók, Z., Egyed, I. (2024): Az alapozó gazdaság, mint kitörési pont a periférián: helyzetkép Baranya vármegye turisztikai ágazatáról. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 9(3). <https://doi.org/10.15170/TVT.2024.09.03.02>

Egyéb források

Központi Statisztikai Hivatal: Fenntartható fejlődés indikátorai. <https://ksh.hu/kiadvanyok/fenntarthato-fejlodes-indikatorai/2024/ffi>

TelR adatbázis

KSH népszámlálási adatok

1.kép. Munkaértekezlet Egercsehi önkormányzati hivatalában

Fotó: Nagyné Molnár Melinda (2024)

A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

The article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license:

CC-BY-NC-ND-4.0.

Társadalmi helyzetkép Egercsehin a népszámlálási statisztikák alapján

Máji Donát, Tőzsér Máté

*egyetemi hallgató, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem,
Vidékfejlesztési agrármérnök BSc, 2100 Gödöllő, Páter K. u. 1.*

Összefoglalás: 2024-ben az MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhely tagjai ezúttal másodjára kutattak Egercsehin. Ezt a terepi kutatást egyfajta megalapozásként hivatott kiegészíteni ez a tanulmány. Elsősorban a népszámlálási adatok alapján a település alapvető társadalmi, munkaerőpiaci viszonyairól készítettünk összefoglalást. Ennek során a főbb indikátoraink: a népesség számának változása, a népességen belüli kor- és nemmegoszlás, gazdasági aktivitás szerinti megoszlás. Elemeztük a családi állapotot, valamint a vallási és nemzetiségi hovatartozás szerinti társadalmi vonásokat is. Az értékelés során tágabb területi léptékben is vizsgáltunk. Heves vármegyei adatokkal is végeztünk összevetést, hogy minél sokrétűbb és átfogóbb képet nyújthassunk a helyi társadalmi viszonyokról.

Kulcsszavak: tényleges fogyás, foglalkozásszerkezeti átalakulás, munkaerőpiaci potenciál

Social overview of Egercsehi based on census statistics

Donát Máji, Máté Tőzsér

*university student, Hungarian University of Agriculture and Life Sciences,
Rural Development Engineering BSc, H-2100 Gödöllő, Páter K. 1., Hungary*

Abstract: In 2024, members of the MRTT Village Seminar Research Project conducted their research in Egercsehi for the second time. This study is intended to complement the fieldwork by providing a foundational overview. Based primarily on census data, we prepared a summary of the settlement's key social and labour market conditions. The main indicators examined include changes in population size, age distribution, and the distribution of economic activity within the population. In addition, we analyzed social characteristics such as marital status, as well as religious and ethnic affiliation. During the evaluation, we also adopted a broader territorial perspective. Comparisons were made with data from Heves County in order to provide a more comprehensive and multifaceted picture of local social conditions.

Keywords: actual population decrease, occupational structure transformation, labour market

Bevezetés

Az ország teljes népessége hosszabb ideje csökken, ami már az 1980-as évek eleje óta tartó tendencia. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint a népességszám folyamatosan mérséklődik. Magyarország lakónépessége a 2022-es népszámlálás adatai alapján 9 millió 604 ezer fő volt. Az ország népessége az ezredforduló óta eltelt bő két évtizedben mintegy 595 ezer fővel csökkent. Az adatokból kirajzolódik, hogy a népességszám-változás eltérő módon érintette az ország különböző vármegyéit 2001 és 2022 között (KSH, 2024). Növekedés figyelhető meg Pest (+23,0%), illetve Győr-Moson-Sopron vármegye (+6,2%) esetében, míg csökkenés figyelhető meg a többi 18 vármegyében, köztük Heves vármegyében is. Igaz, hogy a legkedvezőtlenebb vármegyéknek megközelíti, vagy meg is haladja a csökkenés mértéke a 20%-ot: Békés (–20,8%), Nógrád (–17,2%), Tolna (–16,7%), illetve Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye (–16,3%) népessége fogyatkozott a legjelentősebb mértékben (KSH, 2024).

A fogyás a vidéki térségekben általában gyorsabb ütemű, amit részben a természetes fogyás, részben az elvándorlás erősít. Magyarország népesedési folyamatainak anomáliái különösen élesen jelennek meg a vidéki térségekben, ahol a demográfiai hanyatlás komplex és egymást erősítő jelenségek formájában figyelhető meg (Obádovics–Tóth, 2021).

A vidéki térségek demográfiai helyzetét az átlagosnál jobban súlyosbítja a belöldi vándorlás. A fiatalabb, képzettebb népesség jelentős része a jobb gazdasági lehetőségek reményében a városokba költözik, ami a kisebb települések népességének szelektív csökkenéséhez vezet. Ennek következtében a vidéki térségekben nemcsak a népesség száma csökken, hanem annak szerkezete is kedvezőtlenül alakul (Bálint–Obádovics, 2021). A demográfiai kutatások rámutatnak arra, hogy a magyar népesség egészére jellemző öregedési folyamat és fogyás vidéken koncentráltabban jelentkezik (Boros–Gábor–Monostori, 2021).

Az Egercsehiről készülő tanulmányunkban a fontosabb demográfiai mutatókkal jellemezzük a főbb társadalmi trendeket.

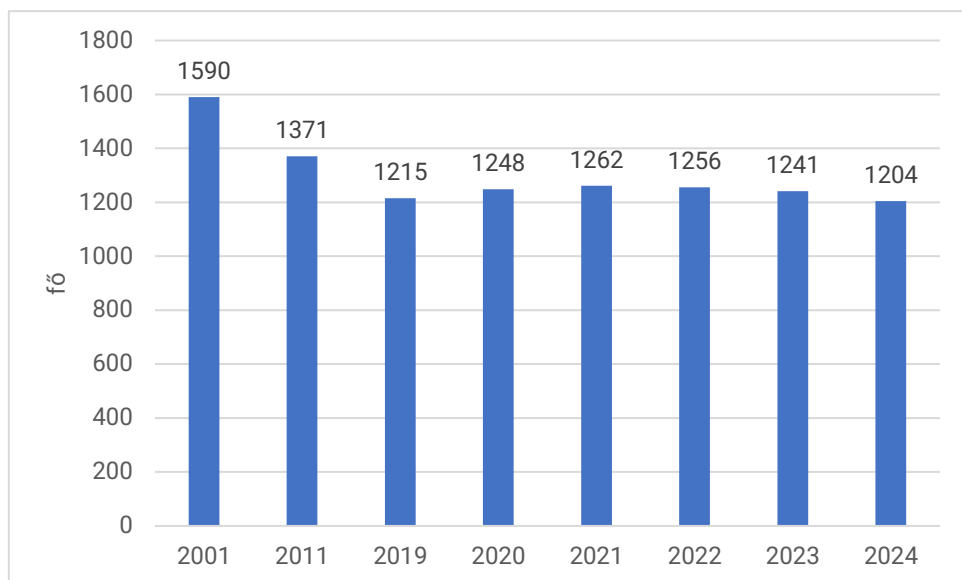
Anyag és módszer

A statisztikai elemzések során a KSH népszámlálási, illetve az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TEIR) adatait használtuk fel. Idősoros elemzést végeztünk, mely lehetővé tette, hogy visszamenőlegesen is tudjunk elemezni, értékelést adni. A legtöbb esetben 2014-ig nyúlunk vissza, törekedve arra, hogy a 2016-os faluszeminárium kutatásokkal összevethető legyen az eredményünk. A falura vonatkozó adatokat a vármegyei adatsorokhoz is viszonyítottuk, hogy még inkább tudjuk árnyalni a következtetéseinket.

Eredmények és értékelésük

A népességváltozás tendenciái

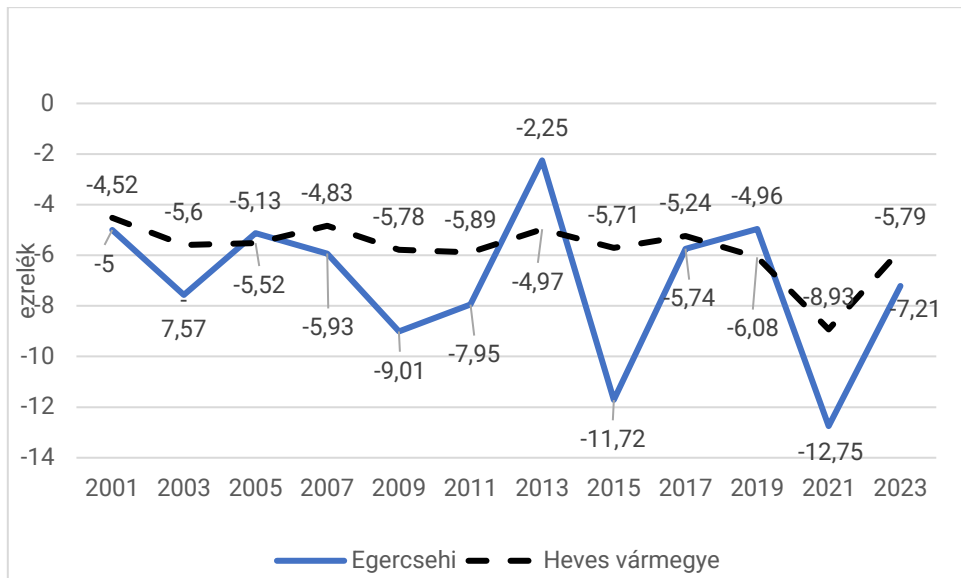
Bogárdi (2016) korábban megállapította, hogy a település népesedési csúcsa 1970-re tehető. Ekkor a 2000 főt is meghaladta a falu (2185 fő volt a jelenlevő népesség). A népességfogyás azóta folyamatos, de nem azonos intenzitással. Ha 2001-ig vizsgálódunk visszamenőleg (1. ábra), akkor azt mondhatjuk, hogy míg 2001-ben még 1590 fő élt a településen, addig 2024-re ez a szám 1204-re esett vissza. Ez összesen közel 24%-os népességvesztést jelent 23 év alatt.

1. ábra. A népesség számának alakulása Egercsehin 2001–2024 között (fő)

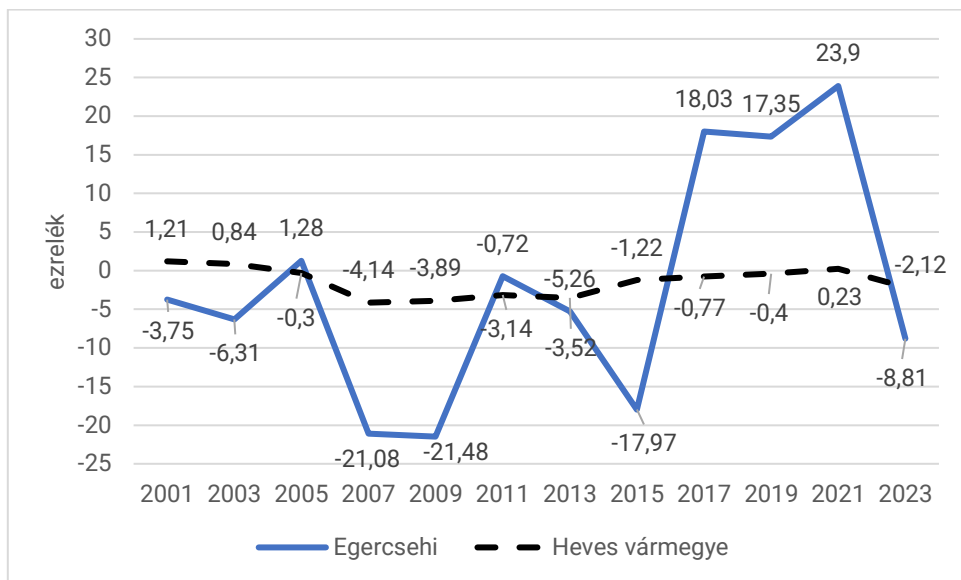
Forrás: TEIR adatbázis alapján a szerzők saját szerkesztése, 2026

A népességszám kedvezőtlen alakulásához a természetes fogyás és a negatív vándorlási egyenleg járulhat hozzá. A természetes fogyás alakulását vármegyei összevetésben is megvizsgáltuk (2. ábra). 2001–2023 között Heves vármegye és Egercsehi is természetes fogyást mutatott, azaz a halálozások száma meghaladta a születéseket. 2013-ban, 2019-ben a vármegyeinél kedvezőbben alakult a mutató, de 2015-ben és 2021-ben a 10 ezreléket is meghaladó természetes fogyás volt Egercsehiben, miközben a megyei átlag 4,5-6 ezrelék körül alakult. A 2021-es Covid-év negatív hatása vármegyei és települési szinten is szembetűnő. 2024-ben a falu természetes fogyása tovább javult (–5,7 ezrelék), miközben a vármegyei statisztika romlott (–6,5 ezrelék) (2. ábra).

2. ábra. Egercsehi és Heves vármegye természetes fogyása (‰)

Forrás: TEIR adatbázis alapján a szerzők saját szerkesztése, 2026

3. ábra. Egercsehi és Heves vármegye vándorlási egyenlege (‰)

Forrás: TEIR adatbázis alapján a szerzők saját szerkesztése, 2026

Ami a vándorlási egyenleget (3. ábra) illeti 2001 és 2023 közt a negatív rekordév Egercsehi esetében 2009 volt (–21,48 ezrelék). Egy ezt követő 2015-ös mélypont (–17,97 ezrelék) után 2017, 2019 és 2021 viszont nagyon látványos pozitív vándorlási egyenleget mutatott. Ez a vármegyei trendektől teljesen eltér. Az elmúlt években viszont a trend megfordult. Az ábrán ugyan nincs feltüntetve, de 2024-ben már –21,3 ezrelék volt a vándorlási veszteség. Ez tömeges elvándorlást jelez. A vármegyei adatokban 2001 és 2005 között lehetett vándorlási nyereséget mérni, azóta nagy kilengéseket nem mutató vándorlási veszteség jellemi a térséget (3. ábra).

Társadalmi mutatók

1. táblázat. A népesség nemzetiség és etnikai kisebbség szerint Heves vármegyében és Egercsehiben 2011, 2022 (%)

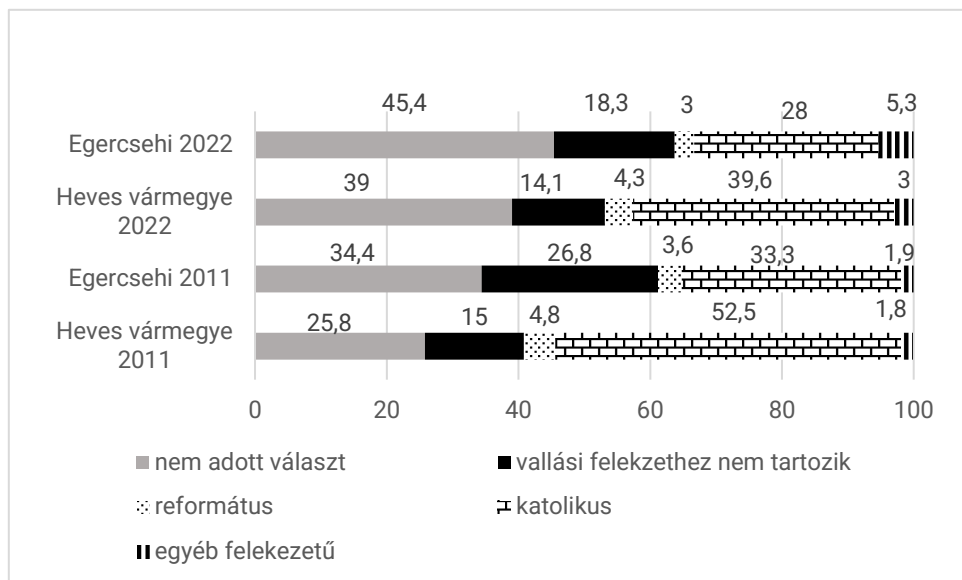
	Magyar	cigány (romani, beás)	német	román	ukrán	egyéb	vizsgált év
Heves megye	86,5	6,3	0,5	0,2	0,2	0,9	2011
Egercsehi	82,3	8,4	0,5	0	0	0,2	
Heves megye	85,5	4,7	0,2	0,1	0,2	0,5	2022
Egercsehi	83,3	4,2	0,2	0	0	0,2	

Forrás: KSH Népszámlálási adatok (2011, 2022) alapján a szerzők saját szerkesztése, 2026

Ami az *etnikai összetétel*t illeti, 2011-ben a cigányság részaránya az össznépességben belül csaknem kétszerese volt a megyei átlagnak (Bogárdi 2016). Tíz évvel később eltűnt a jelentős különbség. A vármegyei átlagot sem éri el ez az érték. Az összevethetőséget befolyásolja, hogy 2021-ben Heves vármegyében jelentős mértékben nőtt a nem nyilatkozók aránya (2016-ban ez 5,4% volt, 2021-ben 9,1%). Egercsehiben is viszonylag magas volt a nem nyilatkozók aránya: 2016-ban 8,5%, 2021-ben 8,8% volt (1. táblázat).

A *vallási és felekezeti vizsgálat* általában is mutat egy sajátos szekularizációt. Heves vármegyében a vallásáról, felekezetéről nem nyilatkozók nagyjából 26%-nyian voltak 2011-ben, de 2022-re ez az arány 39%-ra nőtt. Egercsehi esetében ez 2011-ben is jelentősen meghaladta a megyei átlagot, mintegy 9%-kal (34,4%). 2022-ben pedig meghaladta a 45%-ot. A vallási felekezethez nem tartozók aránya 2011-ben Egercsehiben nagyjából a megyei átlaghoz igazodott, ugyanakkor 2022-ben csaknem kétszerese volt a vármegyei értéknek. A legnagyobb veszteséget a katolikus

egyház könyvelte el. A vármegyében 11 év alatt csaknem 13%-kal csökkent a magukat katolikus felekezetűeknek vallók aránya. Egercsehiben a csökkenés kisebb, mintegy 5%-os (4. ábra).

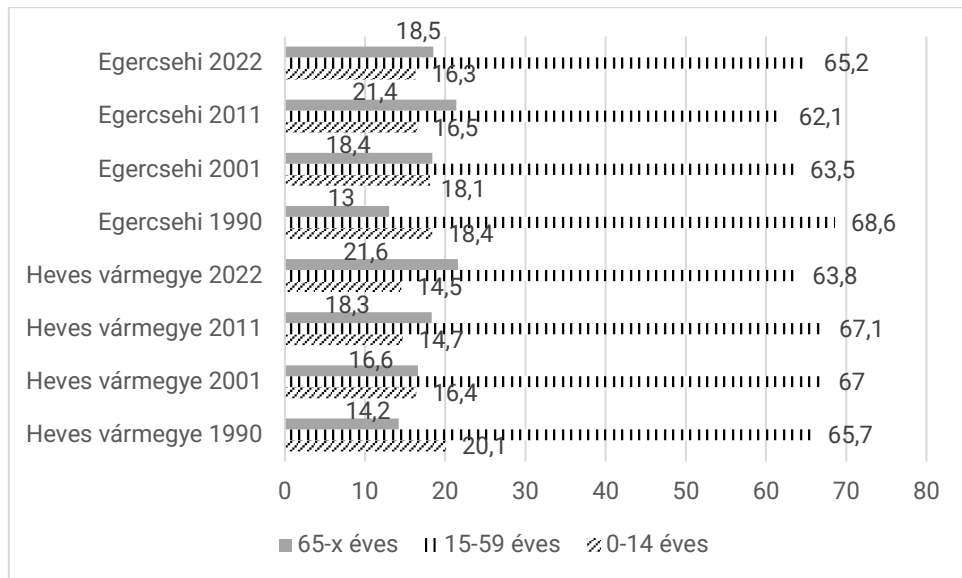

4. ábra. A népesség vallás és felekezet szerint Heves vármegyében és Egercsehiben 2011, 2022 (%)

Forrás: TEIR adatbázis alapján a szerzők saját szerkesztése, 2026

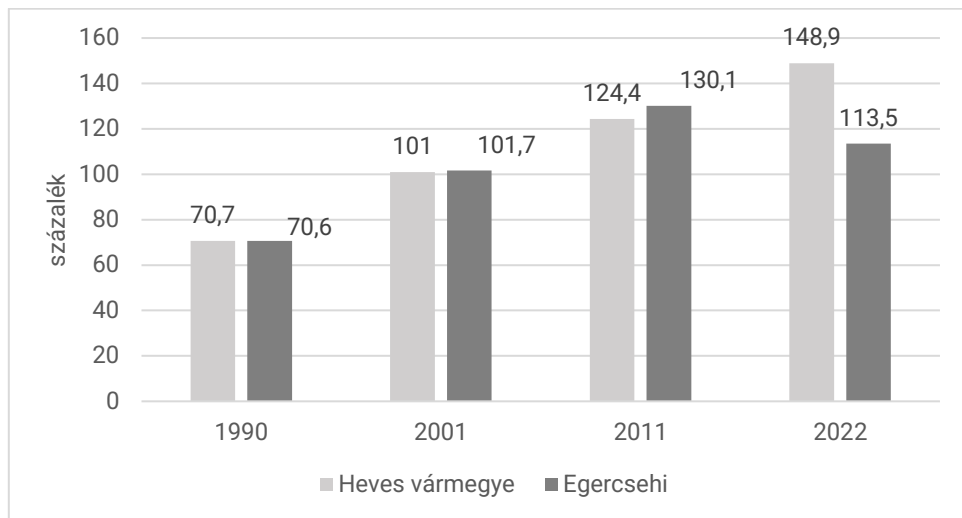
A *korszerkezet vizsgálatában* Heves vármegye vonatkozásában jól látható az elöregedési tendencia, amely jelenségre már Bogárdi (2016) is felhívta a figyelmet. Új jelenségnek tűnik viszont, hogy Egercsehi esetében a 65-nél idősebb népesség részaránya 2011-2022 közt mintegy 3 %-kal csökkent, azaz mérséklődött valamelest az idősebbek részesedése az össznépességen belül. Az is igaz ugyanakkor, hogy a 14 év alattiak részaránya sem települési, sem vármegyei szinten nem növekszik (5. ábra).

A 65 évesnél idősebb és a 14 évesnél fiatalabb népesség arányából számolt ún. öregedési index 1990-ben, azaz a rendszerváltáskor még kétszámjegyű volt, azaz egészséges népesedési dinamika jellemezte a falut és a vármegyét is. 10 évvel később jelent meg a 100% fölötti érték, azaz az elöregedés mint probléma. Itt kell azonban megjegyezni, hogy Egercsehi esetében van javulás: 2011-ben az index érték még 130,1%, 2022-ben 113,5% volt. E tekintetben a falu a vármegyei kedvezőtlen előjelű folyamatoktól eltérő irányban halad. A vármegye öregedési indexe 2022-ben csaknem elérte a 150%-ot, úgy tűnik kitartóan öregszi a térség (6. ábra).

5. ábra. A főbb korcsoportok megoszlása Heves vármegyében és Egercsehiben (1990, 2001, 2011, 2022) (%)

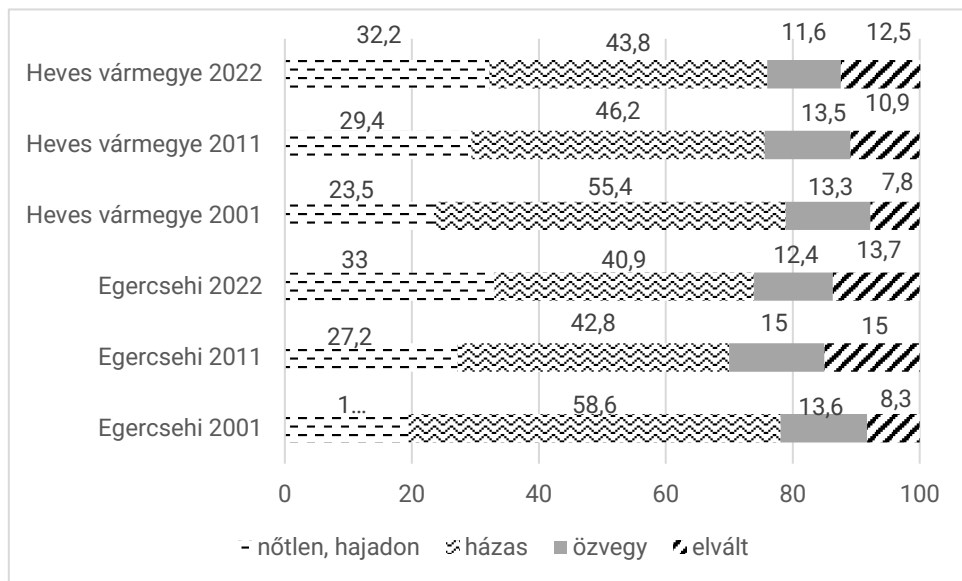
Forrás: TelR adatbázis alapján a szerzők saját szerkesztése, 2026

6. ábra. Az öregedési index alakulása Heves vármegyében és Egercsehiben (1990, 2001, 2011, 2022)

Forrás: TelR adatbázis alapján a szerzők saját szerkesztése, 2026

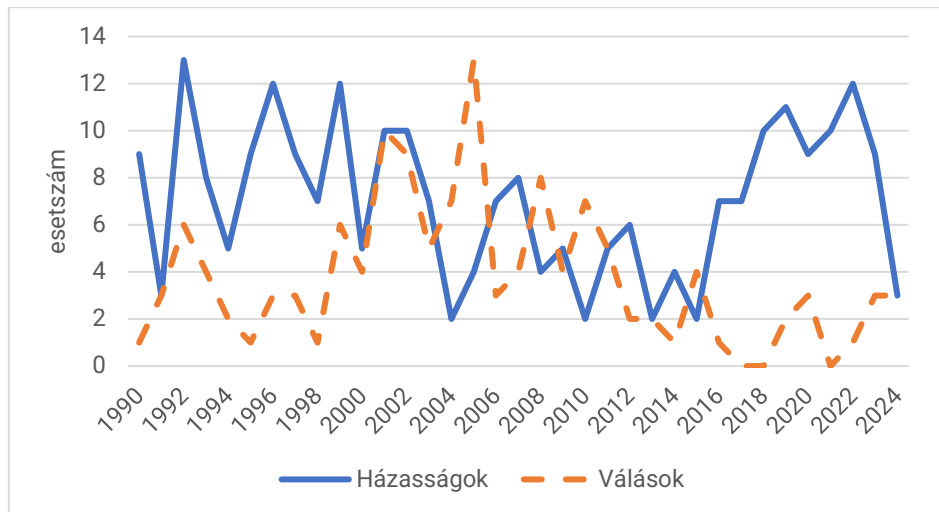
A családi állapot vizsgálata kapcsán elmondhatjuk, hogy 2001, 2011 és 2022 vizsgálatában a nőtlenek/hajadonok aránya a vármegyei és település szinten is nőtt, miközben egyértelműen csökkent a házasságban élők aránya (7. ábra). A házasságok száma mindkét területi szinten közel a kétharmadára csökkent a 2001-es és a 2022-es mérések között. Ez Egercsehi esetében 764 házasság 427-re, Heves vármegye esetében pedig 150 733-ról 106 760-ra való csökkenést mutat.

7. ábra. A 15 éves és idősebb lakónépesség megoszlása családi állapot szerint Heves vármegyében és Egercsehin (2001, 2011, 2022) (%)

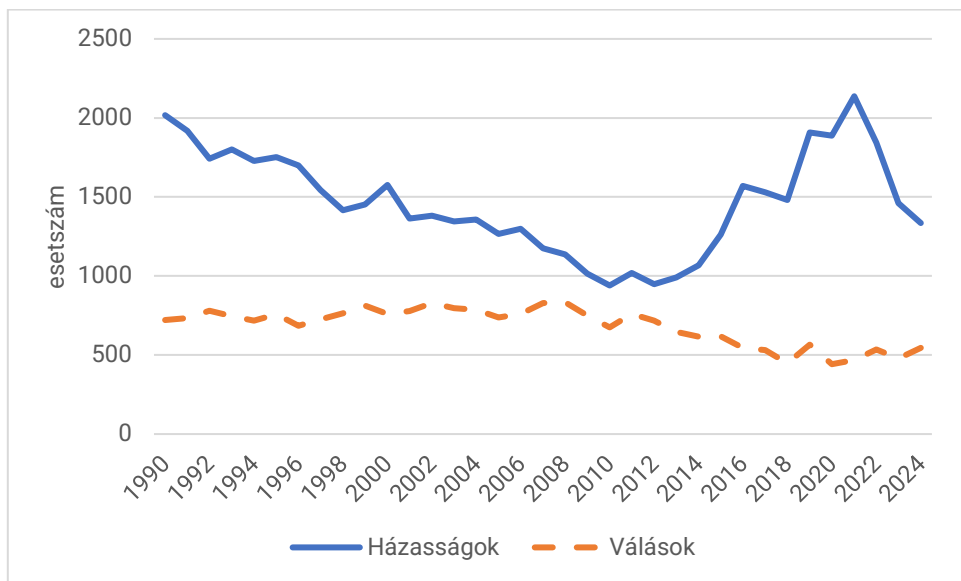
Forrás: KSH – Népszámlálási adatbázis alapján a szerző saját szerkesztése, 2026

Egercsehi esetében a házasságkötések és válások számának alakulásából jól látható, hogy egyrészt a házasságkötések száma az elmúlt években láthatóan nőtt, másrészt pedig az is igaz, hogy voltak olyan évek, amikor több volt a válás, mint a házasságkötés. Igaz, olyan is volt (2017, 2018, illetve 2021-ben), amikor válási eset nélkül zárult az év Egercsehin. Az elmúlt évek házasságkötéseinek száma a kilencvenes évek szintjét idézi (8. ábra), ami pozitívnak mondható. Heves vármegyében is kimutatható az elmúlt években a házasságkötések emelkedő száma, amit megelőzően egy kitartó csökkenés előzött meg a statisztikák szerint. A válások száma ugyanakkor egyetlen vizsgált évben sem érte el a házasságkötések számát (9. ábra). Számokban kifejezve a házasságkötések minimuma 2010-ben volt mindössze 940 házasságkötéssel, a maximum pedig 2021-ben 2137 esettel.

8. ábra. A házasságkötések és válások száma Egercsehin 1990–2024 között (eset)

Forrás: TeIR – KSH adatok alapján a szerzők saját szerkesztése, 2026

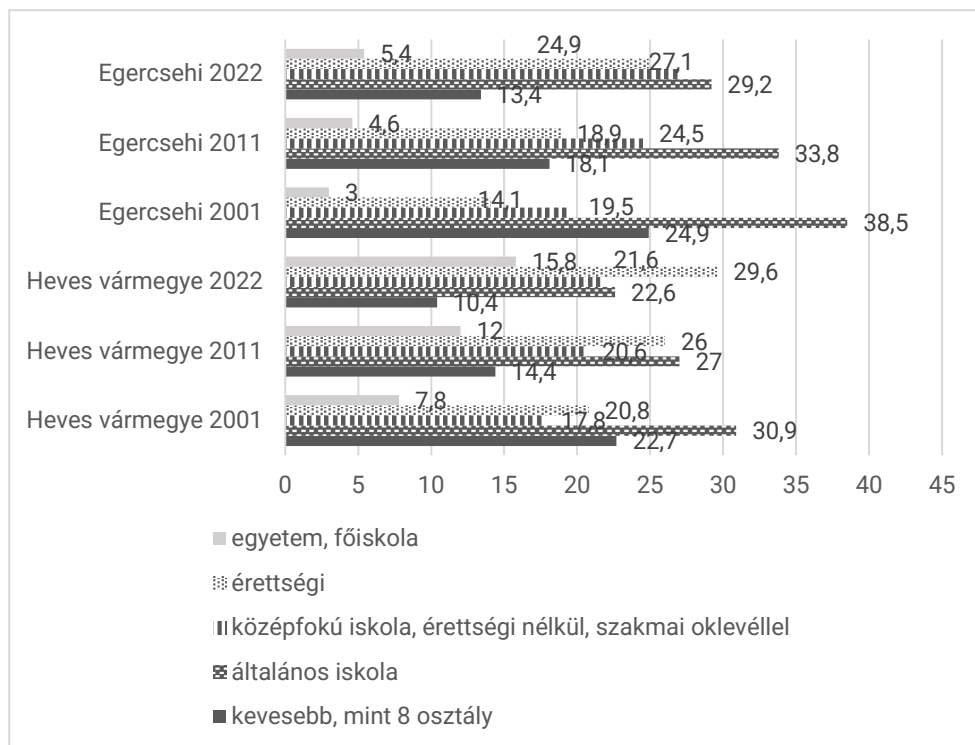

9. ábra. A házasságkötések és válások száma Heves vármegyében 1990–2024 között (eset)

Forrás: TeIR – KSH adatok alapján a szerzők saját szerkesztése, 2026

Munkaerőpiaci jellemzők

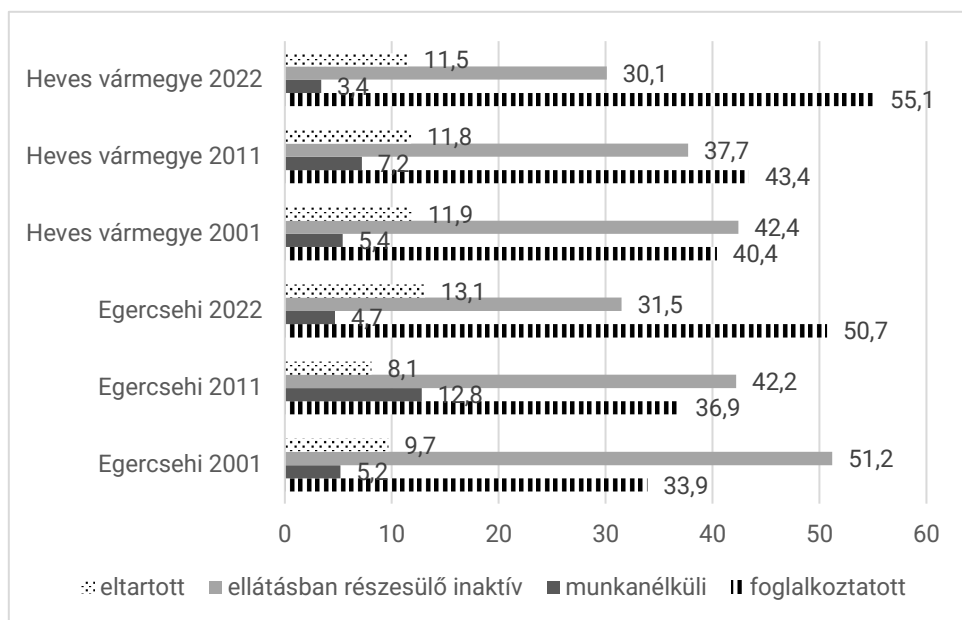
Már Bogárdi (2016) is megállapította, hogy az *iskolai végzettség* tekintetében a megyei adatok kedvezőbb képet festenek a településinél. Egercsehiben mind a középfokú, mind a felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők aránya elmarad a megyétől, míg a legfeljebb nyolc osztályt végzettek aránya magasabb. Ugyanakkor az igaz, hogy a legfeljebb 8 osztályt végzettek aránya vármegyei szinten és település-szinten is jelentős mértékben csökkent. 2001-ben a maximum 8 osztályt végzettek aránya Heves vármegyében a 7 éves és idősebb népesség körében csaknem 54%-ot tett ki, addig 2022-re ez már csak 33% volt. Egercsehi esetében is hasonló jelenséget lehetett megfigyelni: 2016-ban csaknem 63%-ot tett ki ez a népesség, 2024-re már csak 43%-ot. Összességében elmondható, hogy mindkét területi szinten pozitív irányú változás ment végbe a népesség iskolázottságának ügyében. Csökken az iskolázatlanság és az alacsonyabb szintű végzettséggel rendelkezők aránya, a közép, illetve felsőfokú végzettségük pedig növekedő tendenciát mutatnak (10. ábra).

10. ábra. A 7 éves és idősebb népesség legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint Heves vármegyében és Egercsehin (2001, 2011, 2022) (%)

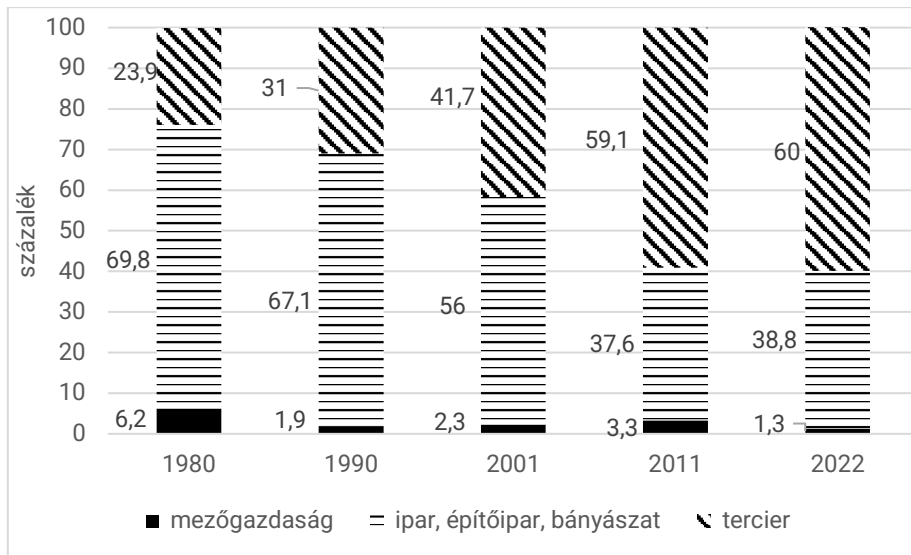
Forrás: KSH – Népszámlálási adatbázis alapján a szerzők saját szerkesztése, 2026

Becker (1964) tanulmánya felhívja a figyelmet az iskolai végzettség és a gazdasági aktivitás közti összefüggésekre. Általában elmondható, hogy az alacsonyabb iskolai végzettség munkaerőpiaci értéke szerény. Ha megvizsgáljuk a gazdasági aktivitás alakulását a lakónépességen belül 2001–2022 közt, akkor kedvező folyamatokat tapasztalunk vármegyei és település szinten is: a foglalkoztatottság ez idő alatt jelentősen javult. A munkanélküli statisztikákban kimutatható a 2008–2009 körüli gazdasági válság okozta kilengés, de ez tíz évvel később már nem érezte a hatását. Ha összevetjük a település szintű foglalkoztatási adatait a vármegyeivel, akkor azt látjuk, hogy Egercsehiben a foglalkoztatottak aránya mindhárom vizsgált időpontban elmaradt a vármegyeitől. Ezt már Bogárdi (2016) is megállapította. Fontos azonban hozzátenni, hogy a 2001-es nagyjából 34%-os értékről egy 50%-ot meghaladó foglalkoztatott arányt lehet látni. Különbség továbbá, hogy Heves vármegyében már 2011-ben a legnagyobb csoportot a foglalkoztatottak tették ki a gazdasági aktivitást tekintve. Egercsehi esetében 2001 és 2011-ben is az ellátásban részesülő inaktívak voltak a legnagyobb arányban. A vizsgált időszakban 2022-ben látható a Heves vármegyei trendeknek megfelelő súlypont-eltolódás a foglalkoztatottak irányában (11. ábra).

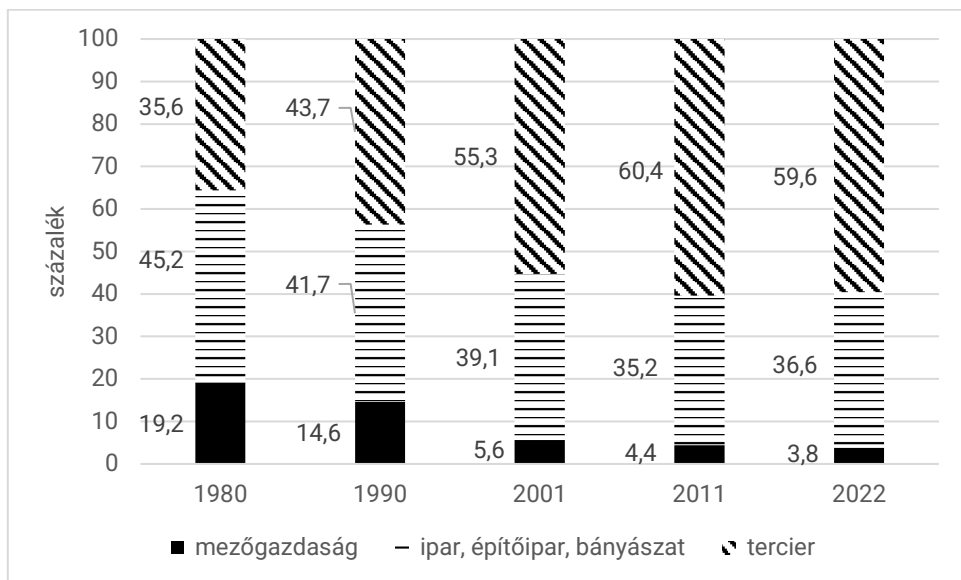
11. ábra. A lakónépesség gazdasági aktivitás szerint Heves vármegyében és Egercsehiben (2001, 2011, 2022) (%)

Forrás: KSH – Népszámlálási adatbázis alapján a szerzők saját szerkesztése, 2026

12. ábra. A foglalkoztatottak nemzetgazdasági szektorok szerint Egercsehiben 1980–2022 között (%)

Forrás: KSH – Népszámlálási adatbázis alapján a szerzők saját szerkesztése, 2026

13. ábra. A foglalkoztatottak nemzetgazdasági szektorok szerint Heves vármegyében 1980–2022 között (%)

Forrás: KSH – Népszámlálási adatbázis alapján a szerzők saját szerkesztése, 2026

A mezőgazdaság település és vármegyei szinten is veszített a gazdasági jelentőségéből 1980–2022 közt (12., 13. ábra). Jól láthatóan Egercsehiben ez a gazdasági ágazat a bányák működése idején sem érte el a 7%-ot a foglalkoztatottságban, miközben ez idő tájt Heves vármegyében közel 20%-ot foglalkoztatott. Ma is megyei átlag alatti értéket képvisel a mezőgazdaság itt, Egercsehiben (1,3%). Értelmeszerűen az ipar, építőipar, bányászat együtt számolt adata arra mutat rá, hogy a faluban a bányák működéséig ez volt a meghatározó gazdasági ágazat. 1990 után, a bányabezárást követően a foglalkoztatási súlya ennek a gazdasági ágazatnak azonban láthatóan csökkent, követve a vármegyei trendeket. Ezzel együtt is fontos kiemelni, hogy összevetve Egercsehi és Heves vármegye adatait látható, hogy a vármegye átlagához viszonyítva Egercsehiben mindmáig meghatározóbb az ipar, építőipar. Jól kirajzolódik azonban a vármegyei és a települési statisztikákban a foglalkozási átrétegződés, ahogyan a foglalkoztatás súlypontja áttevődik a szolgáltató ágazatba (Lettrich 1975). Heves vármegye esetében a statisztikákban a terciarizálás már 1990-ben is tetten érhető, de 2011-től Egercsehiben is (12., 13. ábra).

Következtetések és javaslatok

A tanulmány alapján megállapítható, hogy Egercsehi társadalmi és demográfiai folyamatai több szempontból is kedvezőtlen irányban haladnak. A település népessége hosszú távon csökkenést mutat, amelyet egyrészt a természetes fogyás, másrészt a negatív vándorlási egyenleg erősít. Az öregedési index is arra irányítja a figyelmet, hogy probléma a fiatalabb és képzettebb népesség megtartása, ami a település társadalmi és gazdasági szerkezetének torzulásához vezet. Ugyanakkor az is igaz, hogy a vármegyei adatokhoz viszonyítva Egercsehi nem tűnik kedvezőtlen státuszúnak. A vizsgálataink rámutattak többek között arra is, hogy az iskolai végzettség szintje mind települési, mind megyei szinten javuló tendenciát mutat, ami ígéretes változás a munkaerőpiaci pozíció szempontjából.

A gazdasági szerkezet jelentősen átalakult. A korábban meghatározó, mindenekelőtt bányai tevékenység visszaszorulása után a foglalkoztatás súlypontja a szolgáltató szektor felé tolódott. Ez a folyamat illeszkedik az országos és megyei trendekhez, ugyanakkor lassú folyamatról beszélünk.

Összességében elmondható, hogy Egercsehi egy olyan vidéki település példája, ahol abszolút értelemben még mindig demográfiai hanyatlásról beszélhetünk, de az elmúlt években a szélsőségek mérsékeltebben jelentkeznek. A jövő szempontjából kulcsfontosságú a népességmegtartó képesség növelése, az oktatási szint további javítása, valamint a helyi gazdasági lehetőségek bővítése.

Irodalomjegyzék

- Bálint, L., Obádovics, Cs. (2021): Belföldi vándorlás. In: Monostori, J., Őri, P., Spéder, Zs. (szerk.): Demográfiai Portré. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, pp. 211–226.
- Becker, G. S. (1964): Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis. University of Chicago Press.
- Bogárdi, T. (2016): Egercsehi társadalma a statisztikai adatok tükrében. Acta Regionis Rurum, 10. 10–17.
- Boros, J., Gábel, D., Monostori, J. (2021): Idősödés In: Monostori, J., Őri, P., Spéder, Zs. (szerk.): Demográfiai Portré. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, pp. 163–182.
- Lettrich, E. (1975): Településhálózat – urbanizáció – igazgatás. MTA Állam- és Jogtudományi Intézetének kiadványa. Budapest, p. 97.
- Obádovics, Cs., Tóth, G. (2021): A népesség szerkezete és jövője. In: Monostori, J., Őri, P., Spéder, Zs. (szerk.): Demográfiai Portré. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, pp. 251–276.

Egyéb források

- Központi Statisztikai Hivatal. Forrás: Népszámlálási adatbázis: <https://nepszamla-las2022.ksh.hu/adatbazis/>
- Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR): <https://www.oeny.hu/oeny/teir/#/tablo/4>

1. kép. Katolikus templom, Egercsehi

Fotó: Nagyné Molnár Melinda (2024)

A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

The article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license:

CC-BY-NC-ND-4.0.

Utcaképelemzés Egercsehiben

Kátai Balázs Elek¹, Nagyné Molnár Melinda²

¹volt egyetemi hallgató, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Vidékfejlesztési agrármérnök BSc, 2100 Gödöllő, Péter K. u. 1.

²egyetemi docens, MATE Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet, Vidék- és Területfejlesztési Tanszék, 2100 Gödöllő, Péter K. u. 1.

Összefoglalás: Egercsehi sajátos településszerkezete és társadalmi kettőssége hosszú évtizedek óta meghatározza a falu arculatát. A helyiek gyakran úgy írják le: sem a klasszikus falusi létbe, sem a városias környezetbe nem illik bele teljesen. Ez az átmenetiség nem a szolgáltatások fejlettségéből vagy a lakosság összetételéből fakad, hanem abból a történeti folyamatból, amelyet a szénbánya megnyitása indított el. A bányásztelep különálló térként jött létre, és bár fizikailag közel került a hagyományos falurészhez, a két közösség társadalmi mintázatai nem olvadtak össze. A bányászok távolabbi vidékekről érkeztek, sajátos munkáskultúrát hozva magukkal, míg a falurész megőrizte paraszti gyökereit. Ez a kettősség ma is felismerhető a település térbeli és társadalmi struktúrájában, noha a bánya 1990-es bezárása óta a két rész sorközösségben él. A 2016-ban végzett kutatás már rámutatott a településen megjelenő infrastrukturális és társadalmi kihívásokra. A 2024-es vizsgálat ennek folytatásaként, de új terepi tapasztalatokkal kiegészítve mutatja be Egercsehi aktuális állapotát.

Kulcsszavak: tér-érték-elemzés, településképz, utak állapotának vizsgálata

Street image analysis at Egercsehi

Balázs Elek Kátai¹, Melinda, Nagy-Molnár²

¹former university student, Hungarian University of Agriculture and Life Sciences, Rural Development Engineering BSc, H-2100 Gödöllő, Péter K. 1., Hungary

²associate professor, Hungarian University of Agriculture and Life Sciences, Institute of Rural Development and Sustainable Economy, Department of Rural and Regional Development, H-2100 Gödöllő, Péter K. 1., Hungary

Abstract: Egercsehi's unique spatial structure and social duality have shaped the village's character for decades. Locals often describe it as a place that fits neither the traditional image of a village nor that of a town. This in-between status does not stem from the level of services or the composition of the population, but from the historical processes set in motion by the opening of the coal mine. The mining settlement emerged as a separate area, and although it grew close to the original village, the two communities never fully merged socially. Miners arriving from distant regions brought with them a distinct working-class culture, while the old village preserved its agrarian roots. This duality remains visible today in both the spatial layout and the social fabric, even though the mine's closure in 1990 placed the two parts of the settlement in a shared fate. The research conducted in 2016 already highlighted several infrastructural and social challenges within the village. The present 2024 study builds

on those earlier findings while incorporating new field observations to portray Egercsehi's current condition.

Keywords: spatial value analysis, settlement character, assessment of road conditions

Bevezetés

A települések fejlődését alapvetően meghatározzák az ott megvalósított jelentősebb gazdasági beruházások. Ezek hosszú távon formálják a településszerkezetet, a társadalmi viszonyokat és a településarculatot is. A gazdasági tevékenységek térbeli koncentrációja hozzájárulhat új települések létrejöttéhez, illetve meglévő települések funkcionális és morfológiai átalakulásához (Enyedi, 1988). Az ipari beruházások – különösen a bányászathoz kapcsolódók – tipikusan olyan településeket hoznak létre, amelyek fejlődése szorosan kötődik az adott gazdasági ágazathoz (Beluszky–Sikos, 1982).

Az ipari beruházások következtében kialakuló településszerkezetet a termelési funkció alapvetően meghatározza: a bánya vagy üzem köré szerveződő lakóterületek, az elkülönülő munkás- és tisztviselőtelepek, a funkcionálisan differenciált térhasználat ennek van alárendelve (Lettrich, 1974). E folyamatok eredményeként sajátos településarculat jön létre, amelyben a gazdasági létesítmények és a hozzájuk kapcsolódó infrastruktúra domináns szerepet játszanak (Gerle, 1971).

A gazdasági beruházások hatása azonban nem korlátozódik a növekedési szakaszra: a termelés visszaesése vagy megszűnése jelentős strukturális válságot idézhet elő, amely a népességcsökkenésben, a funkcióvesztésben és a településképp átalakulásában is megmutatkozik (Roberts–Skykes, 2000; Hudson, 2001). A bányásztelepülések esetében ez különösen jól megfigyelhető, mivel ezek fejlődése egyetlen gazdasági ágazattól függ, így sérülékenyebbek a gazdasági változásokkal szemben.

Egercsehi ipartörténete is ezt példázza. Jól dokumentált (Csiffáry, 2011), hogy hogyan formálta át az ipari beruházás hosszú távon a település térbeli és társadalmi szerkezetét. A szénbányászat megjelenése a 20. század elején nem csupán gazdasági fellendülést hozott, hanem egy sajátos, kettős településképp kialakulását is elindította. A hagyományos agrárarculatú falurész és a később létrejött bányásztelep egymás mellett, mégis külön világként működött: eltérő életmódok, eltérő közösségi mintázatok és eltérő térhasználati logikák alakították őket.

Ami a település szerkezeti felépítését illeti, a falu egy képzeletbeli gyűrű mentén épült ki. Egy völgyben futó főutca képezi a gerincét (Falu), amiből felfelé egy domboldali telep (Felsőtelep), lefelé és oldalra pedig különállóbb lakóterületek (Alsótelep, Újfal) ágaznak. A méretek érzékeltetésére elmondhatjuk, hogy a falu „körbejárása” gyalogosan kb. másfél órás program (Molnár, 2016). A hagyományos parasztfalu, mint sok más helyen, itt is Faluként, néha Ófaluként emlegetett. A bányászathoz

kapcsolódóan létrejött rész neve Bányatelep, bár ezt is több szegmensre tagolhatjuk. A legkorábban megépült rész Alsótelep, ami a Faluhoz közelebb esik, és lényegében ugyanazon út mentén helyezkedik el, mint a Falu. A Felsőtelep (vagy más néven Újtelep) fiatalabb településrész, és Alsótelephez hasonlóan a Villő patak mentén épült ki. Újtelep is fiatal, magasabb térszínen helyezkedik el (1. térkép).

1. térkép. Egercsehi bel-és külterülete, valamint a belterület szerkezeti egységei

Forrás: <https://data2.openstreetmap.hu/terkep/Egercsehi> alapján saját szerkesztés, 2026

Ha ma végigjárjuk a falut, azt tapasztaljuk, hogy a bánya 1990-ben ugyan bezárt, de a nyoma ma is számos formában jelen van. Nemcsak a bányászemlékművek, emlékhelyek emlékeztetnek a múltra. Az eltelt több mint három évtized után a korábbi bányászotthonok is megvannak még, bár ma már a legkevésbé sem bányászcsaládok laknak bennük. A település bányászházai a korszak munkáslakás-építészetének tipikus példái voltak: egyetlen hosszanti épülettömbben, közös tető alatt sorakoztak a kis méretű, félkomfortos lakások zsebkindőnyi telkeken.

A település korábban nagyon markánsan eltérő két része ma is más megjelenésű, de már közös kihívásokkal néz szembe. És ezt akkor is együtt kell megoldani, ha a történeti örökség kettőssége továbbra is meghatározza a település működését, infrastruktúráját és a társadalmi viszonyait.

Anyag és módszer

Az MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhelyének 2016-ban végzett vizsgálata egy a korábbiakban bemutatott kettős térbeli és társadalmi struktúrájú falu bányabezárás utáni állapotának megismerését tűzte ki célul. A 2024-ben végzett kutatás egy újabb eltelt nyolc év távlatából a településkép és lakókörnyezet további változásai-

nak dokumentálását tűzte ki célul. A tanulmányban arra törekszünk, hogy megmutassuk, miként él tovább a történeti kettősség a mai Egercsehiben, és milyen irányba mozdulhat el a település a következő évtizedekben.

A 2024 augusztusában végzett településképi vizsgálat során két módszert alkalmaztunk. Egy a háztartásokra vonatkozóan készült kérdőíves felmérést (Nagyné Molnár, 2026), és egy helyszíni megfigyelést. A kérdőíves felmérésünkből a település utállapotának lakossági megítélésére voltunk kíváncsiak. Az elemzés, értékelés során a 2016-os ide vonatkozó eredményeket is figyelembe vettük.

A helyszíni megfigyelésre épített módszerünk egy a Faluszeminárium Kutatóműhely által létrehozott módszertan: a tér-érték-elemzés. Abból indulunk ki, hogy a lakott tér nem csupán az ingatlan tulajdonosának vagyoni helyzetéről, igényéről árulkozik, hanem a lakóközösség életminőségéről, társadalmi problémákról; más megközelítésben a tér értékéről is. A vizsgálatban külön figyelünk a kedvezőtlen értékelésű helyek térbeliségének megrajzolására. Az ilyen ún. pusztulászónákban, vagy ahogy Cséfalvay (1994) mondja, „blight”-zónában a tér ugyanis nem tudja betölteni a korábbi funkcióját.

Az első tér-érték-elemzés Átányra vonatkozóan készült el 2014-ben (Vitéz, 2014). Később, 2016-ban ezt adaptáltuk Egercsehire (Molnár, 2016/A), és ez volt a 2024-es vizsgálatunknak is az alapja. A tér-érték-elemzés módszertanáról annyit fontos kiemelni, hogy ez egy olyan megfigyelés, melynek során a település lakóingatlanjainak vizsgálata történik meg (Nagyné Molnár–Nagy, 2023; Nagyné Molnár, 2022; Kátai–Nagyné Molnár, 2025; Molnár, 2018, Molnár–Bencsik, 2015; Vitéz, 2014). A leltárba vett ingatlanokat egyenként értékeljük megadott szempontok szerint (Nagyné Molnár, 2022). Az-értékelést csak lakó-ingatlanon végezzük el, így a falumag szolgáltató, közellátást biztosító építményeit nem vizsgáljuk. Ehhez egy előre elkészített szempontrendszer segíti a munkát, amit minden helyszínhez a rá jellemző adottságokhoz adaptálva készítünk el. Az elemzés során értékeljük a portát, az előkertet és az épített lakóingatlant. Ezek együtt határozzák meg a végső pont-értéket, amit az ingatlan kapni fog (1. táblázat).

A vizsgálat során minden ingatlant egy ötfokozatú skálán soroltunk be, ahol az 1-es érték jelölte a legrosszabb állapotot, az 5-ös pedig a minden szempontból kiemelkedő minőséget. A skála alsó értéke, az 1-es minősítés, a legrosszabb állapotot jelöli, vagyis azt, amikor az ingatlan több szempontból is súlyos hiányosságokat mutat. A 2-es értékelést azok a házak kapják, amelyek legalább két vizsgálati tényező alapján nagyon alacsony eredményt értek el. A 3-as kategória olyan ingatlanokra vonatkozik, ahol vagy egy jelentősebb probléma azonosítható, vagy két szempontból közepesnél nem lehet jobb szintnek minősíteni az ingatlant. A 4-es minősítés jó állapotot jelez, amikor egy vagy több szempont szerint az ingatlan nem éri el a maximális értéket. Az 5-ös besorolás a minden vizsgálati tényező alapján kiemelkedő, rendezett és jó állapotú ingatlanokat jelöli (Nagyné Molnár, 2022).

Itt fontos megjegyezni, hogy mivel rendelkezésünkre áll a 2016-os adatokra épített vizsgálat is, ezért a 2024-es eredmények értékelése során összevetést tettünk a 2016-ban készült kutatás adataival, így feltárhatóvá válik, milyen irányú változások történtek az elmúlt nyolc évben; hogyan változott a település lakókörnyezete.

1. táblázat. Az utcaképelemzésnél használt mátrix

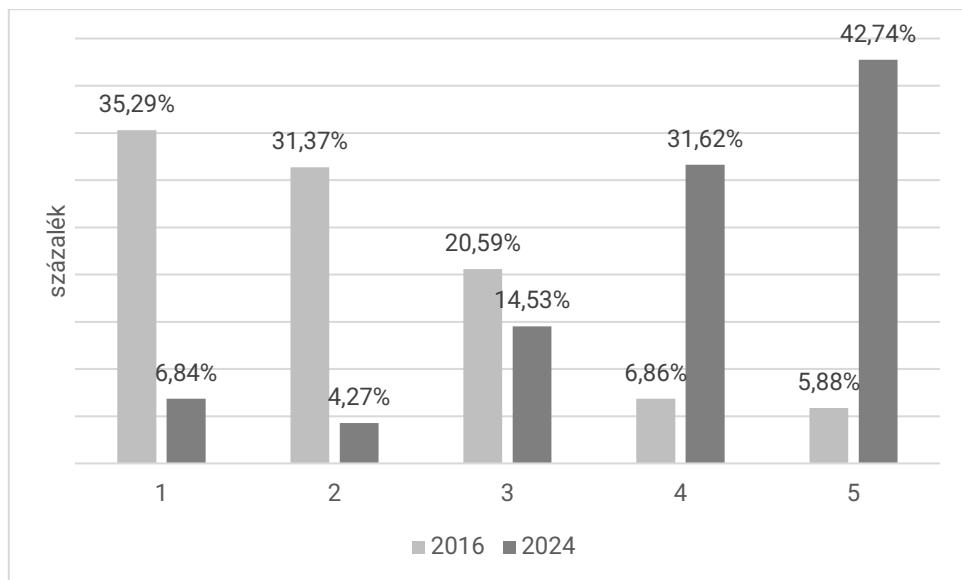
ház	porta	porta előtti rész	összkép (végleges osztályzat)
• romház • lakatlan, de ép ház elhanyagolva	látható higiéniai problémák	gondozatlan, elhanyagolt	1
• elhanyagolt lakott ház	rendezetlen	gondozatlan, elhanyagolt	2
• régi építésű, gondozatlan, de lakható ház	a) rendezetlen b) rendezett	a) rendezett b) gondozatlan, elhanyagolt	3
• régi építésű, jó állapotú, lakott ház • új építésű, de nem lakott ház	rendezett	a) elhanyagolt, gondozatlan b) rendezett	4
• új építésű lakott ház	rendezett	rendezett	5

Forrás: Vitéz, 2014 alapján szerkesztette Kátai B.

Az eredmények és értékelésük

Az utak állapota

Az utak helyzetének vizsgálatát a kérdőíves felmérésben szereplő értékelő skála alapján végeztük el. A megkérdezettek pontszámai lehetővé tették, hogy képet kapjunk arról, hogyan érzékeli a helyiek a település úthálózatának minőségét és használhatóságát. A 2024-es eredményeket összevetettük a 2016-ban rögzített adatokkal, így kirajzolódott, milyen irányú változások történtek az elmúlt nyolc évben. Az összehasonlítás nemcsak az utak fizikai állapotának alakulását mutatja meg, hanem azt is, hogyan módosult a lakosság elégedettsége és közlekedési komfortérzete a vizsgált időszakban.

1. ábra. Az utcák állapotának értékelése (2016, 2024) (%)

Forrás: A 2016 és a 2024. évi falukutatók kérdőívei alapján szerkesztette Kátai B., 2026

Megjegyzés: 1-es a legrosszabb, az 5-ös a legjobb értéket jelenti

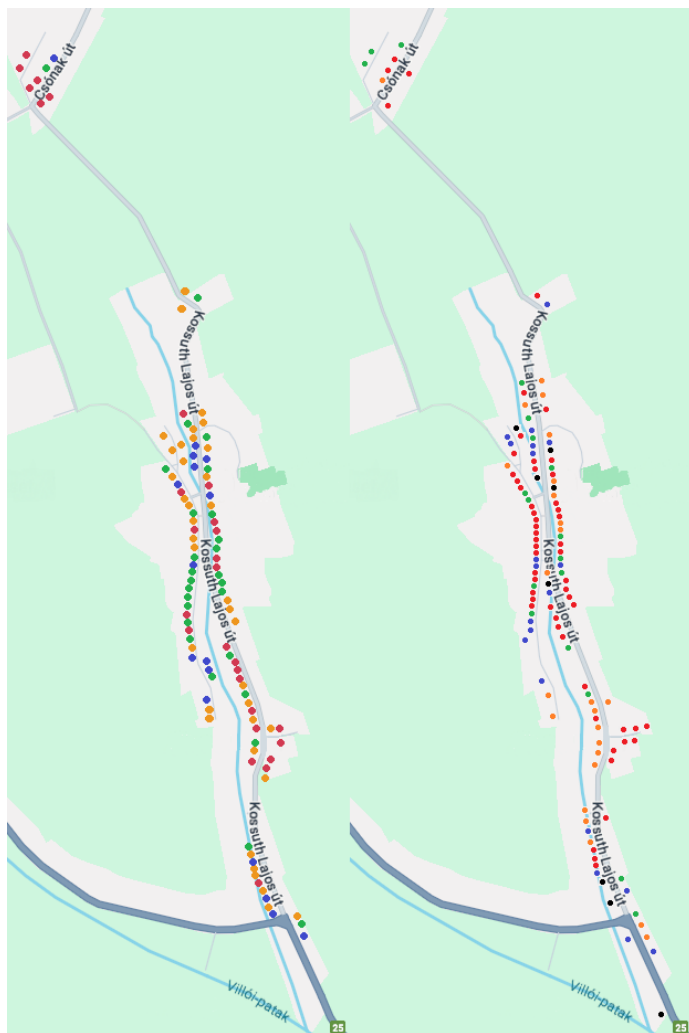
A 2016 és 2024 közötti összehasonlítás egyértelműen jelzi, hogy az útállapotok megítélése jelentősen eltolódott a pozitívabb értékelések irányába. Míg 2016-ban az 1-es és 2-es osztályzatok domináltak (35,29% és 31,37%), addig 2024-re ezek aránya drasztikusan visszaesett (6,84% és 4,27%). Ez arra utal, hogy a rossz minőségű útszakaszok aránya érzékelhetően csökkent. A közepes (3-as) értékelés aránya enyhe csökkenés figyelhető meg (20,59% → 14,53%). A legszembetűnőbb változás a 4-es és 5-ös osztályzatok esetében látható. A 4-es értékelés 6,86%-ról 31,62%-ra nőtt, míg az 5-ös osztályzat aránya több mint hétszeresére emelkedett (5,88% → 42,74%). Ez a két kategória együtt már a 2024-es mintának több mint 74%-át teszi ki, ami jelentős minőségi javulást jelez.

Összességében 2024-re az útállapotok megítélése lényegesen kedvezőbbé vált, a negatív értékelések visszaszorultak, míg a jó és kiváló minősítések aránya markánsan megnőtt. A változás iránya egyértelműen pozitív, ami nyilvánvalóan az elvégzett javító munkálatoknak köszönhető.

A tér-érték elemzés eredménye Egercsehiben

A 2. térképen Ófalu területe látható, amely a település hagyományos, agrárjellegű része. A 2016-os állapotokat bemutató térképen jól látható, hogy az Ófalu jelentős

részén alacsonyabb minősítésű ingatlanok domináltak. A kék jelölések gyakori előfordulása arra utal, hogy sok ház rossz, vagy erősen leromlott állapotban volt, illetve több porta és előkert is elhanyagolt képet mutatott. A zöld, közepes minősítésű ingatlanok jelenléte azt mutatja, hogy voltak olyan házak, amelyeknél csak részleges hiányosságokat találtunk, de összességében még ezek sem érték el a jó állapotú kategóriát. A magasabb értékelésű, narancssárga és piros jelölések ekkor még ritkán fordultak elő (Molnár, 2016).

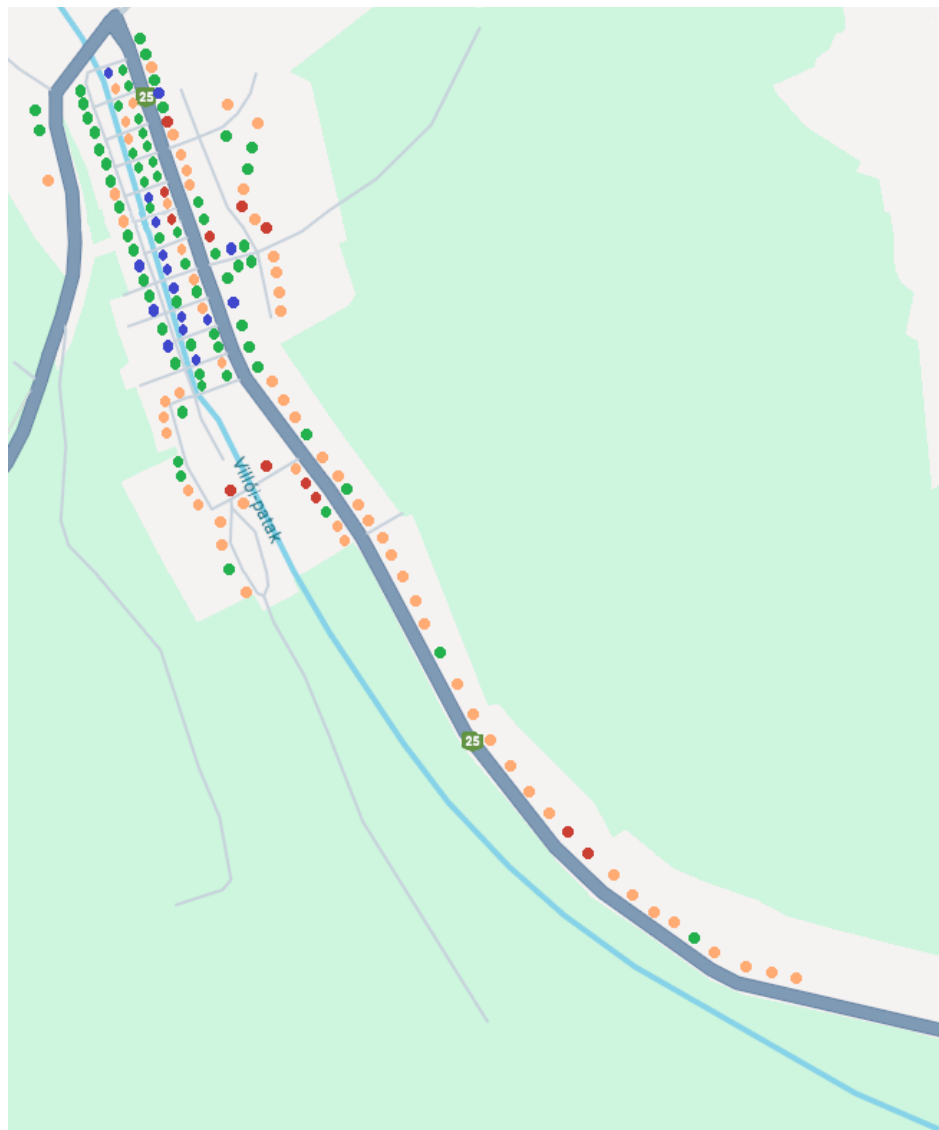
2. térkép. Egercsehi Ófalujában található lakóingatlanok értékleltára
(2016-os eredmény: bal oldal, 2024-es vizsgálat: jobb oldal)

*Forrás: A 2016. évi falukutató eredményei és a Google Maps térkép alapján
szerkesztették a szerzők*

A 2024-es térkép ezzel szemben egyértelműen javuló tendenciát mutat. A korábban jellemző kék jelölések száma jelentősen visszaszorult, ami arra utal, hogy a legrosszabb állapotú ingatlanok aránya csökkent, több ház esetében történt felújítás vagy állapotjavulás. A zöld, közepes minősítésű ingatlanok továbbra is jelen vannak, de már nem dominánsak. A narancssárga és piros jelölések számának növekedése pedig azt jelzi, hogy az Ófalu több pontján is érzékelhetően javult a lakóházak és porták állapota. A jó és kiváló minősítésű ingatlanok megjelenése, illetve gyakoribb előfordulása arra utal, hogy a településrészben az elmúlt években több fejlesztés, felújítás vagy karbantartási tevékenység történt (2. térkép).

A 3. és a 4. térkép Egercsehi alsótelepi részét mutatja. A településrész létrejöttét, mint ahogyan arról korábban szoltunk, a bányászat felfutása és az ezzel járó gyors népességnövekedés indokolta. Alsótelep legjellegzetesebb lakóépületei olyan házak, melyeket a bányatársaság épített bérlakásnak. Ezek nagy tetőszerkezet alatt megépített olyan házak, melyeket több kicsi telekre, szoba-konyhás, eredetileg vizesblokk nélküli bérlakásokra tagoltak. Ez a beépítés az akkori kor bányászcsaládjainak, bányászkolóniáinak az igényeihez idomult. Ezek a jellemzően kisméretű, eredetileg komfort nélküli vagy alacsony komfortfokozatú, egyszerű szerkezetű bányatelepi lakások zöme mára a mai ember igényeihez alkalmazkodóan átalakult. Nemcsak a házak belső komfortja változott. Sok helyen utólagos hozzátoldásokkal bővítették a lakóteret. Az eszközölt változások zöme kétségtelenül a mai ember igényeit szolgálja: kicsi terasz, autóbeálló, nyári konyha stb. A telep tehát már nem a bányástársadalom igényei szerint él. Változik. És ezzel együtt ma is be tudja tölteni az otthon funkcióját. Igaz, a lehetőségek arra, hogy a mai kor emberének igényeit ki lehessen itt elégíteni, meglehetősen szűkösen adott, de láthatóan vannak, akik a szűkös lehetőségek dacára belevágnak az átalakításba. Az átalakítások növelik az értékét az ingatlanoknak. A 2024-es vizsgálatunkban feltűnő volt az a jelenség, hogy a kis alapterületű egykori bányászlakások területén több helyen is összenyitottak szomszédos lakásokat és telkeket, így nagyobbítva meg a családi életteret. Ugyanakkor azt is ki kell mondani, hogy mivel nem egységes irányban zajlik az átalakítás, így a korábbi egységes telepi arculat meglehetősen eklektikus lett.

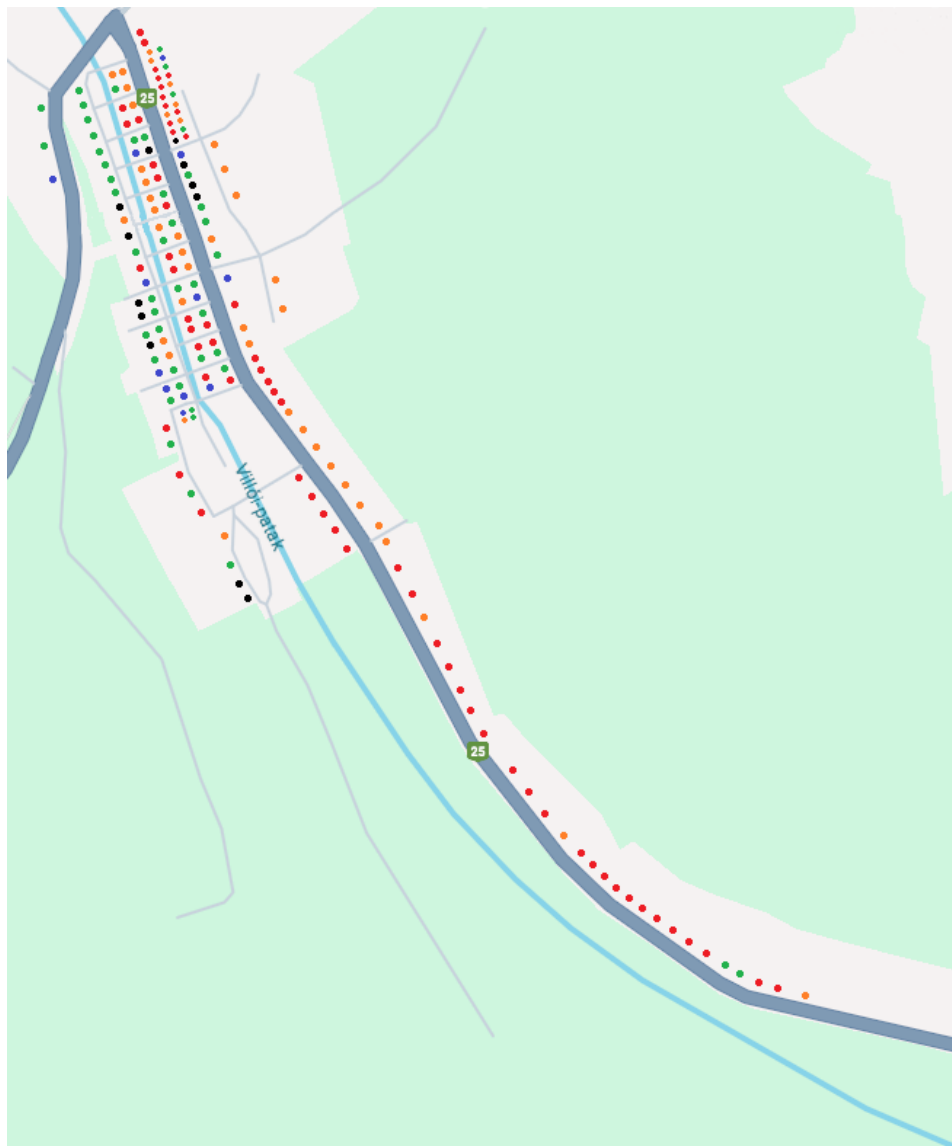
A 2016-os térkép alapján (3. térkép) Alsótelep lakóingatlan-állománya erősen vegyes képet mutatott. A jelölések között nagy számban jelentek meg zöld pontok, amelyek a rosszabb állapotú, alacsonyabb értékű ingatlanokat jelölték. Ezek elsősorban a belső, kisebb utcák mentén koncentráálódtak, ahol a házak szerkezeti állapota, komfortfokozata és piaci értéke is alacsony volt. A piros jelölések – vagyis a jobb állapotú, magasabb értékű ingatlanok – 2016-ban még viszonylag ritkán fordultak elő, és inkább a főút közelében, illetve a településrész peremén helyezkedtek el. A település szerkezete több üres vagy alulhasznosított telket is mutatott. Összességében 2016-ban Alsótelep ingatlanjainak feltérképezése egy alacsony értékű, romló állagú gettó-jellegű összeképet találtunk, jelentős számú rossz állapotú ingatlannal (Molnár, 2016).

3. térkép. Egercsehi alsótelepi részen található lakóingatlanok értékleltára (2016)

Forrás: A 2016. évi falukutató eredményei és a Google Maps térkép alapján szerkesztették a szerzők

Megjegyzés: **piros:** 5, **narancssárga:** 4, **zöld:** 3, **kék:** 2, **fekete:** 1 (A számok osztályzatok, 1–5-ig növekvő minőséget jelölnek)

4. térkép. Egercsehi alsótelepi részen található lakóingatlanok értékleltára (2024)

Forrás: A 2024. évi falukutató eredményei és a Google Maps térkép alapján szerkesztették a szerzők

Megjegyzés: piros: 5, narancssárga: 4, zöld: 3, kék: 2, fekete: 1 (A számok osztályzatok, 1–5-ig növekvő minőséget jelölnek)

A 2024-es térkép (4. térkép) ezzel szemben több lényeges változást jelez. A kék és a zöld jelölések száma csökkent, ami arra utal, hogy a rosszabb állapotú ingatlanok egy része eltűnt, felújításra került, vagy más kategóriába sorolták őket. Ez a változás a településrész általános állapotának javulását mutatja. Ezzel párhuzamosan a piros jelölések száma növekedett, különösen a főút mentén és néhány mellékutcában is. Ez azt jelzi, hogy a jobb állapotú, magasabb értékű ingatlanok aránya nőtt.

Az Alsótelepen láthatóan végbement egy lakosságcsere. A 2016-ban még fellelhető bányászcsaládok (főként övegyek) lényegében eltűntek. A telep lakói olyan nem kifejezetten helyi családok, akik ideköltözését főként az alacsonyabb ingatlanárak motiválták, erre mutatnak a kérdőíves felméréseink adatai is.

A 2016 és 2024 közötti időszak változásai összességében mérsékelt, de egyértelműen pozitív irányú fejlődést mutatnak. Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy a településen belül Alsótelep továbbra is láthatóan a falu legalacsonyabb értékű része maradt.

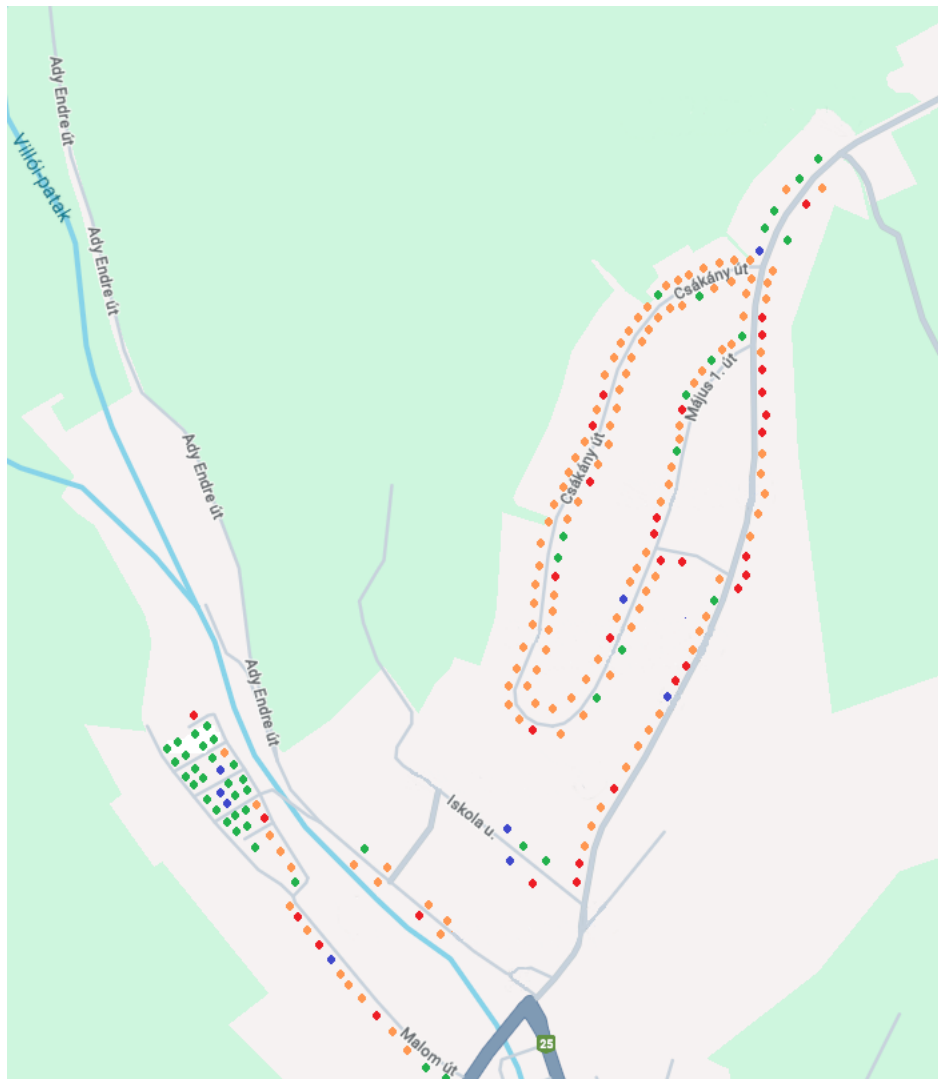
Az 5. és 6. térkép mutatja Felsőtelep és Újtelep tér-érték-elemzését. Felsőteleppel kapcsolatban fontos kiemelni, hogy szerkezete, lakásállománya nagyon hasonló az Alsótelepihez. Itt is jellemző, hogy a bányászat felfutásával eredetileg kisméretű, komfort nélküli vagy alacsony komfortfokozatú, egyszerű szerkezetű épületeket emeltek, amikhez napjainkra utólag készültek toldások. A kiépült utcások lakó-sűrűsége itt is nagy, de a településszéli elhelyezkedéséből adódóan, annak köszönhetően, hogy egy tágabb beépítetlen tér veszi körül, kevésbé tűnik zsúfoltnak. A település legfiatalabb része az Újtelep, melynek arculatát a nagyobb telkekkel és magasabb komfortfokozattal épített modern lakóházak határozzák meg.

A 2016-os térkép alapján (5. térkép) a Felsőtelep és Újtelep területén nagyon eltérő tér-értékelést találunk. A kék és a zöld jelölések a Felsőtelepen koncentráálódtak, jelezve, hogy a házak jelentős részének a szerkezeti állapota, komfortfokozata és piaci értéke is alacsony volt. A narancssárga jelölések a jó állapotú ingatlanokat mutatták, amelyekből 2016-ban még kevés volt, és elsősorban az Újtelep területén, valamint a főbb közlekedési útvonalak közelében fordultak elő. A piros jelölések, vagyis a legjobb állapotú, legmagasabb értékű ingatlanok ekkor még ritkák voltak, és főleg az Újtelepen jelentek meg.

A 2024-es térkép (6. térkép) lényeges változást mutat. A kék és a zöld jelölések száma egyértelműen csökkent. Ez arra utal, hogy a legrosszabb állapotú ingatlanok egy része eltűnt, vagy felújításra került, azaz más minőségi kategóriába sorolódott. A narancssárga jelölések terjedése azt jelzi, hogy a jó állapotú ingatlanok aránya nőtt. Különösen látványos ez a Felsőtelepen, ahol valóban látható a bányatelepi házak korszerűsödése. A piros jelölések számának növekedése a legmagasabb értékű ingatlanok terjedését mutatja. Ez különösen az Újtelepen szembetűnő.

A térképek (5., 6. térkép) összevetése alapján megállapítható, hogy 2016 és 2024 között a Felsőtelep és Újtelep területén mérsékelt, de egyértelműen pozitív irányú

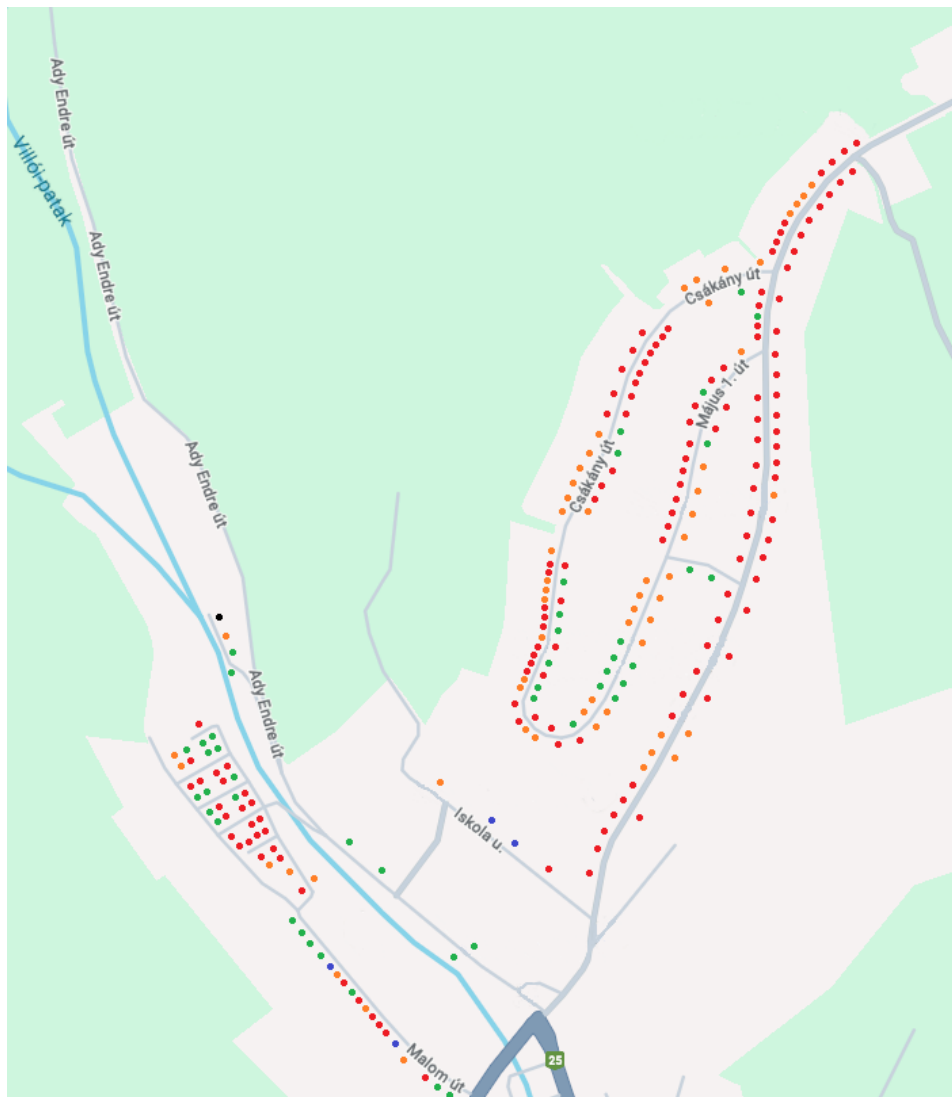
fejlődés történt. Ez a lakókörnyezet stabilizálódását és lassú felértékelődését mutatja. A Felsőtelep továbbra is őrzi bányatelepi jellegét, de állapota stabilizálódik, míg az Újtelep egyre inkább Egercsehi modern, fejlődő lakóövezeteként rajzolódik ki, ahol a lakásállomány minősége és értéke is folyamatosan emelkedik.

5. térkép. Egercsehi felsőtelepi és az újfalu részen található lakóingatlanok értékleltára (2016)

Forrás: A 2016. évi falukutató eredményei és a Google Maps térkép alapján szerkesztették a szerzők

Megjegyzés: piros: 5, narancssárga: 4, zöld: 3, kék: 2, fekete: 1 (A számok osztályzatok, 1–5-ig növekvő minőséget jelölnek)

6. térkép. Egercsehi felsőtelepi és az újfalu részen található lakóingatlanok értékleltára (2024)

Forrás: A 2024. évi falukutató eredményei és a Google Maps térkép alapján szerkesztették a szerzők

Megjegyzés: **piros:** 5, **narancssárga:** 4, **zöld:** 3, **kék:** 2, **fekete:** 1 (A számok osztályzatok, 1–5-ig növekvő minőséget jelölnek)

Következtetések

A 2016 és 2024 között végzett vizsgálatok alapján megállapítható, hogy Egercsehi településszerkezetében és lakókörnyezetében összességében pozitív irányú változások mentek végbe. Az infrastrukturális fejlesztések – különösen az úthálózat állapotának javulása – a lakossági visszajelzésekben is egyértelműen megjelennek, és számottevően hozzájárulnak az életminőség növekedéséhez.

A tér-érték-elemzés eredményei azt mutatják, hogy a lakóingatlan-állomány minősége minden településrészen javult. Az utcaképelemzés során jól kirajzolódik Egercsehi településszerkezetének történeti rétegződése. Az Ófalu hagyományos agrárjellegű településképet mutat, amelyet a nagyobb telkek, a régebbi, falusias beépítés és a mezőgazdasági funkciókhoz kötődő épületek határoznak meg. Ezzel szemben az Alsótelep és a Felsőtelep lakosságát tekintve már nem, de eredeti lakófunkciójú karakterét tekintve máig kapcsolódik a bányászműlthoz. Az eredetileg kisméretű, komfort nélküli vagy alacsony komfortfokozatú bányatelepi lakásokból szerveződő sűrű beépítés ma is jellegadó, bár az új tulajdonosok láthatóan sokféle átalakítással éltek, ami ezeket a településrészeket is „megfiatalította.” Újtelep, arculatát nagyobb telkek, nagyobb házak, korszerűbb építészeti megoldások jellemzik.

Csökkenet tehát a rossz állapotú ingatlanok aránya, miközben nőtt a közepes, jó és kiváló kategóriába sorolt házak száma. A település egészére jellemző, hogy a lakókörnyezet minősége javult a vizsgált időszakban, a településrészek közötti különbségek pedig csökkentek. A változások azonban nem egyenletesek. A javulás mértéke településrészenként eltérő. A 2024-es vizsgálataink során jelentős a felértékelődés az Alsótelepen és a Felsőtelepen is a 2016-os állapotokhoz viszonyítva, ugyanakkor abszolút értelemben a legmagasabb minősítéssel rendelkező házak zöme Újtelepen van.

A vizsgálat megerősíti, hogy a település történeti kettőssége – az agrárjellegű Ófalu és a bányászati eredetű településrészek elkülönülése – továbbra is meghatározza Egercsehi térszerkezetét és arculatát. Ugyanakkor a település társadalmi, gazdasági szempontból már nem viseli ezt a kettősséget, a település jelene és jövője egy és oszthatatlan.

A pozitív folyamatok hátterében a kérdőívünk kitöltésekor ebben az irányban zajlott tájékozódásunk során egyértelműen az derült ki, hogy a lakossági beruházások hátterében különböző állami támogatási rendszerek (otthonteremtési program, fiatal családok támogatása stb.) állnak. Ezek láthatóan élénkítették a helyi ingatlanpiacot is. Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy mivel ezek a fejlesztések állami kedvezmény-nyújtással, hiteltámogatással valósultak meg, így ebből az is következik, hogy a település helyi társadalma pénzügyi kockázatvállalással él ma láthatóan jobban, ami kitettséget és sérülékenységet hordoz magában.

A jövőre nézve indokolt az infrastrukturális fejlesztések folytatása, különös tekintettel a bányatelepi területek komplex megújítására. Emellett célszerű olyan településfejlesztési stratégia kidolgozása, amely egyszerre kezeli az örökölt térszerkezeti különbségeket és erősíti a település élhetőségét. A hosszú távú fejlődés szempontjából kiemelten fontos a helyi lakosság gazdasági és közösségi stabilitásának erősítése is, mivel ennek hiányában a jelenlegi kedvező folyamatok könnyen megtorpanhatnak.

Irodalomjegyzék

- Beluszky, P., Sikos, T. (1982): Magyarország falutípusai. Budapest, MTA FKI. p. 167.
- Csiffáry G. (2011): Egercsehi bányáskönyv. Eger
- Enyedi, Gy. (1988): A városnövekedés szakaszai. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Gerle, Gy. (1971): Környezet és településhálózat. Budapest: Műszaki Könyvkiadó.
- Hudson, R. (2001): Producing Places. New York: Guilford Press.
- Kátai, B., Nagyné Molnár, M. (2025): Mentális és földrajzi tér-érték-elemzés Hollókőn. Acta Regionis Rurum, 19. 151–164. <https://doi.org/10.21408/arr.7163>
- Lettrich, E. (1974): Urbanizálódás Magyarországon. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Molnár, M (2018): Földrajzi és mentális tér-értékelemzés Komlósán. Acta Regionis Rurum, 12. 124–129.
- Molnár, M., Bencsik, B. (2015): Utcaképelemzés Hollókőn. Acta Regionis Rurum, 8. 28–33.
- Molnár, M. (2016/A): Falukutatás Egercsehin. Acta Regionis Rurum, 10. 4–10.
- Molnár, M. (2016/B): Utcaképelemzés Egercsehiben. Acta Regionis Rurum, 10. 34–41.
- Nagyné Molnár, M., Nagy, K. (2023): A tér értéke: átányi térvizsgálatok. Acta Regionis Rurum, 16. 135–145.
- Nagyné Molnár, M. (2022): Kognitív kutatások: falvaink térképe. Acta Regionis Rurum, 16. 14–25.
- Nagyné Molnár, M (2026): Átalakuló Egercsehi – monitoringvizsgálat. Acta Regionis Rurum, 20. 5–16.
- Roberts, P., Sykes, H. (Eds.). (2000): Urban Regeneration: A Handbook. London: SAGE Publications.
- Vitéz, B. (2014): Átányi utcakép. Acta Regionis Rurum, 8. 76–86.

Egyéb forrás

<https://data2.openstreetmap.hu/terkep/Egercsehi>

1. kép. Bányatelep: munkásnegyed a „nagyházakkal” (Egercsehi)

Fotó: Nagyné Molnár Melinda (2024)

2. kép. Falu: az egykori központ, ma pusztuló falurész

Fotó: Nagyné Molnár Melinda (2024)

A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

The article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license:

CC-BY-NC-ND-4.0.

A múlt terhe és a közösség ereje: társadalmi alkalmazkodási folyamatok egy bányabezárások utáni településen

Gerencsér Ilona

Agrárközgazdasági Intézet, 1093 Budapest, Zsil utca 3–5.

Összefoglalás: A tanulmány 2016–2024 között vizsgálta egy volt bányásztelepülés (Egercsehi) közösségi átalakulását lakossági kérdőívek és interjúk alapján. Az elemzés a közösséghez való kötődést, a fejlesztési tervek ismeretét, a kulturális örökség megítélését, a civil szervezetekhez való viszonyt és az informális részvételi formákat tárgyalta. A kutatás egy mindennapi kapcsolatokra épülő, rugalmasan működő közösségi szövetet tárt fel, illetve árnyalt képet adott arról, hogyan alakult át egy posztindusztriális közösség, és milyen gyakorlati lépések támogathatták a helyi, örökségre érzékeny megújulást a periférikus térségekben.

Kulcsszavak: helyi közösség, közösségépítés, önkormányzati fejlesztések, helyi identitás, közösségi élet

The burden of the past and the power of community: social adaptation processes in a post-mine-closure settlement

Ilona Gerencsér

Institute of Agricultural Economics, H-1093 Budapest, Zsil 3–5.

Abstract: The study examined the community transformation of a former mining settlement (Egercsehi) between 2016 and 2024, based on household surveys and interviews. The analysis addressed attachment to the community, knowledge of development plans, perceptions of cultural heritage, attitudes toward civil organizations, and forms of informal participation. The research revealed a community fabric that operated flexibly and was grounded in everyday social ties, and it offered a nuanced picture of how a post-industrial community had changed and what practical steps could have supported locally rooted, heritage-sensitive renewal in peripheral regions.

Keywords: local community, community building, local government developments, local identity, community life

Bevezetés

A bányászat a szocializmus idején nemcsak a gazdaság egyik fontos területe volt, hanem egy külön világot is jelentett. Nem pusztán arról szólt, hogy nyersanyagokat termeljenek ki, hanem egy sajátos közösségi élet is kialakult körülötte. Ebben az időszakban a bányászat kiemelt szerepet kapott, és az állam erős irányítással próbálta formálni az emberek gondolkodását és életmódját, valamint olyan közösségeket létrehozni, amelyek megbízhatóak és hűségesek a rendszerhez. Ez a kiemelt szerep nemcsak a gazdaságban látszott meg, hanem abban is, ahogyan a közösségeket szervezték. A bányászok számára külön juttatásokat adtak (például hűségjutalmakat vagy vállalati üdülési lehetőségeket), és a szakmához egyfajta megbecsültség is társult, ami tovább erősítette a bányászat presztízsét.

A kutatás jellegét főként az úgynevezett „puhább” módszerek határozták meg: ilyen a résztvevő megfigyelés, a mélyebb beszélgetések (interjúk) dokumentálása. Ezek segítenek abban, hogy jobban megértsük a közösséget, feltárjuk, hogyan gondolkodnak magukról az emberek, és hogyan működik a közösség belső világa.

Szakirodalmi áttekintés

Az ipari forradalom magyarországi kibontakozása, majd a trianoni békeszerződés utáni súlyos nyersanyaghiány miatt felértékelődtek a borsodi és hevesi szénlelőhelyek. Az ország ugyanis elveszítette bányáinak nagy részét, így a megmaradt területek – például Egercsehi vagy Lyukó – kulcsfontosságúvá váltak a gazdaság fennmaradása szempontjából. Egercsehi a térség egyik fontos gazdasági központja lett (Szenttamási, 2007). Ezek a bányavidékek – Egercsehi, Lyukó vagy Sirok – idővel olyan központokká váltak, amelyek sok embert vonzottak: főként olyanokat, akik a mezőgazdaságból kerestek új megélhetést.

A bányászközösségek belső dinamikájának megértése elengedhetetlen a rendszerváltás előtti és utáni társadalmi folyamatok elemzéséhez, mivel e közösségek sorsa tükrözi az államszocializmus felemelkedését és bukását. Szenttamási István Tamás elemzése alapján a „szocialista bányáskultúra” mint narratív identitáskonstrukció értelmezhető, amely az egyén életútját a közösségi konvenciók és a munkahelyi szocializáció mentén rendezi egységbe (Szenttamási, 2007). A bányászat a hatalmi reprezentációban a legmagasabb rendű munkaslétként jelent meg, ahol a bányászok a „társadalom modelljeivé” váltak. A fizikai megterhelés és a veszélyvállalás politikai és erkölcsi tőkévé konvertálódott, biztosítva a bányászok számára a munkásságon belüli elit státuszt. Ez a sajátos presztízs határozta meg az önképet évtizedeken keresztül, egészen a gazdasági szerkezetváltás kényszerítő

erejéig, amely alapjaiban rendítette meg ezt a strukturális stabilitást. Az alábbiakban a bányász életmód azon tartópilléreit vizsgáljuk, amelyek a mindennapi élet fizikai és szimbolikus kereteit alkották az észak-magyarországi régióban.

Idő, tér és értékrend

A bányamunka totális intézményként, szinte „második családként” határozta meg az egyén életét; a bánya nem csupán munkahelyként, hanem az identitás központi motívumaként funkcionált (Szenttamási, 2007). A bányászok differenciált időképpel rendelkeztek, amely három szinten szerveződött:

- Napi rutin: A műszakok rendje nemcsak a dolgozó, hanem a család és a település (boltok, kocsmák) napirendjét is megszabta, rituális keretet adva a hétköznapiaknak (Szenttamási, 2007).
- Évi ciklus: A Bányásznapi mint „szent idő” (Eliade, 1996) kiemelkedett a monotonitásból. Ez volt az év legfőbb ünnepe, ahol a közösség rituálisan megerősítette összetartozását, és ahol az anyagi elismerés (hűségpénz) szimbolikus súlya is megmutatkozott.
- Életút: A bányászat kiszámíthatóságot ígért: „innen simán el tudok menni nyugdíjba” – vallották a dolgozók. A hűségjutalom rendszere számszerűsítette a lojalitást, ahol a szolgálati évek számával arányosan akár a fizetés 19,5%-át is elérhette a juttatás (Szenttamási, 2007).

A térszemlélet és a „Szent terek”

A bánya téralkotó ereje a lokális térszemléletben mutatkozott meg; a bányauzem volt az „otthon” forrása és szimbolikus centruma. A bányatelepek vagy kolóniák „biztonsági zónaként” működtek, ahol a vállalat teljes szociális infrastruktúrát biztosított (Szenttamási, 2007). A privát szférát, a bányászlakások belső terét gyakran szentélyszerűen berendezett bányászrelikviák hatották át: a kitüntetett helyen őrzött bányászlámpák, fókók és miniatűr csillék az identitás rétegeit rögzítették a családi térben (Szenttamási, 2007).

Közösségi értékek és státusz

A bányász-szolidaritás alapja az egymásra utaltság és a közös veszélyélmény volt – „mindenki testvér volt, mindenki barát volt”. Ez a zárt értékrend, kiegészülve a magasabb keresettel és a kiváltságos szociális juttatásokkal (ingyen szén, lakásszerzési támogatás), kiemelt társadalmi pozíciót biztosított. A bányáskultúra ezen általános

vonásai a Bükk és Mátra vidékének specifikus gazdasági környezetében sajátos lakhatási és túlélési stratégiákkal párosultak (Szenttamási, 2007).

Az észak-magyarországi régió iparosítása szorosan összefüggött a mezőgazdaság kollektivizálásával. Molnár Csenge kutatásai rávilágítanak, hogy a földek elvesztése és a paraszti életforma ellehetetlenülése tömegeket kényszerített az ipari munkavállalás felé (Molnár, 2022).

A térségben olyan gócpontok alakultak ki, mint Ózd, Sirok vagy Lyukóbánya. A régióban megfigyelt mintázatot követve Egercsehi fejlődése is a modernizációs ígéret bővületében telt: az 1960-as években végrehajtott korszerűsítések és új aknák nyitása a technológiai optimizmus jegyében zajlott (Bodnár, 1986). Egercsehi így a magyar ipartörténet reprezentatív példájává vált, ahol a bányászat nemcsak munkát, hanem teljes életstratégiát kínált.

Az 1960-as évek közepétől a hazai szénhidrogén-program a kőszénbányászat tervszerű visszafejlesztéséhez vezetett. A korábban hangoztatott ígéret, miszerint az aknák „2010-ig termelnek”, szertefoszlott, és a korábbi „életfogytig tartó biztonság” élményét felváltotta a bizonytalanság (Szenttamási, 2007). Az energiapolitikai fordulat differenciáltan érintette a térséget: míg Lyukóbánya a magasabb gépesítettség révén tovább megőrizte versenyképességét, az Egercsehi környéki üzemek fokozatos leépülése megállíthatatlannak bizonyult (Bodnár, 1986).

A bányák bezárása nemcsak gazdasági visszaesést hozott, hanem a mindennapi élet rendjét is felborította. Amikor megszűnt a munka, eltűntek a hétköznapi rutinok, például a reggeli indulás vagy a munkahelyi beszélgetések is. Ez sokak számára nemcsak a megélhetés elvesztését jelentette, hanem azt is, hogy a mindennapjaik értelme és megszokott keretei is szétestek. A bezárások legsúlyosabb következménye az identitásromboló hatás volt. A társadalom „megbecsült modelljéből” egyik pillanatról a másikra „felesleges munkaerő” lett, ami a korábbi dicsőséges narratívákat a veszteség és az elárultság elbeszéléseivé alakította (Szenttamási, 2007).

A bányabezárásokat követő sokk után, számos helyi közösség a kor kihívásai mellett felismerte településének, különleges és egyedi adottságait, hagyományait, a helyi munkaerő sajátos képzettségét. Kiemelt fontosságúvá vált azoknak a tényezőknek, belső erőforrásoknak a felkutatása, amelyek egy-egy terület önállóbb gazdasági és társadalmi fejlődéséhez, fejlesztéséhez járulnak hozzá (Nagyné Molnár, 2013; Goda–Kassai, 2011; Kovács, 2018). A belső erőforrásokhoz való viszony, illetve az erőforrások egyik alakítója az adott közösségben lévő kultúra, helyi identitás. Ez a területhasználat, a természethez való viszony, a közösségben való részvétel alakítója, a helyi stratégiák formálója és ezek által a helyi gazdasági és társadalmi fejlődés meghatározó tényezője (G. Fekete, 2010).

Jelen tanulmány fő célja az Egercsehi közösségi életének bemutatása két falukutató tábor kutatási eredményeinek tükrében.

Anyag és módszer

A kutatás részben a 2016-ban végzett, Egercsehihez kapcsolódó falukutatói eredmények és a 2024-ben megismételt kutatás összevetésére, elemzésére épült. A helyi közösség jellemzőinek bemutatása személyes megfigyelésen, félig strukturált interjúkon alapul, amelyek -a településen található civil szervezetek képviselőivel, valamint a település vezetőjével készült. A falukutató tábor részét képezte egy több témát érintő kérdőív, melyen belül néhány kérdés érintette a helyi közösség kérdéskörét. A 2016-ban és 2024-ben háztartásokra tervezett kérdőív részletes szociodemográfiai elemzése külön tanulmányban kerül összegzésre (Molnár, 2016, Nagyné Molnár, 2026).

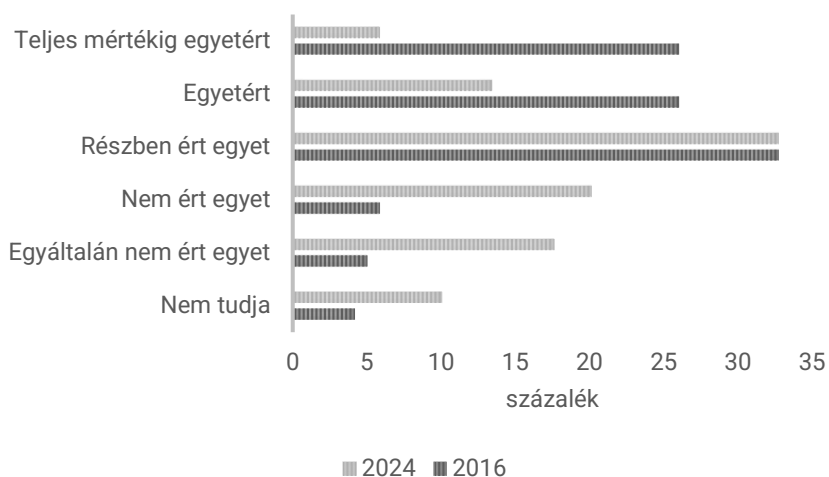
Eredmények és értékelésük

A működő bánya meglehetősen sok ember számára kínált munkát, biztosított megélhetést, anyagi jólétet, ami igencsak vonzónak bizonyult az évek során. Ez a lakosság összetételében, közösségi életében is megmutatkozott, mivel a lakók egy része a bányában dolgozó munkásosztályból származott (Gerencsér, 2016).

A *helyiek közösségtudatának változására* vonatkozóan folytatott vizsgálatunk eredménye az 1. ábrán látható. A helyi közösségtudat vonatkozásában 2016-ban a válaszok inkább a közepes–pozitív tartományba tartoztak: többen éreztek valamilyen kötődést a közösséghez, még ha ez nem is volt kifejezetten erős. Az „egyetért” típusú válaszok aránya viszonylag magasabb, a bizonytalan vagy elutasító válaszok pedig kisebb súllyal jelentek meg.

2024-re ez a kép árnyaltabbá vált: bár a közepes kötődés továbbra is jelen van, nőtt a bizonytalan és a gyengébb kötődést jelző válaszok aránya. A határozott pozitív viszonyulás nem erősödött, inkább csökkent vagy stagnált.

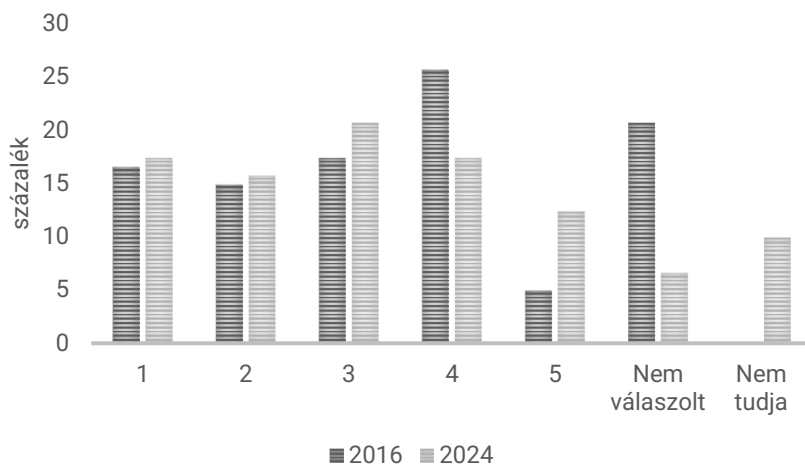
Összességében elmondható, hogy míg 2016-ban még inkább egy mérsékelt működő közösségi kötődés volt jellemző, addig 2024-re ez lazábbá, bizonytalanabbá vált. A közösség nem tűnt el, de kevésbé tartja össze erős, egyértelmű azonosulás a tagjait.

1. ábra. „Az Egercsehiben élők rendelkeznek helyi közösségtudattal” megítélése (1-től 5-ig terjedő skálán)

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: 2016: N = 113; 2024: N = 119

2. ábra. A „helyi hagyományörzés” (1-től 5-ig terjedő skálán)

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: 2016: N = 111; 2024: N = 119

A helyi hagyományőrzés megítélése egy település kulturális életének és közösségi identitásának fontos tükröje. A felmért adatok alapján jól látszik, hogy a lakosság véleménye 2016 és 2024 között nem radikálisan, hanem inkább finoman és rétegzetten változott, miközben a hagyományok értéke továbbra is meghatározó maradt a közösség életében (2. ábra).

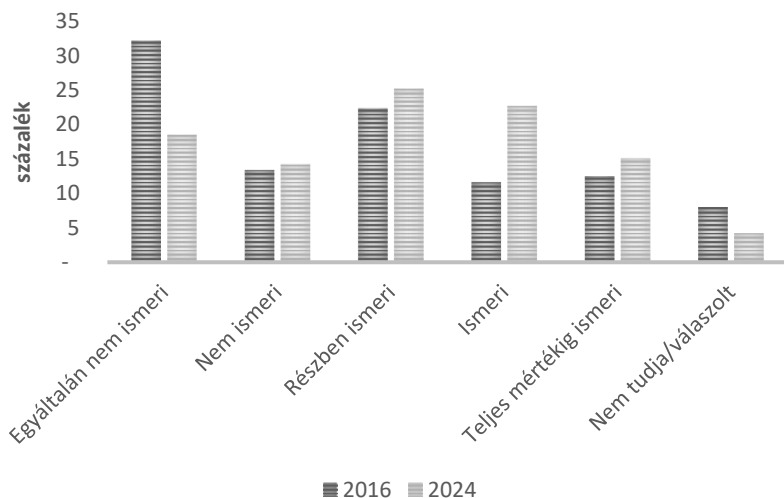
A helyi hagyományőrzés tekintetében a 2024-es adatok egy árnyaltabb, ugyanakkor pozitívabb irányba mozduló képet mutatnak. A helyi hagyományőrzés megítélése 2016 és 2024 között bizonyos mértékben átrendeződött. A 4-es értékelések aránya jelentősen csökkent (25,6%-ról 17,4%-ra), miközben a legmagasabb, 5-ös értékelések aránya számottevően növekedett (5,0%-ról 12,4%-ra). Emellett a 3-as értékelések aránya is emelkedett (17,4%-ról 20,7%-ra). Az 1-es és 2-es értékelések aránya csak kisebb mértékben változott. Az eredmények alapján nem rajzolódik ki egyértelműen sem pozitív, sem negatív irányú elmozdulás; inkább az látható, hogy a vélemények szerkezete átalakult, és a korábbinál nagyobb arányban jelentek meg a kiemelkedően pozitív értékelések (2. ábra).

A változás azt valószínűsíti, hogy a település hagyományőrzése 2024-re színebb, több ponton hozzáférhető és látványosabb lett, vagy legalábbis jobban tükröződött a lakosság véleményében.

A fejlesztési tervek ismerete egy település közösségi aktivitásának, tájékozottságának és bevonódási szintjének fontos indikátora. A felmért időszak két mérési pontja – 2016 és 2024 – jól mutatja, hogy a lakosság mennyire érzi magát informáltként a falu jövőjével, terveivel és fejlesztési irányjaival kapcsolatban (3. ábra).

A fejlesztési tervek ismertsége 2016 és 2024 között egyértelműen kedvező irányba változott. Az eredmények alapján jelentősen csökkent azok aránya, akik egyáltalán nem ismerik a fejlesztési terveket (31,8%-ról 18,2%-ra), miközben növekedett az ismerettel rendelkezők aránya. Különösen számottevő emelkedés figyelhető meg az „ismeri” kategóriában (11,6%-ról 22,7%-ra), de a fejlesztési terveket teljes mértékben ismerők aránya is növekedett (12,3%-ról 14,9%-ra). Emellett a „részben ismeri” válaszok aránya is emelkedett (22,2%-ról 25,1%-ra) (3. ábra).

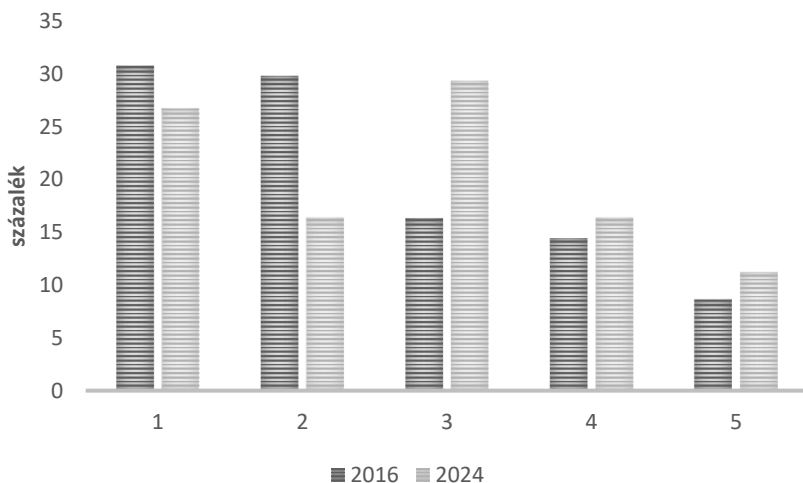
A „nem ismeri” kategória aránya csak kisebb mértékben változott (13,2%-ról 14,1%-ra), míg a „nem tudja/nem válaszolt” válaszok aránya csökkent (8,0%-ról 4,1%-ra). Az eredmények alapján egyértelműen kirajzolódik a fejlesztési tervek ismertségének növekedése: a teljes tájékozatlanság jelentősen visszaszorult, miközben a részleges vagy teljes körű ismerettel rendelkezők aránya emelkedett. Mindez arra utal, hogy a fejlesztési tervekkel kapcsolatos információk az elmúlt években szélesebb körben váltak elérhetővé, és a lakosság tájékozottsága e téren erősödött (3. ábra).

3. ábra. „Az itt lakók jól ismerik a falu fejlesztési terveit, tájékozottak a falu helyzetéről.” megítélése (1-től 5-ig terjedő skálán értékelve)

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: 2016: N = 112; 2024: N = 119

4. ábra. „Egercsehi egy életképes, fejlődő falu” megítélése (1-től 5-ig terjedő skálán értékelve)

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: 2016: N=97; 2024: N=115

A település életképességének és fejlődési potenciáljának megítélése fontos mutatója a helyi lakosság jövőbe vetett bizalmának és a közösség által érzékelt fejlődési folyamatoknak. A 2016-os és 2024-es felmérések eredményei lehetőséget adtak annak vizsgálatára, hogy miként változott a lakosság véleménye azzal kapcsolatban (4. ábra)

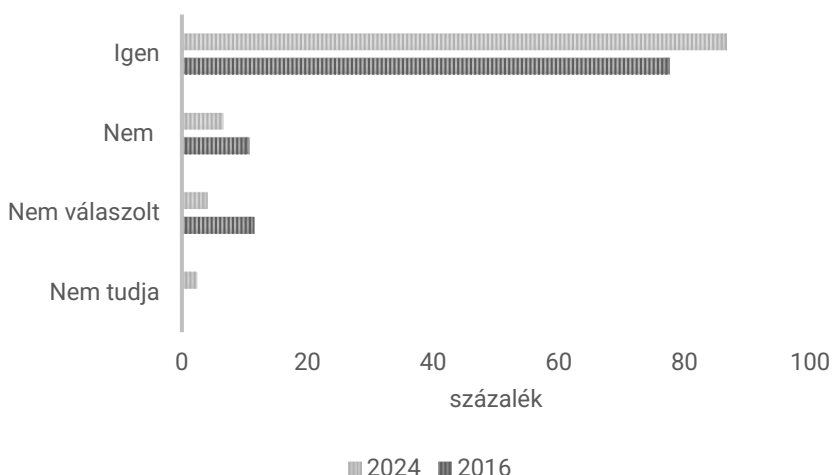
„Egercsehi egy életképes, fejlődő falu” állítás megítélése 2016 és 2024 között pozitív irányú elmozdulást mutat. A legkedvezőtlenebb, 1-es értékelések aránya mérséklődött (30,5%-ról 26,7%-ra), míg a 2-es értékelések aránya jelentősen csökkent (29,5%-ról 16,1%-ra). Ezzel párhuzamosan számottevően növekedett a közepes, 3-as értékelések aránya (16,0%-ról 29,1%-ra), és kisebb mértékben emelkedett a 4-es (14,0%-ról 16,1%-ra) és az 5-ös értékeléseké is (8,6%-ról 11,1%-ra) (4. ábra).

Az eredmények alapján a vélemények összességében kedvezőbbé váltak. Bár továbbra is jelentős azok aránya, akik kritikusabban ítélik meg a település fejlődési kilátásait, a negatív értékelések visszaszorulása és a közepes, illetve pozitív vélemények erősödése arra utal, hogy 2024-ben a lakosság optimistábban tekint Egercsehi életképességére és fejlődési lehetőségeire (4. ábra).

A közösségi szervezetek szerepe egy település társadalmi életében kulcsfontosságú: nemcsak a közösségi programok és hagyományok fenntartásában, hanem az együttműködés, a bizalom és az összetartozás érzésének erősítésében is meghatározó szerepük van (5. ábra). A 2016-os adatokból már akkor is egyértelműen kirajzolódott, hogy a faluban élők nagy többsége szükségesnek tartja a közösségi szervezetek működését. Bár a támogatók messze felülreprezentáltak voltak, mégis érezhető volt egy kisebb, de létező csoport, amely nem látta ezek létjogosultságát vagy szerepét a mindennapokban. Ez arra utal, hogy bár a közösségi élet jelentősége már 2016-ban is széles körben elismert volt, egyes lakók talán kevésbé kapcsolódtak be a szervezetek működésébe, kevésbé érzékelték a tevékenységeik hatását, vagy egyszerűen nem tartották azokat relevánsnak a saját életükben (5. ábra).

Összességében azonban a településen akkor is széles társadalmi bázisa volt a közösségi aktivitásnak, és a lakók döntő része már 2016-ban is fontosnak ítélte a szervezetek jelenlétét. A 2024-es adatok még egyértelműbb, még markánsabb támogatottságot mutatnak. A válaszadók nagyon nagy része szerint a közösségi szervezetek szükségesek és nélkülözhetetlenek a települési életben. A „nem szükséges” választ adók aránya szinte elenyészővé vált. Ez a változás több jelenségre utalhat (5. ábra):

- megerősödött, láthatóbbá vált közösségi élet,
- sikeresebb vagy aktívabb civil szervezetek,
- nagyobb lakossági bevonódás,
- vagy éppen az, hogy a közösség tagjai még inkább felismerték, hogy a szervezetek hozzájárulnak a helyi életminőséghez, rendezvényekhez, hagyományokhoz és összetartáshoz.

5. ábra. A „szükségesek-e a közösségi szervezetek a faluban?” megítélése

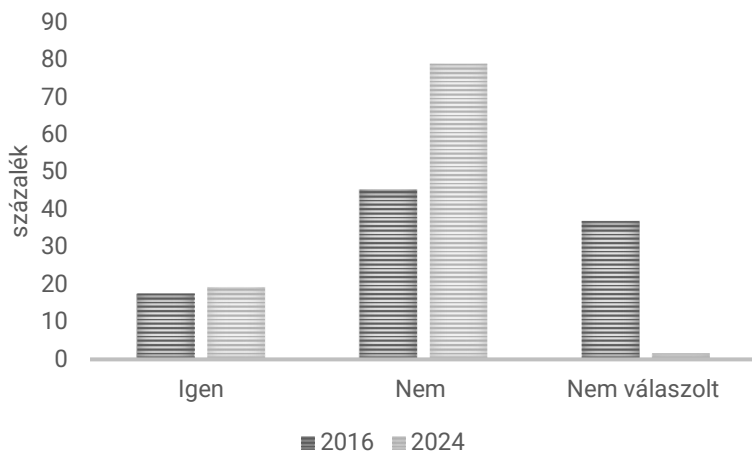
Forrás: A kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: 2016: N=107; 2024: N=117

A civil szervezetek megítélését jól árnyalja mind a válaszadók civil szervezetekbeli tagsága (6. ábra), mind a szervezeteken kívüli közösségi élet megélésnek különböző formái (7. ábra).

A szervezetekkel kapcsolatos pozitív megítélés erősödése nem járt együtt a tagság bővülésével. A 2016-os adatokhoz képest 2024-ben kevesebben voltak tagjai bármely helyi civil szervezetnek. Ez arra utal, hogy bár a lakosság értékeli a szervezetek működését, maga a formális belépés, a hosszabb távú köteleződés kevésbé vonzó számukra. Ez a jelenség összhangban áll számos társadalmi folyamattal: a lakók gyakran inkább alkalmi részvételt vállalnak, mint folyamatos tagságot, és a civil kapcsolódás sokkal inkább a programokon való részvételt, mint a szervezethez tartozást jelenti (6. ábra).

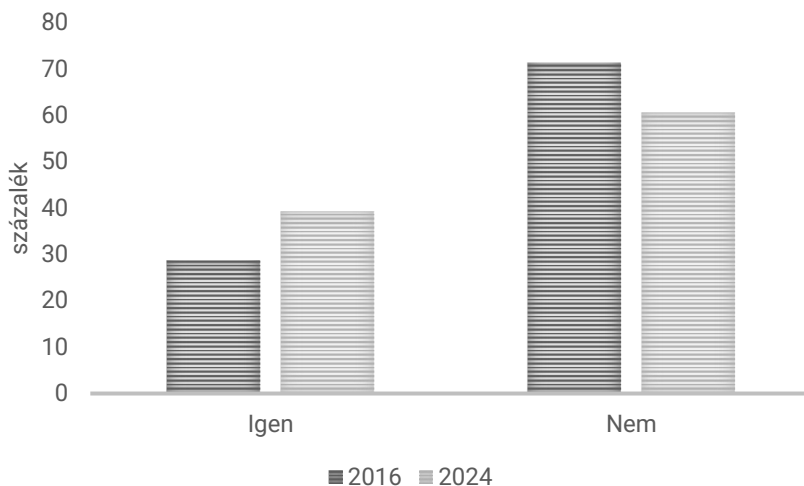
Érdekes feszültség, hogy miközben a szervezetek fontosságával egyre többen egyetértenek, a formális tagság aránya csökkent. 2024-ben kevesebben vallják magukat tagoknak, mint 2016-ban. Ez nem ellentmondás, hanem társadalmi részvételi mintázat-váltás: a lakók értékelik a szervezeteket, de a hosszú távú köteleződés helyett rugalmas, esemény-alapú kapcsolódást preferálnak. A következmény: a szervezetekben a „kemény mag” stabil, de nem szélesedő; a szervezési, pályázati, lebonyolítási terhek gyakran ugyanarra a szűk körre hárulnak. Fenntarthatósági szempontból ezért fontos a „belépési rámpák” kialakítása: rövidebb, körülhatárolt feladatok, időszakos projekt-tagságok, szezonális bevonás, amelyekből a résztvevők fokozatosan tartós tagság felé léphetnek (6. ábra).

6. ábra. Tagja-e helyi civil szervezetnek?

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: 2016: N=97 2024: N=114

7. ábra. Ön él-e valamilyen formában közösségi életet a civil szervezetek keretein kívül?

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: 2016: N=97 2024: N=115

Míg a formális civil tagság csökkent, a 2024-es válaszok szerint a szervezeten kívüli közösségi élet látványosan megerősödött (7. ábra). A válaszok mögötti rövid

szövegek élő, aktív, mindennapi kapcsolódások sokféleségéről számolnak be: baráti összejárások, szomszédsági találkozások, nyugdíjas klubokhoz és egyházi alkalmakhoz kapcsolódó események, sporttevékenységek és kisebb helyi rendezvények formájában. Ez a tendencia azt mutatja, hogy a közösségi élet áthelyeződött a hétköznapi tereibe, és az emberek inkább közvetlen kapcsolatokon keresztül építenek közösséget. A 2016-os adatok még sokkal visszafogottabb képet mutattak, 2024-re azonban jól láthatóan több, aktívabb és sokszínűbb közösségi gyakorlat jelent meg.

A 2024-es megjegyzések gazdag képet adnak a mindennapi, informális közösségiség arculatáról: baráti összejárások, szomszédsági kapcsolatok, nyugdíjas klubok, vallási közösségi alkalmak, helyi rendezvények és sporthoz kötődő találkozások jelennek meg a leírásokban. Ezek a „kis körei” a közösségi életnek nem igényelnek formális kereteket, viszont rendszeres, alacsony belépési küszöbű kapcsolódást teremtenek, amely a település társadalmi szövetét napi szinten tartja egyben. A 2016-os állapothoz képest ez az informális tér láthatóan erősödött: több, sokszínűbb és gyakrabban említett a szervezeten kívüli közösségi gyakorlat. Ez két fontos üzenetet hordoz: egyrészt a lakosság igényli és használja a közvetlen közösségi tereket; másrészt a formális szervezetek sikeresebbek lehetnek, ha hidat építenek ehhez a mindennapi közeghez (pl. programjaikat mikro-eseményekhez kötik, a szervezeti kommunikációt a baráti–szomszédsági csatornákra szabják).

A fenti kérdésekre adott válaszokat összegezve megállapítható, hogy a település 2016–2024 között közösségileg megerősödött, de az erősségek és a gyengeségek nem ugyanott találhatók. A közösségtudat érezhetően stabilabb és pozitívabb; a kulturális élmény (hagyományőrzés) a „jó” szintről több ponton „kiválóra” lépett; a közösségi szervezetek legitimitása kimagasló. Ezzel szemben a fejlesztési tervek ismerete polarizált: az aktívan informáltak mellett sokan érzik magukat tájékozatlannak. Emellett a formális civil tagság visszafogottabb lett, miközben az informális, hétköznapi közösségi kapcsolódások látványosan bővültek. Egy olyan szerkezet áll előttünk, amelyben a közösségi potenciál nagy, a „hétköznapi közegek” élnek, a szervezetek társadalmi felhatalmazása erős – és mindezt a fejlesztési információk jobb terítése tudná a leginkább összefűzni.

Közösségi élet az interjúalanyok elbeszélései alapján

A település közösségi életének alakulását az interjúalanyok egybehangzóan a bányászat megszűnéséhez kötik. A korábban meghatározó iparág nemcsak munkát adott, hanem a közösségi élet alapját is jelentette: egykor mintegy 1300 ember dolgozott a bányában, ami ma már a teljes lakosságsszámmal egyezik meg. A bányabezárást követően azonban nem alakult ki olyan új gazdasági és társadalmi struktúra, amely

hasonló módon képes lett volna összetartani a helyieket. A mezőgazdaság nem jelentett alternatívát, így a közösség gazdasági és társadalmi értelemben is beszűkült (Kovács András polgármester).

A jelenlegi közösségi élet egyik legnagyobb problémája a megfelelő terek és lehetőségek hiánya. Nincs olyan közösségi ház vagy rendezvényter, amely rendszeres programoknak adhatna otthont, és az önkormányzat anyagi lehetőségei is korlátozottak. Bár vannak kezdeményezések – például falunap, majális, gyereknap vagy egészségügyi szűrések –, ezek szervezése nehéz, és sokszor nem sikerül minden korosztályt megszólítani. A közösség mozgósítása kihívást jelent, amit jól mutat, hogy még a szakkörökre is kevesen jelentkeznek (Kovács András polgármester; Joó-Kovács Anita jegyzőasszony).

Ugyanakkor bizonyos közösségi formák továbbra is működnek, főként kisebb, informális csoportok szintjén. A nyugdíjasok aktív közösséget alkotnak: rendszeresen szerveznek közös programokat, főzéseket, ünnepi összejöveteleket, és kirándulásokat is. Emellett szociális szerepet is vállalnak, például hátrányos helyzetű gyermekek támogatásával. Ezek a kezdeményezések azt mutatják, hogy a közösségi élet nem tűnt el teljesen, inkább kisebb léptékben, önszerveződő módon működik tovább (Kovács Gyula nyugdíjas klub vezető).

Az egyházi közösség szintén fontos, de szűkülő szerepet tölt be. A templomba főként idősebbek járnak rendszeresen, míg a fiatalabb generációk nehezebben vonhatók be. A Covid-19 járvány tovább gyengítette a közösségi aktivitást, és azóta is nehéz az embereket megszólítani akár egyházi, akár világi programok esetében. Ugyanakkor vannak pozitív példák is: a gyermekeken keresztüli közösségépítés, valamint a különböző társadalmi csoportok közötti kapcsolatok erősítése lehetőséget jelent a jövőre nézve (Pali atya).

A közösség működésében megjelenik egyfajta megosztottság és zártság is, amely részben abból fakad, hogy egy kis településről van szó, ahol a lehetőségek korlátozottak. Ugyanakkor a személyes kapcsolatok még mindig fontosak: a helyiek alapvetően nyitottak és segítőkészek, és a kisebb közösségekben erős a személyes kötődés. A sport korábban fontos közösség-szervező erő volt, amely nemcsak a fiatalokat fogta össze, hanem hosszabb távon is kapcsolatokat teremtett, bár mára ez a szerep visszaszorult (Telek József vállalkozó, sportegyesület vezető).

Összességében a település közösségi élete ma átmeneti állapotban van: a korábbi, bányára épülő struktúra megszűnt, az új formák pedig még nem erősödtek meg teljesen. A jövő szempontjából kulcsfontosságú lehet a közösségi terek fejlesztése, a fiatalok bevonása, valamint az alulról szerveződő kezdeményezések támogatása (polgármester; Joó-Kovács Anita; Pali atya; Kovács Gyula; Telek József).

Következtetések

A vizsgált időszak egészében a település közösségi élete jelentősen megerősödött, de nem minden területen egyformán. A közösségi identitás stabilizálódott, a hagyományörzésben új lendület jelent meg, és a közösségi szervezetek szerepe felértékelődött. Ezzel párhuzamosan azonban a fejlesztési tervek ismerete csökkent, és a formális civil szervezeti tagság is mérséklődött.

A település 2016–2024 között közösségileg megerősödött, de az erősségek és a gyengeségek nem ugyanott találhatók. A közösségtudat érezhetően stabilabb és pozitívabb; a kulturális élmény (hagyományörzés) a „jó” szintről több ponton „kiválóra” lépett; a közösségi szervezetek legitimitása kimagasló. Ezzel szemben a fejlesztési tervek ismerete polarizált: az aktívan informáltak mellett sokan érzik magukat tájékozatlannak. Emellett a formális civil tagság visszafogottabb lett, miközben az informális, hétköznapi közösségi kapcsolódások látványosan bővültek. Egy olyan szerkezet áll előttünk, amelyben a közösségi potenciál nagy, a „hétköznapi közegek” élnek, a szervezetek társadalmi felhatalmazása erős – és mindezt a fejlesztési információk jobb terítése tudná a leginkább összefűzni.

A fejlesztési kommunikációt érdemes többsávú rendszerre építeni: a formális csatornák (honlap, hírlevél, fórum) mellett a mindennapi informális közegeket (baráti-szomszédsági körök, vallási és korosztályos csoportok, sportközegek) is meg kell szólítani. Ez azt jelenti, hogy a tervek rövid, közérthető „mini-üzenetekkel”, vizuális kivonatokkal, helyi példákkal és személyes jelenléttel jussanak el azokhoz is, akik nem követik a hivatalos kommunikációt.

Irodalomjegyzék

- Bodnár, L. (1986): A terület és településfejlesztés földrajzi alapjai Heves megyében. Eger: Révai Kiadó. 388 p.
- Eliade, M. (1996): A szent és a profán. Európa Könyvkiadó, Budapest, pp. 61–63.
- G. Fekete, É. (2010): A kultúra funkciója a helyi stratégiákban. In: Török, J. (szerk.): Közművelődési Nyári Egyetem 1999–2008. Válogatás a 10 év előadásából. Szeged: Csongrád Megyei Népművelők Egyesület. pp. 363–372.
- Gerencsér, I. (2016): A helyi közösség vizsgálata Egercsehiben, *Acta Regionis Rurum*, 10. 112–119.
- Goda, P., Kassai, Zs. (2011): A 2004–2010 közötti gazdaság- és regionális fejlesztő operatív programok összehasonlító kistérségi vizsgálata, *Gazdaság & Társadalom*, Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, 3(2), 93–110.
- Kassai, Zs. (2012): A LEADER program mint helyi partnerség kérdései Magyarországon PhD értekezés [SZIE, Gödöllő], 173 p.

- Kovács, Cs. J. (2018): Termékmárkázás Komlósán = Product branding in Komlóska. Acta Regionis Rurum, 12. 68–77.
- Molnár, M. (2016): Falukutatás Egercsehin. Acta Regionis Rurum, 10. 4–10.
- Molnár, C. (2022): A neolokalitás etnográfiaja a Bükk és a Mátra vidékén az 1960-as–1980-as években. PhD értekezés ELTE BTK, Budapest, 222 p.
- Nagyné Molnár, M. (2013): Factors of success in case of local society. Deturope: Central European Journal of Tourism and Tegmental Development, 5(3), 63–70.
- Nagyné Molnár, M (2026): Átalakuló Egercsehi – monitoringvizsgálat. Acta Regionis Rurum, 20. 5–16.
- Szenttamási, I. T. (2007): „A bányá, az volt az életem...” A munkahely hatása az identitás alakulására a szocialista Lyukóbányán. Múltunk, 52(2), 83–104.

Interjúalanyok

Joó-Kovács Anita Jegyzőasszony

Kovács Gyula Nyugdíjas klub vezető

Pali atya

Telek József vállalkozó, sportegyesület vezető

Kovács András polgármester

1. kép. Jelen: Falu- és Bányásznapi (Egercsehi)

Fotó: Nagyné Molnár Melinda (2024)

2. kép. Múlt: a mozi; egy egykor meghatározó közösségi tér, ami ma üresen áll

Fotó: Nagy Kamilla (2024)

3. kép. Úton a vasárnapi szentmisére

Fotó: Nagy Kamilla (2024)

A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

The article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license:

CC-BY-NC-ND-4.0.

Egészségi állapot és egészségügyi ellátás Egercsehin

Bálint Csaba¹ , Nagy Kamilla²

¹kutató, Agrárközgazdasági Intézet, Fenntarthatósági Kutatások Igazgatóság,
Társadalomkutatási Osztály, 1093 Budapest, Zsil u. 3–5.

²egyetemi hallgató, Semmelweis Orvostudományi Egyetem,
Általános Orvosi Kar, 1085 Budapest, Üllői út 26.

Összefoglalás: A Faluszemináriumi Kutatóműhely 2024 szeptemberi egercsehi falukutatása keretében az egykori bányászközség egészségügyi ellátórendszerét és a lakosság egészségi állapotát térképezte fel. A kutatás szakirodalmi áttekintésre, szekunder adatokra, háztartási kérdőíves felmérésre, valamint a háziorvossal, a körzeti szakápolóval és a védőnővel készített interjúkra épült.

Kulcsszavak: egészségi állapot, egészségi kockázat, egészségügyi ellátórendszer, háziorvos, védőnő

Health status and healthcare in Egercsehi

Csaba Bálint¹ , Kamilla Nagy²

¹researcher, Institute of Agricultural Economics, Sustainability Research Directorate,
Department of Social Research, 1093 Budapest, Zsil u. 3–5.

²undergraduate student, Semmelweis University, Faculty of Medicine, 1085 Budapest, Üllői út 26.

Abstract: As part of the September 2024 Village Seminar Research Project, the author mapped the healthcare system and the health status of the population in the former mining community of Egercsehi. The research was based on a review of the literature, secondary data, a household questionnaire survey, and interviews with the general practitioner, the district nurse, and the health visitor.

Keywords: health status, health risk, healthcare system, general practitioner, health visitor

Bevezetés

Egercsehi egykor virágzó bányászfalu volt, ahol a mélyművelésű szénbánya közel egy évszázadon át biztosította a megélhetést. Az 1990-es bezárás óta sokáig tartós munkanélküliség sújtotta a települést, sokan kényszerültek elvándorolni. A 2016-os egercsehi falukutató tapasztalatai alapján az egészségügyi alapellátás feltételei már akkor is jók voltak: felújított háziorvosi rendelő, védőnői szolgálat és gyógyszer-tár várta a betegeket. Egyes járó- és fekvőbeteg-ellátások távolsága nehezítette a betegek és hozzátartozóik helyzetét. A lakosság az akkori eredmények alapján ritkán járt orvoshoz, viszont a szűrővizsgálatokon viszonylag fegyelmezetten vett részt. Az egykori bányászokat főként a COPD és az életmódbeli problémák terheltek. A fiatalok körében terjedt a dohányzás, alkoholfogyasztás és a mozgásszegény életmód. A növekvő arányú roma lakosság szociálisan hátrányos helyzete az egészségi állapotukban is megmutatkozott. Jövőbeli kihívásokként 2016-ban az elöregedő népesség, a szűkös finanszírozás és – tágabb rendszerszinten – az egészségügyi szakemberhiány fogalmazódott meg. (Bálint, 2016).

A Faluszemináriumi Kutatóműhely 2024 szeptemberében lezajlott egercsehi falukutatásának keretében vizsgálatuk a helyi egészségügyi viszonyokat. A kutatás céljai a következők voltak:

- Egercsehi település egészségügyi ellátórendszerének jellemzése, az ellátás körülményeinek, nehézségeinek azonosítása, a közelmúltbeli fejlesztések feltérképezése;
- a lakosság és a különböző demográfiai, társadalmi csoportok egészségügyi állapotának, kockázatainak, egészségtudatosságának, orvoslátogatási szokásainak, az ellátásokkal való elégedettségüknek megismerése.

Anyag és módszer

A vidéki területek, falvak, perifériák egészségügyi állapottal kapcsolatos és ellátási viszonyaira, illetve az alkoholfogyasztás, a dohányzás és az elhízás megbetegedési és halálozási kockázataira, magyarországi helyzetére vonatkozóan nemzetközi és hazai tudományos forrásokon alapuló szakirodalmi áttekintést készítettünk. A káros szenvedélyekre és elhízásra vonatkozó kategóriákat a szakirodalom alapján definiáltuk saját felmérésünkhöz.

Az Országos Kórházi Főigazgatóság területi ellátási nyilvántartásai alapján jellemeztük Egercsehi hozzáférési viszonyait a járó- és fekvőbeteg szakellátások tekintetében. Az egercsehi háziorvosi praxisba bejelentkezett lakosok nemi és korösszetételét a helyi háziorvosi szolgálat által rendelkezésünkre bocsátott adatokból ismerhettük meg több évre visszamenőleg. A Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő adatait használva vizsgáltuk a megbetegedési esetszámokat a betegségek

nemzetközi osztályozására szolgáló kódrendszer (BNO) besorolása mentén nyilvántartott gyógyszerforgalom alapján. A lakosság orvoslátogatási, gyógyszerfogyasztási és -vásárlási, alkoholfogyasztási, dohányzási szokásairól háztartási szintű kérdőíves felmérés keretében gyűjtöttünk információt (a módszer és a mintavétel részleteiről bővebben ld. Molnár, 2016; Nagyné Molnár, 2026). A helyi egészségügyi ellátórendszer működéséről, szervezéséről, körülményeiről, a lakosság egészségügyi állapotával kapcsolatos tapasztalatokról Dr. Lukács Attila háziorvost, Vázsiné Boros Erika körzeti szakápolót és rendelőt asszisztenst, illetve Király Katalin védőnőt kérdezhettük személyes, félig strukturált interjúbeszélgetések keretében.

A háztartási kérdőíves kutatás során felvett adatok leíró statisztikai elemzésére, valamint matematikai statisztikai összefüggés-vizsgálatokra (keresztábra-elemzés, rangkorreláció) Microsoft Excel és IBM SPSS szoftverek segítségével került sor.

A vidéki területek egészségügyi sajátosságai

A vidéki területeken élő népesség globális és európai szinten is az összlakosság jelentős hányadát teszi ki, ennek ellenére ezek a közösségek folyamatos, rendszer-szintű és strukturális hátrányokkal küzdenek az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés, valamint az általános egészségi állapot terén (Menona Jacob, 2022; Bálint, 2022). A vidéki egészségügy négy alapproblémája a rosszabb egészségi állapot, a korlátozott hozzáférés, a munkaerőhiány és a kapcsolatalapú ellátás szükségessége (Farmer et al., 2012). A vidéki lakóhely Lutfiyya et al. (2012) szerint önmagában független kockázati tényező, amely a jövedelmi viszonyoktól és az életkortól függetlenül is hatással van számos betegség kialakulására és az egészségügyi kimenetelekre, befolyásolja a társadalmi erőforrásokhoz való hozzáférést, és hatása az orvostudomány fejlődése ellenére is folyamatosan, generációról generációra újratermelődik. A strukturális nehézségeket tovább súlyosbítják a fiatalok elvándorlása miatt megszakadó intergenerációs támogató hálózatok, az alapvető helyi szolgáltatások – posta, bolt, gyógyszertár – fizikai megszűnése, valamint a környezeti és éghajlatváltozás okozta gazdasági bizonytalanság (Beard et al., 2009).

A vidéki lakosság egészséghez való viszonyulása markánsan eltér a városi populációkéétól: erősen funkcionális fókuszú, az egészséget az önállósággal, a fizikai teherbírással, az önellátással és a hagyományos társadalmi szerepek – különösen a fizikai, mezőgazdasági munka – elvégzésének képességével azonosítják. Amíg valaki képes dolgozni, gyakran egészségesnek tekinti magát, még akkor is, ha krónikus betegségek egyértelmű tüneteit mutatja. Az egészségügyi rendszert csak a tünetek súlyosbodása, a fájdalom elviselhetetlenné válása, vagy a munkaképesség végleges elvesztése esetén veszik igénybe (Gessert et al., 2015). A vidéki egészségügy alapvetően személyes kapcsolatokra épül, szorosan kötődik a helyi közösség

identitásához (Farmer et al., 2012). Gessert et al. (2015) hangsúlyozzák a vidéki közösségek heterogenitását: ami az egyik faluban működik, máshol nem biztos.

Gizaw et al. (2022) több, bizonyítékokon alapuló átfogó stratégiát azonosítottak, amelyekkel a vidéki egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés világszerte hatékonyan javítható:

1. Községi egészségügyi programok: helyi laikusok, egészségügyi tanácsadók integrálása a közvetlen falusi szintű prevencióba és gondozásba.
2. Iskolaalapú szolgáltatások: gyermekek és családok elérése a helyi iskolai infrastruktúrán keresztül.
3. Mobil klinikák: szakorvosi és diagnosztikai ellátás rendszeres utaztatása a leginkább elszigetelt közösségekbe.
4. Családegészségügyi programok: orvosból, nővérből és szociális munkásból álló interdiszciplináris csapatok létrehozása.
5. Beteghozzárendelés: betegek és lakosok formális hozzárendelése konkrét prevenciós szolgáltatókhoz az ellátás koordinálása érdekében.
6. Községi finanszírozás: helyi, önkéntes alapú mikroegészségbiztosítási rendszerek kiépítése forráshiányos térségekben.
7. Telemedicina: digitális technológiák alkalmazása a távdiagnosztika és a betegkövetés céljából.
8. Civil partnerségek: civil és egyházi szervezetek bevonása az ellátás megszervezésébe.

A digitális egészségügy (eHealth, mHealth) és a telemedicina alkalmazása radikális paradigmaváltást ígér a vidéki ellátásban. Költséghatékonysági szempontból minimalizálja az utazási terheket mind a személyzet, mind a betegek számára, és radikálisan mérsékli a felesleges szakorvosi beutalások, valamint az elkerülhető, de rendkívül drága sürgősségi ellátások számát. Igénybevételi szempontból kiterjeszti a minőségi ellátás lefedettségét és felgyorsítja az időben történő korai beavatkozást, míg minőségi szempontból bizonyítottan csökkenti a távoli területeken a mortalitást és hozzájárul a legfrissebb szakmai gyakorlatok gyors terjesztéséhez (Palozzi et al., 2020).

A következő lépcsőfok ezen a területen a mesterséges intelligencia (AI) bevonása az ellátásba. Az AI algoritmusai a távdiagnosztikában, a képi felvételek kiértékelésében, a krónikus népbetegségek proaktív populációs menedzsmentjében és a szűkös erőforrások precíz, szükségletalapú elosztásában kínálhatnak áttörést. A rendszerszintű elterjedést azonban jelenleg súlyos adatbázis-limitációk, etikai kérdések és a hardveres infrastruktúra hiányosságai akadályozzák (Balakrishnan et al., 2025).

Bármilyen kiváló is egy technológiai innováció vagy újszerű egészségügyi beavatkozás, a gyakorlati megvalósítása a helyi szintű elfogadáson múlik. Chapman et al. (2025) négy kritikus szinten azonosították a megvalósítást gátló és elősegítő tényezőket a vidéki egészségügyben. A beavatkozás szintjén a rugalmatlanság és a technikai és adatbiztonsági kihívások, dolgozói szinten a képzés hiánya és az identitáskonfliktusok, a beteg szintjén a gazdasági korlátok, a technológiai jártasság hiánya és a megbélyegzettség érzése, míg rendszerszinten a munkaerőhiány és a földrajzi

távolság jelent akadályt. Ugyanakkor a vidéki környezet sajtos erősségekkel is rendelkezik, mint az erős közösségi kötelékek és a rugalmas szolgáltatásszervezés. (Chapman et al., 2025; Bálint, 2022)

Az egészségügyi rendszer forrásszintje viszonylag alacsony, a saját zsebből fizetett kiadások aránya magas, az ellátás pedig erősen kórházközpontú. A magyar egészségpolitikai reformok ezért egyszerre törekednek az alapellátás megerősítésére, a praxisközösségek fejlesztésére, a digitalizáció bővítésére és a pénzügyi akadályok csökkentésére (OECD, 2023, 2025; OECD/European Observatory, 2025). Ezek az általános rendszerjellemzők azért különösen fontosak a vidéki térségek szempontjából, mert a földrajzi és társadalmi hátrányok egy eleve erőforrásszűkebb rendszerben éleződnek ki.

Magyarországon az alapellátás gerincét adó háziorvosi rendszer elaprózott, és humánerőforrás-válsággal küzd: a praxisok betöltetlensége, az orvosok előregedése, a képzés szűkossége és a periférikus térségek vonzerőhiánya régóta fennálló probléma, melyet a béremelések és praxisprogramok sem oldottak meg. A helyettesítés túlterheli az orvosokat, szűkíti a prevenciót, és többletköltséget ró a betegekre. A Covid-19 óta a városias praxisok kiürülése is gyorsult. (Bálint, 2022)

A nemzetközi tapasztalatok szerint a szakemberek helyben tartását nem csupán a bérezés, hanem az életkörülmények, a fejlődési lehetőségek és a család helyzete is befolyásolja; a lokalitáshoz kötődő orvosok nagyobb eséllyel maradnak. Megoldást jelenthetnek a megújult szabályozás szerinti praxisközösségek, az alap-, szak- és szociális ellátás integrációja, a kompetenciabővítés és a telemedicina – utóbbi azonban a személyes ellátást nem helyettesíti. A korábbi faluszemináriumi kutatások tanúsága szerint az önkormányzatok, egyházak, civilek és a helyi közösség összefogásával gyakran helyi szinten is megteremtődnek a hiányzó szolgáltatásokat pótló megoldások (Bálint, 2022).

Kovács et al. (2023) Északkelet-Magyarországra fókuszáló összehasonlító kutatásban a 65 év feletti városi és vidéki lakosság egészségi állapotát és egészségügyi szolgáltatás-igénybevételi mintázatait vizsgálták. A kutatás rávilágított, hogy a lakóhely típusa a legmarkánsabb meghatározója annak, hogy az idősök hogyan lépnek interakcióba a rendszerrel. A vidékiek jóval kevesebb szolgáltatást (különösen kevesebb preventív és korai diagnosztikus szolgáltatást) vesznek igénybe, mint a városi idősök. A régió vidéki településein a korai, idő előtti halálozási ráta kiugróan magas a fiatal felnőttek és a középkorúak körében a kezeletlen kockázati tényezők és a megfelelő alapellátás hiánya miatt. A magas vidéki mortalitás miatt a 65. életévüket megérő vidéki lakosok bizonyos mutatók alapján viszonylag egészségesebb, túlélő képet mutathatnak a városi kortársakhoz képest. Ez azonban korántsem az egészségügyi rendszer sikerét, hanem egy durva természetes szelekciót, a megelőzés sikertelenségét és a térbeli egyenlőtlenségek drasztikus mértékét jelzi.

Népegészségügyi kockázati tényezők

Túlsúly, elhízás

Az obezitás (elhízás) krónikus, multifaktoriális állapot, amelyet a testzsír kóros mértékű felszaporodása jellemez, és amely jelentősen növeli számos betegség – elsősorban a szív- és érrendszeri kórképek (Shariq–McKenzie, 2020; Kotchen, 2010; Lecube, 2024), a 2-es típusú cukorbetegség (Bhupathiraju–Hu, 2016; Patel et al., 2016), bizonyos daganatos megbetegedések (Bhaskaran et al., 2014) és a mozgásszervi problémák (Reyes et al., 2016; Kulkarni et al., 2016) – kialakulásának kockázatát. A testtömegindex (BMI) alapján meghatározott elhízás ma már világszerte népegészségügyi kihívás, amely nemcsak az egyének életminőségét és várható élettartamát rontja, hanem jelentős terhet ró az egészségügyi ellátórendszerekre és a gazdaságra is. Az obezitás előfordulásának gyors növekedése – különösen a fejlett és közepes jövedelmű országokban, valamint egyre inkább a gyermek- és serdülőkorban – indokolttá teszi a megelőzés, a korai felismerés és a hatékony beavatkozások kiemelt szerepét (Berghöfer et al., 2008). Shaw et al. (2010) becslései szerint a cukorbetegség, előfordulása világszerte emelkedni fog, és 2030-ra jelentősen több embert fog érinteni.

A túlsúly és az elhízás mérésére több, egymást kiegészítő módszer létezik, mint a testtömegindex (Body Mass Index = BMI), derékbőrség, derék-csípő arány meghatározása, testzsírszázalék mérése, különböző képalkotó modalitások, illetve ezek kombinációja. Ezek között a legelterjedtebb, legegyszerűbb mutató a BMI. Használatához mindössze a testtömeg és testmagasság ismeretére van szükség. Képlete: $BMI = \text{testtömeg (kg)} / \text{testmagasság}^2 \text{ (m}^2\text{)}$

Felnőtteknél használt BMI kategóriák (a soványság kategóriai összevonva):

<18,5 → soványság

18,5–24,99 → normál testsúly

25,0–29,99 → túlsúly

30,0–34,99 → I. fokú (enyhe) elhízás

35,0–39,99 → II. fokú (középsúlyos) elhízás

≥40 → III. fokú (súlyos) elhízás

A módszer előnye, hogy gyors, olcsó és népességszinten jól összehasonlítható, ugyanakkor korlátja, hogy nem különbözteti meg a zsírtömeget és az izomtömeget, nem jelzi a hasi zsírfelhalmozást. Ez a körülmény saját egercsehi felmérésünk kapcsán is komoly limitáció.

Magyarország világszinten az egyik legmagasabb elhízási aránnyal küzd. Nemzetközi összehasonlításban hazánk meghaladja az európai átlagot, globálisan pedig a negyedik helyen áll.

A KSH 2019-es adatai szerint hazánkban a 15 év feletti magyar lakosság mintegy 58%-a küzdött súlytöbblettel, amiből 34% túlsúlyos, és mintegy 24%-a elhízott.

A 6–8 éves gyermekek körében az elhízás prevalenciája az alkalmazott kritériumoktól függően 8,6–12,7% között mozog, jelentős regionális különbségekkel: az egyik legmagasabb értéket pont Észak-Magyarországon (11%) mérték (Erdei et al., 2018). Az elhízás gazdasági terhei is számottevőek: a hozzá kapcsolódó egészségügyi kiadások a nemzeti egészségügyi költségvetés becslések szerint 11,6%-át teszik ki (2012-es adatok szerint mintegy 207 milliárd forintot), ehhez még a betegek saját hozzájárulása is hozzáadódik (Iski–Rurik, 2014; Antal et al., 2025). A magas társbetegségi arányt jelzi, hogy a cukorbetegség körében az elhízás előfordulása eléri a 80%-ot (Antal et al., 2025).

A World Population Review 2026-os adatai szerint Európán belül Magyarország az elsők között szerepel a felnőttkori elhízás tekintetében, 23,8–30% közötti aránnyal, megelőzve több szomszédos országot. Ezzel szemben az EU-átlag 16–20% körül alakul. 2025-ös OECD/EU jelentés szerint a serdülők körében Magyarország a negyedik helyen áll az EU-ban: a 15 évesek 25%-a túlsúlyos vagy elhízott. A vidéki területeken élő gyermekeknél magasabb az elhízás kockázata, különösen a lányok esetében (Erdei et al., 2018). Egy globális elemzés szerint az elhízás terjedését elsősorban a vidéki térségekben tapasztalható BMI-növekedés hajtja (NCD-RisC, 2019).

Dohányzás

A WHO adatai szerint a dohányzás továbbra is a globális egészség egyik vezető kockázati tényezője: évente több mint 7 millió halálesetet okoz, és világszerte minden ötödik felnőttet érint. Az epidemiológiai adatok jelentős eltéréseket mutatnak régiók, nemek és betegségi típusok szerint; a dohányzásnak tulajdonítható arányok a legmagasabbak a tüdőrák és a COPD esetében. (Siddiqi et al., 2020; Doll et al., 2004; Banks et al., 2015)

A dohányzással összefüggő korai halálozásban a szív- és érrendszeri betegségek dominálnak: világszerte a CVD (kardiovaszkuláris betegség) miatti halálozások több mint egytizede tulajdonítható dohányzásnak, a krónikus légzőszervi betegségekkel együtt, minden jövedelmi csoportban (Ezzati et al., 2005; Gan et al., 2007; Pope et al., 2011; De Silva et al., 2024). A tüdőrák esetében az erős dohányosoknál több mint 40-szeres többletkockázat figyelhető meg; egyes kohorszokban a rákhalálozások 29%-át teszi ki férfiaknál és 20%-át nőknél, míg a CVD-kockázat két-háromszoros szinten tetőzik az alapértékhez képest (Pope et al., 2011). A passzív dohányzás is jelentős terhet ró: Kínában pl. évente mintegy 22 200 tüdőrákos és 33 800 ischaemiás szívbetegség miatti halálesetet okoz (Li et al., 2022).

Magyarországon a dohányzás hosszú ideje jelentős közegészségügyi probléma, amely a lakosság egészségi állapotára és halálozására egyaránt erőteljes hatással van. Bár az elmúlt évtizedekben a hagyományos cigarettázás előfordulása bizonyos mértékben csökkent, a prevalencia még mindig magas, és újabb kihívások – például

az e-cigaretta és hevített dohánytermékek elterjedése – tovább bonyolítja a helyzetet.

A KSH 2019-es adatai szerint Magyarországon közel 2,4 millió felnőtt dohányzott, ami a felnőtt lakosság majdnem egyharmadát jelenti. Napi rendszerességgel a férfiak 27%-a és a nők 22%-a dohányzott. Bár a nemek közötti olló szűkül, a férfiaknál nőtt a tendencia (2000 óta) és stagnált a nőknél. Korcsoportok szerint a 18–34 évesek dohányoznak a legnagyobb arányban (férfiak 35%-a, nők 27%-a.). Ez az arány az életkor növekedésével egyre alacsonyabb, 65 év felett már 10% körüli mindkét nem esetében. Területileg Észak-Magyarországon az egyik legnagyobb arányban (férfiak 35%-a, nők 26%-a) dohányoznak napi rendszerességgel.

Nemzetközi és hazai vizsgálatok azt mutatják, hogy bár Magyarországon a hagyományos cigarettázás aránya általánosságban csökkenő trendet mutat a WHO-adatok alapján, ez nem egyenletes minden társadalmi csoportban. A legmagasabb prevalenciát továbbra is az alacsonyabb iskolai végzettségűek, valamint az idősebb korosztályok körében látjuk; ezen csoportokban a dohányzási arány 2018-ban nőtt az előző évekhez képest, miközben a felsőbb képzettségűeknél csökkenő tendencia volt megfigyelhető (Brys et al., 2018).

Továbbá a cigaretta mellett megjelentek az alternatív nikotintartalmú termékek is. Egyes kutatások szerint az orvostanhallgatók és fiatal felnőttek körében az e-cigaretta és a hevített dohánytermékek kipróbálása és használata növekszik, miközben a hagyományos cigarettázás aránya csökken vagy stagnál (Balogh et al., 2021).

A dohányzás hazánkban nem csupán elterjedt szokás, hanem komoly halálozási teher is: dohány-függő betegségek – mint a tüdőrák, szív- és érrendszeri megbetegedések, krónikus obstruktív tüdőbetegség – vezető halálokok közé tartoznak. A WHO európai régiójában Magyarország korábban az egyik legmagasabb dohányzással kapcsolatos életkorral standardizált halálozási rátát mutatta (Cselkó et al., 2024).

Nemzetközi szinten is kiemelkedő a probléma: 2022-es nemzetközi adatok alapján Magyarország a legmagasabb tüdőrák-előfordulási gyakoriságú ország a világon az életkor-standardizált incidencia (ASIR) szerint: 47,6/100 000-es ASIR értékkel, megelőzve több más országot (Wang et al., 2025). Ezek az adatok rámutatnak arra, hogy a nemzetközi dohányzási trendek és a daganatos betegségek terhe közvetlenül érintik hazánkat is.

Magyarországon az elmúlt években több szabályozási lépést vezettek be a dohányzás csökkentésére: 2012-től szigorú tilalom lépett életbe a zárt közterületeken történő dohányzásra, és a dohányárak forgalmazása erősen szabályozott állami rendszerben zajlik. Habár ezek a lépések hozzájárultak a dohányzás csökkenéséhez, a leszokástámogatási szolgáltatások alulfinanszírozottak és nem mindig érik el azokat a magas kockázatú csoportokat, amelyekben a dohányzás prevalenciája továbbra is magas (Cselkó et al., 2024).

Alkoholfogyasztás

A Mentális Zavarok Diagnosztikai és Statisztikai Kézikönyvének negyedik kiadása (DSM-4) és a Betegségek Nemzetközi Osztályozásának 10. felülvizsgált kiadása (BNO-10) szerint a világszerte emberek millióit érintő alkoholizmus, pontosabban alkoholzavar egy krónikus szerhasználati zavar, a függőség egy formája, amelyet az alkoholfogyasztás kontrollálhatatlanná válása, az ivás életközpontúvá válása jellemez és testi, lelki, valamint szociális tünetekkel jár, ami beavatkozás hiányában végső soron a beteg idő előtti halálához vezethet. (DSM-IV-TR, 2000) A legmagasabb mortalitással járó szív- és érrendszeri, illetve daganatos megbetegedések is megjelenhetnek az érintettek egészségében (Seitz–Becker, 2007; Singhvi et al., 2020; Gupta et al., 2026; Piano, 2017), ugyanakkor érdemes említést tenni a téma gazdasági vetületéről is. Rumgay és társai európai országok vizsgálata során több országról, köztük Magyarországról is kimutatta, hogy az alkoholnak tulajdonítható, idő előtti daganatos halálozásnak az egészségügyi és szociális vonatkozása mellett súlyos gazdasági következménye is van. (Rumgay et al., 2023)

Az alkoholfogyasztás vizsgálatára nincsen igazán egzakt mérési lehetőség. A felmérések általában alulbecsülik az egy főre jutó fogyasztást (például a nem válaszolás, aluljelentés, mintavételi torzítások miatt), ezért országok közti „összalkoholfogyasztás” becslésére önmagában a survey nem ideális (Kilian et al., 2020). Mindazonáltal trendek megrajzolására alkalmasak a hozzáférhető adatok is.

A legáltalánosabban alkoholfogyasztási szokások leírására alkalmazott módszer az alkoholegységekben mért italfogyasztás megadása egy hétre vetítve. Egy alkoholegység 8-12 gramm tiszta etil-alkoholnak felel meg, ami nagyjából 30 ml töménysesz, 1 dl bor vagy 1 pohár sör mennyiségével ekvivalens. Ezáltal a következő alkoholfogyasztási kategóriák állíthatók fel:

- Nagyivó: nők esetében minimum 7, férfiaknál legalább 14 alkoholegység elfogyasztása egy hét alatt;
- „Binge drinker”: egy alkalommal 6 vagy több alkoholegység elfogyasztása;
- Mértékletes alkoholfogyasztó: legalább heti gyakorisággal fogyaszt alkoholt, de nők esetében ez heti 7, férfiak esetében heti 14 alkoholegység alatti mennyiséget jelent;
- Alkoholt ritkán fogyasztó: heti rendszerességnél ritkább gyakoriságú alkoholfogyasztás;
- Absztinens: nem fogyaszt alkoholt.

A World Population Review rangsora az alkoholizmus előfordulását a 15 éves és annál idősebb populációkban mutatja 100 000 főre vetítve. Magyarország ebben a rangsorban a lista 28. helyén szerepel. (~2 916 eset / 100 000 fő, 3,01%).

A magyarországi vonatkozások értelmezésekor érdemes hangsúlyozni, hogy a hazai viszonyok a közép- és kelet-európai (KKE) mintázatba illeszkedik. Európa alkoholfogyasztása ugyanis nem egységes. Összehasonlító elemzések szerint a KKE régió népességszintű alkohol használati mintái összefüggenek a kedvezőtlenebb egészségkimenetekkel (Popova et al., 2007). Megnehezíti ugyanakkor a statisztikai nyomkövetést, hogy az otthon előállított / nem regisztrált alkohol mennyisége és minősége is kérdéses (Bujdosó et al., 2019).

Magyarország hagyományosan magas alkoholfogyasztású ország, ahol az alkoholfogyasztás növekedését az urbanizáció és az előregedés hajtotta 1960–2008 között, miközben a kontrollpolitika csekély hatással bírt a fogyasztásra és a májcirrózis-halálózásra. Társadalmi elfogadás szempontjából a borfogyasztás alacsonyabb stigmatizációval, míg a röviditaloké erősebb társadalmi távolságtartással jár (Elekes, 2014).

2019-es KSH adatok szerint Magyarországon a felnőtt lakosság mintegy 5,2%-a nagyívó (nők esetében minimum 7, férfiaknál legalább 14 alkoholegységet fogyaszt egy hét alatt), 20%-a mérsékelt mennyiségben (legalább heti gyakorisággal fogyaszt alkoholt, de nők esetében heti 7, férfiak esetében heti 14 egység alatt fogyasztanak), 46%-a ritkán fogyaszt (heti rendszerességnél ritkábban fogyasztanak alkoholt), 29%-a pedig absztinens (egyáltalán nem iszik alkoholt). Jelentős a különbség a nemek között: a férfiak körében a nagyívók, a nők között az absztinensek aránya magasabb, utóbbi különösen a 65 év feletti korosztályoknál figyelhető meg. Életkori érintettség szempontjából fontos, hogy európai viszonylatban Magyarországon a fiatal felnőtteket érintő halálozás hátterében kiemelkedően magas arányban állt alkoholos befolyásoltság (Rehm et al., 2007).

Eredmények és értékelésük

Az egészségügyi ellátás nem helyi dimenziói: a járó- és fekvőbeteg-ellátások, fogorvosi alapellátás

Az Országos Kórházi Főigazgatóság ellátási területekre vonatkozó adatai szerint Egercsehi a járóbeteg szakellátások tekintetében legnagyobb számban az egri és a miskolci vármegyei kórházak szakrendeléseit veheti igénybe, ezen kívül Egerben, Miskolcon, Hatvanban, Budapesten és Mátraházán több intézmény is rendelkezik ellátási kötelezettséggel, míg más településeken (Balassagyarmat, Debrecen, Füzesabony, Gyöngyös, Parádfürdő, Verpelét) egy-egy intézmény.

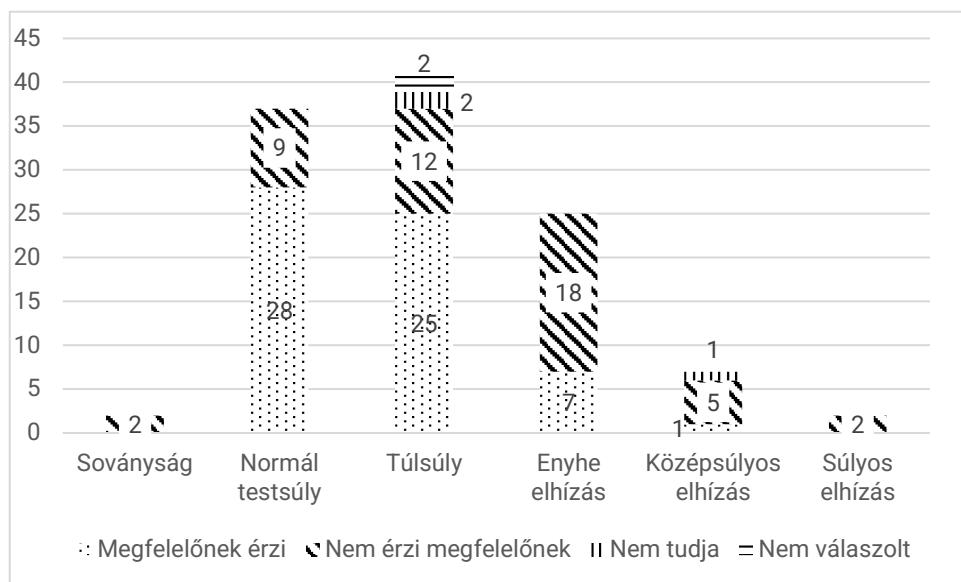
Fekvőbeteg ellátás tekintetében a miskolci oktatókórház felelős a legtöbb szakterületért, főleg az aktív ellátás II. és III. szintjén. Az egri oktatókórház összességében némileg kisebb számú szakterületen tart fent ágyakat, viszont az első progresszívítási szinten is nyújt ellátásokat. Meghatározó még a debreceni egyetemi

oktatókórház, a mátraházai Mátrai Gyógyintézet és a Semmelweis Egyetem Budapesten, illetve egy-egy szakterületért felelős parádfürdői, ózdi, edelényi, nyíregyházi, valamint budapesti, kistarcsai, veresegyházi, visegrádi intézmények.

Bár az alapellátáshoz tartozik, de nem Egercsehi központtal működik a területileg illetékes közfinanszírozott fogorvosi szolgálat, a Pandinus Kft., Dr. Nagyné Dr. Molnár Györgyi vezetésével, Egerben.

A kérdőíves felmérés eredményei

A 119 db háztartási kérdőívet egyénileg kitöltő személyeket saját testmagasságukról és testsúlyukról, valamint a kettő egymáshoz viszonyított szubjektív érzetéről kérdeztük, valamint számolt testtömegindex (Body Mass Index, BMI) alapján sovány, normál és túlsúlyos, enyhén elhízott, középsúlyosan elhízott és súlyosan elhízott kategóriákba soroltuk.

1. ábra. A BMI alapján besorolt, testsúlyukat és magasságukat megadó kérdőíves válaszadók (n = 114) testsúlyérzete a testmagasságukhoz viszonyítva (fő)

Forrás: a 2024-es egercsehi faluszemináriumi terepkutatás alapján saját szerkesztés, 2026

A kérdést megválaszolók 114 kitöltő legnagyobb, 36%-át adó csoportja a számítás szerint túlsúlyos (de nem elhízott), 21,9% enyhén, 6,1% középsúlyosan elhízott, és – szerencsére – csak 1,8%-uk sovány, illetve ugyanekkora hányaduk súlyosan elhízott. Közel egyharmad (32,5%) a normál testsúlyúak aránya. A nőknek 38,7, a férfiaknak viszont csak 26 százaléka esik a normál (se nem sovány, se nem túlsúlyos) tartományba, a túlsúly/elhízás egyes kategóriáiban felfelé haladva viszont egyre

csökken a százalékpontos aránykülönbség a nemek között, tehát a súlyosabb elhízás mindkét nem esetében ritkább. A kitöltők korcsoportjának idősödésével nő a valamilyen mértékű túlsúlyosság/elhízás aránya: míg a 45 év alattiaknál 52, addig a 65 év feletteknél már 70 százalék ez az arány. A testsúlyérzet, azaz, hogy az illető megfelelőnek érzi-e a testsúlyát a magasságához képest, a normál tartományba esőknél realitásabb: háromnegyedük megfelelőnek érzi a testtömegét. Míg a túlsúlyos (de még nem elhízott) csoportba tartozóknak 29,3%-a érzi úgy, hogy nem megfelelő a testsúlya a magasságához (61%-uk pedig megfelelőnek érzi), addig az elhízottak csoportjait összesítve ez az arány már 73,5%, tehát a többség realisan látja a testsúlyproblémáját (1. ábra).

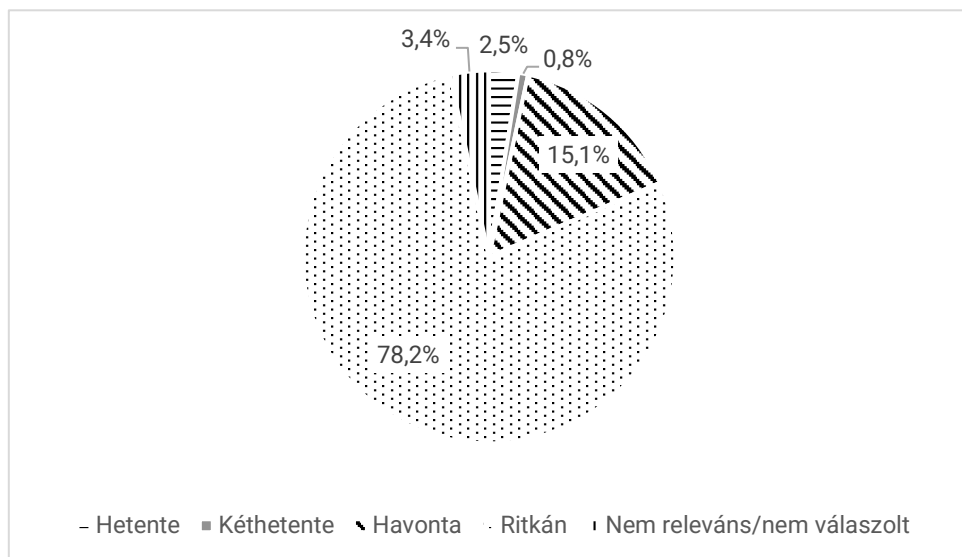
Föl kívántuk mérni a különböző egészségügyi problémákra hajlamosító tényezőket is. A dohányzás a felmért háztartások kicsivel több mint felében (51,3%) volt jellemző. A népesebb és a fiatalabb átlagéletkorú háztartás-kategóriákban nagyobb arányban jelenik meg a dohányzás, illetve, utóbbival összefüggésben, ahol van olyan tag, aki dolgozik vagy tanul. A dohányzó háztartások (61 db a mintában) 47,5%-ában napi 11–20 szál cigaretta fogy (ez fél-egy doboznak felel meg), 18%-ukban napi 21–30 szál (egy-másfél doboz) szívnek el a dohányzó családtagok, és 19,7%-ban szívnek maximum napi 10 szál (fél doboz). Napi 30 szálnál többet a dohányzásban érintett háztartások 13,1%-a szív.

A kérdőívet kitöltő összes háztartás 44,5%-ában megjelenik a heti szintű (tehát rendszeresnek mondható) alkoholfogyasztás. Az érintett 53 háztartás 77,4%-ában hetente legfeljebb 14 egység alkohol fogy hetente, ami 2 üveg bort, 14 pohár sört vagy ugyanennyi „felest” jelent. 15-31 egységet 13,2% fogyaszt a háztartások ezen köréből, ennél többet 9,4% iszik meg egy héten.

A gyógyszerfogyasztási szokásokról is a teljes háztartás szintjén érdeklődtünk. E szerint megkérdezett háztartások 55,5%-ában szed legalább egy fő gyógyszert vérnyomásra, 16%-ában koleszterinre, 13,4%-ában cukorbetegségre, 5,9%-ában csontritkulásra, és 2,5% nyilatkozott daganat elleni gyógyszer szedéséről. A vérnyomás és a koleszterin gyógyszerekben érdekelt háztartások esetén 15-20%-ban jellemző, hogy nem is egy, de két családtag is rászorul. A vérnyomás és koleszterin gyógyszerek szedése a háztartás átlagéletkorának növekedésével egyértelműen magasabb. Bár a testtömegindexet csak a kérdőívet konkrétan kitöltő egyénekre – tehát nem a teljes háztartásra – számoltuk, és így nem hozható közvetlen kapcsolatba a háztartási gyógyszerfogyasztással, mégis kirajzolódik a várt összefüggés, hogy a túlsúlyos/elhízott kitöltők háztartásaiban magasabb arányú a koleszterin-gyógyszer szedése.

A kérdőívvel elért háztartásokat orvoslátogatási szokásaikról is kérdeztük. A háziorvosi ellátást a lekérdezett háztartások 78,2%-a ritkán (tehát havinál kisebb rendszerességgel), 15,1%-a havonta keresi fel, ennél gyakoribb igénybevétel elenyésző arányú. A 2016-os kutatás idején a ritkán háziorvoshoz járók még 60% alatt volt. A

házi- orvost hetente és havonta felkeresők körében a 65 éves vagy idősebb átlagéletkorú háztartások aránya a legmagasabb, de a fiatal átlagéletkorú (kisgyerekes) családok között is nagyobb arányban vannak havi szintű orvoslátogatók, mint a középkorúak között. Az egercsehi rendelőt 88,2% veszi igénybe, ezen kívül – akár egy háztartáson belül, főleg gyerekorvos látogatása miatt – 11,8%-ban Eger is említésre került, Felsőtárkány, Andornaktálya, Ózd és Százhalombatta pedig egy-egy említést kapott. Helyben leginkább gyalog és autóval, kisebb arányban kerékpárral vagy egyéb módon (pl. mozgáskorlátozott kocsi, elektromos roller) közlekednek a házi- orvoshoz, a távolabbi helyszíneket többnyire autóval vagy busszal közelítik meg (2. ábra).

2. ábra. A házi- orvos felkeresésének gyakorisága a válaszadó háztartások körében (%)

Forrás: a 2024-es egercsehi faluszemináriumi terepkutatás alapján saját szerkesztés, 2026 (n = 119)

Szakorvosi rendelőt a kérdőívezett háztartások 71,4%-a ritkán vesz igénybe, 5,9% havonta, 2,5% kéthetente, és a kitöltők egyötöde számára nem volt releváns a kérdés. (A szakorvosi rendelő igénybevételének gyakorisága is csökkent 2016-hoz képest.) Az idős átlagéletkorú háztartások körében magasabb a szakellátást havi rendszerességgel igénybevevők aránya. Egerben 73,1%-uk keres fel valamilyen szakrendelőt, illetve Budapest és Debrecen kapott még 4-4 említést, továbbá Hatvan, Mezőkövesd, Miskolc és Salgótarján egy-egy említést. Egy válaszadó a telefonos konzultációt említette. A domináns közlekedési formák az autó és a busz, 49,6, illetve 25,2 százalékban említve, míg 6 főt a családja, 3 főt a betegszállító hordott szakrendelésekre a felmérésünk idején.

Gyógyszertárba vásárolni a kérdőíves válaszadó háztartások 47,1%-a ritkán, 43,7%-a havonta jár, ennél gyakoribb 5,9%-ban jellemző. A megkérdezettek 72,3%-a jelölte meg az egercsehi patikát mint gyógyszerbeszerzési forrást, 39,5% viszont Eger (is) említette. Helyben a gyalogos és autós megközelítés a leggyakoribb, míg a városba főleg autóval és busszal közlekednek. A háziorvosi és szakorvosi ellátást legalább havonta felkereső háztartások nem meglepő módon nagyobb arányban váltanak ki gyógyszert sűrűbb időközönként.

A szűrővizsgálatok felkeresésének gyakoriságát nem a teljes háztartásra, hanem a kitöltő személyre vonatkozóan kérdeztük, tekintettel a nemi és életkori érintettségre az egyes vizsgálatok kapcsán. Az 50-70 év közötti férfiak és nők (összesen 46 kitöltő) 58,7%-a soha nem vesz részt vastagbél-szűrésen, 10,9% behívóra mindig elmegy, 6,5%-uk csak ritkábban. A 45-65 év közötti nők (26 kitöltő) legnagyobb, 38,5%-os hányada behívóra mindig elvégezteti az emlőszűrést, 15,4% két évnél is gyakrabban, 7,7% csak ritkábban, szintén 15,4% viszont soha. A 25-65 éves nők (37 kitöltő) 35,1%-a három évnél gyakrabban, 24,3%-a behívóra mindig, 8,1% ritkábban, 16,2% soha nem végeztet méhnyakszűrést.

A helyi egészségügyi ellátással a kérdőíves válaszadó háztartások 64,7%-a inkább vagy teljesen elégedett, 9,2%-a elégedetlen volt az ötfokozatú Likert-skálás értékelés alapján, a maradék 17,7% közepesen volt elégedett. Az idősebbek tendenciózusan magasabbra értékelték az ellátást. Hasonlóak az arányok a gyógyszerellátással való elégedettség kapcsán is, és az értékelések korrelálnak az egészségügyi ellátással való elégedettséggel. Többnyire elégedettebbek a gyógyszerellátással azok, akik gyakrabban vásárolnak gyógyszert.

Interjú a háziorvossal és körzeti szakápolóval

Második egercsehi kutatásunk időpontjában Dr. Lukács Attila épp tizenöt éve látta el a háziorvosi teendőket Egercsehiben. Amint az a 2016-os kutatás során kiderült, a doktor úr Debrecenben diplomázott 1997-ben, 2002-ben belgyógyász szakvizsgát tett, dolgozott az egri kórház belgyógyászatán, majd 2009-től az egykori Országos Alapellátási Intézet praxisprogramjának keretében szerezte meg a háziorvosi gyakorlatot az egercsehi praxisban, és tette le 2015-ben a háziorvosi szakvizsgát a Szegedi Tudományegyetemen. Ettől az évtől kezdve a ZSOFABEL Kft. vállalkozójaként irányítja a praxist, melynek területi körzetébe Egercsehi és Szúcs települések tartoznak. (A nem messzi Balaton községben elhárult az előző ottani háziorvos halála miatt felmerülő helyettesítési feladat terhe, annak köszönhetően, hogy a jelenlegi balatoni háziorvos a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő letelepedési támogatásának 2021. évi nyertesei között volt.) A doktor úr továbbképzésekre, konferenciákra rendszeresen jár.

Az egészségügyi alapellátásról szóló 2015. évi CXXIII. törvény szerint praxisközség „a háziorvosi, házi gyermekorvosi, alapellátást nyújtó fogorvosi szolgáltatók feladatainak ellátására létrejött működési forma, amelyben a járóbeteg-szakellátás

körébe tartozó egyes ellátások is nyújthatók”. A háziorvosi, házi gyermekorvosi és fogorvosi tevékenységről szóló 4/2000. (II. 25.) EüM rendelet alapján az Országos Kórházi Főigazgatóság, mint az alapellátás módszertani központja, 2021-től 99 háziorvosi területet jelölt ki, melyeken – a 53/2021. (II. 9.) Korm. rendeletnek megfelelően – egy-egy, a területen ellátási kötelezettséggel működő háziorvosi praxisokból álló kollegiális praxisközösség jött létre, az érintett háziorvosok által választott területi szakmai vezetővel. A kollegiális praxisközösségek a háziorvosi együttműködés „leglazább” formáját jelentik, a magasabb szintű ellátás érdekében a praxisközösségi rendelet „szorosabb” formációk (konzorciális, integrált és egyesült praxisközösségek) létrehozását is lehetővé teszi. Az egercsehi háziorvosi praxis „laza” praxisközösségben működik más praxisokkal, ami a háziorvos szerint jobb finanszírozást, de több adminisztrációs terhet is jelent, miközben az ellátás érdemben nem javul.

A háziorvosi asszisztensi, körzeti szakápolói feladatokat Vázsiné Boros Erika látja el, 2013 óta. Alapvégzettségét Egerben szerezte, e mellett a szakember 2020–21-ben a foglalkozás-egészségügyi szakápoló képzést is elvégezte, ezen kívül rendszeresen részt vesz a Magyar Egészségügyi Szakdolgozói Kamara szervezésében, pontrendszerben nyilvántartott kötelező továbbképzéseken. A háziorvoshoz hasonlóan a körzetben autóval közlekedik. Rendelési időben szükség esetén házhoz is kimennek a doktor úrral. A Covid idején regisztráltak egy Facebook fiókot, így Messenger alkalmazáson keresztül, de Viber-en, e-mailen és telefonon is elérhetőek a páciensek számára. A körzeti ápoló egy évben mintegy kétszáz napon kimegy házhoz, általában idős, nehezen mozgó, fekélyes betegekhez (nagyjából 100-150 ilyen személy van): ilyenkor kötést cserél, vérnyomást, vércukrot mér, vagy akár EKG-t, ha az illető rosszul van.

Az egészségház és a rendelő 2016-ot követően jelentősen megújult. A zömében uniós finanszírozású Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) keretében 2018-ban tetőszigetelés, nyílászárócseré, a gázfűtés korszerűsítése, illetve napelemek telepítése történt meg. Ottjártunkkor a tető teljes lecserélése szerepelt a tervek között. A nemzeti forrásból megvalósuló Magyar Falu Program támogatásából 2019-ben beszerzésre került egy, a szív működés tartós megfigyelését célzó Holter EKG, vizsgálólámpa, vérvételi szék, automata defibrillátor, orvosi hulladék-hűtő, csipeszek, ollók, a gége és a hangszalagok vizsgálatára használt laringoszkóphoz lapocok (amelyek így lehetővé teszik gyerekek intubálását is). Ezidőtájt a praxis informatikai fejlesztése sem állt meg, az IxNet szoftver havonta frissülő fejlettebb verziójára váltottak a rendelőben.

A 2024. év végéig terjedő adatszolgáltatás alapján 2019 és 2024 között a 19–25 éves korcsoportot kivéve a 45 év alatti korcsoportokban jelentős mértékben csökkent, 45 év felett pedig – az 55–65 éves csoport kivételével – nőtt az egercsehi háziorvosi szolgálathoz bejelentkezett lakosok száma. A legnagyobb, 72,8%-os növekedést a 75 év feletti csoportja mutatta, 81-ről 140 főre, míg legjobban a 15–19

évesek csoportja csökkent, 33,3%-kal, 114-ről 76-ra. A legnagyobb számosságú, egyenként 200-300 fő közötti létszámot számláló korcsoportok 25 és 65 év közé esnek. A KSH adatai szerint a háziorvosi rendelésen megjelentek száma 2024-ben 15 016 eset volt, ami évtizedes távlatban a legmagasabb érték. 2013 és 2020 között ingadozásokkal kísért, de tendenciózus csökkenés, a 2020-as (Covid-járványidőszaki) mélypontot jelentő 12 394 esetet követően viszont növekedés figyelhető meg. A háziorvosi lakáslátogatások száma jelentősen fluktuált, 2024-ben a 141 eset rekordalacsony az elmúlt évek 4-500 kivonulásához képest, ami – a 2024-es adat utólagos ismeretében csak következtethető az interjúkból, hogy – részben a digitalizáció hatása is lehet. A Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő által közölt, összes BNO csoportra vonatkozó, gyógyszerforgalom alapján számolt morbiditási ráta 2024-ben 2327 eset volt ezer lakosra vetítve: a mutató értéke 2013 óta marad alatta Heves vármegye, és – egy év kivételével – 2018 óta az országos átlagnak, és 2016–2021 között tendenciózusan csökkent, azóta viszont az évenkénti ingadozás miatt nem rajzolódik ki egyértelmű trend.

A háziorvost és a körzeti szakápolót is kérdeztük a helyiek egészségügyi állapotáról és orvoslátogatási szokásairól: e szerint a 2016-os helyzethez képest nincs jelentős változás. A rendelőbe leginkább a gyerekes családok, a táppénzes ellátást igénylők, illetve az idősek járnak (szokványos dolgokkal, mint pl. gyógyszerfelírás). Sokan elhanyagolják magukat, vegyes, hogy kik, de zömében alacsonyabb státuszúak. Az aktív korosztályból sokan járnak konzultálni, általában meg is fogadják a javaslatokat – ugyanakkor egy másik része ennek a korosztálynak csak konkrét panasszal fordul a háziorvoshoz. Az interjú idején még a roma családok gyakran mentek papír-alapú iskolai igazolásért (akár visszamenőlegesen is) – az Elektronikus Egészségügyi Szolgáltatási Tér (EESZT) és a KRÉTA (Köznevelési Elektronikus Ügyintézési Rendszer) 2024 őszi összekötése viszont valószínűleg számos visszaélést akadályoz meg azóta, az igazolások elektronikus továbbítása révén.

Gyakori a falubeliek körében a magas vérnyomás és a cukorbetegség, valamint a különböző kardiovaszkuláris kórképek, melyek egyaránt lehetnek genetikai gyökereűek és életmódból eredőek. A keringési és diabétesz problémákból szövődményes állapotok alakulnak ki. A COPD-sek aránya kiemelkedő, különösen a roma populáció körében, akiknél az erősebb genetikai hajlam mellett a – sokszor gyerekkorban, 8-10 évesen elkezdett – dohányzás is szerepet játszik. Szerencsére az utóbbi években nemigen jött világra az anya cigarettázása (vagy más önkárosító szokása) miatt károsodott újszülött. A daganatos megbetegedések előfordulása nem kiemelkedő, azonban sajnos – nemi, életkori és egyéni tényezőktől függően – vannak vastagbél-, tüdő-, emlő-, méhnyálkahártya- és prosztatatarákos esetek. A praxis 2016 óta részt vesz az országos vastagbél-, illetve emlőrák-szűrőprogramban.

A volt bányász közösség még élő férfi tagjai többnyire 70-80 évesek, egészségi állapotukban nincs jelentős különbség a nem bányász múltúakhoz képest. Az időszódó bányászfeleségek korcsoportjukra általánosan jellemző egészséggel bírnak.

A fiatalabb, általában jobb státuszú helyieket keveset látják a rendelőben, generális problémák esetükben nincsenek. Az egészségházban dolgozók nem érzékelik a droghelyzet durvulását, igaz, javulását sem: valójában elenyésző azok száma, akik segítséget kérnek, a legtöbb érintett nem tűnik úgy, hogy le akarna szokni a szerhasználatról.

Az elmúlt évek legnagyobb horderejű népegészségügyi jelenségeköre egyértelműen a Covid-járvány, amelynek igazán a harmadik hulláma volt intenzív a faluban. Naponta 8-10 pozitív teszteredmény született. Az oltásszervezés központilag meghatározott rendben, a körzeti ápoló közreműködésével, rengeteg adminisztráció mellett zajlott: a rendelőbe érkező heti 1-2 ampulla összesen mindössze 6-12 oltásra volt elegendő. A helyi oltóanyaghiány miatt sok oltandót a falubusz kellett Egerbe fuvarozzon. Sajnos sokan elhunytak az életkori vagy egészségi állapotukból adódó kitértegeik miatt. A betegség utólag, hosszabb távon jelentkező hatásai (poszt-Covid/long-Covid), mint köhögés, fulladás, szívritmuszavar, mellkasi fájdalom, krónikus fáradtság, ködös tudat, többnyire a fiatalabb korosztályokat érintette.

A háziiorvosi praxis mögöttes szellemiségéről sokat megtudhattunk az interjú során. Alapvető elv, hogy a házi orvos minden embertípust elfogad, azt is, aki teljesen negligálja az egészségét. A szegényebbeknek nehezebb egészségtudatosan élni, de sok esetben eredményes az együttműködés: nem ritkán egy-egy kevésbé iskolázott páciens is felfogja az érdekét, a szűrővizsgálatok, a megfelelő gyógyszerezés fontosságát, betartja az orvossal megbeszélteket és hosszú távon gondolkodik. Összességében tehát mindenfajta viszonyulásra van példa és ellenpélda is, nem lehet általánosítani. Rendkívül előremutató a házi orvos azon gondolata, mely szerint a panasz-diagnózis-terápia hármasa egy kommunikációs folyamat. Ami ebben elengedhetetlen, az a folyamatos tájékoztatás és edukáció: nem elég valamit egy-kétszer elmondani, hanem sokszor és minél egyszerűbb nyelvezettel tudatosítani kell, de természetesen ez sem mindig működik. Sajnos a sok napi eset és a helyettesítések miatt a házi orvos nem tud annyi időt fordítani a páciensekre, amennyi ideális volna.

A digitális orvoslás (telemedicina) használata a COVID-járvány alatt vált megszokottá, amikor megkérték a betegeket, hogy inkább ne menjenek be a rendelőbe, hanem telefonon mondják el a panaszukat vagy küldjenek képet. A fotók a házi orvos ismerős szakorvosokkal folytatott konzultációit is segítik egy-egy eset kapcsán. Az a tény, hogy a betegek használják az internet adta lehetőségeket (és jelen cikk szerzői szerint egészen biztosan növekvő mértékben a mesterséges intelligenciát), egyszerre előny és hátrány is: egyrészt, nagyon ritka, hogy valaki az internetről szerzett információ birtokában „jobban tudja”, mint az orvos, és nagyon sok fals információt, félreértést a rendelőben helyre is kell tenni. (Főleg fiatalabbak próbálják az internetről diagnosztizálni magukat, és ez alapján beutalót kérni a házi orvostól.) Ugyanakkor, hasznos is lehet, amennyiben a házi orvos biztos a diagnózisban és ehhez érkezik egy internetes megerősítés is.

Interjú a védőnővel

Király Katalin védőnő 2006 óta látja el a védőnői feladatokat Egercsehiben (és Szúcs), vegyes védőnői körzetben, azaz területi védőnő és egyben iskolavédőnő is. Elmondása szerint nem bánta meg, hogy annak idején Egercsehibe jött, szereti a szakmáját és a falut. Bár az interjúkészítés idejétől számítva nyugdíjba tervezett menni, az utánpótlás nem nagyon látszott (megyei szinten ekkor 12 betöltetlen álláshely volt).

A védőnői szolgálatok 2023. január 1-jével az OKFŐ irányítása alá kerültek, az önkormányzati foglalkoztatás megszűnt, a védőnők munkáltatója a vármegyei kórházi főigazgató, közvetlen feletteseik pedig a járási és a vármegyei mentor védőnők. Az interjú idején aktuális tapasztalatok alapján a főigazgatóságnál az ügyintézés nehézkes, körülményes: beszerzés egy előre elkészített korlátozott lista alapján lehetséges. Ebből a szempontból jobb volt az önkormányzat alkalmazottjaként. Ugyanakkor, a központosított rendszerben rendezték a béreket, lehet nyugdíj mellett dolgozni. Az önkormányzat az interjú idején tanácsadó helyiség üzemeltetésére havonta 30-40 ezer Ft-ot kapott. A Covid-járvány óta élt a kirendelhetőség, áthelyezhetőség vármegyén belül (amely alól életkor, családi helyzet alapján lehetett felmentést kapni). Az átszervezések miatt sok védőnő kezdett el más szakmát is kitanulni. A védőnői felsőoktatási szakok nem népszerűek, alacsonyak a pontszámok. A védőnői átlagéletkor magas, és észrevehető egy generációs szakadék is.

A szakember interjúnk során rávilágított, hogy a védőnői munka lényege elsősorban a prevenció népszerűsítése. A gondozási, tanácsadási munkát szigorú rendeletek szabályozzák, a szülő és a védőnői szolgálat között gondozási szerződés, terv köttetik.

Szúcs településsel együtt az egercsehi védőnő körzetébe 2024. júliusában 16 kismama, 10 csecsemő, 23 fő 1-2 éves, 62 fő 3-6 éves tartozott. Iskolakezdésétől nem területi, hanem iskolai védőnőként van jelen a gyerekek életében. Ottjártunkkor hente egyszer, keddenként tartott 8-10 várandós és 10-12 kisgyermekes tanácsadást. A többi napon a 98 (ebből 5-6 problémás) családnál tartott látogatást. A „problémás” családok olyan krízishelyzetben lévő családok, várandósok, ahol a szülők tanulatlanok, rosszul szocializáltak, nincs stabil munkahelyük, sokszor adósságuk miatt nem tudnak munkát vállalni, munka híján nem jár a CSOK és egyéb támogatások, rosszak a lakáskörülményeik, megjelenik a droghasználat, az ivás, a dohányzás, képtelenek fontossági sorrendet felállítani, meglévő gyermekeiket nem tudják megfelelően ellátni. Nevelőszülős család az interjúkészítéskor nem volt Egercsehin.

A védőnő szerint a körzetébe tartozó klientúra ellátásával általában nincs gond, a családok szívesen járnak tanácsadásra, rendszeren hozzák a gyerekeket, fogadják a látogatásokat. Vannak a szegénységből, hátrányos helyzetből kitörni törekvő

roma családok, ambícióval, felelősségtudattal: dolgoznak, támogatásokra jogosultak, ösztöndíjakat igényelnek, elfogadják a segítséget. Sajnos sok szülő és serdülőkorú dohányzik, fogyaszt energiát, és jelen van a droghasználat is. A fiatalok aktivizálása egyelőre sikertelen: korábban próbáltak közösségsszervezők segítségével ifjúsági klubot működtetni a kultúrházban, azonban ez idővel megszűnt, mivel a fiatalok a rendelkezésre bocsátott helyiséget sajnos nem rendeltetésszerűen használták. Gyerekprogramok a faluban nincsenek. A baba-mama klub nagyjából 2021 óta nem működik.

A közellátások helyi intézményrendszerével jó az együttműködés. Bár a bölcsődében nincs kötelező védőnői feladat, Király védőnő fel szokott oda járni. Az óvodába rendszeresen megy, életkortól függően ott látogatja meg azokat a gyerekeket, akiket otthonukban nem tud. Egercsehi, Szúcs és Egerbocs közös gyermekjóléti szolgálatot működtet. A gyerekek érdekében a térségben tehát működik a „jelzőrendszer”: a gyermekvédelem, a védőnő, a bölcsőde, óvoda, iskola, és mindenki, aki gyerekekkel foglalkozik, benne van, adott esetben akár a rendőrök is, vagy bárki, ha valami kirívót tapasztal. A jelzésre elsősorban a védőnő az, akinek reagálnia kell, az elsődleges észlelés az ő feladatuk. A kutatás idején a védőnő szerint a jelzések emelkedett száma volt megfigyelhető.

A védőnő konkrét óvodai és iskolai munkája a következőkre terjed ki: tisztasági vizsgálat (pl. tetvesség ellenőrzése), szűrővizsgálatok, testi fejlettség, magasság- és súlymérés, lúdtalp, nemi érettség, látás, hallás vizsgálata, egészségnevelés meghatározott osztály-évfolyamokban, témakörökben. A 6. osztályosoknál kötelező, serdülőkori változásokkal kapcsolatos egészségnevelést végeznek (korábban Egerszalókról szereztek termékmintákat, hogy a lány tanulónak demonstrálni tudják az elhangzottakat). Emlőrák-prevenció okán a 8. osztályos lányoknak az emlő-önvizsgálatot is megtanítják. A 7–8. osztályosok szexuális felvilágosítása nehézkes, kínos pillanatoktól kísért. Az óvodai és iskolai egészségnapokon a védőnő részt vesz a megelőzési, szűrési lehetőségek népszerűsítésében – ezek a rendezvények inkább az óvodás-kisiskolás gyerekek szülei körében népszerűbbek.

A korábban sikeres országos védőnői méhnyakrákszűrési programban az utóbbi időben kevesebben vettek részt helyben, 2021-ben mindössze ketten. Az intézményi átszervezések miatt 2023–24-ben szünetelt a program, a főigazgatóság újra kellett szerződjen a laboratóriumokkal. A méhen belüli fogamzásgátlást a releváns korú női lakosság nagy része alkalmazza, évente 5-6 főnek helyezik fel, 30 éves kortól a klimaxig, de ha már szült, akkor kiskorúnak is.

Évekkel ezelőtt a védőnő felvette a kapcsolatot a Várva Várt Alapítvánnyal, a krízishelyzetben lévő kismamák segítésére. Három kismamát meg is tudtak így segíteni, élelmiszerrel, eszközökkel, közvetítéssel az anya és az örökbefogadó között. Ilyen krízishelyzet utoljára 2021-ben volt.

A Hét Falu, Egy Hálózat felzárkóztató programban 2-3 évig szabadidős és kulturális programokon, drámapedagógiai foglalkozásokon vehettek részt a helyiek, bár a program inkább a szücsiakat aktivizálta.

Király Katalin 12 éven át (2008-tól 2020-ig) a Heves megyei Vöröskereszt hivatalos képviselője volt. A szervezet által kaptak adományokat (ruhák, cipők, háztartási eszközök, játékok), melynek kiosztását ő szervezte – időközben a lakosság is elkezdte bevinni a hasonló holmikat. Igényeltek tartós élelmiszersomagokat, sorsjegyeket árultak a nyári táboroztatáshoz. Véradást is szervezett, ugyan kevés sikerrel, de aki elment, kapott a boltból lisztet, cukrot. A véradást már nem, a ruhaosztást viszont továbbra is szervezi.

Következtetések és javaslatok

A 2016-os egercsehi falukutatás óta az ellátás tárgyi feltételei érdemben javultak (felújított egészségház, eszközbeszerzések, informatikai fejlesztések, energetikai beruházások), a lakosság egészségi állapotát meghatározó életmódbeli kockázatok azonban jórészt változatlanok, sőt, bizonyos területeken romlottak. A szakorvosi és kórházi fekvőbeteg-ellátás is változatlanul a nagyobb városokba centralizált, utazási terhet róva a lakosságra.

A háziorvosi praxisközösségi konstrukció a jobb finanszírozás mellett nem jár érzékelhetően jobb ellátással, viszont több adminisztrációval. A védőnői szolgálat központosítása rendezett bizonyos kérdéseket (bér, nyugdíj melletti munkavégzés), de újakat is teremtett (nehézkés beszerzés, rugalmatlanság). A szűrőprogramok átszervezése közben népegészségügyi szempontból fontos tevékenységek átmenetileg leálltak.

A település lakosságát lassú elöregedés jellemzi, ami a statisztikák szerint egyértelműen megnöveli a háziorvosi vizitek számát. Az idősebb korosztályok mellett a kisgyermekes családok a leggyakoribb ellátást igénybe vevők. A demográfiai és a krónikus terhelés az intézményi adatokban erősebben látszik, mint a kérdőíves mintába került háztartások önjellemzésében. Pozitív fejlemény, hogy a pandémia és a rendszerszintű informatikai fejlesztések nyomán a digitális megoldások (telemedicina, elektronikus igazolások és receptek) beépültek a mindennapi rutinba, csökkentve a felesleges orvos-beteg találkozásokat.

A falu egészségügyi profilját nagymértékben rontják a káros életmódbeli szokások. A túlsúly általános probléma, ám az érintettek egy jelentős része ezt nem ismeri fel reálisan. A dohányzás és a rendszeres alkoholfogyasztás viszonylag széles körben elterjedt. A szociálisan hátrányos helyzetű családoknál (különösen a roma népesség körében) ezek a rizikófaktorok még hangsúlyosabban és fiatalabb kortól vannak jelen. Mindezek egyenes következményeként a krónikus állapotok – úgy mint a magas vérnyomás, a cukorbetegség, a kardiovaszkuláris kórképek és a légúti

betegségek (COPD) – jelentik a legfőbb egészségügyi terhet. Valószínűleg nem információhiányról, hanem elsősorban a probléma-felismerés hiányáról van szó, amit egyszeri kampányokkal nem, csak folyamatos, személyes jelenlétben alapuló kommunikációval lehet oldani, nem véletlenül emeli a háziorvos is ezt a szemléletet az ellátás középpontjába. A helyi ellátás egyik legértékesebb, bár nehezen számszerűsíthető teljesítménye éppen az, hogy nem mond le egyetlen páciens-típusról sem, és elfogadja, hogy az egészségtudatosság építése generációkon átívelő, egyenetlen folyamat. Jóllehet, a faluban ottjártunkkor például nem működött ifjúsági vagy baba-mama közösségi tér, holott éppen ezek is olyan szinterek volnának, amelyekre a hosszú távú szemléletformálás épülhetne.

A szakirodalmi tapasztalatokkal összhangban Egercsehi példája megmutatja: a vidéki egészségügyi hátrány nem homogén „falusi elmaradottság”, hanem helyi infrastruktúra, társadalmi státusz, egészségmagatartás és intézményi hozzáférés összjátéka. A leghasznosabb beavatkozások a megelőzés, az önkárosító magatartásformák és az elhízás visszaszorítása, a szűrésre aktiválás, a sérülékeny családok intenzív követése, valamint az alapellátás és a szakellátás jobb összekapcsolása lennének.

Irodalomjegyzék

2015. évi CXXIII. törvény az egészségügyi alapellátásról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500123.tv>
- 4/2000. (II. 25.) EüM rendelet a háziorvosi, házi gyermekorvosi és fogorvosi tevékenységről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0000004.eum>
- 53/2021. (II. 9.) Korm. rendelet a praxisközösségekről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2100053.kor>
- American Psychiatric Association. (2000): Diagnostic and statistical manual of mental disorders (4th ed., text rev.). <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890420249.dsm-iv-tr>
- Antal, E., Torzsa, P., Rurik, I. (2025): Economic burden of obesity in Hungary: Estimation about obesity-related public health care expenditures and out-of-pocket payments in 2019 and 2022. *Annals of Nutrition and Metabolism*, 1–11. <https://doi.org/10.1159/000547338>
- Balakrishnan, K., Velusamy, D., Hinkle, H. E., Li, Z., Ramasamy, K., Khan, H., Ramaswamy, S., Shah, P. M. (2025): Artificial Intelligence in Rural Healthcare Delivery: Bridging Gaps and Enhancing Equity through Innovation (Version 1). arXiv. <https://doi.org/10.48550/ARXIV.2508.11738>
- Balogh, E., Wagner, Z., Faubl, N., Birkás, B., Füzesi, Z., Kiss, I. (2021): A dohányzási szokások változása és új alternatív termékek használata elsőéves orvostanhallgatók körében 2016 és 2020 között. *Egészségfejlesztés*, 62(2), 36–48. <https://doi.org/10.24365/ef.v62i2.6000>
- Bálint, Cs. (2016): Egészségügyi helyzetkép Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 10. 100–111. <https://doi.org/10.21408/SZIE.ACTAREG.2016>

- Bálint, Cs (2022): Bálint, C. (2022): A falvak, vidéki perifériák háziorvosi ellátáshoz való hozzáféréseinek helyzete és lehetőségei. *Acta Regionis Rurum*, 16. 94–115. <https://journal.uni-mate.hu/index.php/arr/hu/issue/view/628>
- Banks, E., Joshy, G., Weber, M. F., Liu, B., Grenfell, R., Egger, S., Paige, E., Lopez, A. D., Sitas, F., Beral, V. (2015): Tobacco smoking and all-cause mortality in a large Australian cohort study: Findings from a mature epidemic with current low smoking prevalence. *BMC Medicine*, 13(1), 38. <https://doi.org/10.1186/s12916-015-0281-z>
- Beard, J. R., Tomaska, N., Earnest, A., Summerhayes, R., Morgan, G. (2009): Influence of socioeconomic and cultural factors on rural health. *Australian Journal of Rural Health*, 17(1), 10–15. <https://doi.org/10.1111/j.1440-1584.2008.01030.x>
- Berghöfer, A., Pischon, T., Reinhold, T., Apovian, C. M., Sharma, A. M., Willich, S. N. (2008): Obesity prevalence from a European perspective: A systematic review. *BMC Public Health*, 8(1), 200. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-8-200>
- Bhaskaran, K., Douglas, I., Forbes, H., dos-Santos-Silva, I., Leon, D. A., Smeeth, L. (2014): Body-mass index and risk of 22 specific cancers: A population-based cohort study of 5·24 million UK adults. *The Lancet*, 384(9945), 755–765. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(14\)60892-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(14)60892-8)
- Bhupathiraju, S. N., Hu, F. B. (2016): Epidemiology of obesity and diabetes and their cardiovascular complications. *Circulation Research*, 118(11), 1723–1735. <https://doi.org/10.1161/CIRCRESAHA.115.306825>
- Brys, Z., Tóth, G., Urbán, R., Vitrai, J., Magyar, G., Bakacs, M., Berezhvai, Z., Ambrus, C., Péntzes, M. (2022): A dohányzás és az e-cigaretta-használat epidemiológiája a felnőtt magyar népesség körében 2018-ban [The epidemiology of smoking and e-cigarette use in the Hungarian adult population in 2018]. *Orvosi Hetilap*, 163(1), 31–38. <https://doi.org/10.1556/650.2021.32319>
- Bujdosó, O., Pál, L., Nagy, A., Árnay, E., Ádány, R., Sándor, J., McKee, M., Szűcs, S. (2019): Is there any difference between the health risk from consumption of recorded and unrecorded spirits containing alcohols other than ethanol? A population-based comparative risk assessment. *Regulatory Toxicology and Pharmacology*, 106, 334–345. <https://doi.org/10.1016/j.yrtph.2019.05.020>
- Chapman, A., Bucchieri, A., Mohotti, D., Wong Shee, A., Huggins, C. E., Alston, L., Hutchinson, A. M., Yoong, S. L., Beks, H., Mc Namara, K., Peeters, A., Ugalde, A. (2025): Staff-reported barriers and facilitators to the implementation of healthcare interventions within regional and rural areas: a rapid review. *BMC Health Services Research*, 25(1). <https://doi.org/10.1186/s12913-025-12480-8>
- Cselkó, Z., Tisza, J., Fényes, M. (2024): The history of smoking cessation support in Hungary: A narrative review. *Tobacco Prevention & Cessation*, 10, 36. <https://doi.org/10.18332/tpc/191141>

- De Silva, R., Silva, D., Piumika, L., Abeysekera, I., Jayathilaka, R., Rajamanthri, L., Wickramaarachchi, C. (2024): Impact of global smoking prevalence on mortality: A study across income groups. *BMC Public Health*, 24(1), 1786. <https://doi.org/10.1186/s12889-024-19336-6>
- Doll, R., Peto, R., Boreham, J., Sutherland, I. (2004): Mortality in relation to smoking: 50 years' observations on male British doctors. *BMJ*, 328(7455), 1519. <https://doi.org/10.1136/bmj.38142.554479.AE>
- Elekes, Z. (2014): Hungary's neglected "alcohol problem": Alcohol drinking in a heavy consumer country. *Substance Use & Misuse*, 49(12), 1611–1618. <https://doi.org/10.3109/10826084.2014.913396>
- Erdei, G., Bakacs, M., Illés, É., Nagy, B., Kaposvári, C., Mák, E., Sarkadi Nagy, E., Cserhádi, Z., Kovács, V. A. (2018): Substantial variation across geographic regions in the obesity prevalence among 6–8 years old Hungarian children (COSI Hungary 2016). *BMC Public Health*, 18(1), 611. <https://doi.org/10.1186/s12889-018-5530-6>
- Ezzati, M., Henley, S. J., Thun, M. J., Lopez, A. D. (2005): Role of smoking in global and regional cardiovascular mortality. *Circulation*, 112(4), 489–497. <https://doi.org/10.1161/CIRCULATIONAHA.104.521708>
- Farmer, J., Munoz, S., Threlkeld, G. (2012): Theory in rural health. *Australian Journal of Rural Health*, 20(4), 185–189. <https://doi.org/10.1111/j.1440-1584.2012.01286.x>
- Gan, Q., Smith, K. R., Hammond, S. K., Hu, T. W. (2007): Disease burden of adult lung cancer and ischaemic heart disease from passive tobacco smoking in China. *Tobacco Control*, 16(6), 417–422. <https://doi.org/10.1136/tc.2007.021477>
- Gessert, C., Waring, S., Bailey-Davis, L., Conway, P., Roberts, M., VanWormer, J. (2015): Rural definition of health: a systematic literature review. *BMC Public Health*, 15(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-015-1658-9>
- Gizaw, Z., Astale, T., Kassie, G. M. (2022): What improves access to primary healthcare services in rural communities? A systematic review. *BMC Primary Care*, 23(1). <https://doi.org/10.1186/s12875-022-01919-0>
- Gupta, S., Ahimsadasan, N., Dalsania, K., Jing, L., Waraich, H., Gupta, K., Kaminska, M., Balamane, S., Garcia-Zamora, S., Miranda-Arboleda, A. F., Farina, J., Baranchuk, A. (2026): Alcohol and cardiovascular disease. *American Journal of Cardiology*, 259, 132–138. <https://doi.org/10.1016/j.amjcard.2025.09.035>
- Iski, G., Rurik, I. (2014): Becslések a túlsúly és az elhízás hazai gazdasági terheiről [The estimated economic burden of overweight and obesity in Hungary]. *Orvosi Hetilap*, 155(35), 1406–1412. <https://doi.org/10.1556/OH.2014.29902>
- Kilian, C., Manthey, J., Probst, C., Brunborg, G. S., Bye, E. K., Ekholm, O., Kraus, L., Moskalewicz, J., Sieroslawski, J., Rehm, J. (2020): Why is per capita consumption underestimated in alcohol surveys? Results from 39 surveys in 23 European countries. *Alcohol and Alcoholism*, 55(5), 554–563. <https://doi.org/10.1093/alcalc/agaa048>

- Kotchen, T. A. (2010): Obesity-related hypertension: Epidemiology, pathophysiology, and clinical management. *American Journal of Hypertension*, 23(11), 1170–1178. <https://doi.org/10.1038/ajh.2010.172>
- Kovacs, N., Piko, P., Juhasz, A., Nagy, C., Oroszi, B., Ungvari, Z., Adany, R. (2023): Comparative analysis of health status and health service utilization patterns among rural and urban elderly populations in Hungary: a study on the challenges of unhealthy aging. *GeroScience*, 46(2), 2017–2031. <https://doi.org/10.1007/s11357-023-00926-y>
- Központi Statisztikai Hivatal: Fenntartható fejlődés indikátorai. <https://ksh.hu/kiadvanyok/fenntarthato-fejlodes-indikatorai/2024/ffi>
- Kulkarni, K., Karssiens, T., Kumar, V., Pandit, H. (2016): Obesity and osteoarthritis. *Maturitas*, 89, 22–28. <https://doi.org/10.1016/j.maturitas.2016.04.006>
- Lecube, A. (2024): Impacto de la obesidad y la diabetes en la salud y en la enfermedad cardiovascular. *Atención Primaria*, 56(12), 103045. <https://doi.org/10.1016/j.aprim.2024.103045>
- Li, W., Xue, X., Li, D., Zhang, Y., Shen, W., Pan, Y., Jiang, G., Shen, C., Chang, Q., Zhang, S., Wu, F., Qu, Y., Feng, X., Xu, C., Shi, X., Li, W. (2022): Attributable fraction of tobacco smoking on selected cancer deaths in the past decade using mortality case-control study in Tianjin, China. *Tobacco Induced Diseases*, 20, 75. <https://doi.org/10.18332/tid/152203>
- Lutfiyya, M. N., McCullough, J. E., Haller, I. V., Waring, S. C., Bianco, J. A., Lipsky, M. S. (2012): Rurality as a Root or Fundamental Social Determinant of Health. *Disease-a-Month*, 58(11), 620–628. <https://doi.org/10.1016/j.disamonth.2012.08.005>
- Menona Jacob, A. (2022): Healthcare Delivery Systems in Rural Areas. In *Rural Health*. IntechOpen. <https://doi.org/10.5772/intechopen.98184>
- Molnár, M. (2016): Falukutatás Egercsehin. *Acta Regionis Rurum*, 10. 4–10.
- Nagyné Molnár (2026): Átalakuló Egercsehi – monitoringvizsgálat. *Acta Regionis Rurum*, 20. 5–16.
- NCD Risk Factor Collaboration (NCD-RisC). (2019): Rising rural body-mass index is the main driver of the global obesity epidemic in adults. *Nature*, 569(7755), 260–264. <https://doi.org/10.1038/s41586-019-1171-x>
- OECD (2023): Hungary: Country Health Profile 2023. In *State of Health in the EU*. OECD. <https://doi.org/10.1787/8d398062-en>
- OECD (2025): Health at a Glance 2025. In *Health at a Glance*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/8f9e3f98-en>
- OECD/European Observatory on Health Systems and Policies (2025): Country Health Profile 2025: Hungary. *State of Health in the EU*, OECD Publishing, Paris/European Observatory on Health Systems and Policies, Brussels. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/hu/publications/reports/2025/12/country-health-profile-2025-country-notes_7e72146d/hungary_3e575303/5409214f-hu.pdf

- Palozzi, G., Schettini, I., Chirico, A. (2020): Enhancing the Sustainable Goal of Access to Healthcare: Findings from a Literature Review on Telemedicine Employment in Rural Areas. *Sustainability*, 12(8), 3318. <https://doi.org/10.3390/su12083318>
- Patel, S. A., Ali, M. K., Alam, D., Yan, L. L., Levitt, N. S., Bernabe-Ortiz, A., Checkley, W., Wu, Y., Irazola, V., Gutierrez, L., Rubinstein, A., Shivashankar, R., Li, X., Miranda, J. J., Chowdhury, M. A. H., Siddiquee, A. T., Gaziano, T. A., Kadir, M. M., Prabhakaran, D. (2016): Obesity and its relation with diabetes and hypertension: A cross-sectional study across 4 geographical regions. *Global Heart*, 11(1), 71–79. <https://doi.org/10.1016/j.heart.2016.01.003>
- Piano, M. R. (2017): Alcohol's effects on the cardiovascular system. *Alcohol Research: Current Reviews*, 38(2), 219–241. <https://doi.org/10.35946/arcr.v38.2.06>
- Pope, C. A., III, Burnett, R. T., Turner, M. C., Cohen, A., Krewski, D., Jerrett, M., Gapstur, S. M., Thun, M. J. (2011): Lung cancer and cardiovascular disease mortality associated with ambient air pollution and cigarette smoke: Shape of the exposure–response relationships. *Environmental Health Perspectives*, 119(11), 1616–1621. <https://doi.org/10.1289/ehp.1103639>
- Popova, S., Rehm, J., Patra, J., Zatonski, W. (2007): Comparing alcohol consumption in central and eastern Europe to other European countries. *Alcohol and Alcoholism*, 42(5), 465–473. <https://doi.org/10.1093/alcalc/agl124>
- Rehm, J., Sulkowska, U., Mańczuk, M., Boffetta, P., Powles, J., Popova, S., Zatoński, W. (2007): Alcohol accounts for a high proportion of premature mortality in central and eastern Europe. *International Journal of Epidemiology*, 36(2), 458–467. <https://doi.org/10.1093/ije/dyl294>
- Reyes, C., Leyland, K. M., Peat, G., Cooper, C., Arden, N. K., Prieto-Alhambra, D. (2016): Association between overweight and obesity and risk of clinically diagnosed knee, hip, and hand osteoarthritis: A population-based cohort study. *Arthritis & Rheumatology*, 68(8), 1869–1875. <https://doi.org/10.1002/art.39707>
- Rumgay, H., Ortega-Ortega, M., Sharp, L., Lunet, N., Soerjomataram, I. (2023): The cost of premature death from cancer attributable to alcohol: Productivity losses in Europe in 2018. *Cancer Epidemiology*, 84, 102365. <https://doi.org/10.1016/j.canep.2023.102365>
- Seitz, H. K., Becker, P. (2007): Alcohol metabolism and cancer risk. *Alcohol Research & Health*, 30(1), 38–47.
- Shariq, O. A., McKenzie, T. J. (2020): Obesity-related hypertension: A review of pathophysiology, management, and the role of metabolic surgery. *Gland Surgery*, 9(1), 80–93. <https://doi.org/10.21037/gs.2019.12.03>
- Shaw, J. E., Sicree, R. A., Zimmet, P. Z. (2010): Global estimates of the prevalence of diabetes for 2010 and 2030. *Diabetes Research and Clinical Practice*, 87(1), 4–14. <https://doi.org/10.1016/j.diabres.2009.10.007>
- Siddiqi, K., Husain, S., Vidyasagar, A., Readshaw, A., Mishu, M. P., Sheikh, A. (2020): Global burden of disease due to smokeless tobacco consumption in adults: An updated analysis of data from 127 countries. *BMC Medicine*, 18(1), 222. <https://doi.org/10.1186/s12916-020-01677-9>

- Singhavi, H. R., Singh, A., Bhattacharjee, A., Talole, S., Dikshit, R., Chaturvedi, P. (2020): Alcohol and cancer risk: A systematic review and meta-analysis of prospective Indian studies. *Indian Journal of Public Health*, 64(2), 186–190. https://doi.org/10.4103/ijph.IJPH_529_19
- Wang, Y., Yu, F., Qiu, F., Fang, K. (2025): Global burden of respiratory system cancers in 2022 and 2050: Incidence and mortality estimates from GLOBOCAN. *BMC Cancer*, 25(1), 1832. <https://doi.org/10.1186/s12885-025-15209-2>

1. kép. Emléktáblák a helyi üzemorvosok tiszteletére

Fotó: Nagy Kamilla (2024)

A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

The article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license:

CC-BY-NC-ND-4.0.

A helyi oktatás és szociális gondoskodás Egercsehiben

Bogárdi Tünde

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Társadalomtudományi Intézet, Társadalomismereti Tanszék

Összefoglalás: Tanulmányom célja, hogy bemutassam az Egercsehiben működő köznevelési intézmények és a gyermekjólét-családsegítés, szociális gondoskodás szolgáltatásainak helyzetét. Ezek feltárása egyrészt a település, az intézmények, a szolgáltatások különböző dokumentációi, beszámolóí és statisztikai adatok alapján történik, másrészt pedig mindezt kiegészítik a terepi kutatás során lekérdezett kérdőívek eredményei és az oktatási és szociális területen dolgozókkal általam készített interjúk.

Kulcsszavak: lokális ellátórendszer, közoktatás, szociális ellátás, gyermekjólét

Local education and social services in Egercsehi

Tunde Bogardi

*Eszterhazy Karoly Catholic University, Institute of Social Sciences, Department of Social Studies,
H-3300 Eger, Egeszség ház u. 4.*

Abstract: The aim of this study is to present the current situation of the public education institutions operating in Egercsehi, as well as the child welfare, family support, and social care services available in the settlement. The exploration of these areas is based, on the one hand, on various documents, reports, and statistical data related to the municipality, the institutions, and the services. On the other hand, this analysis is complemented by the results of questionnaires conducted during field research and by interviews conducted with professionals working in the fields of education and social services.

Keywords: local service system, public education, social services, child welfare

Bevezetés

A helyi közoktatás és szociális ellátórendszer – gyermekjóléti alapellátás és szociális gondoskodás – vizsgálata hozzájárul ahhoz, hogy megismerjük a lakosság társadalmi helyzete alapján megjelenő szükségleteket, igényeket, valamint az ellátórendszer által adott/ adható válaszreakciókat. Mindez közelebb visz minket ahhoz, hogy érteni és értelmezni tudjuk a lokális humán ellátórendszer helyzetét, kihívásait.

Anyag és módszer

A kutatás során települési, intézményi és a különböző szolgáltatásokhoz kapcsolódó dokumentumokat, beszámolókat használtam, melyek közül kiemelt szerepet tölt be a helyi esélyegyenlőségi program (továbbiakban HEP). Mindezt kiegészítették a helyi oktatáshoz és gyermekjóléti, szociális ellátások statisztikai adatai, amely fő forrása az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TelR) volt. Ahhoz azonban, hogy a dokumentumok és statisztikai adatok alapján kirajzolódó képet a helyi ellátórendszerről ténylegesen meg lehessen ismerni, szükséges volt interjúkat készíteni a településen dolgozó szakemberekkel, méghozzá a helyi iskola vezetőjével és a helyi családsegítő szakemberrel. Az Egercsehiben végzett lakossági kérdőíves felmérésnek köszönhetően pedig mindezen kutatási eredményeket kiegészítik a lakossági elégedettség-mérés adatai is. A kérdőíves felmérés 2024-ben is a 2016-os mintájára készült, éppen ezért a nyert adatok lehetőséget adnak a két vizsgálati évben nyert tapasztalatok összevetésére, melynek szociodemográfiai részletei külön tanulmányban szerepelnek (Molnár, 2016; Nagyné Molnár, 2026).

Eredmények és értékelésük

Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok a településen

Tanulmányom ezen alfejezete a helyi esélyegyenlőségi program (HEP) 2025-ben felülvizsgált anyagából emeli ki azon hátrányos helyzetű társadalmi csoportokat, amelyeket kutatási témám szempontjából relevánsnak tartok. A beazonosított problémák mellett megjelennek HEP készítői által lehetségesnek tartott válaszok is.

Mind a 2016. évi, mind a 2024. évi falukutatásunk eredményei megerősítették, hogy a hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek (családok) jelen vannak Egercsehi településen. Bár szegregátum nincs a településen, szegregációval veszélyeztetett településrészeket beazonosítottunk – ezt a családsegítővel 2026-ban készített interjúm is alátámasztotta: vannak olyan részei Egercsehinek, ahol térben koncentráltan jelenik meg a szegénység és a hátrányos helyzet. Sajnos a hátrány-

kompenzáló programok korlátozottan érhetőek el, nem működik a településen biztos kezdet gyerekház vagy tanoda. A szabadidő eltöltésére vonatkozó, a gyermek- és ifjú korosztályt célzó programok jó lehetőséget biztosíthatnának akár preventív jelleggel is.

1. táblázat. A gyerekek helyzete, esélyegyenlősége Egercsehiben

beazonosított problémák	fejlesztési lehetőségek
hátránykompenzáló programok hiánya	tanoda, egész napos iskola
HH, HHH-s gyerekek számának növekedése	felnyitóképzés, munkahelyteremtés, IPR programok
szakember hiánya	utazó pedagógusok
lakóhelyek közötti különbségek	felzárkóztató programok
szabadidős programok hiánya	pályázatok felkutatása, megvalósítása

Forrás: HEP 2025, 57

Mivel a gyermekek kapcsán már érintettem a szegénység kérdéskörét, a továbbiakban a mélyszegénységben élők és a romák helyzetére, esélyegyenlőségére térek ki. Ahogy a HEP (2025, 15) fogalmaz: „2007 során sor került az Egercsehi településhez tartozó telepen élő lakosok integrációjára. A program megvalósulására pályázati kerekasztalban került sor. A célja a telepszerű környezetben élő lakosság szegregáltóságának megszüntetése, integrációja mind lakhatási, mind társadalmi, szociális szempontból. (...) A program sikeres megvalósulásának köszönhetően ma már Egercsehi Községhez nem tartozik szegregátum, tehát a továbbiakban esélyegyenlőségi szempontból nem igényel beavatkozást. 2018. évben az integrációs program keretében vásárolt lakások a résztvevők tulajdonába kerültek.” A 2016. évi falukutatásunk során mi is foglalkoztunk a Csókos-telep felszámolásával, és azzal, hogy ennek következtében a település „szegregátum nélkül maradt”.

Véleményem szerint a helyi esélyegyenlőségi programok hiányosságára világít rá az alábbi mondat: „A településen nincs szegregátum, esélyegyenlőségi szempontból nem vizsgálándó” (HEP 2025, 32) Fontos látni, hogy bár nincs szegregátum, a lakosság elhelyezkedése a településen nem homogén, térben koncentráltan jelenik meg a szegénység (Molnár–Bogárdi, 2016). (Bár a falukutatás során készített tér-érték elemzés eredményeként, melyet megerősít az általam a családsegítővel készített interjú is, e problémák talán mérsékeltebben jelennek meg, mint 2016-ban. Ennek vágyát/célkitűzését fogalmazta meg Kassai már 2016-ban, amikor a kedvezőtlen társadalmi és gazdasági folyamatok megállítása kapcsán leírta egy vélhetően sokak által vágyott jövőbeni Egercsehi képét.)

2. táblázat. A mélyszegénységben élők és a romák helyzete, esélyegyenlősége Egercsehiben

beazonosított problémák	fejlesztési lehetőségek
munkanélküliség	munkahelyteremtés (vállalkozók, civilek bevonásával, közmunkaprogramba való bevonás)
alacsony iskolázottság	felzárkóztató programok, átképzések

Forrás: HEP 2025, 37

A beazonosított problémák egyértelműek, azonban mind a falukutatásunk, mind a Heves Vármegyei Szolgáltatási Út Térkép 2.0 c. dokumentum (2025) megerősíti, ezen szolgáltatások, melyek a beazonosított problémákra – akár a gyermekek, akár a mélyszegénységben élők és romák helyzetére vonatkozóan megfogalmazásra kerülő hátránykompenzáló-esélyteremtő programok, nem érhetőek el a településen. Holott ezek fontossága a társadalmi hátrányok leküzdésében vitathatatlan, ahogy erre Hadnagy (2025) is rávilágít, „jelenléttel járó társadalmi beavatkozásokként” írva le ezeket, hiszen az oktatáson keresztül történő társadalmi mobilitás segítése nélkülözhetetlen.

3. táblázat. Az idősek helyzete, esélyegyenlősége Egercsehiben

beazonosított problémák	fejlesztési lehetőségek
egészségügyi ellátás, orvosi ellátáshoz való hozzáférés, szakorvosi ellátás	támogató szolgálat létrehozása buszokkal
elmagányosodás	intézményhálózat fejlesztése, programok szervezése, házi segítségnyújtás

Forrás: HEP 2025, 76

Az idősek esetében a fókusz egyrészt az egészségügyi ellátáson, másrészt pedig az elmagányosodáson van. (Jelen tanulmánynak nem képezi részét a helyi egészségügyi ellátás vizsgálata, azonban fontos kiemelni, hogy Bálint (2016) egy jól működő helyi ellátórendszert talált, amely kihívásait kevésbé az idős lakosság bányázmúltja határozza meg, inkább részben struktuális problémákkal, részben pedig a szociálisan hátrányos helyzetű roma lakossággal van összefüggésben. Az elmagányosodás esetében fontos megjegyezni, hogy a házi segítségnyújtás csak részben tud protektív funkciót betölteni (a gondozónővel való kapcsolaton keresztül), valójában a nappali ellátás/klub jelenthet megoldást.

A helyi humán ellátó intézmények, szolgáltatások, ellátások

A továbbiakban először a gyermekekhez kapcsolódó intézményrendszert, az Egercsehiben működő bölcsődét, óvodát és általános iskolát mutatom be, majd ezt követően a szociális alapellátások közül a szociális étkeztetéssel és a házi segítségnyújtással, valamint a gyermekjóléti-gyermekevédelmi-családsegítő szolgáltatásokkal foglalkozom.

Az Egercsehi bölcsőde és óvoda

Egercsehiben 2022 szeptembere óta működik bölcsőde, a bölcsődei férőhelyek száma 12 fő, amely megegyezik a bölcsődébe beírt gyermekek számával (Egercsehi HEP 2025, 45) „Az intézményben 1 fő kisgyermeknevelő középfokú végzettséggel, 1 fő szakmai vezető főiskolai végzettséggel, 1 fő dajka érettségivel és 1 fő dajka 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezik.” (HEP 2025, 45)

Az óvodai férőhelyek száma 50 fő, két óvodai csoport működik, mindkettő huszongyegnéhány fővel (2023 októberében 20-20 fővel, 2024 májusában 22-21 fővel). A 2023/2024 évről szóló óvodai beszámoló dokumentum szerint „a 2024/2025-ös tanévre 4 gyermeket írtak be, 4 gyermeket a Heves Megyei Szakértői Bizottság javaslatára további egy év óvodai nevelésbe kell részesítenünk. 2024. szeptember 2-án az óvodai beírt létszám 37 fő volt. Az év során számolnunk kell a bölcsődéből életkoruk miatt ide kerülő gyermekkel is, azonban az óvodás gyermekek száma 38 fő”. (Óvodai beszámoló 2024, 5).

Fontos megvizsgálni a hátrányos helyzetű gyermekek arányát is, mely – a Heves Vármegyei Szolgáltatási Út Térkép 2.0 (2026) szerint – 29% (járási átlag 21,23%, ez afölötti arány; a járásban a negyedik legmagasabb, csak Egerbakta és Hevesaranyos 50-50%, valamint Kerecsend 44,6% előzi meg hátrányos helyzetű gyermekek arányát tekintve). Ugyanakkor érdemes kiemelni, hogy ha a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek arányát is nézzük, ami Egercsehiben mindössze 3% az óvodában, akkor azt láthatjuk, hogy Egerben és Novajon 16-16%, Verpeléten 8%, míg Szúcsón 62%. Ez utóbbi település számunkra azért releváns, mert Egercsehi mellett helyezkedik el, és bár alacsony óvodai létszám (13 fő) mellett produkálja ezt a magas halmozottan hátrányos helyzetű arányt, abból a szempontból mégis jelzés értékű, hogy ezek a gyerekek nagy valószínűséggel az Egercsehi általános iskola tanulói lesznek.

Fontos szerepe van az óvodában zajló gyermekvédelmi munkának mind a prevenció, mind az intervenció szempontjából, ahogy az óvodai beszámoló (2024, 15) fogalmaz: „A hátrányos, illetve a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek esélyteremtésére nagy hangsúlyt fektettünk. Az óvodánkban beiratkozó HH, illetve HHH gyermekek felvételi igényét minden esetben kielégítettük”. Megvalósult gyermekvédelmi feladatként pedig az alábbiakat sorolja fel:

- „a körzetünkben élő hátrányos helyzetű családok felkutatása a védőnői hálózattal segítségével
- a kiscsoportosok, valamint az újonnan óvodába érkezők felmérése (anamnézis kitöltése)
- a rászoruló gyermekek esélyegyenlőségének megvalósítása
- a hátrányos – halmozottan hátrányos helyzetű, veszélyeztetett gyermekek fokozott védelme
- logopédiai szűrés és fejlesztés megszervezése
- a nagycsoportosok iskolai tanulásra való felkészítésében jelentkező problémák kezelése, szakemberekhez való elküldés, szakvélemények, javaslatok figyelembevétele
- a differenciált fejlesztés hatékony megvalósítása, tehetséggondozás, tehetségfejlesztés
- hátránykompenzáció, magatartási problémák kezelése.” (Óvodai beszámoló 2024, 15–16).

Mindezek alapján mind a bölcsődét, mind az óvodát tekintve egy stabil gyermeklétszámmal működő, a hátránykompenzálást-esélyteremtést, a preventív szemlélet fontosságát szem előtt tartó intézmény képe bontakozik ki Egercsehi esetében, amely bár találkozik pl. a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok (szegénységben élők) gyermekeivel, szakmai tudással és a szakmaközi kapcsolatok működtetésével igyekszik tenni azért, hogy a bölcsődei-óvodai nevelés színtere mindenki esetében el tudja látni feladatát.

Az Egercsehi Zrínyi Ilona Általános Iskola

Az Egercsehiben működő Zrínyi Ilona Általános Iskola tanulói létszáma a 2025/2026 tanévben 167 fő, a bejáró tanulók száma közülük 89 fő (vagyis 53,3%) az iskola igazgatójával 2026-ban készített interjú alapján. Azt, hogy az előző években miként változott a tanulók összlétszáma, valamint a más településről bejáró általános iskolai tanulók száma/aránya, az 4. táblázat tartalmazza.

A 4. táblázat adatai alapján megállítható, hogy a tanulói létszám bár 2016-ban és az azt megelőző néhány évben viszonylag alacsony volt, azután egyértelmű növekedést mutat. Párhuzam vonható e folyamat és a más településről bejáró tanulók arányának növekedése között, melyet az általános iskola igazgatójával készített interjú is megerősített. A megemelkedett arányt két okra vezette vissza:

- Hevesaranyoson az 1–4. évfolyam megszűnt, teljes mértékben Egercsehibe járnak iskolába
- 2021. Bekölce nem beiskolázási körzet, de szülői döntés alapján járnak ide gyerekek

Ugyanakkor fontos látni azt is, hogy vannak Egercsehiben élő családok, akik gyermeke már általános iskolába is Egerbe jár.

Az óvodához hasonlóan az általános iskola esetében is szükséges a hátrányos helyzetű tanulók arányát megvizsgálni, melyet az igazgatóval készített interjú 58–62% közé tett, és szintén az általa elmondottak alapján 2025. október 1-jén a hátrányos helyzetű (HH) és halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók aránya 62,3% volt.

Felfedezhető azonban eltérés abban, hogy mely településről járó gyermekek között milyen számban vannak jelen a hátrányos helyzetű gyermekek:

- Bekölce településről bejáró tanulók száma: 13 fő, ebből HH 4 fő, HHH 5 fő
- Szúcs településről bejáró tanulók száma: 23 fő, ebből HH 5 fő, HHH 10 fő
- Hevesaranyos településről bejáró tanulók száma: 41 fő, ebből HH 16 fő, HHH 11 fő
- Egerbocs településről bejáró tanulók száma: 9 fő, ebből HH 5 fő

Ezen adatok forrása szintén az igazgatóval készült interjú és az adatok a 2025/2026 tanévre vonatkoznak.

4. táblázat. Az Egercsehiben működő általános iskola tanulói létszáma és a más településről bejáró tanulók száma, aránya

	1–4. osztály	5–8. osztály	Tanulók összlét- száma	Más településről bejáró általános iskolai tanulók a nappali oktatásban	A más telepü- lésről bejáró tanulók száza- lékos aránya
2011	62	79	141	56	39,72
2012	59	66	125	52	41,60
2013	66	68	134	59	44,03
2014	64	72	136	61	44,85
2015	63	73	136	62	45,59
2016	59	77	136	67	49,26
2017	77	75	152	61	40,13
2018	79	73	152	73	48,03
2019	81	64	145	74	51,03
2020	90	68	158	86	54,43
2021	89	73	162	85	52,47
2022	84	70	154	81	52,60
2023	86	68	154	80	51,95
2024	70	79	149	81	54,36

Forrás: TelR adatok alapján saját szerkesztés (2026)

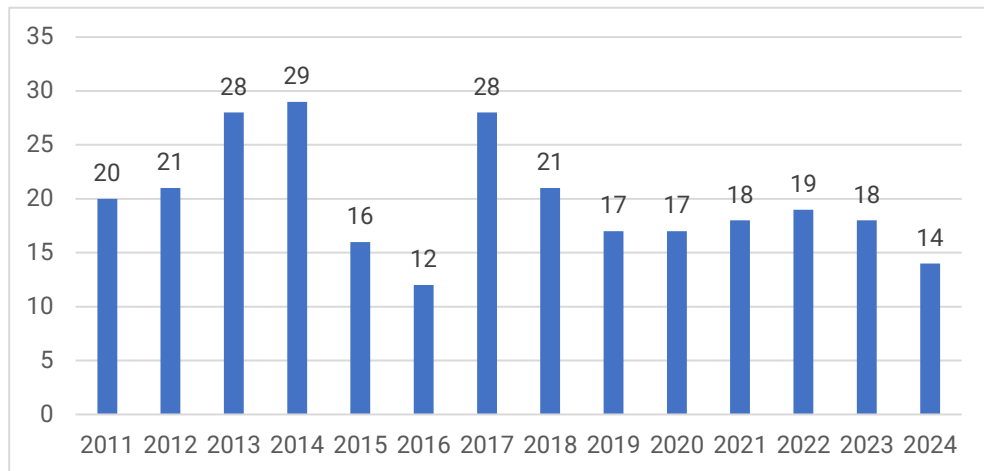
Az iskolában elérhető az iskolai szociális segítő, illetve az igazgatóval készített interjúból az is kiderült, hogy tanárok esetében a szakos ellátottság majdnem 100% („pl. technika szakos vagy ének szakos ettől az évtől nincs”, de e tantárgyak az összóraszám töredékét teszi ki).

Szociális alapellátások Egercsehiben

A Helyi Esélyegyenlőségi Program (2025, 12) szerint a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. tv. 62., 63., 64. §-ában meghatározott étkeztetés, házi segítségnyújtás, családsegítés, illetve a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. tv. 38–40. §-ában meghatározott gyermekjóléti szolgáltatás alapszolgáltatások ellátására „társulás jött létre: a feladatokat Egercsehi-Egerbocs-Szúcs Községek Szociális Intézményfenntartó Társulás által alapított intézmény az Egercsehi Alapszolgáltatási Szociális Központ látja el”.

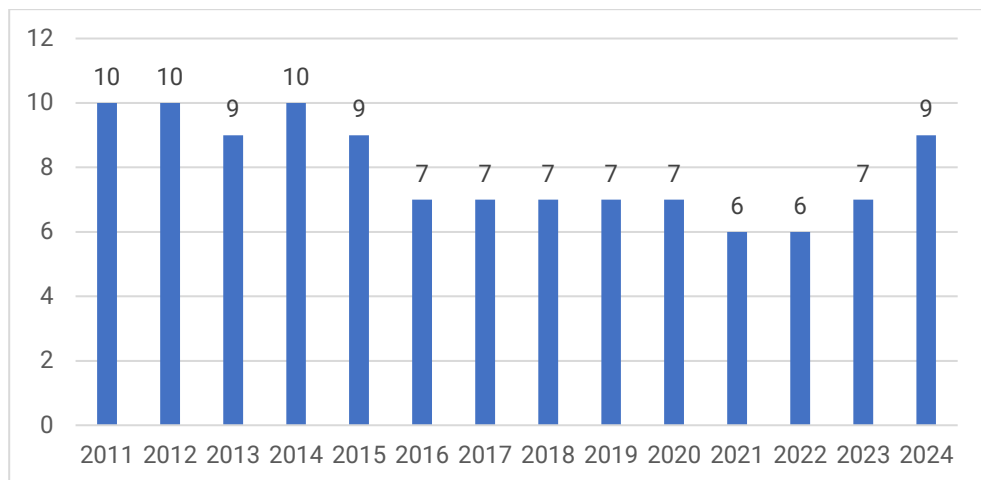
A hivatkozott 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról 57. § határozza meg a szociális alapszolgáltatások körét, ezek közül Egercsehiben a szociális étkeztetés (1. ábra), a házi segítségnyújtás (2. ábra) és a családsegítés biztosított. (A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás nem.)

A szociális étkezésben részesülők számát vizsgálva kiemelkedő a 2013, 2014 és a 2017, míg a legfrissebb rendelkezésre álló adat, a 2024. évi pont a korábbi két legalacsonyabb számmal rendelkező év (2015, 2016) átlaga.

1. ábra. Szociális étkezésben részesülők száma

Forrás: TeIR adatok alapján saját szerkesztés (2026)

2. ábra. A házi segítségnyújtásban részesülők száma (fő)

Forrás: TelR adatok alapján saját szerkesztés (2026)

A házi segítségnyújtásban részesülők száma (2. ábra) 10 alatti létszámot mutat az elmúlt közel másfél tizedben, egy házigondozóval ellátható. Fontos, hogy „A településen az idősek számára elérhető közművelődési és kulturális lehetőséget biztosítja például a könyvtár. Moziba, színházba legközelebb Eger városában nyílik lehetőség. Ezen túlmenően a településen működő Bányászok Baráti Köre Egyesület programjai, és a Nyugdíjas Klub által szervezett programok biztosítják az idősek számára a kulturális és közösségi élet színterét.” (HEP 2025, 75)

A szociális szempontból rászorulóknak a HEP az alábbi összefoglalást tartalmazza: „A településen jól működő szociális ellátás biztosított, melynek háttérét a Szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló többször módosított 1993. évi III. törvény, az Önkormányzat szociális rendelete és az önkormányzat Szociális Bizottsága biztosítja. Az aktív korúak ellátását, melyhez foglalkoztatást helyettesítő támogatás címen juthatnak hozzá a rászorulóknak, 2013 évtől a Heves Megyei Kormányhivatal Egri Járási Hivatala vette át. Az önhibáján kívül álló okokból ellátatlanul maradt személyek az önkormányzattól igényelhetnek átmeneti ellátást a Települési támogatás keretén belül igényelhetnek lakásfenntartási támogatást, amely elősegíti a lakhatási feltételek javulását, megkönnyíti a téli időszakban a fűtési szezon és hozzájárul a szolgáltatási díjak kifizetéséhez, temetési segélyt. Ezeken túlmenően a temetési segély, az időskorúak járadéka, a gyermekvédelmi kedvezmények mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a szociális ellátottság szintjén ne legyenek hiányosságok, így megakadályozva a rászorulóknak számának gyarapodását, helyzetük javulását. Az ellátások természetesen a településen élő minden lakos számára elérhetőek.” (HEP 2025, 16)

Kiemelten fontos a védelemben vett és a veszélyeztetett gyermekek számát, helyzetét vizsgálni (5. táblázat).

5. táblázat. Védelemben vett és veszélyeztetett gyermekek száma Egercsehiben (fő)

	Védelemben vett gyermekek száma	Veszélyeztetett gyermekek száma
2016	5	nincs adat
2017	2	nincs adat
2018	4	nincs adat
2019	7	2
2020	6	2
2021	3	2
2022	0	2
2023	6	2
2024	3	15

Forrás: TelR adatok alapján saját szerkesztés (2026)

A veszélyeztetett és a védelemben vett kiskorúak számát a település jegyzője vezeti, védelemben vételre akkor kerül sor, ha „a szülő vagy törvényes képviselő az alapellátások önkéntes igénybevételeével a gyermek veszélyeztetettségét megszüntetni nem tudja, de segítséggel a gyermek fejlődése, nevelése a családban biztosítható” (HEP 2025, 39). Ezzel „szemben” a veszélyeztetett gyermek definíciója alatt „olyan magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapotot ért a rendelet, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza” (HEP 2025, 39). A védelemben vett és veszélyeztetett gyermekek számának változását az 5. táblázat tartalmazza.

A védelemben vett gyermekek számában is mutatkozik változás a vizsgált időszakban, azonban a veszélyeztetett gyermekek számának többszöröződése 2024-ben mindenképp indokolta, hogy a statisztikai adatok bemutatását interjú egészítse ki, lehetővé téve a mögöttes okok feltárását.

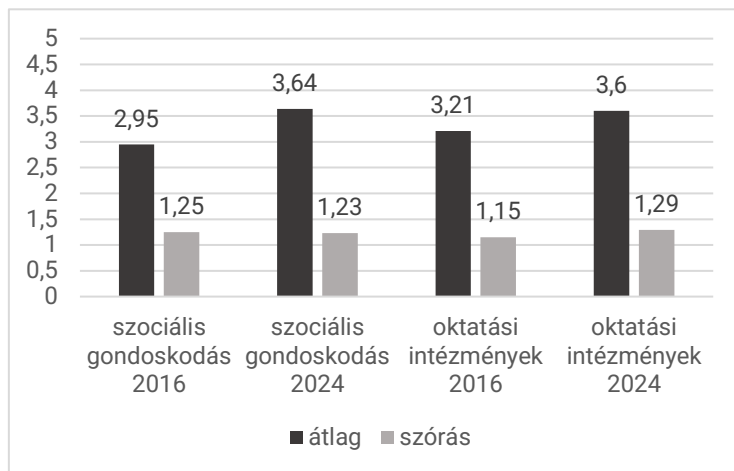
Interjút készítettem a helyi családsegítővel, aki 2024.07.01-től dolgozik e munkakörben a településen. (Ez pontosan egybeesik a falukutatásunk időpontjával, azonban az interjú 2026 tavaszán készült, tehát már közel kétéves tapasztalattal rendelkezik Egercsehiben.)

A veszélyeztetett gyermekek számának jelentős növekedése mögött nem adatszolgáltatási hiba áll, hanem inkább személyi okok, és a 2025. évi – az interjú során említett, de a TelR adatbázisban még nem elérhető adatok – megerősítik a 2024. évi növekedést. Vagyis 2024 nem egy kiugró évnek számít, hanem valószínűleg a valósághoz közelebbi állapotot mutat.

Éves szinten – szintén az interjú alapján – körülbelül 50-60 családdal van kapcsolatban a családsegítő. Az interjú kitért arra is, hogy milyen problémák során kerülnek a gyermekek, családok a családsegítő látókörébe. Míg korábban az iskolai hiányzások magas száma jelent meg okként számos esetben, megnövekedett a bántalmazás, a bántalmazott gyermekek és a párkapcsolat erőszak. Pozitívum azonban, hogy a családsegítő elmondása szerint ügyfelek tudják, hogyan kérhetnek segítséget ilyen helyzetekben, valamint lakossági jelzések (pl. szomszéd) is vannak. Az iskolai hiányzás már nem olyan súlyosságú, preventív jelleggel történik beavatkozás, az eskaláció megelőzése érdekében. A fizikai és lelki elhanyagolás, a magatartási, tanulási nehézségek, a kortársbántalmazás jellemző még. Nehézséget jelentenek a pszichés problémák, ezekre nincs megfelelő válasz ellátórendszer részéről (pl. egy pszichiáter érhető el Miskolcon).

Elégedettség-vizsgálat a lakossági kérdőíves felmérés alapján

A következőkben mind a 2016., mind a 2024. évi falukutatás lakossági kérdőíves felmérésének adatbázisa alapján ismertetem a helyi szociális gondoskodással és az oktatási intézményekkel való elégedettségét válaszadóinknak (3. ábra). (Egytől ötig osztályozással értékelték, ahol az egyes az elégedetlen, az ötös pedig az elégedett.)

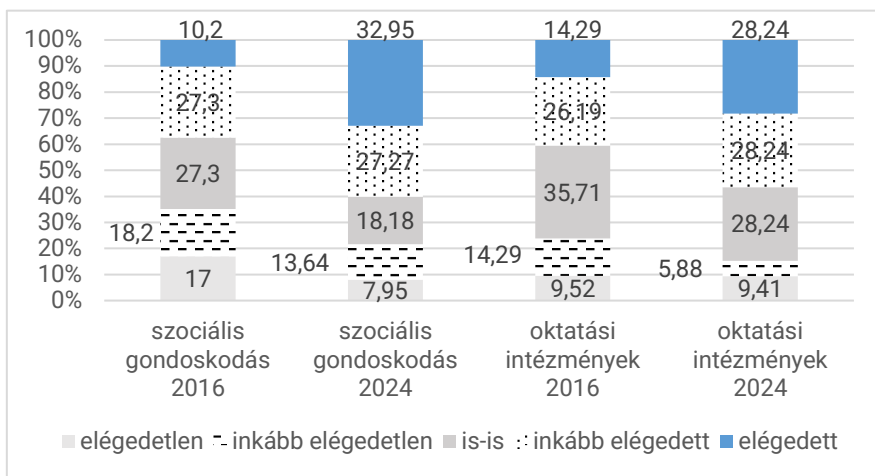
3. ábra. Elégedettség a helyi humán ellátórendszer tagjaival 2016. és 2024. lakossági kérdőíves felmérés alapján

Forrás: a lakossági kérdőíves felmérések adatbázisai alapján saját szerkesztés (2026)

A szociális gondoskodás és az oktatási intézmények esetében is növekedett az elégedettség 2024-re a 2016-i évihez viszonyítva, előbbi esetében közel 0,7-del növekedett az átlagérték, utóbbi esetében pedig közel 0,4-del. (Mindkét esetben egyformán torzíthat a szociális gondoskodással való elégedettség esetében az, hogy a válaszadóink jellemzően nem pl. a helyi családsegítő, házigondozó vagy az önkormányzat által biztosított különböző segélyek, támogatások megítélését értik alatta, hanem az értékelést kiterjesztik mindenre, ami biztosított, legyen az akár pénzübeli, akár természetbeni ellátás, akár pl. segítő szakember tevékenysége.)

Érdekes azonban nemcsak az átlag- és szórásértékeket vizsgálni, hanem külön-külön megnézni a szociális gondoskodás és az oktatási intézmények esetében is, a válaszadók által adott egyes osztályzatok milyen arányban voltak jelen.

A 4. ábra alapján már részletesebben elemezhető a korábbiakban megállapított elégedettség-növekedés. A szociális gondoskodás és az oktatási intézmények esetében is jelentősen csökkent az elégedetlenek és az inkább elégedetlenek aránya, előbbi esetében 2016-ban a válaszadók több mint harmada (35,2%) tartozott ebbe a két kategóriába, 2024-ben már csak 21,59%-a. Az oktatási intézményekkel való elégedetlenség szintén csökkent: 2016-ban 23,81%, 2024-ben pedig 15,29% volt elégedetlen vagy inkább elégedetlen. Az „is-is” választ adók aránya is csökkent mindkét esetben, tehát nem az történt, hogy a 2016-os elégedetlenséget „felváltotta” egy valós véleményt nem formáló attitűd, hanem mindkét szolgáltatás/intézmény esetében a növekedés az elégedettek táborában volt megfigyelhető.

4. ábra. Elégedettség a szociális gondoskodással és az oktatási intézményekkel

Forrás: a lakossági kérdőíves felmérések adatbázisai alapján saját szerkesztés (2026)

A szöveges válaszok betekintést nyújtanak a számok mögött rejlő vélekedésekbe is. A szociális gondoskodás kapcsán az alábbi indoklásokat fogalmazták meg a válaszadók: „Az időseknek hordják az ételt.” (ennek ellenére, hogy ez pozitívum, közepes

osztályzatot adott); „Önkormányzat biztosít ingyen ebédet.” (ötös osztályzatot adott); „étkeztetés is van” (ötös osztályzatot adott); „Karácsonyra volt csomagosztás, de én nem kaptam, mert kicsivel magasabb a nyugdíjam, mint akik kaphattak volna.” (kettes osztályzatot adott). Az oktatási intézmények kapcsán megfogalmazott indoklások és a hozzájuk tartozó osztályzatok: „Felújították őket.” (ötös osztályzatot adott); „Kevés a magyar gyerek” (közepes osztályzatot adott); „alacsony színvonal, lemaradás” (kettes osztályzatot adott); „színvonal; gyerekek; kiöregedett tanárok” (közepes osztályzatot adott); „sok a szegény, roma gyerek, drog” (közepes osztályzatot adott); „sok a cigány, neveletlen gyerekek” (közepes osztályzatot adott); „25 gyerekből 2 magyar” (közepes osztályzatot adott); „Az óvodát dicsérik.” (közepes osztályzatot adott); „iskola tele van cigánnyal” (közepes osztályzatot adott). Fontos megjegyezni azonban a negatív vélemények kapcsán, hogy összevetve a válaszadók szociodemográfiai háttérváltozóival, jellemzően inkább az idősebb válaszadók fogalmaztak meg negatív véleményt az oktatási intézményekről, nem pedig azok a szülők, akik gyermeke jelenleg is az intézményekbe jár és ennek köszönhetően „elsőkézből” van tapasztalatuk az ott zajló oktató-nevelő munkáról.

Következtetések és javaslatok

Tanulmányomban kísérletet tettem arra, hogy a helyi oktatáshoz és szociális ellátásokhoz kapcsolódó dokumentumok, statisztikai adatok, valamint a 2016. és 2024. évi falukutató lakossági kérdőíves felmérése és az általam készített interjúk alapján felvázoljam Egercsehi oktatási-szociális helyzetét.

Egy település megismerése, helyzetfeltárása során elengedhetetlen a helyi társadalom megismerése, a részükről megjelenő szükségletek, igények vizsgálata; ugyanakkor legalább ennyire szükséges, hogy mindezek visszacsatornázzanak a települési tervezés folyamatába (Dobó 2025). E gondolat jegyében többször utaltam arra, hogy milyen kihívásokkal találkozik akár a helyi önkormányzat a települési tervezés során, akár az egyes szolgáltatást biztosítók, intézményeket fenntartók, működtetők.

Egercsehi esetben úgy vélem, nem kérdés az, hogy intézményeit fenn tudja tartani, a bölcsődét, óvodát, általános iskolát sem fenyegeti a bezárás. Egyúttal látni ezen intézmények részéről az igyekezetet arra, hogy tudjanak reagálni a náluk megjelenő társadalmi kihívásokra. Egyúttal azonban Egercsehi lakossága előregedő, amely további terheket róhat a szociális gondoskodás biztosítására, valamint ahogy országosan, úgy települési szinten is megjelennek olyan kihívások, mint például a kapcsolati erőszak, amelyre kizárólag a jól felkészült szakemberek által működtetett, akár helyi, akár pl. megyei, regionális vagy országos szinten is megfelelően működő intézményrendszerek tudnak megfelelő válaszokat adni, segítséget nyújtani.

Irodalomjegyzék

- Bálint, Cs. (2016): Egészségügyi helyzetkép Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 10. 100–111.
- Dobó, M. (2025): Szubszidiaritás és a decentralizáció a települési önkormányzatok tervezési folyamataiban. In: *Oldás és kötés – Gazdasági-társadalmi decentralizáció vagy centralizáció?* Gyöngyös, Humán Projekt 2004 Kiadó. 44–57.
- Hadnagy, J. (2025): Csoportmunka és közösségfejlesztés. A szociálpedagógia kontextusában. Eszterházy Könyvtár. Eszterházy Károly Katolikus Egyetem – L'Harmattan Kiadó, Eger – Budapest.
- Kassai, Zs. (2016): Összegző gondolatok az Egercsehi kutatásunkról. *Acta Regionis Rurum*, 10. 142–144.
- Molnár, M., Bogárdi T. (2016): Egercsehi mentális térképe. *Acta Regionis Rurum*, 10. 128–141.
- Nagné Molnár, M (2026): Átalakuló Egercsehi – monitoringvizsgálat. *Acta Regionis Rurum*, 20. 5–16.

Egyéb források

- Egercsehi Községi Önkormányzat (2025): Helyi Esélyegyenlőségi Program 2023–2027. I. félélvizsgálat.
- Egercsehi Mese kert Óvoda és Bölcsőde (2024): Óvoda beszámoló.
- Heves Vármegyei Szolgáltatási Út Térkép 2.0 (226) Társadalmasítási verzió.
- Magyar Regionális Tudományi Társaság Faluszeminárium Kiadó Kutatóműhely 2016. és 2024. évi falukutatás lakossági kérdőíves felmérésének adatbázisai

Interjúalanyok

- Szántó-Kalmár Anita, intézmény vezető, gyermekjóléti- és családsegítő, Egercsehi Alapszolgáltatási Szociális Központ
- Vásárhelyi Erika, igazgató, Egercsehi Zrínyi Ilona Általános Iskola

A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

The article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license:

CC-BY-NC-ND-4.0.

A mezőgazdaság helyzete és szerepe Egercsehiben

Ritter Krisztián¹ , Lőrinc Balázs²

¹MATE, Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet, Vidék- és Területfejlesztési Tanszék,
2100 Gödöllő, Páter K. u. 1.

²KSH Környezeti- és Energiastatisztikai Osztály, 1024 Budapest, Keleti Károly utca 5–7.

Összefoglalás: A falukutatások során – a települések gazdasági-, társadalmi helyzetének feltárásán belül – az agrárium vizsgálata minden esetben kiemelt hangsúlyt kap. Jelen fejezet azokra a kutatási eredményekre fókuszál, melyek a mezőgazdaság jelenlegi, és jövőbeni fejlesztésekben játszott szerepét mutatják be a vizsgált településen. Az agrárium történetének, valamint legutóbbi helyi kutatásunk főbb eredményeinek rövid bemutatása után, a jelenlegi állapotok felvázolásához a rendelkezésre álló hivatalos statisztikák, és kiemelten a falukutató tábor primer kutatásának eredményei szolgálnak alapul. Összességében megállapítottuk, hogy a mezőgazdaság szerepvesztése tovább folytatódó tendencia a településen. Míg az ágazat visszaszorulásában meghatározó tényező volt a helyi bánya beindulása, annak megszűnése nem állította vissza a mezőgazdaság korábbi funkcióját. A háztáji gazdálkodás eltűnése mögött emellett máshol is általános tényezők húzódnak. A fő-, de inkább mellékállásban végzett mezőgazdálkodás jelenléte alacsony szintű, kevés fiatal folytat termelést. Ugyanakkor azonosítható egy fiatalabb/középkorú korosztály, amelyik kiemelten az önellátást, illetve az egészséges élelmiszer termelését célozta meg. Mindent egybevetve, az eredményeink alapján a település hosszú távú fejlesztésében a mezőgazdaságnak nem tulajdonítanak jelentős szerepet.

Kulcsszavak: háztáji gazdálkodás, helyi gazdaságfejlesztés, mezőgazdaság, vidékfejlesztés

The status and role of agriculture in Egercsehi

Krisztián Ritter¹ , Balázs Lőrinc²

¹Hungarian University of Agriculture and Life Sciences,
Institute of Rural Development and Sustainable Economy, Department of Rural and Regional Development,
H-2100 Gödöllő, Páter K. u. 1., Hungary

²Central Statistical Office, Department of Environmental and Energy Statistics,
H-1024 Budapest, Keleti Károly u. 5–7.

Abstract: During village-research camps – besides many other topics – the role of agriculture as an endogenous competitive factor in long time local development is permanently analysed. After introducing the short history of the agriculture in Egercsehi, this chapter focuses on the role of the sector in the current situation and further development possibilities of the analysed settlement based on the results of secondary and mainly primary research (questionnaires among residents and in-depth interviews with the main local actors). Overall, we found that the declining role of agriculture is a continuing trend in the settlement. While the opening of the local mine was a key factor in the sector's decline, its closure has not restored agriculture to its former role. Moreover, the disappearance of backyard farming is driven by factors that are common elsewhere as well. The level of farming as a primary or, more often

a secondary source of income is low, with few young people being involved. At the same time, there is a younger/middle-aged group that is particularly focused on becoming self-sufficient and producing healthy food. Based on our findings, agriculture is not expected to play a significant role in the long-term development of the community.

Keywords: agriculture, house farming, local economic development, rural development

Bevezetés

Egercsehi különlegessége, hogy két, egymástól térben és funkcionálisan is elkülönülő, a helyi szóhasználatban is önálló névvel illetett részből – a „Falu”-ból és a „Bányásztelep”-ből – áll. A Bányatelepen kifejezetten a falu szénbányászatához kapcsolódó munkás- és értelmiségi rétegeinek otthonai épültek ki, míg a Falu a település paraszti múltú társadalmát tömörítette. 2016-os első kutatásunk idejére már egy átalakult társadalom jellemezte mindkét falurészt, azaz az egykori bányászlakásokban nem feltétlenül bányásmúltúak laktak, és a Faluban sem mindenki gazdálkodott már. Egercsehi különlegességét az adja/adta, hogy korábban legalább annyira bányászfalu volt, mint amennyire agrárfalu is. A falu életében a mezőgazdaságra és az iparra épített helyi megélhetés kettőssége volt a jellemző. A rendszerváltás után azonban bezárt a helyi szénbánya, és a helyi TSZ is szétesett (Molnár, 2016).

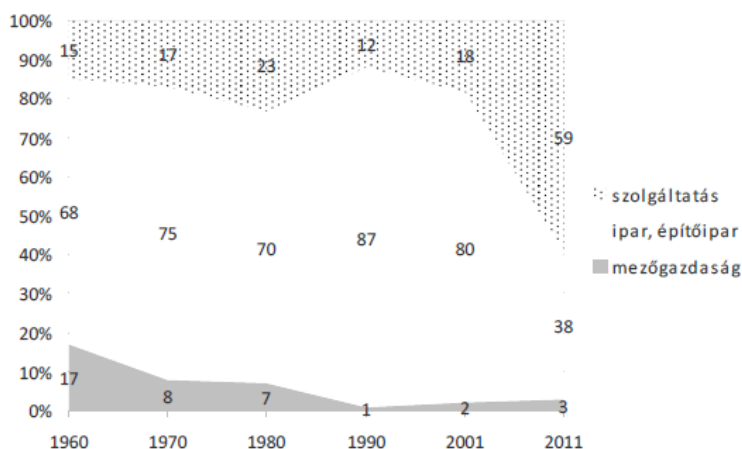
Az előző kutatásunk kifejezetten azt vizsgálta, hogy a rendszerváltást hogyan élte meg ez a falu. Fontos kérdésként merült fel, hogy a pártállam által a nehézipar támogatásával megteremtett idilli körülmény összeomlása után újraéledt-e, újraéledhetett-e a mezőgazdaság?

Ugyanis, miközben a térségében több mint 220 éves története van a szénbányászatnak (ld. Csiffáry, 2011), a település korábbi történeti hagyományai a mezőgazdasági megélhetéshez kötődtek. A XIX–XX. században a Beniczky dinasztia játszott fontos szerepet a térségben. Aktív közéleti tevékenységük mellett megélhetést biztosítottak a mezőgazdaságban, erdőgazdaságban dolgozók számára. Ugyanakkor a szénbánya megnyitása is a nevükhöz fűződött (Bogárdi, 2016). Az itteni gyenge minőségű földek elsősorban a juhtenyésztés felé terelték a gazdálkodást. A család tagjai évek alatt kisebb középbirtokosból módosabb középbirtokosok lettek. Azonban ezt a folyamatot a szocializmus időszaka megtörte.

Fontos esemény volt, hogy a család birtokait és kúriáját 1946-ban államosították. A Beniczky család birtokán 1960-ban alakult meg a TSZ, melynek központi épülete a Beniczky-kúriában kapott helyet. A termelőszövetkezet földterületei a Beniczky család korábbi birtokai mellett a tagok behozott saját tulajdonú földjeiből álltak össze. A növénytermesztéssel, állattenyésztéssel és erdőgazdálkodással foglalkozó üzemegység a szénbánya mellet a második legnagyobb foglalkoztatató szerepét látta el. Emellett az erdők voltak a fakitermelés és a mészégetés elsődleges helyszínei (Demeter, 2016). Az 1970-es években jelentős gépberuházásokra került sor. Sikert

több traktort vásárolni, cséplőgépeket beszerezni, mely lehetővé tette a jelentős mennyiségű kézimunka csökkentését. 1975-ben újabb változás következett be a helyi és környékbeli TSZ-ek életében, ugyanis Egercsehi termelőszövetkezete egyesült a környékbeli TSZ-ekkel. Ez a növekedés lehetővé tette a termelés mennyiségi növekedését is, így a fakitermelésre alapozva a mészégetés mellett belekezdtek parketta gyártásba is. Miközben létrehozták a csirketenyésztés üzemágát, a tejgazdaságban is bővítésbe fogtak, mely elsősorban a sajtkészítésre irányult. Az állami támogatások mellett plusz bevétellel szolgáltak ezek a kiegészítések. A folyamatos bővölések, fejlesztések ellenére a rendszerváltással összefüggésben 1989-ben megkezdődött a termelőszövetkezet felosztása (Demeter, 2016).

Egercsehiben, mint bányásztelepülésen az iparban/építőiparban foglalkoztatottak aránya meghatározó volt a szocializmus időszakában. A terciér szektor térhódítása jellemzően a bányabezárást követően erősödött fel (2011-re a foglalkoztatottnak már a 60%-a a szolgáltatásban dolgozott, míg az ipar/építőipar aránya a felére esett vissza az 1990-es csúcshoz), miközben ezt a folyamatot a mezőgazdaság folyamatosan tovább csökkenő részaránya kísérte (1. ábra).

1. ábra. A foglalkoztatottak megoszlása ágazatonként Egercsehiben, 1960–2011 (%)

Forrás: Bogárdi, 2016

A 2016-os kutatás főbb megállapításai alapján a területek adottságai nem kiemelkedőek, a falu aktív keresőinek mindössze 2%-a élt akkor mező-, illetve erdőgazdasági munkából. A kérdőíves felmérés szerint sem rendelkezett az ágazat nagy társadalmi támogatottsággal – mindössze a megkérdezettek alig 6%-a vélte úgy, hogy kitörési pontot jelenthet a mezőgazdaság, a mezőgazdasági termékek értékesítése. Ugyanakkor a Start munkaprogram közösségi-, szociális hatásait (pl. sertéstelep, fakitermelés, hátrányos helyzetűek foglalkoztatása) a kutatás eredményei kihangsúlyozták. Kiemelhető volt a gazdálkodás szerepe az önellátás tekintetében is,

mivel az akkori megkérdezett háztartások 55%-a termelt otthon valamilyen gyümölcsöt vagy zöldséget, döntően saját fogyasztásra. A helyben (is) értékesített termékek közül a mézet lehet leginkább említeni, míg az állattenyésztés kapcsán a juh-, kecske- és szürkemarha állományt (Demeter, 2016).

A 2016-os kutatás mezőgazdaságra vonatkozó összegző megállapítása az volt, hogy bár az agrárium jelenléte érzékelhető a településen, ugyanakkor főállású szerepe elenyésző. A háztáji gazdálkodás döntően az idősebb generációra volt akkor jellemző, miközben a jövőt illető perspektívákban a lakosok nem láttak szerepet az ágazat számára. Ugyanakkor a kutatás körvonalazta azt is, hogy a még meglévő hagyományokra, az egészséges élelmiszerekre alapozva, a turizmus fejlesztésével párhuzamba állítva, ez a szerep megteremthető.

Ezekből az eredményekből kiindulva, a 2024-es kutatás célja volt feltárni, hogy az agrárium térvesztése folytatódott-e, illetve, hogy a benne rejlő potenciálokat kiaknázták-e a település az előző kutatás óta eltelt időszakban.

Anyag és módszer

A mezőgazdaság szerepének vizsgálata Egercsehiben – korábbi kutatásainkhoz hasonlóan – több irányból történt, elemzésünk primer és szekunder adatokra egyaránt támaszkodik.

A rendelkezésre álló dokumentumok, szakirodalmi források felkutatása és feldolgozása után szekunder adatok gyűjtésére és elemzésére került sor, melyhez a statisztikai adatokat az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR) alkalmazásai, a KSH által üzemeltett Területi Statisztikai Adatok Rendszere (TStar), valamint az Általános Mezőgazdasági Összeírás (ÁMÖ) szolgáltatotta.

A kutatás primer részét első megközelítésben lakossági komplex (tehát nem csak a mezőgazdaságra vonatkozó) kérdőíves felmérés képezte, melynek rész célja a mezőgazdaság általános szerepének feltérképezése, a lakosság agráriumhoz való kötődésének megismerése volt. Ezen túlmenően a terepi munka során strukturált interjúk készültek a témában leginkább érintettekkel (gazdálkodók, vállalkozók, önkormányzati szereplők), akik tapasztalataikkal, véleményükkel hozzá tudtak járulni a helyi mezőgazdaság minél hatékonyabb és sokrétűbb megismeréséhez. A kérdőívezés során a település 119 háztartása lett bevonva véletlenszerű mintavétellel, míg az interjúalanyok kiválasztása célzottan történt (Nagyné Molnár, 2026).

A következő fejezetekben a szekunder, és a primer kutatás tapasztalatai, legfontosabb eredményei, és a belőlük levonható tanulságok kerülnek összegzésre.

A település mezőgazdasága az adatok tükrében

A mezőgazdaságra vonatkozó településsoros adatokat az Általános Mezőgazdasági Összeírás tartalmazza. Erre teljeskörűen, a kézirat megírásához képest utoljára 2020-ban került sor, ám ennek településsoros adatai igen szűkösek (ld. https://www.ksh.hu/agrarcenzusok_agrarium_2020). Ennél fogva a településszinten is hozzáférhető, bár sajnos hiányos, 2000., 2010. és 2020. évi adatokra támaszkodik a fejezet.

Az ÁMÖ 2000 szolgáltatott utoljára adatot a föld minőségéről. Ez alapján a település szántóföldjeinek minősége általánosságban 5,17 AK hektáronként, ami országosan is gyenge (az országos átlag 17,76). A gyümölcsösök aranykorona értéke ekkor 5,56, míg a szőlőké 0 volt Egercsehiben. Miközben az ÁMÖ módszertana 2020-ban megváltozott, és az adatok elég nehezen értelmezhetők, az biztos, hogy Egercsehiben a használt terület nagy része alapvetően termőterület (1. táblázat), ezen belül a mezőgazdasági terület nagysága 2020-ban 1053 ha (ez 2000-ben még csak 130 ha volt). A mezőgazdasági terület nyilván ekkora arányban nem nőtt, a háttérben a módszertani változások állhatnak. A mezőgazdasági terület legnagyobb része gye, ez a 2020-as adatok alapján közel 1000 hektárt tesz ki. A szántóterület jóval kisebb, a módszertani változások ellenére is éppenhogy 66 hektár 2020-ban. A statisztikai adatok alapján a szőlő területek, és gyakorlatilag a konyhakertek is eltűntek (előbbi 0,63-ról 0-ra, míg utóbbi 3-ról 0,03 hektárra csökkent). Az erdőterületek is zsugorodást mutatnak, és bár 2020-ra nincs adat, 2010-re a tíz évvel korábbi 182-ről 44 hektárra változott a nagysága.

1. táblázat. A termelési ágak megoszlása Egercsehiben; 2000, 2010 és 2020 (ha)

	2000	2010	2020
Használt terület összesen	316,56	578,96	n.a.
Termőterület összesen	312,7	575,58	n.a.
Mezőgazdasági terület	130,4	531,14	1053,41
Szántó	23,34*	39,65	66,19
Gye	98,72**	490,3	983,99
Szőlő terület összesen	0,63	0,02	0
Erdő	182,3	44,44	n.a.
Gyümölcsös összesen	3,05	0,32	3,2
Konyhakert	2,26	0,85	0,03

Forrás: ÁMÖ adatai alapján saját szerkesztés, 2026

Megjegyzés: Az összeírás során a módszertan 2020-ban változott, mely az adatok értelmezhetőségét megnehezíti. *: Szántó és szántóként használt kert. **: Gye legelő

A gazdaságok számán belül gyakorlatilag kizárólag az egyéni gazdaságok jelennek meg (2. táblázat).

2. táblázat. A gazdaságok és egyéni gazdaságok száma Egercsehiben, 2000, 2010 és 2020 (db)

	2000	2010	2020
Gazdaságok száma összesen	95	43	13
Egyéni gazdaságok száma	95	41	n.a.

Forrás: ÁMÖ adatai alapján saját szerkesztés, 2026

Megjegyzés: A háztáji gazdálkodás jelentőségének csökkenése miatt, az összeírás során a korábban használt gazdaságküszöb 2020-ban megemelésre került. Ez torzíthatja az értelmezést.

2000-ben még gazdasági szervezet nem volt kimutatható, azonban ez 2010-re annyiban változott, hogy a 41 egyéni gazdaság mellett 2 gazdasági szervezet is található a településen. A 2020-as adatokban csak a gazdaságok összes száma jelenik meg, tehát ebből nem lehet következtetni, hogy gazdasági szervezet található-e Egercsehiben. Ugyanakkor egyértelműen észlelhető az agrárium szerepének a tendenciózus visszaszorulása is, mivel a gazdaságok száma 20 év alatt a hetedére csökkent. Fontos megjegyezni, hogy a módszertanban is változás történt, mivel a KSH a háztáji gazdálkodás jelentőségének csökkenése miatt, az összeírásnál a korábbi gazdaságküszöböt 2020-ban megemelte, így a tendenciózus értékelés nehéz.

A statisztikai adatok alapján az állatállományban nem átlagos a csökkenő tendencia 2000 és 2020 között (3. táblázat), bár a pontos értékelést a hiányos adatok nehezítik.

3. táblázat. Az állatállomány alakulása Egercsehiben, 2000, 2010 és 2020 (db)

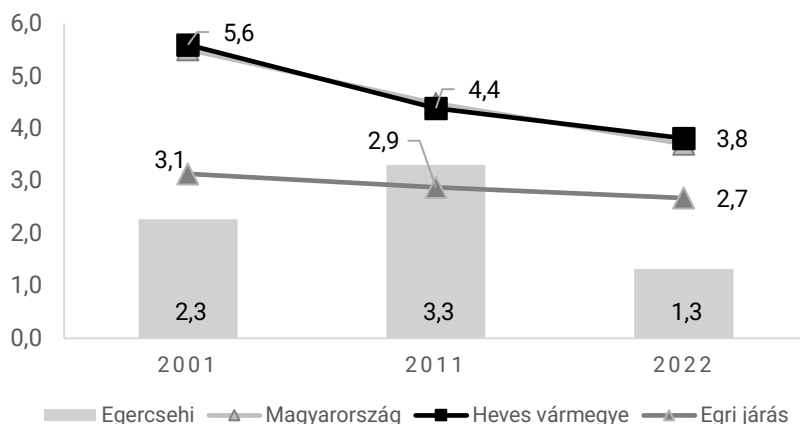
	2000	2010	2020
Tyúkállomány	1100*	629	33
Szarvasmarha-állomány	12	0	91
Sertésállomány	146	29	0
Lóállomány	9	15	n.a.
Kistermelői gazdaság méhcsaládjainak száma	n.a.	n.a.	n.a.
Kecskeállomány	n.a.	10	n.a.
Juhállomány	136	14	72
Állatot tartó gazdaság	69	n.a.	n.a.

**A 2000-es adat a tyúkféléket mutatja.*

Forrás: ÁMÖ adatai alapján saját szerkesztés, 2026

Miközben az állattartó gazdaságok számában nem látható a változás, mivel az adatok 2010-re és 2020-ra nem állnak rendelkezésre, a tyúkállomány (2000-ben tyúkfélék) és a sertésállomány csökkenése egyértelmű tendencia. A tyúkállomány 20 év alatt 1100-ról mindössze 33-ra csökkent, míg a sertések gyakorlatilag eltűntek a vizsgált időszakban a településről. A kecsketartásról nem lehet nyilatkozni az adatok alapján, mivel 2010 kivételével (akkor 10 állatot mutattak ki a faluban) nincs adat, és a lóállomány 2000–2010 közti növekedésének tendenciája (9-ről 15-re növe) se tudjuk, hogy folytatódott-e, szintén adathiány miatt. Ami viszont kimutatható, hogy a korábban is már jellemző szarvasmarha-, illetve juhtartás megjelenik az adatokban. A szarvasmarhák száma 2000-hez képest (2010-es hullámvölgygel) 2020-ra meghétszereződött, a juhok száma pedig 2000-hez képest bár csökkent 2020-ra, de a 2010-es adatokhoz képest ismét növekedést mutat.

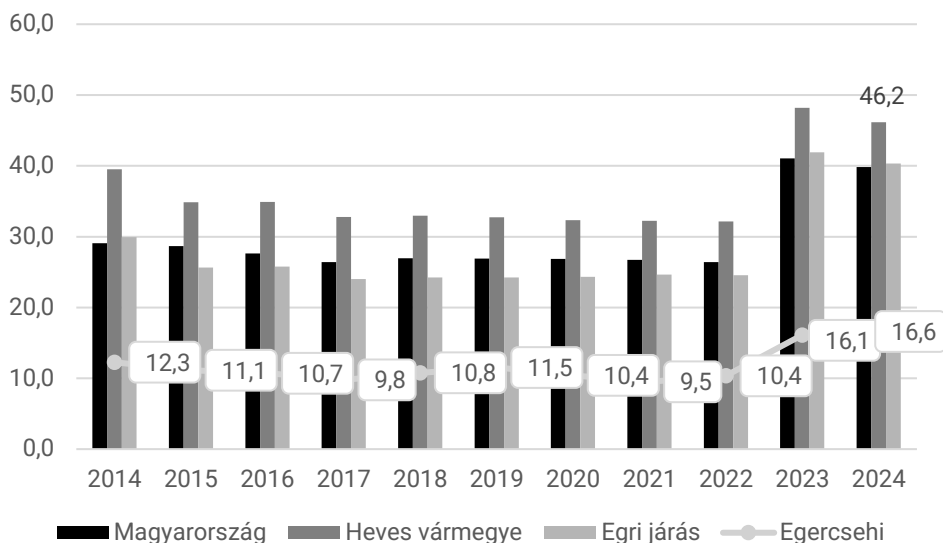
A népszámlálási adatok alapján a mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozásuk aránya (TEÁOR szerint) a foglalkoztatottakon belül 2001-ről 2022-re visszaesett a településen, 2,3%-ról 1,3%-ra (2. ábra), miközben a 2011-es népszámlálás alapján ez az érték 3,3% volt. A legutóbbi adatok szerint az agrár vonatkozású foglalkoztatás Egercsehiben jóval alatta van a nagyobb téregységek átlagának, mutatva, hogy az ágazat főállású szerepe itt nem meghatározó. Persze az abszolút értékek a település méreténél fogva sem nagyok, 2022-ben 7 fő kötődött munkájánál fogva valamiképpen az ágazathoz.

2. ábra. A mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágban foglalkoztatottak (TEÁOR szerinti) aránya Egercsehiben, területi összehasonlításban, 2001, 2011 és 2022 (%)

Forrás: KSH Népszámlálások adatai alapján saját szerkesztés, 2026

A regisztrált őstermelők 1000 lakosra jutó számában 2014 és 2024 között összességében kicsi emelkedés volt tapasztalható Egercsehiben (3. ábra), némi hullámozással, melynek során a mutató értéke folyamatosan a nagyobb területi egységek átlaga alatt volt. Mivel Heves vármegye mutatói az egész vizsgált időszakban az országos értékek felett helyezkednek el, így a vármegyén belüli eltérés a legszembetűnőbb az őstermelők fajlagos számát tekintve. 2024-ben a település mutatója csupán harmada a vármegyei értéknek. 2024-ben 20 regisztrált őstermelőt tartott nyilván a KSH a településen.

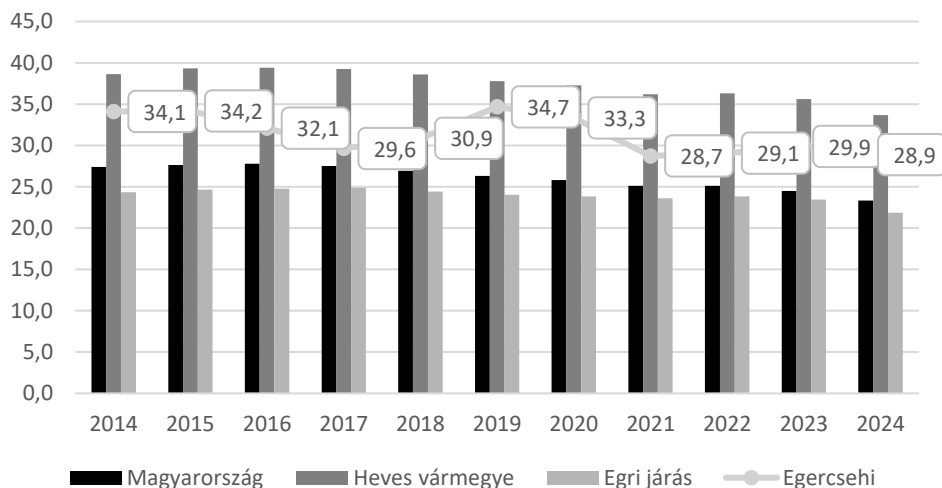

3. ábra. A regisztrált őstermelők fajlagos száma Egercsehiben, területi összehasonlításban, 2014–2024 (fő/1000 lakos)

Forrás: KSH T-Star adatai alapján saját szerkesztés, 2026

A regisztrált vállalkozásokon belül a mezőgazdaság területén működők arányát tekintve (4. ábra) az körvonalazódik, hogy az ágazat a vállalkozások szintjén nagyobb szerepet tölt be Egercsehiben, mint általában a járásban, vagy országosan, viszont a vármegyén belül folyamatosan alacsonyabb értékekkel jellemezhető ebben az esetben is. Az arány a vizsgált időszakban (2014–2024) összességében kissé mérsékelt csökkenést mutat, mely a kezdeti 34,1%-ról a legfrissebb adatok alapján 28,9%-ra csökkent. 2024-ben a 90 regisztrált vállalkozásból 26 működött a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágban a településen.

A statisztikai adatok alapján már több tekintetben látható a mezőgazdaság súlyának a visszaszorulása a településen, az agrárium szerepére azonban csak a statisztikai adatok alapján nem pontosan tudunk rávilágítani.

4. ábra. A Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat (TEÁOR08: A) nemzetgazdasági ágban regisztrált vállalkozások aránya a regisztrált vállalkozásokon belül Egercsehiben, területi összehasonlításban, 2014–2024 (%)

Forrás: KSH T-Star adatai alapján saját szerkesztés, 2026

A következőkben a szekunder vizsgálat által kapott képet a lakossági kérdőívész során nyert, háztartási szintű eredményekkel, illetve a szakemberekkel készült interjúk révén fogjuk tovább árnyalni, illetve primer adatok segítségével oldani a statisztikai adatok hiányosságai, hozzáférhetősége okozta problémákat.

A primer kutatás eredményei

A primer kutatás során a mezőgazdaság szerepére két oldalról igyekeztünk rávilágítani. A lakossági kérdőív mezőgazdaságra, háztájizásra vonatkozó tematikus kérdéseivel a lakosság általános agrár-érinthettségét próbáltuk feltérképezni, míg az előzetes vizsgálatok, valamint a kérdőíves vizsgálat közben „reflektorfénybe kerülő” jelentősebb mezőgazdasági vállalkozók, őstermelők, gazdálkodók, önkormányzati szereplők véleményét és meglátásait mélyinterjúk során gyűjtöttük össze.

A kérdőívben a háztartásokat elsősorban a rendelkezésre álló földterületről (saját és bérelt), az általuk megtermelt mezőgazdasági termékek köréről, azok esetleges értékesítésének felhasználásának módjáról, helyéről, valamint arról kérdeztük, hogy ha van gazdálkodás, akkor abban hányan vesznek részt a családból. Kitértünk annak vizsgálatára is, hogy a mezőgazdaság, a helyi termékek, illetve a közmunka szerepét hogyan látják a településen. 2020 óta a Covid járvány hatásait sem kerühetjük ki, így a kutatásunk kitért ennek gazdálkodást érintő aspektusaira is.

Az interjú alanyokat a mezőgazdaság 2016 óta tapasztalható tendenciáiról; az agrárium helyi gazdaságban betöltött szerepéről, lehetőségeiről, problémáiról; valamint saját tevékenységük részleteiről kérdeztük.

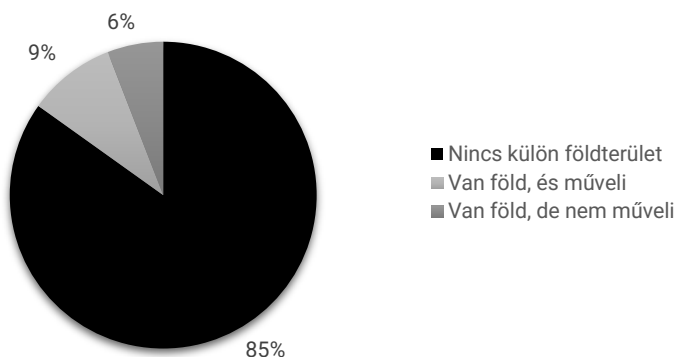
A megkérdezett háztartások válaszait feldolgozó kérdőív eredményei, valamint az azt kiegészítő kvalitatív interjúk alapján a következő megállapítások tehetők.

A 119 lekérdezett háztartáson keresztül, az azokban összefogott 292 lakos tekintetében megállapítható, hogy a megkérdezettek közül 11 fő (3,76%) kapcsolódik/kapcsolódott valamilyen módon – jelenlegi, vagy legutóbbi munkája, munkahelye végett – az agráriumhoz (beleértve az erdőgazdaságot is).

Ezekben az eredményekben a mezőgazdaság, mint főállású foglalkozás szerepe jelenik meg a település életében, ami első megközelítésben igen alacsony. Ezt az eredményt tovább lehet árnyalni azzal, ha vizsgáljuk, hogy melléktevékenységként, illetve az önellátásban hogyan azonosítható az ágazat súlya. Ennek első szempontja, hogy vajon a háztartások mekkora hányada rendelkezik egyáltalán művelt konyhakerttel, ahol legalább saját használatra termelhet valamit.

Ennek vizsgálata azt mutatta, hogy a megkérdezett háztartások fele (47,9%) rendelkezik konyhakerttel (ez nem azt jelenti, hogy termel is, csak a lehetőségét). Azok aránya, akik nem rendelkeznek még konyhakerttel sem, 52,1%. Arra a kérdésre, hogy a konyhakerten kívül rendelkeznek-e földtulajdonnal, már csak 15,1% válaszolt igenel.

Azok a háztartások, melyek földtulajdonnal rendelkeznek, jellemzően (61%-uk, az összes háztartás 9%-a) meg is művelik a földet (ebbe beleértve a kaszálóként történő hasznosítást is) (5. ábra), a többiek (39%, az összes válaszadó 6%-a) nem művelik, vagy bérbe adják területüket.

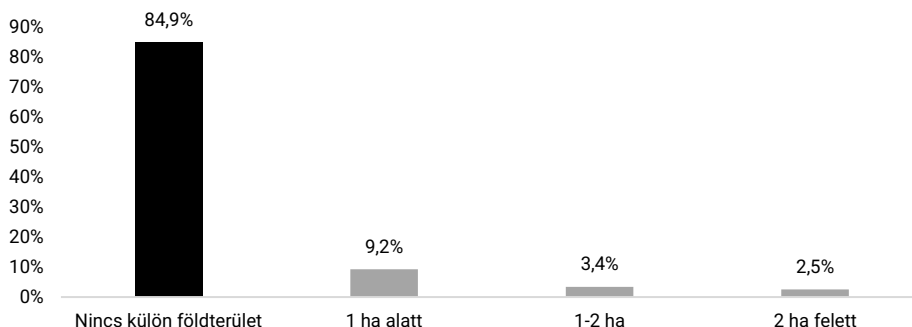

5. ábra. A válaszadó háztartások megoszlása külön földterület tulajdonlás, és annak művelése alapján (%)

Forrás: a 2024-es faluszemináriumi kutatás háztartásokra vonatkozó kérdőíves felmérése alapján saját szerkesztés, 2026

Fentiekkel összhangban, a kérdőívek eredménye alapján a bérlet egyáltalán nem jellemző a háztartásokra, mivel a válaszadók közül csak három esetben (2,5%) jelezték, hogy tevékenységükhöz mástól bérelnek földterületet.

Vizsgáltuk a tulajdonosok földbirtok szerkezetét is. Miközben a megkérdezett háztartások több mint négyötöde (84,9%) nem rendelkezik semmilyen területtel, a földtulajdonnal rendelkezők kétharmadánál (ez az összes megkérdezett 9%-a) a rendelkezésre álló területek egyértelműen nem haladják meg az egy hektár feletti nagyságot (6. ábra).

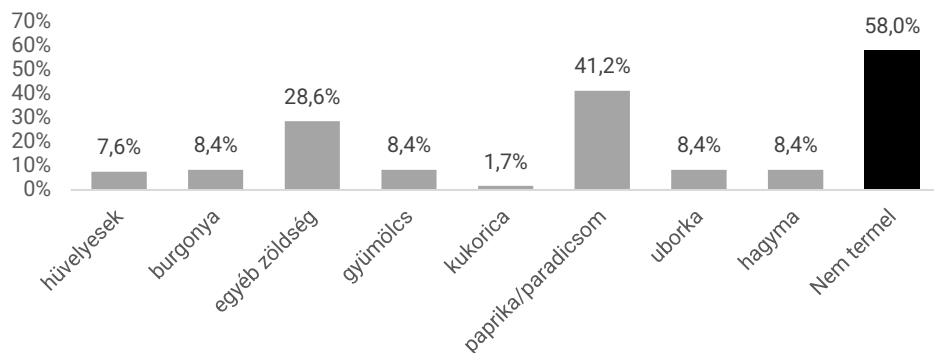
6. ábra. A megkérdezett háztartások megoszlása a földtulajdonuk nagysága alapján (%)

Forrás: a 2024-es faluszemináriumi kutatás háztartásokra vonatkozó kérdőíves felmérése alapján saját szerkesztés, 2026

A földet rendelkezők egyötöde (22,2%; az összes válaszadó 3,4%-a) 1-2 hektáros, míg kisebb arányuk (16,7%; az összes megkérdezett 2,5%-a) 2-3 hektáros területet tudhat magáénak.

A földek az interjúk alapján gyenge minőségűek (az utolsó hivatalos adat átlagosan 5,17 AK volt hektáronként (forrás: ÁMÖ, 2000).

Megkérdeztük, hogy ahol folyik valamilyen szintű gazdálkodás/kertészkedés, melyek a legjellemzőbb termékek (7. ábra). Miközben megállapítható, hogy a megkérdezett háztartásoknak több mint a fele (58%) nem állít elő semmilyen terményt, a válaszok alapján a legjellemzőbb termelt növények közt első helyen szerepelnek a paradicsom és a paprika (41,2%), ezt követik az „egyéb zöldségek” (28,6%), majd különböző, külön nevesített zöldségek (burgonya, uborka, hagyma), valamint a gyümölcsök (8,4%-kal). Szántóföldi növényt jellemzően nem termelnek, ennek oka nyilván a termőhelyi adottságokban, gazdaságszerkezetben kereshető.

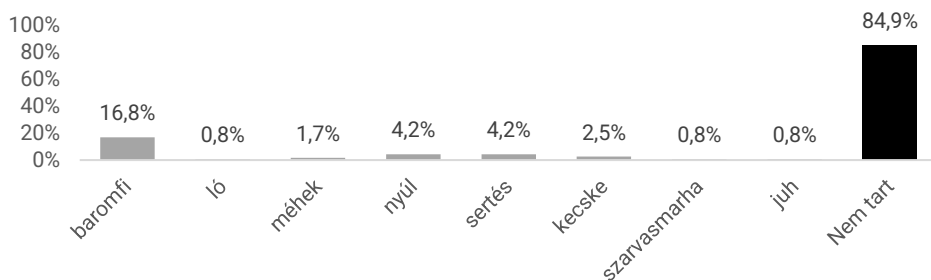

7. ábra. A megkérdezett háztartások megoszlása az előállított főbb termények szerint (%)

Forrás: a 2024-es faluszemináriumi kutatás háztartásokra vonatkozó kérdőíves felmérése alapján saját szerkesztés, 2026

Megjegyzés: a három legfontosabbat lehetett jelölni

Hasonlóan vizsgáltuk az állattartás szerepét is a faluban. Korábbi szerepéhez képest az állattenyésztés is jelentősen zsugorodott, csupán a válaszadó háztartások 15%-a tart valamilyen haszonállatot (8. ábra). Azon háztartások, amelyek haszonállatot tartanak, elsősorban baromfival foglalkoznak (az összes válaszadó 17%-a), ezt követi a nyúl és sertéstartás (4-4%-ban az összes megkérdezett háztartás arányában). Szarvasmarhát, juhot és lovat már csak elvétve lehet találni a településen, és a méhészkedéséről híres településen a megkérdezett háztartások kevesebb mint 2%-a tart méheket. Az interjúk alapján, pár évvel a vizsgálatunk előtt még jelentősebb szürkemarha állomány volt Egercsehiben, azonban a gazda (állományostul) arrébb költözött.

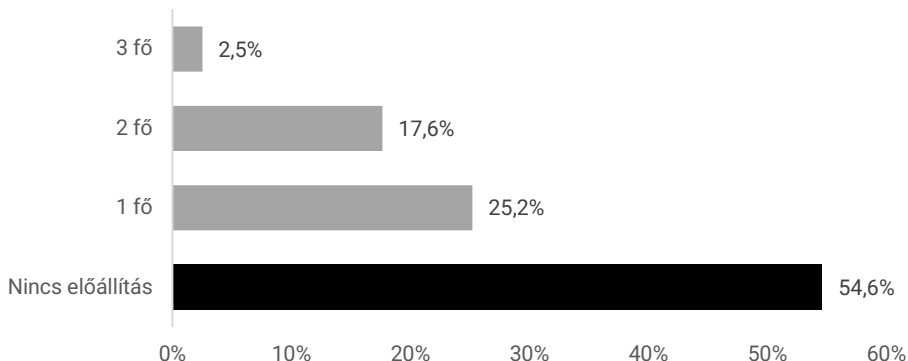

8. ábra. A megkérdezett háztartások megoszlása a főbb, általuk tartott haszonállatok szerint (%)

Forrás: a 2024-es faluszemináriumi kutatás háztartásokra vonatkozó kérdőíves felmérése alapján saját szerkesztés, 2026

Megjegyzés: a három legfontosabbat lehetett jelölni

Megkérdeztük, hogy ahol folyik valamilyen termelés (az összes megkérdezett háztartás 45,4%-a termel valamilyen növényt és/vagy tart állatot), a háztartás hány tagja vesz részt átlagosan a gazdálkodásban (akár a háztáji kertben, akár nagyobb földterületen). Miközben tehát a termelést nem folytató háztartások aránya 54,6% (9. ábra), a válaszadók kétötödénél egy (25,2%) vagy két (17,6%) ember végzi a gazdálkodással kapcsolatos munkafolyamatokat, legjellemzőbb tehát az egy személy bevonása.

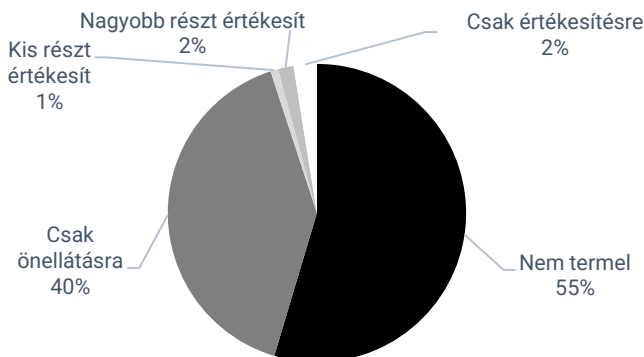

9. ábra. A megkérdezett háztartások megoszlása a gazdálkodásban résztvevő családtagok átlagos száma alapján (%)

Forrás: a 2024-es faluszemináriumi kutatás háztartásokra vonatkozó kérdőíves felmérése alapján saját szerkesztés, 2026

Természetesen ezt befolyásolja a tevékenység jellege, a háztartás nagysága is. Három ember részvétele háztartásonként a gazdálkodásban elenyésző, összesen 2,5%-ban fordul elő, míg háromnál több családtag átlagos bevonását egyetlen megkérdezett háztartás sem jelezte.

Azon háztartások közül, amelyek valamilyen mezőgazdasági (akár növényi, akár állati) terméket állítanak elő (tehát az összes megkérdezett háztartás 45%-a), a többség (közel 90%; az összes megkérdezett 40%-a) saját felhasználásra termel, nem értékesíti a megtermelt termékeket (10. ábra). Olyan háztartást, aki a teljes megtermelt mennyiséget értékesíti, 2%-ot tett ki. Ezek jellemzően a nagyobb volumenben állatot tartó gazdaságok közül kerültek ki. A megtermelt termékek nagyobb részét értékesítő háztartások szintén 2%-os arányban kerültek a mintába, míg a kisebb részt értékesítők megoszlása csupán 1%. A megelőző kutatásunkhoz képest a termelő háztartások aránya csökkent, az akkori 55%-hoz képest. Az értékesítésre is termelő háztartások aránya viszont – bár kis mértékben – 2%-al nőtt 2016-hoz képest.

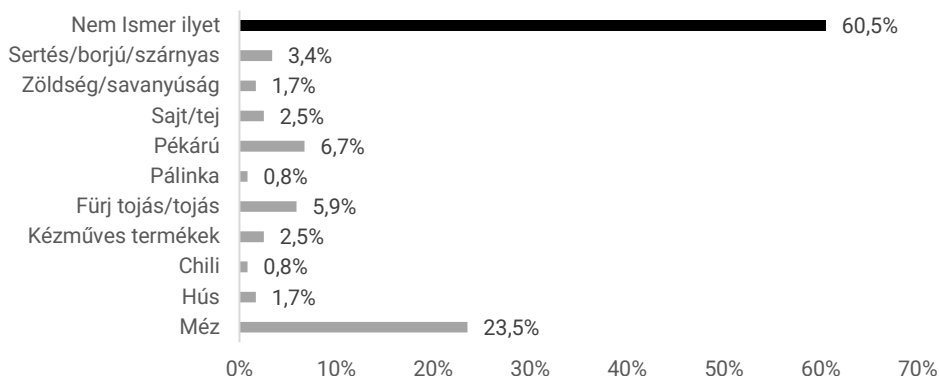

10. ábra. A válaszadó háztartások megoszlása termelés és az értékesített árumennyiség alapján (%)

Forrás: a 2024-es faluszemináriumi kutatás háztartásokra vonatkozó kérdőíves felmérése alapján saját szerkesztés, 2026

Akik nem csak önellátásra, hanem eladásra is termelnek, a termeléssel foglalkozó válaszadó háztartások nagyjából 11%-a. Szinte mindannyian háztól értékesítene, vagy ismerősöknek adnak el. Felvásárlónak történő értékesítést, vagy piacon történő árusítást emellett csak egy-egy esetben említettek. A nagyobb állattartók közül a sertések esetén a háztól történő értékesítés, a szarvasmarhák (borjak) és a juhek esetén a fix felvásárló a jellemző csatorna.

A mezőgazdasággal kapcsolatban vizsgáltuk azt is, hogy a lakosság körében mely helyi termékek a legismertebbek (11. ábra).

11. ábra. A helyi termékek megoszlása a lakossági ismertségük alapján (%)

Forrás: a 2024-es faluszemináriumi kutatás háztartásokra vonatkozó kérdőíves felmérése alapján saját szerkesztés, 2026

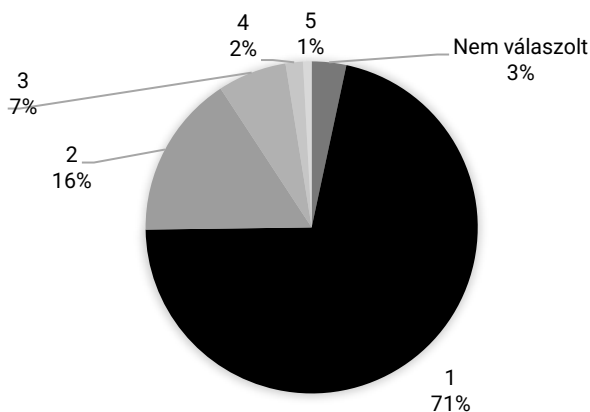
Megjegyzés: Több válasz is megadható volt.

Érdekes eredmény, hogy a megkérdezett háztartások 60%-a nyilatkozott úgy, hogy nem ismernek helyben előállított terméket. A helyi termékek közt szinte kizárólag az élelmiszerek jelennek meg. A legtöbben (23,5%) a helyi méhészek termékeit ismerték (ez egyébként a 2016-os kutatás esetén is így volt), ezt követik a pékáruk (6,7%) és a tojás/fürj tojás (5,9%). Kisebb arányban, de meg lehet említeni még az élő vagy vágott állatot (sertés, borjú, szárnyas, emellett húsarú), a tejet és sajtot, vagy az élelmiszerek mellett az egyéb kézműves termékeket. A helyi termékek alapvető beszerzési helye háznál, közvetlen a termelőnél található, egyedül a pékáruk esetén jeleztek mást: a pékséget.

Akik a termékeket egyébként ismerték, és azokat már vásárolták is, egy 1–5 skálán történő értékelésnél (ahol 1 volt a legrosszabb, és 5 a legjobb minősítés) a helyi termékeket minden esetben átlagosan 5-ös osztályzatra értékelték, egy kivétellel (a pékáruk átlagosan 4-es osztályzatot kaptak).

A különleges aktualitásnál fogva 2020 óta egy új kérdés is szerepel a mezőgazdaság szerepét vizsgáló kérdések közt, jelesül, hogy a Covid járvány hatására változtattak-e valamit a gazdálkodói szokásaikon a megkérdezettek. Az eredmények alapján Egercsehiben a válaszadó háztartások nem változtattak az élelmiszer-alapanyag termelésükön. Összesen egyetlen megkérdezett háztartás jelezte, hogy a járvány hatására növelték a megtermelt termék mennyiségét, illetve növelték a tartott jószágállományukat.

További kérdéseink már a mezőgazdaság átfogó szerepét kutatták, vagyis azt, hogy milyen mértékben szolgálhatja az ágazat a falu egészének jövőjét, milyen szerepet látnak a közösség oldaláról az ágazatban. Arra a kérdésre, hogy Egercsehi jövője a mezőgazdasági termelésben van-e (12. ábra), egy 1–5-ig terjedő skálán (ahol 1 = egyáltalán nem ért egyet...5 = teljesen egyetért) a válaszadók több mint háromnegyede (87%) válaszolta azt, hogy a mezőgazdaság szerepe nem (vagy alig) meghatározó a település fejlődését illetően. 3% semlegesen nyilatkozott, míg ugyanilyen kis arányban adtak négyes vagy ötös értékelést a kérdésre. A mezőgazdaság szerepvesztését jól mutatja, hogy a nyolc évvel korábbi kutatás eredményei szerint 63% adott 1-es vagy 2-es osztályzatot, miközben a 4-es és 5-ös osztályzatok aránya 19%-ot tett ki az akkor megkérdezett háztartások körében.

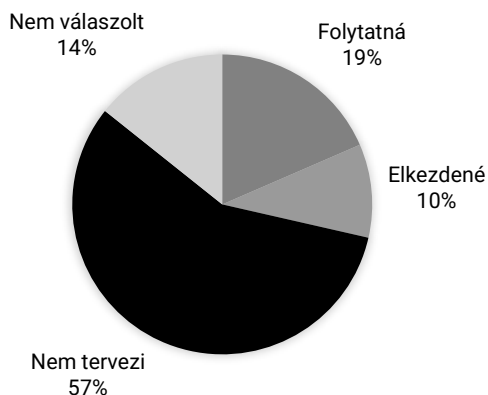

12. ábra. A mezőgazdasági termelés szerepének lakossági megítélése Egercsehi jövőjét illetően (%)

Forrás: a 2024-es faluszemináriumi kutatás háztartásokra vonatkozó kérdőíves felmérése alapján saját szerkesztés, 2026

Megjegyzés: 1–5 skálán, ahol 1 = egyáltalán nem; 5 = teljesen egyetért.

Párhuzamosan az előző kérdéssel egyébként kitértünk arra is, hogy a jövőben tervezik-e a családok, hogy mezőgazdasági tevékenységet folytassanak, kezdjenek (13. ábra).

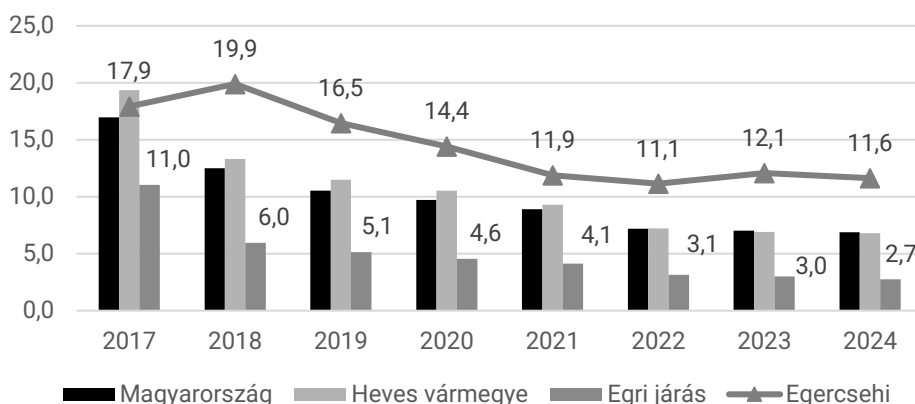
13. ábra. A válaszadó háztartások megoszlása mezőgazdasági tevékenység folytatásának szándéka alapján (%)

Forrás: a 2024-es faluszemináriumi kutatás háztartásokra vonatkozó kérdőíves felmérése alapján saját szerkesztés, 2026

Miközben termeléssel jelenleg a megkérdezettek 45%-a foglalkozik valamilyen formában, erre a kérdésre csupán 19% válaszolta, hogy folytatná is a tevékenységet. Ez szinte minden esetben az önellátást biztosítja, kivétel annál az egy-két háztartásnál, akik értékesítéssel is foglalkoznak (pl. méz vagy húsárú). A válaszadók 10%-a jelezte, hogy tervezi a gazdálkodást, állattartást, de gyakorlatilag kizárólag önellátásra. Miközben 14% nem válaszolt erre a kérdésre, a megkérdezettek 57%-a nem tervez agártevékenységgel. Ennek leggyakoribb indokaként azt fogalmazták meg, hogy már öregek hozzá, a tevékenység nehéz, illetve, hogy más foglalkozás mellett nincs rá idő, valamint, hogy az adottságok miatt nem éri meg gazdálkodni a településen. Ennél a kérdésnél közel hasonló eredmények születtek nyolc évvel ezelőtt is.

Falukutatásaink során szoktuk vizsgálni, hogy vajon a közmunka és a mezőgazdálkodás összekapcsolásának van-e relevanciája. Egercsehiben ennek kutatásunk idején már nem volt létjogosultsága.

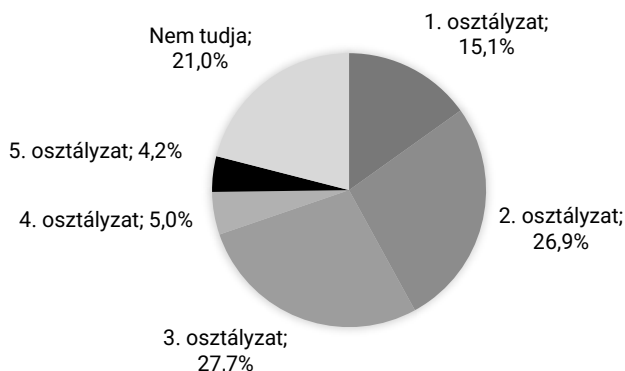
Magának a közmunkának a kapcsán, a statisztikai adatok alapján elmondható, hogy a 2018-as csúcsot követően (ekkor 24 fő volt a havi átlagos létszám) 2024-ig a közfoglalkoztatottak száma szinte folyamatosan csökken a településen. Ez egybeesik a közmunka program országosan is tapasztalható „kiürülésével”. 2024-ben 14 fő volt havi átlagban foglalkoztatva a programban (forrás: KSH T-Star), míg a kutatásunk idején is 12 közmunkás volt a településen. Területi összehasonlításban (14. ábra) vizsgálva a program szerepét megállapítható, hogy 2017 óta Egercsehiben a közmunka fajlagosan (1000 lakosra vetítve) jóval hangsúlyosabb, mint a nagyobb területi egységek átlagában. A járási átlagoktól jelentősen eltérnek a helyi értékek (2024-ben 11,6%, ami több mint négyszerese az Egri járásénak), mutatva, hogy a szűkebb térségben belül a faluban nagyobb szerep hárul a programra.

14. ábra. A közfoglalkoztatásban részt vevők havi átlagos fajlagos létszáma Egercsehiben, területi összehasonlításban, 2017-2024 (fő/1000 lakos)

Forrás: KSH T-Star adatbázis alapján saját számítás és szerkesztés, 2026

A lakosokat egyébként megkértük, hogy értékeljék a közmunkaprogram működését a településen. A program összességében a lakosság körében vegyes, bár inkább negatív/semleges, mint pozitív megítélésű (15. ábra). Kevesek szerint hasznos, de néhány megjegyzést tevő úgy vélte, hogy kevesen vannak az érdemi munkavégzéshez, vagy nem megfelelő hozzáállással, nem hatékonyan folyik a munka. Miközben a megkérdezett háztartások egyötöde nem tudta/akarta értékelni a programot (egy 1–5 skálán, ahol 1 a legrosszabb, 5 a legjobb érték), a válaszadók kevesebb mint tizede (9,2%) ítélte meg inkább pozitívan (4-es és 5-ös osztályzat), 27,7% semlegesen, és 42% jellemzően negatívként (1-es vagy 2-es osztályzat) a közmunkát.

15. ábra. A közmunkaprogram megítélésének megoszlása a válaszadó háztartások körében (%)

Forrás: a 2024-es faluszeminárium kutatás háztartásokra vonatkozó kérdőíves felmérése alapján saját szerkesztés, 2026

Megjegyzés: 1–5 skálán, ahol 1 = egyáltalán nem hasznos; 5 = teljesen hasznos.

Összefoglalás

Az összegzés megírásakor nem csak az előző fejezetben bemutatott primer eredményeinket használjuk fel, hanem beleszőjük az interjúk során feltárt, további részletes, kvalitatív jellegű eredményeket is. A főbb megállapításaink a következők:

A mezőgazdaság érdekes, de érthető szerepkört futott be korábban a település történetében. Természetesen a bányászat előtti időkben betöltötte azt az általános szerepkört, mely alapvetően a magyar vidéket jellemezte. Még az itteni gyenge földeket is megművelték, és ellátták takarmánnyal az itt tartott állatokat. A bányászkodás, a köré rendeződő gazdasági/társadalmi élet azonban átírta funkcióját. A bányatelep születésekor nagyon sok bányász költözött be, akik a bányászkodás mellett főállásban már nem is tudtak volna a gazdálkodással foglalkozni. Mindemellett többen említették, hogy kis méretben a bányász-háztartások is tartottak háznál pár állatot, baromfit, sertést, és kis veteménnyel is rendelkeztek, tehát az

önellátásukat segítették. Mindeközben a hagyományos szerepkör az Ófaluban valamelyest megmaradt, de jellemzően inkább az idős(ebb) generáció számára.

Meg kell említeni az 1994-ben induló csirke-feldolgozó üzemet is, melyet a régi bánya egyik kiszolgáló épületében létesítettek külső befektetők, és amely nagyjából száz helybélinek nyújtott munkalehetőséget. Azonban a tulajdonos halála után az üzem bezárt, és kutatásunk idejére rendkívül romos állapotba is került, jelentős tájsebet okozva az egész otthagyt bányakomplexummal együtt.

Az interjúalanyok mind egyetértettek abban, hogy a mezőgazdálkodás tovább csökkenő tendenciát mutat, a fiatalokat nem vonzza ez a tevékenység, amit erősít, hogy a falu maga is összességében elvárosiasodott.

A korábban említésre méltó állattartás visszaszorult, pedig régen kondája, gulyája is volt a falunak. Háztáji szerepe elsősorban a baromfitartásra korlátozódik, ez alapvetően általános tendencia a falukutatásaink alapján. Fő- vagy jellemzően inkább mellékállásként betöltött szerepe pontszerű. Az idősebb generációval lassanként eltűnik a tömegesebb jövedelemszerzési funkció. Azonosítottunk pár (3-5) gazdát, akik szarvasmarha-, sertés-, vagy éppen juh-tartással foglalkoztak a háztájijánál jelentősebb volumenben, és természetesen a méhészkedéssel foglalkozó (4-6 háztartás) portákat is ki lehet hangsúlyozni az átlagos háztartások közül. Utóbbiak – akik egyébként mellékállásban űzik a mesterségüket – a felvásárlás problémakörét emelték ki, ami az utóbbi időszakban nagyon megnehezíti az értékesítést. Ennek következtében jobban előtérbe került a háztól- vagy piacon történő értékesítés, de ez nem tudja ugyanazt a volument biztosítani.

Összességében – az interjúk alapján – a településen még nagyjából 15-20 háztartás van, ahol jelentősebb az állatállomány (itt már a vegyes fajtaállományt – pl. 1-2 ló, pár juh, 1 tehén stb. – is beleértve), és pár jószággal még egy kb. 100 jellemezhető. Volt olyan meglátás is, miszerint sertéssel is egyre többen foglalkoznak – mi ezt a kutatás alapján inkább esetinek érzékeljük. Az mindenesetre biztos, hogy a 2020-as, ÁMÖ-ben kimutatott 0 darabszámhoz képest, a kutatásunk idején többen is tartottak belőle.

Az említett gazdálkodók a család szerepét is kiemelték, elsősorban a munkacsúcsok idején. Ugyanakkor a kérdőíves eredményekből is látszódott – ahol gazdálkodással foglalkoznak, ott az ilyen jellegű elfoglaltság legjellemzőbben egy, esetenként kettő embernek ad rendszeres elfoglaltságot egy háztartáson belül (természetesen ez a háztartások nagyságától is függ).

Az együttműködések területén túlzott aktivitást nem tapasztaltunk. Ellenségeskedés sincs, ha kell, kisegítik egymást, az intenzívebb gazdálkodást folytatók alapvetően jól ismerik, tisztelik egymást. A pályázati aktivitás elenyésző, a pályázati lehetőségeket vagy tapasztalatokat összességében nem értékelték kedvezőre a gazdálkodással foglalkozók.

A mezőgazdaság közösségi szerepköre korábban meghatározó volt a településen. Már a 2016-os falukutató is feltárta, hogy a Start munkaprogramhoz kapcsolódva gombatermesztés, valamint sertéstartás folyt a településen. A gombatermesztés 2016-ra megszűnt ugyan, de maga a program akkor 17 embert foglalkoztatott, és a sertéstelep is működött, négy embernek adva munkát (ld. Demeter, 2016). A Start munkaprogram segítségével a hátrányos helyzetű cigány családokat is próbálták a foglalkoztatásba bevonni – a munkaképes korú, nehéz helyzetben lévő lakosok alapvetően maguk jelentkeztek a munkára. Kitűzött cél volt nyolc évvel korábban, hogy az önkormányzat át tudja venni a közétkeztetést is, és önellátóvá váljon Egercsehi. Azonban már akkor kérdés volt, hogy milyen költségekkel járna mindez, és hogy megérné-e. A 2024-es kutatás megerősítette, hogy korábban a program és a közösségi szerepkör jól működött. A szomszédos települések növénytermesztőivel jó együttműködést alakítottak ki, önellátásra is termeltek, és pl. a húsarut a helyiek olcsóbban be tudták szerezni. Ugyanakkor a jövedelmezőség nagyon kicsi volt, és menet közben a program is „kiürült”, a megmaradt személyi állomány „legyengült”. A sertéstartás megszűnt, a telepet azonban most egy helyi vállalkozónak adják ki jelképes összegért, aki sertéstartást kezdett a területen, és a jövőt illetően pozitívan vélekedett. A korábban, az agrárium mentén kitűzött közösségi célokat a település nem tudta megvalósítani.

A helyi cigányság számára a mezőgazdaság nem jelenik meg átfogó stratégiai irányként. Ugyanúgy nem gazdálkodnak, mint ahogy a falu jelentős része sem. A közmunka programban részt vesznek, de ennek jelenleg nincsen a korábbihoz hasonló agrár ága. Ha a környékbeli szőlészetekben, erdőgazdaságban van munka, akkor az elmondások alapján oda elmennek dolgozni, de azon kívül nem.

Ami Egercsehiben érdekességeként jelent meg korábbi helyszíneinkhez képest, az a néhány fiatal család, aki a gazdálkodásban határozott jövőt lát. Ennek egyik oka az önellátás, az egészséges és biztonságos élelmiszer megtermelése. A másik ok a nehéz munkával ugyan, de mégiscsak elérhető és reális megélhetés, bizonyos határokon belül, tehát nem a végletekig folytatható növekedés perspektívájával. A palletán szerepelt a növény- és zöldség, valamint a gyümölcstermesztés és az állattartás (sertés, ló, juh, baromfi, kecske, nyúl, méhek stb.) is. A fiatal termelők úgy nyilatkoztak, a sok és nehéz fizikai munka nem retenti őket vissza. Egymás közt a viszony jó, ha kell, segítenek egymásnak. A gazdálkodás általános akadályaként egyébként a földhöz jutás nehézségeit, a szakképzett munkaerő hiányát azonosították. Ez szintén általános, és egybevág más helyszíni tapasztalatainkkal. Ehhez jön még a földek gyenge minősége, és a jelentős vadkár is, amik ellehetetlenítik a rentabilitást. Itt kell megemlíteni azt is, hogy bár a helyi földek egyébként is gyenge minőségűek, problémát jelent az is, hogy a rendszerváltást követően a helyi földeket külsősök felvásárolták, a helyiek kezén kevés földterület maradt.

Még egy érdekes hatást ki lehet emelni: az elhivatott fiatal termelők némileg „fertőzik” a szomszédjaikat, ismerőseiket, akik ennek hatására elkezdtek, vagy éppen

kicsit növelték a kiskerti gazdálkodásukat. Ebben a motivációt kifejezetten az önellátás és az egészségtudatosság jelenti, nem pedig a fő- vagy mellékállás megteremtése, de az általánosan tapasztalható visszaszorulás mellett egyfajta ellenpótlust jelentenek a helyi gazdálkodás szempontjából.

Összességében megállapítható, hogy a korábbi kutatásunk által feltárt, általánosan jellemző visszaszoruló tendenciája az agráriumnak tovább folytatódott 2024-re. A máshol is jellemző folyamatot a városiasodás, a fiatalok alapvető elfordulása, a gyenge termőhelyi adottságok erősítik. A ház körüli gazdálkodás főleg az idősebb generáció sajátja, velük együtt az állattartás, a kiskerti termelés is eltűnőben van. Néhány olyan háztartás emelhető ki, akik még viszonylag nagyobb volumenben termelnek, megélhetésüket kisebb vagy nagyobb részben biztosítja az ágazat. A kisebb méretek mögött jellemzően az önellátás húzódik meg. Ugyanakkor azonosítható egy fiatalabb/középkorú csoport, amelyik célzottan a gazdálkodás felé fordul, és vagy majd főállásként, vagy kifejezetten az egészséges önellátás érdekében kíván termelni, jószágot tartani. Tevékenységük példaértékű lehet más vidéki települések számára.

A mezőgazdaság közösségi szerepköre legutóbbi kutatásunk óta eltűnt, jelen körülmények közt nem opció.

Összegző megállapításunk az, hogy eredményeink alapján az agrárium szerepe pontszerű, átfogóan a település hosszú távú fejlesztésében a mezőgazdaságnak nem tulajdonítanak jelentős szerepet.

Irodalomjegyzék

- Bogárdi, T. (2016): Egercsehi társadalma a statisztikai adatok tükrében. *Acta Regionis Rurum*, 10. 4–9.
- Csiffáry, G. (2011): Egercsehi bányász könyv. Az egercsehi szénbányászat történetének dokumentumai. Eger: Egercsehi Bányász Baráti Kör
- Demeter, P. (2016): Egercsehi – a megélhetés mezőgazdasági alapjai. *Acta Regionis Rurum*, 10. 42–51.
- Molnár, M. (2016): Falukutatás Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 10. 10–17.
- Nagyné Molnár, M (2026): Átalakuló Egercsehi – monitoringvizsgálat. *Acta Regionis Rurum*, 20. 5–16.

Felhasznált adatbázisok

Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR)

Területi Statisztikai Adatok Rendszere (TStar)

Általános Mezőgazdasági Összeírás (ÁMÖ)

Interjúalanyok

Balázs Lajos, gazdálkodó;

Gál Zoltán, gazdálkodó

Id. Gál István, a polgárőrség alapítója;

Józsa Csaba és Dávid, méhész/gazdálkodó

Kovács András, polgármester/gazdálkodó;

Olcsvári Balázs, gazdálkodó;

Orosz János, juhtartó gazdálkodó

Puskás András, állattartó, díszbaromfi tenyésztő;

Rácz Imre, sertéstartó gazdálkodó;

Sulyok Zsolt, gazdálkodó/korábbi állattartó

Zsupos János, méhész

1. kép. Gazdálkodás (Egercsehi)

Fotó: Nagy Kamilla (2024)

A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

The article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license:

CC-BY-NC-ND-4.0.

Kisboltok szerepe a vidéki gazdaságban – élelmiszer-kereskedelmi kisvállalkozások vizsgálata Egercsehiben

Vigh Csenge

*volt egyetemi hallgató, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem,
Vidékfejlesztési agrármérnök BSc, 2100 Gödöllő, Páter K. u. 1.*

Összefoglalás A vidéki térségek gazdasági és társadalmi átalakulása alapvetően befolyásolja a kistelepülések vállalkozási lehetőségeit és jövőbeli fejlődési irányát. A tanulmány Egercsehi példáján keresztül vizsgálja, hogy hogyan formálódik a vállalkozói attitűd egy korlátozott piaci adottságokkal rendelkező környezetben. A két vizsgált időpont eredményei azt mutatják, hogy a vállalkozási hajlandóság enyhe erősödést mutat, ugyanakkor az ágazati struktúra lényegében változatlan maradt, a szolgáltatási tevékenységek dominanciájával. Az elemzés rávilágít arra, hogy a vállalkozásindítás akadályai túlmutatnak a tőkehiány problémáján. A korlátozott piaci kereslet, az alacsony vásárlóerő, valamint a település demográfiai szerkezete együttesen jelöli ki a gazdasági érvényesülés határait. A kvalitatív tapasztalatok szerint, a fennmaradó élelmiszerkereskedelmi üzletek működésének a kulcsa az alkalmazkodóképesség, a helyi igényekhez igazított kínálat és az információáramlás együttes jelenléte. A kutatás arra a következtetésre jut, hogy a kistelepülés gazdasági stabilitása elsősorban a helyi erőforrásokra épülő és közösségi alapú stratégiákkal erősíthető meg. Mindezek mellett a vállalkozási hajlandóság növekedése önmagában nem elegendő a helyi gazdaság fejlődéséhez.

Kulcsszavak vidéki gazdaság, lakossági attitűd, kiskereskedelmi üzletek

The role of small shops in the rural economy – a study of small food retail businesses in Egercsehi

Csenge Vigh

*former university student, Hungarian University of Agriculture and Life Sciences,
Rural Development Engineering BSc, H-2100 Gödöllő, Páter K. 1., Hungary*

Abstract: The economic and social transformation of rural areas strongly affects the entrepreneurial opportunities and future development of small settlements. Through the example of Egercsehi, the study examines how entrepreneurial attitudes develop in a settlement with limited market conditions. The results from the two examined periods, show a slight increase in entrepreneurial willingness; however, the sectoral structure has remained mostly unchanged with service activities continuing to dominate. The analysis points out that the barriers to starting a business go beyond the lack of capital. Limited market demand, low purchasing power, and the demographic structure of the settlement together define the limits of economic opportunities. According to the qualitative findings, the key to the operation of the remaining food retail shops is adaptability, product offerings adjusted to local needs, and the presence of information exchange. The study concludes that the economic stability of

small settlements can mainly be strengthened through community-based strategies built on local resources. At the same time, the increase in entrepreneurial willingness alone is not enough to bring about significant change in the local economy.

Keywords: rural economy, residents' attitudes, retail shops

Bevezetés

Dawson (2007) megállapítása, hogy bár jelenkorunkban a kereskedelem globális trendjei érvényesülnek, de maradnak lokális jellemvonások, hiszen a végső fogyasztó térben mindig helyhez kötött, akkor is, ha a motorizáció térben nagyobb mozgásteret enged (Dawson 2007). Nagy (2000) azt is hozzáteszi, hogy az árukiálatban, a vásárlói környezetben megfigyelhető globális trendek ellenére valójában nem tűnnek el a regionális, helyi sajátosságok. Ez összefügg azzal, hogy mivel a vidéki térségek társadalmi és gazdasági szerkezetében jelentős átalakulás ment végbe (előregedés, a fiatal korosztály elvándorlása, infrastrukturális hiányosságok stb.), így az ellátás is szükségszerűen átalakult. Számos kistelepülés alapvető ellátási funkciói meggyengültek (Szabó, 2011). Ez a folyamat érzékenyen érinti a helyi kiskereskedelmet, amely a vidéki lakosság mindennapi életének az egyik meghatározó eleme közé tartozik.

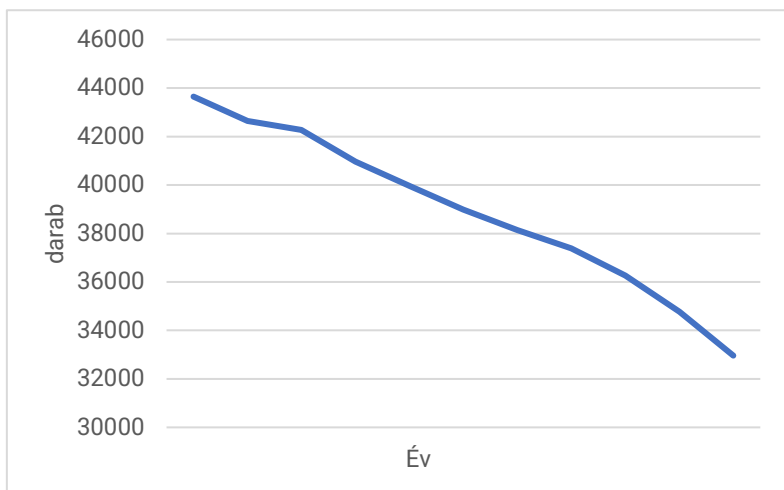
Nagyné Molnár (2013) nézete szerint a falvak helyi kereskedelmi ellátását biztosító szereplőinek lehetőségeit eredendően a településen élők száma, vásárlóereje, valamint az határozza meg, hogy a településen milyenek a tértávolságok. A hosszan elnyúló és/vagy elkülönülő településrészekből szerveződő falvak esetében az ellátás nem marad hiányos, valamilyen formában megjelennek a kereskedelmi ellátók az ellátással gyengén biztosított területeken is. Természetesen az is igaz, hogy egy kistelepülés vásárlóereje erősen korlátos, ezért a helyi kereskedelem azonos profiljában érdekelt szereplői között erős a verseny (Nagyné Molnár, 2013).

A falusi kisboltok hagyományosan az alapvető élelmiszerellátást biztosítják, különösen azok számára, akik mobilitási korlátokkal rendelkeznek, vagy nem tudnak rendszeresen nagyobb településekre utazni bevásárlás céljából. A kisboltok szerepe azonban túlmutat az árusításon. A vidéki közösségekben ezek a terek gyakran informális találkozási pontként is működnek, ezzel elősegítve a társadalmi kapcsolatok fenntartását és az információáramlást, valamint munkahely lehetőségeket is magába foglal. Megszűnésük így nem csupán gazdasági, hanem közösségi szinten is érzékelhető következményekkel jár (Tikász, 2007).

Az elmúlt években megfigyelhető, hogy nőtt a város-vidék közötti egyenlőtlenség az élelmiszer-kereskedelem területén is. Míg a nagyobb városokban a hipermarket láncok nyertek teret, addig a kisebb településeken egyre több üzlet zárt be (Nagyné Molnár, 2013). A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint a kereskedelmi élelmiszerüzletek száma 2013 óta folyamatos csökkenést mutat (**Hiba! A**

hivatkozási forrás nem található.) Az egyre bizonytalanabb helyzet hatással lehet a helyi lakosság életminőségére és a település megtartó erejére is.

Az egyenlőtlenség mérséklésére az állam több támogató programot is indított, köztük a Magyar Falu Programot, amely pályázati forrásokkal támogatja a kistele-püléseken működő vállalkozásokat (Kisboltok támogatása).

1. ábra. A kereskedelmi élelmiszerüzletek számának változása 2013 és 2023 között

Forrás: KSH Tájékoztató adatbázis alapján saját szerkesztés (2026)

Anyag és módszer

Jelen tanulmány Egercsehi példáján keresztül vizsgálja a vállalkozási hajlandóság alakulását, valamint a vállalkozásindítást befolyásoló tényezőket két eltérő időpont adatainak összehasonlításával. A kutatás további célja, hogy feltárja az attitűdök időbeli változását, valamint azokat a gazdasági és társadalmi tényezőket, amelyek hatással lehetnek a vállalkozási hajlandóság alakulására.

A primer adatgyűjtés alapját a két időpontban végzett lakossági felmérés képezte, ami mind a két évben a háztartásokra vonatkozóan lett felmérve. 2016-os mérés során összesen 114 háztartás töltötte ki a kérdőívet, míg 2024-ben 119 válasz érkezett (Nagyné Molnár, 2026). A két adatfelvétel összehasonlítható kérdéseket tartalmazott, melyek a következők:

- Ha rendelkezésre állna kezdőtőke, vállalkozna-e a lakosság mezőgazdaság, ipar vagy szolgáltatás terén?
- Mely tényezők jelentik a vállalkozásalapítás legfőbb korlátait Egercsehiben?

A kvantitatív adatgyűjtést kvalitatív módszerek egészítették ki. A kutatás során strukturált interjúkat is készítettem helyi vállalkozókkal, akik valamilyen élelmiszer-kereskedelmi tevékenységet folytattak 2024-ben a településen. Összesen három interjú készült:

- Dorkó Andreával, zöldség-gyümölcs kereskedés tulajdonosa
- Tardos Évával, a pékség tulajdonosa
- Morvayné Szabó Edinával, Spórol-6 ABC üzlet tulajdonosa

Az interjúk célja az volt, hogy mélyebb betekintést nyújtson a helyi gazdasági környezet működéséről.

Eredmények és értékelésük

Vállalkozási hajlandóság (2016, 2024)

A vállalkozási hajlandóság vizsgálata folyamán az alapvető kérdés annak a megérte, hogy a helyi lakosság mennyire tekint motivációnak egy esetleges külső forrásból származó kezdőtőkét, melyet vállalkozás indítására használna fel. Valamint az is érdekes tényező, hogy milyen (mezőgazdasági, ipari, szolgáltatói) tevékenységet részesítenek előnyben. A kérdés kettős jelentőségű, hiszen a vállalkozási hajlandóság egyrészt rámutat a helyi kezdeményezőkészségre, másrészt a település gazdasági környezetének megítélésébe is betekintést nyújt.

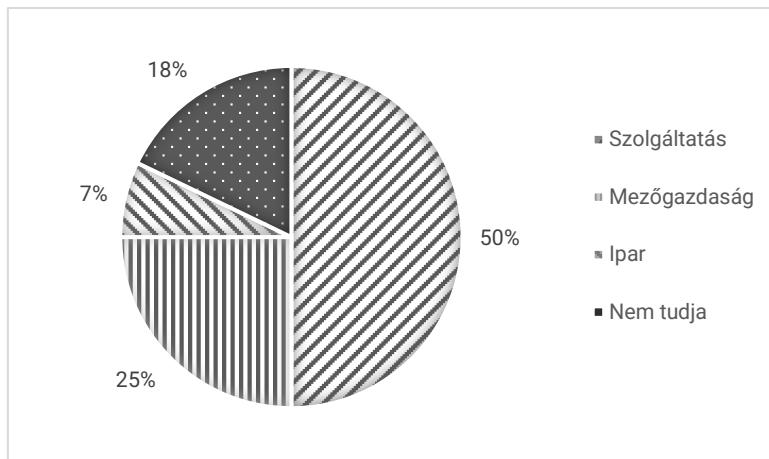
A 2016-os adatfelvétel során egy elég negatív kép rajzolódott ki. A kérdőívet 121 fő töltötte ki, ezek közül 28 (23%) fő jelölte be, hogyha rendelkezésre állna kezdőtőke, akkor vállalkozna valamelyik területen. Ezzel szemben 67 válaszadó (55%) határozottan elutasította az üzlet indításának gondolatát, még egy esetleges kezdőtőkével is. Mindezek mellett 26 (22%) fő bizonytalan volt abban, hogy szeretne-e vállalkozni, így nem válaszolt a kérdésre.

Az adatok összhangban állnak azzal a nemzetközi és hazai irodalmi állításokkal miszerint a kezdőtőke nélkülözhetetlen tényező, de nem feltétlen elegendő feltétel egy sikeres vállalkozásindításhoz, különösen kistelepülési környezetben (Porter, 1990).

A 2024-es megismételt felmérésben a válaszadási struktúra lényegesen pozitív elmozdulást mutatott. Ebben a vizsgálati időszakban 119 háztartás töltötte ki a kérdőívet. A vállalkozási hajlandóság 42 (35%) főre növekedett, a nem vállalkozók száma pedig 73-ra (61%). Ebben az évben is voltak olyanok, akik bizonytalanok voltak a kérdéssel kapcsolatban, azonban a 2016-ban válaszoló 26 fő lecsökkent 4 (3%) válaszadóra.

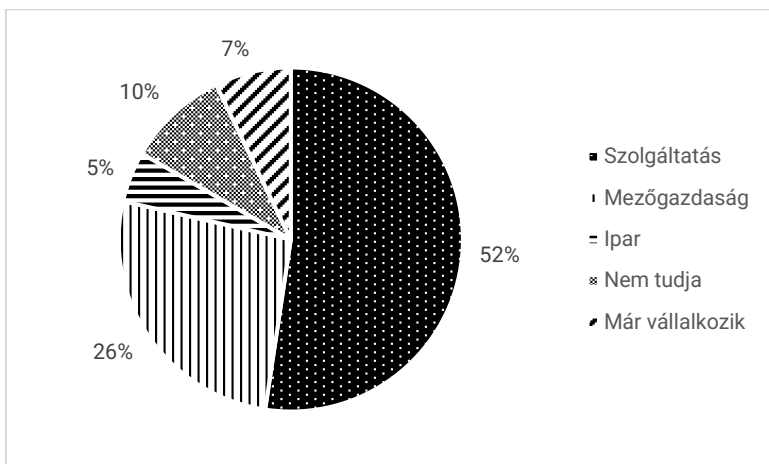
A 2016-os és a 2024-es felmérések eredményei jól érzékeltetik a vállalkozási preferenciák szerkezeti átalakulását. Már a 2016-os vizsgálatban is a szolgáltatási szektor bizonyult a legnépszerűbbnek. A 28 kitöltő közül 14 fő (50%) jelölte meg

ezt a területet vállalkozásindítási célként. A mezőgazdaság iránti érdeklődés ennek a felét érte el (25%), míg ezekkel szemben az ipari szektor elenyésző, mindössze 7%-ot tett ki. A bizonytalan válaszadók száma 18% volt **(Hiba! A hivatkozási forrás nem található.)**.

2. ábra. A lakosság által preferált vállalkozási területek 2016-ban (%)

Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves felmérés alapján, 2026

3. ábra. A lakosság által preferált vállalkozási területek 2024-ben (%)

Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves felmérés alapján, 2026)

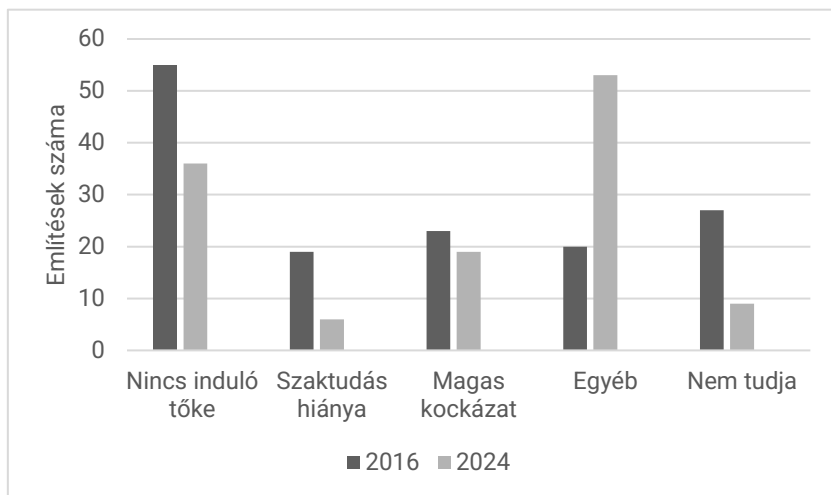
A 2024-es felmérésen ezt a kérdést nagyobb, 42 fős mintán lehetett vizsgálni. A szolgáltatási szektor további erősödést mutatott. A vizsgált évben 22 fő (52%) ebben az ágazatban indította volna el a vállalkozását. A mezőgazdaságot 11 fő (26%)

választotta volna, ami az arányokat tekintve hasonló pozíciót jelent a 2016-os felméréshez. Azonban a szolgáltatási szektorhoz viszonyított különbség továbbra is jelentős. Az ipar iránti érdeklődés továbbra is alacsony (2 fő, 5%). A bizonytalanok aránya 4 fő (10%), mely enyhe csökkenést mutat. Emellett a 2024-es adatokban megjelenik egy új kategória is: 3 fő már rendelkezik vállalkozással, bár nem derült ki, hogy melyik szektorban (**Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**). Ennek ellenére ez a szám a helyi vállalkozói aktivitás tényleges jelenlétét bizonyítja.

Összességében megállapítható, hogy a két időpont között a vállalkozások szerkezete alapvetően nem változott meg, viszont a szolgáltatási szektor dominanciája tovább erősödött. A lakosság által preferált vállalkozások közül leginkább a vendéglátás emelhető ki, de jelentős érdeklődés mutatkozik például autószerelés, fodrászat és egyéb kisebb szolgáltatások iránt is. A mezőgazdaság továbbra is stabil, de másodlagos alternatíva, míg az ipari szektorban megmaradt az alacsony érdeklődés. A bizonytalanság mérséklődése és a már működő vállalkozások megjelenése arra utal, hogy a vállalkozói attitűdök megerősödtek.

Vállalkozási akadályok (2016,2024)

A második kutatási kérdés arra irányult, hogy a helyi lakosság mely tényezőket tekinti a vállalkozásalapítás legfőbb akadályainak. A válaszadók a kérdést előre meghatározott kategóriákban jelölhették meg (1: nincs indulótőke, 2: nincs szaktudás 3: nagyon kockázatos 4: „egyéb”), ám az „egyéb” kategória megjelölésekor nyitott válaszokat is kaphattunk.

4. ábra. A vállalkozásindítás akadályozó tényezők megoszlása 2016-ban és 2024-ben

Forrás: Saját szerkesztés, a 2016-os és 2024-es kutatás alapján, 2026

2016-ban a válaszok jellemző összképe a következő volt: a leggyakrabban említett akadály az induló tőke hiánya volt (55 említés), ezt követte a magas kockázat, majd a szaktudás hiánya. Az „egyéb” kategóriába sorolt válaszok többnyire a kereslethez, valamint a vásárlóerő hiányára vonatkoztak.

2024-es felmérés nem sokban különbözött a 2016-ban felmért adatoktól, a legnagyobb probléma továbbra is a tőkehiány volt. Emelkedett az „egyéb” kategóriák száma is. A kereslet hiánya mellett hangsúlyosan megjelent a pénzhány, az alacsony motivációs szint és a földhiány is, mely a mezőgazdasági, valamint ipari vállalkozásokat befolyásolja leginkább.

Egercsehi, mint sok más hasonló nagyságú település társadalmi jellemzői (előregedés, fiatalok elvándorlása) jelentősen csökkenti a tartósan elérhető fogyasztói bázist az üzletek számára. Tehát a helyi kisboltok működését sokszor nem kapacitás, hanem a piaci méret határozza meg. Ha a napi átlagforgalom alacsony, akkor a fix költségek (pl. munkabér, járulékok stb.) túl nagy terhet ró az üzletek működésére. A magyar kiskereskedelembe tapasztalható boltbezárási hullám és a piac koncentrálódása érzékenyen hat a kistelepekre.

A fent említett akadályok közvetlen hatással vannak a kisboltok létrejöttére és fennmaradására. A tőkehiány megakadályozza az indulást, a kereslethiány pedig fenntarthatatlanná teszi a működésüket. Helyi innovációs megoldások bizonyos esetekben képesek pótolni a hiányzó keresletet, ezzel csökkentve a kockázatot. Ez akkor valósul meg, ha a rövid ellátási láncokra, valamint a közösségi összefogásokra opcióként tekintünk.

Összességében az eredmények elemzése azt mutatja, hogy a vállalkozási hajlandóság és a vállalkozásalapítás akadályai egymással kölcsönhatásban állnak.

Akadályok vállalkozói szempontból

A strukturált interjúk eredményei alátámasztják a kérdőíves felmérésben kirajzoló tendenciákat. A helyi élelmiszerkereskedelmi vállalkozások működése során megjelenik a korlátozott fizetőképesség problémája. A pékség vezetője az interjú során kiemelte, hogy több alkalommal próbált bevezetni innovatív vagy egészségtudatosabb termékeket (teljes kiőrlésű pékáruk, új ízesítések) de tartósan nem bizonyultak sikeresnek. A helyi fogyasztói preferenciák döntő többségében a hagyományos alaptermékek (fehér kenyér, kifli, klasszikus sütemények) irányába koncentrálódnak. Így ez egy stabil keresletet biztosít, ugyanakkor korlátozza a magasabb hozzáadott értékű termékek bevezetését.

Hasonló tapasztalatokról számolt be a Spóroló kisbolt és a zöldség-gyümölcs üzlet tulajdonosa is, akik az évek során fokozatosan bővítették a kínálatukat egyéb élelmiszerekkel. Azonban ebben az esetben egy alkalmazkodási stratégia

volt megfigyelhető: a helyi igényekhez alkalmazkodva történt meg a bővülés. Ezzel próbálták a forgalmat stabilizálni. A vállalkozók hangsúlyozták, hogy a vállalkozás fenntarthatóságát nem a verseny intenzitása, hanem a település vásárlóereje, valamint mérete határozza meg leginkább.

A kvalitatív eredmények továbbá rávilágítottak a helyi munkaerő minőségi problémáira is. A pékség jelentősen támaszkodik a helyi munkaerőre, ugyanakkor a vezető szerint nem minden esetben van megfelelő szakmai felkészültség, munkafegyelem és önállóság. Ezek folyamatos kihívásokat jelentenek. A betanítás és az ellenőrzések nagyfokú vezetői jelenlétet és odafigyelést igényelnek.

Az egyik üzlet esetében a tulajdonos inkább egyszemélyes működésben gondolkodik, részben a bizalom kérdése, részben pedig a költséghatékonyság miatt. Ez a stratégia csökkenti a bérköltségeket, azonban hosszú távon növeli a vállalkozó terheltségét.

Érdekes eredmény, hogy a vállalkozók nem tekintik problémának a közvetlen versenyt. A kis települési környezetben egyfajta területi egyensúly mutatkozik. A környékbeli pékségek (például: Tarnalelesz, Pétervásár) között informális megállapodás van, míg a vegyesbolt üzemeltetője a nagyobb láncokkal szemben differenciált termékinálattal és rugalmas árakkal próbál versenyképes maradni. A verseny tehát egyfajta ösztönzőként hat.

A kvalitatív eredmények megerősítik azt, hogy a vállalkozásindítás nem csupán egyéni tényezőkre (tőkehiány, motiváció) vezethetőek vissza. A település gazdasági adottságai, a korlátozott kereslet, valamint a munkaerőpiac együttesen határozza meg a helyi vállalkozások működésének terét. A vállalkozók alkalmazkodóképessége azonban erősen hozzájárul a szolgáltatások fennmaradásához.

Következtetések és javaslatok

A vizsgálati eredmények alapján megállapítható, hogy Egercsehi vállalkozási környezetét, több alapvető tényező határozza meg, mely egyéni döntésekkel részben befolyásolható. A két időpont kutatási eredményeinek összehasonlítása azt mutatja, hogy a vállalkozási hajlandóság mérsékelten erősödött, ugyanakkor a gazdasági szerkezet preferenciái összességében változatlanok maradtak. A szolgáltatási szektor dominanciája azt mutatja meg, hogy a lakosság inkább az alacsonyabb belépési korlátokat és a kisebb beruházást igénylő vállalkozásokat részesíti előnyben, míg ezzel szemben az ipar iránti alacsony érdeklődést, a tőkeigény, a szaktudás és a piaci bizonytalanság befolyásolja.

A kvantitatív és a kvalitatív eredmények együttes elemzése rávilágít arra, hogy a kezdőtőke hiánya csupán csak egy elsődleges magyarázat. A háttérben komplexebb összefüggések vannak jelen. A szűk vásárlóerő, elöregedő népesség, helyi munkaerő minőségi problémái egyaránt visszatartó tényezőként jelennek meg.

Ugyanakkor, a lakossági attitűdben megjelenő bizonytalanság csökkenése azt jelzi, hogy egy vállalkozás, mint alternatíva egyre jobban a gondolkodás részévé válik, még akkor is, ha jelenleg a tényleges megvalósulás akadályokba is ütközik.

Az interjúk szerint a már működő vállalkozások nagyrészenek fennmaradása elsősorban az alkalmazkodási stratégiákhoz köthető. A helyi igényekhez igazított kínálat, rugalmas árak kialakítása, valamint az informális együttműködések segítik ezt stabilizálni. Mindezek ellenére, a növekedési lehetőségek korlátozottak, hiszen az innovatív magasabb értékű termékek bevezetése a keresleti oldalon csupán csak kis részben került elfogadásra. Ez arra utalhat, hogy a település gazdasága inkább a stabilitásra épít, mint a dinamikus elmozdulás felé.

A jövőre nézve több irány is megvalósítható. Egyrészt indokolt lenne a vállalkozási kompetenciákat erősíteni helyi szinten, ebbe beletartozik a pénzügyi tervezés, valamint a kockázatkezelés. Emellett egy olyan tudásalapú forrás bevezetése volna jó, ami a bizalmat növeli ezekkel a motivációkkal kapcsolatosan. Másrészt érdemes lehet még ösztönözni az együttműködési formákat, például közös beszerzési rendszerekkel, helyi termékcsomagokkal (ha van elegendő helyi termék hozzá).

Hosszabb távon elengedhetetlen a fiatalabb korosztály helyben tartását célzó intézkedések bevezetése, hiszen a demográfiai szerkezet alapvetően meghatározza a vállalkozási környezetet. A helyi vállalkozások megújulása nem képzelhető el az aktív vállalkozásra nyitott generáció nélkül. Oktatási és közösségi programokkal már fiatal korban el lehet kezdeni erősíteni a vállalkozói szemléletet.

Összességében a kutatásból az rajzolódik ki, hogy Egercsehi gazdasági jövője nem feltétlenül a nagyléptékű beruházásokban, hanem a helyi kezdeményezések fokozatos erősödésében rejlik. A vállalkozási hajlandóság növekedése biztató jel, azonban ehhez tudatos együttműködés és helyi erőforrásokra épülő stratégiák szükségesek.

Irodalomjegyzék

- Dawson, A. J. (2007): Scoping and conceptualising retailer internationalisation – *Journal of Economic Geography*, 7. 373–397.
- Molnár, M. (2016/A): Falukutatás Egercsehin, *Acta Regionis Rurum*, 10. 4–10.
- Nagy, E. (2000): Globális stratégiák, lokális válaszok a kiskereskedelemben. In Horváth, Gy., Rechnitzer J. (szerk.): Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón MTA RKK, Pécs pp. 354–373.
- Nagyné Molnár, M. (2013): Gondolatok az apró- és kisfalvak kereskedelmi ellátásáról: kihívások és kilátások. In: Sikos, T. T. (szerk.): A válság hatása a kiskereskedelemre. pp. 227–235.
- Nagyné Molnár, M. (2026): Átalakuló Egercsehi – monitoringvizsgálat. *Acta Regionis Rurum*, 20. 5–16.
- Porter, M. E. (1990). The competitive advantage of nations. *Harvard Business Review*.

Szabó, Sz. (2011). Vidéki térségek Magyarországon, és azok főbb társadalmi-gazdasági problémái. In Szabó Szabolcs (szerk.), Társadalom - és Gazdaságföldrajzi Tanulmányok 5. Vidéki térségek Magyarországon (16. p.). Budapest: TreforT Kiadó.

Tikász, I. E. (2007). A vidék népességmegtartó és népességeltartó képességének egyes elemei a püspökladányi kistérségben. doktori értekezés, Interdiszciplináris Társadalom és Agrártudományok Doktori Iskola, Vidékfejlesztési és Tájhasznosítási Tanszék, Debrecen. Letöltés dátuma: 2026, forrás: <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/849d86dc-7442-43ae-aa86-8b47fbfa435f/content>

Egyéb források

Kisboltok támogatása. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2026. 02 10, forrás: Magyar Falu Program: <https://magyarfaluprogram.hu/palyazat/kisboltok-tamogatasa>

Interjúalanyok

Dorkó Andrea, zöldség-gyümölcs kereskedés tulajdonosa

Tardos Éva, pékség tulajdonosa

Morvayné Szabó Edina, Spórol-6 ABC üzlet tulajdonosa

1. kép. A helyi pékség

Fotó: Nagy Kamilla (2024)

A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

The article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license:

CC-BY-NC-ND-4.0.

Az egri turisztikai ökoszisztémába való bekapcsolódás potenciáljának vizsgálata

Kovács Csaba József

Agrárközgazdasági Intézet, 1093 Budapest, Zsil utca 3–5.

Összefoglalás: Eger kiemelkedő turisztikai központként jelentős látogatói forgalmat és gazdasági spillover-hatást generál. Ez a környező kisebb települések, így Egercsehi számára is, potenciális bevételi lehetőséget teremtenek a helyi turizmusba való bekapcsolódás révén. Jelenleg azonban Egercsehi nem képes ezeket a lehetőségeket kellő mértékben kihasználni. A kutatás célja a település bekapcsolódási potenciáljának feltérképezése, különös tekintettel a turisztikai szempontból fontos helyi infrastruktúra adottságaira és a lakossági fogadókészségre. A vizsgálatokhoz szükséges adatgyűjtés kérdőíves felmérés révén és települési statisztikai adatbázisok felhasználásával történt. Az infrastrukturális feltételek értékeléséhez elsősorban a Bennett-módszert alkalmaztam, míg a lakossági vélemények feldolgozását leíró statisztikai módszerekkel végeztem. Az eredmények megalapozzák a helyi turizmus fejlesztésének tervezését.

Kulcsszavak: turizmus, helyi gazdaság, integráció, falu, Bennett-módszer

Evaluating integration potential in Eger's tourism ecosystem

Csaba József Kovács

Institute of Agricultural Economics, H-1093 Budapest, Zsil 3–5, Hungary

Abstract: Eger functions as a leading center of tourism, generating significant visitor traffic and economic spillover effects. These effects present potential opportunities for surrounding smaller settlements, including Egercsehi, to integrate into the local tourism ecosystem. At present, Egercsehi is not able to fully capitalize on these opportunities. The objective of this study is to assess the settlement's integration potential, particularly considering tourism-relevant infrastructure and residents' willingness to engage in tourism activities. Data collection was carried out using surveys and municipal statistical records. The Bennett Method was applied to assess infrastructural capacities, while descriptive statistical analyses were used to process residents' responses. Findings contribute to guiding the planning and management of local tourism.

Keywords: tourism, local economy, integration, village, Bennett Method

Bevezetés

A periférikus vidéki települések turizmusban elfoglalt helyzete nagymértékben függ a közeli centrumokkal való térbeli és funkcionális kapcsolataiktól, mivel a peremhelyzetben lévő települések általában önálló desztinációként nem értelmezhetők a turisztikai térben, korlátozott beágyazottsággal és hiányos erőforrás-struktúrával rendelkeznek (Salvatore et al., 2018). Ennek ellenére potenciálisan képesek lehetnek a környező centrumterületekhez történő kapcsolódásra (Niu et al., 2025).

Magyarországon is gyakran felmerülő szakmai kérdés a falusi turizmusfejlesztés témakörében, hogy a népszerű turisztikai desztinációk közvetlen közelében elhelyezkedő, de a térségen belül periférikus földrajzi helyzetben lévő települések, hogyan tudnának bekapcsolódni és minél nagyobb mértékben hasznosítani a kedvező idegenforgalmi adottságok nyújtotta gazdasági hatásokból (Piskóti et al., 2022, Lőrincz et al., 2023, Zsibók–Egyed, 2024). Egercsehi esetében különösen releváns ez a probléma, hiszen az idegenforgalmi szempontból frekvenciát Eger és Szilvásvárad közelében, ugyanakkor a turisztikai tér periferiáján helyezkedik el.

Az Egercsehiről készült korábbi tanulmánykötetben (2016) a turisztikai helyzetet és adottságokat általános jelleggel értékeltük, ahol a terepi kutatások eredménye megerősítette a település periférikus jellegét és a környező turisztikai centrumokhoz történő alacsony fokú integrációt. Zsarnóczky (2016) az Egercsehi turizmusával foglalkozó tanulmányában rámutatott, hogy a vizsgált falu a turisztikai „nem-tér” kategóriájába sorolható. Kutatómunkájában azt is megállapította, hogy bár a település számos hasznosítható erőforrással rendelkezik, ezek nem képezik szerves részét a térség turisztikai kínálatának. Továbbá a település turisztikai szempontból alacsony kihasználtságúnak számít, annak ellenére, hogy természeti adottságok, a bányászati múlt vagy a közlekedésföldrajzi elhelyezkedése kedvezőnek tekinthető.

Jelen kutatásban abból a feltételezésből indulok ki, hogy bár a település a korábbi falukutatás eredménye alapján nem értelmezhető önálló turisztikai desztinációként, a turisztikai térben elfoglalt pozíciója megváltoztatható a környező településekkel történő szorosabb integráció révén. Ennek megfelelően ezúttal a vizsgálok középpontjában a kapcsolódási lehetőségek vizsgálata áll.

Megvizsgálom, hogy Egercsehi rendelkezik-e azokkal a feltételekkel, amelyek lehetővé teszik a környező turisztikai centrumok – különösen Eger – felé történő funkcionális kapcsolódást. Egyrészt értékelem a falu közlekedésföldrajzi helyzetét, valamint a gazdasági és társadalmi tényezőket. Külön figyelmet fordítok továbbá a helyi közösség turizmusban betöltött potenciális szerepére, mivel a fejlesztések sikeressége nagymértékben függ a lakossági részvételtől és együttműködéstől (Gerencsér, 2016). Másrészt azt is vizsgálom, hogy a falu jelenleg korlátozott turisztikai jelenléte milyen okokra vezethető vissza, beleértve a turisztikai adottságok és kapacitások hiányát, a kedvezőtlen települési versenyhelyzetből adódó hátrányokat, valamint a helyi társadalom turizmussal kapcsolatos attitűdjét.

Anyag és módszer

Kutatómunkámban primer és szekunder adatok egyaránt felhasználásra kerültek. Egyrészt az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszerből (TelR) kigyűjtött településstatisztikai adatokra támaszkodtam. Az Egri járás településeit tartalmazó adatbázisomból kizártam a központot, Eger városát. Egyrészt a vizsgálat kizárólag a környező települések spillover-potenciáljára és adottságaikra vonatkozik. Másrészt méretét tekintve jelentősen eltér a környező településektől, ezért jelen esetben nem célszerű együtt vizsgálni őket.

A felhasznált adatok lehetőséget adtak a település turizmushoz köthető gazdasági és társadalmi kapacitásainak objektív módon történő feltárására. Emellett az alkalmazott mutatókból egy olyan összetett mutatórendszert készítettem, amivel értékelhetővé vált az Egri térség településeinek versenyképességi pozíciójának értékelése. A komplex mutatórendszer összeállítását súlyozatlan Bennett-eljárással állítottam elő, ami széleskörűen elterjedt módszer a többdimenziós, komplex társadalmi-gazdasági jelenségek vizsgálatához. A módszer előnye a könnyű értelmezhetőség és alkalmazhatóság, de gyakran éri az eljárást szakmai körökben kritika, mert nem veszi figyelembe az egyes mutatók közötti fontossági különbségeket. Mindezek mellett is elmondható, hogy összességében jól alkalmazható módszer a települések relatív pozíciójának vizsgálatához, így például a versenyképesség értékeléséhez (Bennett 1954, Nemes-Nagy 2005).

A vizsgálatba bevont mutatók kiválasztását jelentősen befolyásolta, hogy települési szinten csak korlátozott számú indikátor esetében biztosított a rendszeres és nyilvánosan hozzáférhető idősoros adatgyűjtés. Végül az alábbi hat mutató került kijelölésre, mint a vizsgálatokra legalkalmasabb mutatók, három fő dimenzió mentén:

- Közlekedésföldrajzi helyzet
 - Legközelebbi legalább 50 ezer fős város távolsága közúton a leggyorsabb úton (km)
 - Önkormányzati utak kiépítettsége (százalék)
- Turisztikai kapacitás gazdasági tényezői
 - Regisztrált vállalkozás; Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás (TEÁOR08: I) (dec. 31.), (db)
 - Regisztrált vállalkozás; Művészet, szórakoztatás, szabadidő (TEÁOR08: R) (dec. 31.), (db)
- Társadalmi háttérjellemzők
 - Eltartottsági ráta (százalék)
 - Regisztrált bűncselekmény, 1000 lakosra (db)

Szükséges volt a kiválasztott mutatók harmonizációja, ezért az egyes mutatókat pozitív és negatív mutatókként különböztettem meg. Ennek oka, hogy a pozitív mutatóknál a nagyobb értékek jelentik a kedvező helyzetet, míg a negatív mutatóknál az alacsonyabb értékek. A megkülönböztetésnek a min–max normalizálásnál van jelentősége, hogy egy 0 és 1 közé eső értékkel összehasonlítható legyen minden mutató egymással. Ezenkívül a vállalkozások számát mérő mutatókat fajlagossá kellett átalakítani (1000 lakosra vetítettem), hogy a települések közötti nagyságrendi különbségek se torzítsák az eredményeket.

Az objektív tényezők mellett, a helyi lakosok szubjektív viszonyulását a terepi kérdőíves felmérésből származó válaszok révén vizsgáltam. A felmérések 2016-ban és 2024-ben egyaránt a háztartások körében készültek, és a teljes lakónépességre nézve reprezentatív mintán alapultak. (Részleteket lásd: Molnár, 2016, Nagyné Molnár, 2026). Az adatok elemzése leíró statisztikai módszerekkel történt.

A kutatási célok elérésének érdekében az alábbi három kutatási kérdést fogalmaztam meg, amelyekhez kapcsolódóan hipotéziseket is felállítottam:

- K1: Mennyire állnak rendelkezésre a települési adottságok és kapacitások, amelyek lehetővé teszik a térségi turizmusba történő integrációt?
- H1: Egercsehi turisztikai fejlesztése önálló desztinációként nem lehetséges, a település sikeressége a térséggel való szoros együttműködéstől függ. Bár a feltételek részlegesen rendelkezésre állnak, de azok kihasználása további beruházásokat igényel.
- K2: Milyen versenypozíciót foglal el a falu az Egri járás települései között?
- H2: A falu alacsony szintű turisztikai jelenléte jelentős részben a turisztikai szempontból kedvezőtlen térségi pozícióból és a szükséges kapacitások hiányából fakad.
- K3: Hogyan látják a helyi lakosok a falu turizmusának helyzetét?
- H3: A helyi társadalom attitűdje feltételesen támogató. A részvételi hajlandóság viszont alacsony, ami nehezítheti a turizmusfejlesztési lehetőségeinek kiaknázását.

Eredmények és értékelésük

Egercsehi közlekedésföldrajzi helyzete

Az Egri járás településeinek értékelését a közlekedésföldrajzi helyzet elemzésével érdemes kezdeni. Ennek fontos részét képezi az Eger várostól való távolság, valamint a helyi közúti infrastruktúra állapotának mérését célzó változók bevonása az összetett mutatórendszerbe (1. táblázat). Ez utóbbi mutató a közlekedési dimenzió mellett egyfajta kényelmi tényezőként is megjelenik a mutatórendszerben.

1. táblázat. Az elérhetőség és közúti infrastruktúra kiépítettségének alakulása az Egri járás településein

Település	Önkormányzati utak kiépítettsége (százalék)		Legközelebbi legalább 50 ezer fős város távolsága közúton a leggyorsabb úton (km)
	2016	2024	
Andornaktálya	30	15	9
Egerbakta	8	12	9
Egerszalók	14	18	9
Felsőtárkány	36	36	9
Ostoros	52	97	9
Noszvaj	78	42	10
Szarvaskő	73	68	11
Demjén	33	33	13
Egerszólát	89	98	13
Nagytálya	51	72	13
Novaj	51	51	14
Maklár	62	66	15
Kerecsend	7	7	16
Bátor	47	94	17
Verpelét	38	47	19
Egerbocs	60	51	20
Hevesaranyos	14	14	20
Tarnaszentmária	36	36	20
Egercsehi	38	54	21
Feldebrő	11	11	23
Szúcs	93	3	23

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés, 2026

Megjegyzés: Az arány időbeli összehasonlíthatóságát korlátozza, hogy az önkormányzati úthálózat besorolása és hossza az évek során változhat.

Egercsehi a közlekedési távolság alapján csaknem az Egertől legtávolabb eső község, csupán Feldebrő és Szúcs községek találhatók messzebb. A rangsor élén

elhelyezkedő öt községről tíz kilométeren belül elérhető a járásközpont. Ezzel szemben közel 2,3-szor hosszabb az Egercsehire vezető útvonal, ugyanakkor ez a 12 km-es különbség összességében még nem számít jelentős utazási időbeni versenyhátrányt.

Az önkormányzati utak kiépítettsége tekintetében Egercsehi a középmezőnyben, a tizenegyedik helyen szerepelt 2016-ban. Ezen a pozíción jelentősen javítani tudott, hiszen már a hetedik legjobb helyzetben lévő település volt a járáson belül 2024-re. Ostoros és Bátor helyzete kiugró mértékben javult ugyanebben az időszakban. Egercsehi 16 százalékpontos értéknövekedése a negyedik legmagasabb volt a vizsgált térségben.

Emellett érdemes megjegyezni Szúcs település kapcsán az indikátor érzékenységet az útbesorolási gyakorlatokra. Az ilyen eseti jellegű változások azonban nem befolyásolják érdemben az összehasonlító rangsor általános megbízhatóságát és értelmezhetőségét.

Egercsehi turisztikai kapacitásának elemzése

A turisztikai kapacitás társadalmi és gazdasági tényezői lényeges részét képezik a vizsgálatnak (2. táblázat). Először érdemes röviden áttekinteni a demográfiai mutatók alakulását. A település mérete alapvetően meghatározza potenciálisan hányan képesek az ágazatban munkavállalóként vagy vállalkozóként részt venni, ami nyilvánvalóan befolyásolja a kínálat kialakításának lehetőségeit.

A lakónépesség méretének szempontjából Egercsehi a rangsor közepén található, hiszen 2016-ban és 2024-ben is a tizenegyedik legnagyobb lakónépességű településnek számított. A lakónépesség a két vizsgált időpont között szinte változatlan maradt, ahogy a járás településeinek nagyrésztében is csak kisebb mértékű változások figyelhetők meg. Kivételt képez ez alól Demjén település.

A Bennett-mutató összeállításához felhasznált másik demográfiai mutató az el-tartottsági ráta volt. Ebből a szempontból Egercsehi a 21 település közül a tizedik helyet foglalta el 2024-ben az Egri járáson belül. A települések többségében mérsékelten romlott 2016-ról 2024-re a mutató értéke, azonban Egercsehiben csaknem változatlanul maradt. Egyedül Demjén településen lehetett kiugró mértékű értéknövekedést tapasztalni.

A gazdasági tényezők értékeléséhez a turizmushoz leginkább kapcsolódó besorolásokban regisztrált vállalkozások számát használtuk fel (3. táblázat).

A vizsgált TEÁOR ágazatok összesített számértékei alapján mindkét vizsgált időpontban Egerszalók rendelkezett a legtöbb regisztrált vállalkozással. Ezenkívül kiemelkedik még Noszvaj az Egri járáson belül. Mindkét település elsősorban a szálláshely és vendéglátásban tevékenykedő vállalatok magas létszámával. Egercsehi viszont a legrosszabb helyzetben lévő települések között található, a rangsor tizenhetedik helyén szerepel. Noha a faluban regisztrált vállalkozások száma változatlanul alakult 2016-hoz képest, akkor még a települési lista tizenötödik helyére volt

elegendő ez az érték. Érdemes hozzátenni, hogy a település nem csupán abszolút mennyiségben, de lakosságarányosan vizsgálva is a leggyengébb értékkel rendelkező települések között található. Az ezer lakosra vetített regisztrált vállalkozások száma alapján a tizenkilencedik helyen állt 2016-ban, míg 2024-re az utolsó előtti helyre csúszott vissza.

2. táblázat. A lakónépesség és az eltartottsági ráta alakulása az Egri járás településein

Település	Lakónépesség (dec. 31.) (fő)		Eltartottsági ráta (százalék)	
	2016	2024	2016	2024
Demjén	570	997	50	31
Szúcs	379	346	44	40
Kerecsend	2 284	2 198	44	43
Egerbakta	1 398	1 404	39	45
Hevesaranyos	570	567	40	49
Andornaktálya	2 547	2 569	42	49
Novaj	1 260	1 282	43	50
Bátor	317	369	59	52
Ostoros	2 543	2 909	49	53
Egercsehi	1 214	1 204	54	53
Egerszalók	1 996	1 948	48	54
Egerszólát	993	1 010	44	55
Felsőtárkány	3 479	3 444	51	56
Nagytálya	827	898	51	57
Feldebrő	908	1 023	54	57
Maklár	2 291	2 368	47	58
Verpelét	3 778	3 653	55	58
Egerbocs	529	479	55	61
Szarvaskő	321	311	61	63
Noszvaj	1 927	1 845	52	64
Tarnaszentmária	235	213	58	65

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés, 2026

3. táblázat. A regisztrált vállalkozások számának alakulása az Egri járás településein, turisztikai szolgáltatásokhoz köthető ágazatokban

Település	Művészet, szórakoztatás, szabadidő (db) (TEÁOR08: R)		Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás (db) (TEÁOR08: I)		Összesen	
	2016	2024	2016	2024	2016	2024
Egerszalók	20	25	82	92	102	117
Noszvaj	8	14	74	84	82	98
Felsőtárkány	22	19	39	27	61	46
Ostoros	10	12	20	33	30	45
Andornaktálya	14	15	19	29	33	44
Demjén	2	0	31	32	33	32
Maklár	14	15	10	15	24	30
Verpelét	7	7	15	14	22	21
Egerszólát	6	7	6	11	12	18
Novaj	3	5	4	9	7	14
Kerecsend	3	4	12	8	15	12
Egerbakta	4	4	9	7	13	11
Szarvaskő	7	4	4	7	11	11
Bátor	2	8	1	2	3	10
Nagytálya	5	8	0	1	5	9
Egerbocs	1	4	2	3	3	7
Egercsehi	3	2	3	4	6	6
Feldebrő	5	4	2	1	7	5
Hevesaranyos	1	1	2	3	3	4
Szúcs	0	1	1	1	1	2
Tarnaszentmária	0	0	1	2	1	2

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés, 2026

A Bennett-index eredménye

A módszertani fejezetben korábban már bemutatott változók számértékei alapján kialakult egy összesített eredmény. A Bennett-mutató értékei szerint ezt követően rangsoroltam az Egri járás településeit (4. táblázat).

4. táblázat. Az Egri járás településeinek turisztikai spillover potenciálja Bennett-index alapján

Település	Bennett-index	
	2016	2024
Ostoros	0,49	0,53
Demjén	0,39	0,53
Egerszalók	0,53	0,53
Noszvaj	0,60	0,53
Egerszólát	0,59	0,52
Bátor	0,32	0,50
Szarvaskő	0,49	0,47
Nagytálya	0,42	0,46
Novaj	0,47	0,42
Maklár	0,47	0,42
Andornaktálya	0,49	0,41
Felsőtárkány	0,45	0,38
Egerbakta	0,45	0,38
Egerbocs	0,34	0,37
Egercsehi	0,22	0,29
Hevesaranyos	0,34	0,28
Tarnaszentmária	0,27	0,28
Kerecsend	0,30	0,27
Szúcs	0,35	0,26
Verpelét	0,28	0,24
Feldebrő	0,25	0,22

Forrás: TEIR adatok alapján saját szerkesztés, 2026

Megjegyzés: 0,0–0,2 Halmozottan hátrányos, 0,2–0,4 Hátrányos, 0,4–0,6 Közepes, 0,6–0,8 Kedvező, 0,8–1,0 Rendkívül kedvező

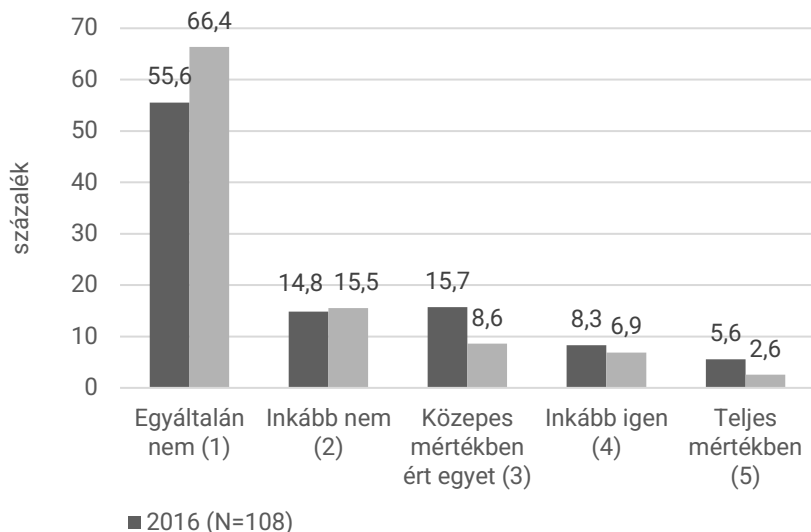
A felhasznált változók elemzését követően számítani lehetett arra, hogy Egercsehi a települési rangsor alsó felében helyezkedik el. A vizsgálat eredménye alapján Egercsehi 2016-ban a leggyengébben teljesítő település volt a járáson belül. Egercsehi periférikus helyzetét jól szemlélteti, hogy a lista élén szereplő Noszvaj összesített értéke Egercsehihez képest 2,6-szor nagyobb volt. Ugyanakkor 2016-hoz képest Egercsehi javítani tudott pozícióján, így 2024-ben már a települési rangsor alsó harmadának tetején helyezkedett el.

Megállapítható, hogy az eredmények alapján a vizsgált időszakban a települések egyike se számított kedvező helyzetűnek a járáson belül, Egercsehi pedig hátrányos helyzetűnek lehetett tekinteni. A vizsgált időponton belül a települések többségében romlott vagy stagnált a mutató értéke, csupán közel a harmada tudott az értékelés alapján fejlődést elérni. Bátor és Demjén kiemelkedő mértékben fejlődött a két vizsgált időpont között. Egercsehi ugyanebben az időszakban a harmadik legnagyobb összegű növekedést érte el a járás települései között, ám továbbra is hátrányos helyzetű.

A helyi turizmussal kapcsolatos vélekedések értékelése

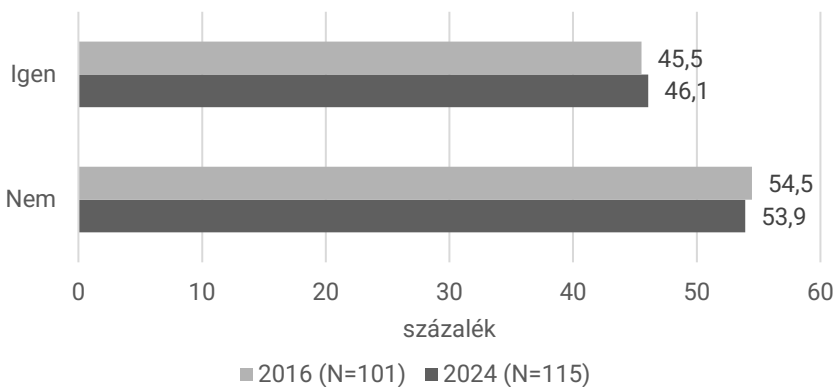
A felmérésben adott kérdőíves válaszok alapján megállapítható, hogy az Egercsehi lakosok többsége semennyire sem lát a helyi turizmusban fejlődési lehetőséget (1. ábra). A válaszadók csaknem kétharmada egyáltalán nem értett egyet azzal az állítással 2024-ben, hogy Egercsehi jövője a turizmusban lenne. Ez az érték 2016-ban még csaknem 11 százalékponttal alacsonyabb volt. A lakosság turizmussal kapcsolatos várakozásainak romlását mutatta az is, hogy míg 2016-ban a második legnépesebb válaszadói csoportot az állítással közepes mértékben egyetértők alkották közel 16 százalékkal, ezeknek a vélekedéseknek az aránya 2024-re jelentősen mértékben, csaknem a felére csökkent. Azoknak az aránya, akik 2024-ben inkább vagy teljes mértékben értettek egyet az állítással, még együttesen sem érték el a tíz százalékot, ami mindösszesen 15 válaszadót jelentett a 116 megkérdezettből.

Ennek ellenére az eredmények rámutatnak, hogy a falu lakossága részéről a nyitottság megvan a turizmusba történő bekapcsolódásra (2. ábra). Az erre vonatkozó kérdésre a válaszok csaknem teljesen megegyező eredményt hoztak a 2016-os felméréssel. A válaszokból kiderült, hogy a megkérdezettek közel fele részt venne valamilyen formában a turizmusban. Leggyakrabban a szállással és az étkezéssel kapcsolatos tevékenységek szerepeltek a válaszok között.

1. ábra. Milyen mértékben ért egyet azzal, hogy Egercsehi jövője (részben) a turizmusban van? (%)

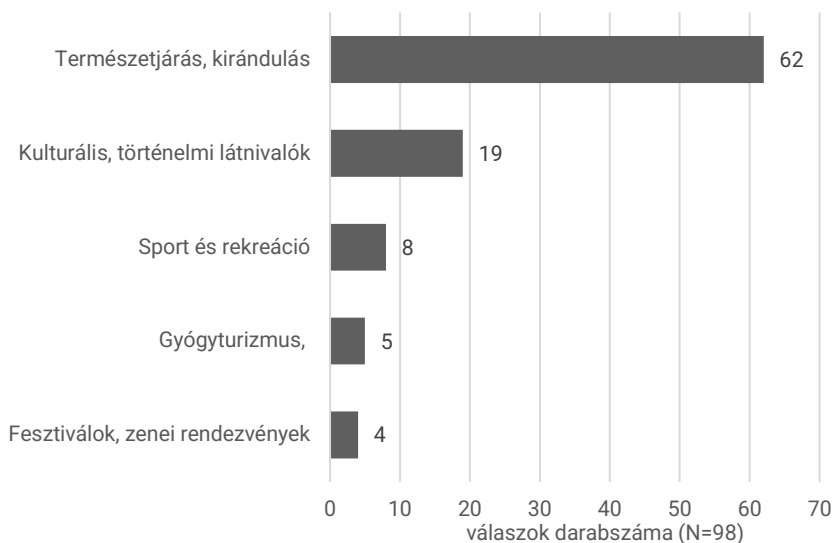
Forrás: Kérdőíves felmérések, Egercsehi (2016, 2024) alapján saját szerkesztés, 2026

2. ábra. El tudja képzelni, hogy részt vegyen a helyi turizmusban?

Forrás: Kérdőíves felmérések, Egercsehi (2016, 2024) alapján saját szerkesztés, 2026

A kérdőíves kérdések másik része arra vonatkozott, hogy milyen turisztikai tevékenységet tartanak a helyiek a legnagyobb vonzerővel rendelkező fejlesztési iránynak (3. ábra). Erre vonatkozó kérdés korábban egyáltalán nem szerepelt a 2016-os kérdőívben.

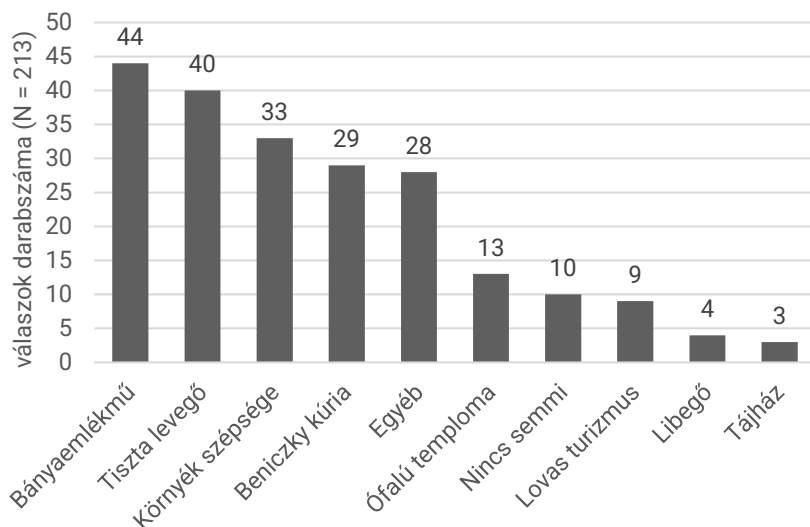

3. ábra. Véleménye szerint milyen típusú turisztikai tevékenységnek lenne a legnagyobb vonzereje a településen?

Forrás: Kérdőíves felmérés, Egercsehi (2024) alapján saját szerkesztés, 2026

A megkérdezettek legnagyobb része, körülbelül 63 százalékuk, a természetjárásal kapcsolatos tevékenységeket tartja a legjobb lehetőségnek a faluban. Miután csupán egy válaszlehetőség kiválasztására volt lehetőség, az eredmények nem jelentik azt, hogy a többi területben nem látnak potenciált a megkérdezettek. A következő, helyi értékekre vonatkozó kérdésre adott válaszok ezt megerősítik. Számottevőnek számít még a kulturális, történelmi látnivalók 19 százalékos válaszadási aránya, bár jelentősen alacsonyabb értéket mutat a természetjárásnál. A többi turisztikai tevékenységre adott válaszok részesedése elenyészőnek számít, egyik válaszlehetőség sem érte el a tíz százalékot az összes válasz arányában.

Végül arra kérdeztünk rá, hogy konkrétan melyik az a helyi érték, amit turisztikai szempontból a legjelentősebbnek gondolnak a faluban (4. ábra). A feltett kérdésnek már vannak a 2016-os felmérésből előzményei, hiszen a 2024-es kérdőív válaszlehetőségei közé az akkor leggyakrabban adott említések kerültek. Az akkoriban kidolgozott kérdés módszertana azonban eltérő volt, mivel nem volt előre megadott válaszlehetőség. Emellett korlátoztuk a választható válaszok számát. Emiatt az összehasonlítás csak fenntartásokkal lehetséges az előző eredményekkel. Ugyanakkor az jól látható, hogy a természettel és a bányászati múlttal kapcsolatos válaszok akkoriban is dominánsnak voltak tekinthetők az összes válasz arányában.

4. ábra. Mi turisztikai szempontból a falu legnagyobb értéke?

Forrás: Kérdőíves felmérés, Egercsehi (2024) alapján saját szerkesztés, 2026

Megjegyzés: legfeljebb három választ lehetett megjelölni

A legtöbb említést a kulturális értékek közé tartozó Bányászemlékmű kapta, ami az összes válasz 21 százalékát tette ki. Ebből a kategóriából kiemelkedik a Beniczky-kúria, ami a negyedik legnépszerűbb válaszlehetőség és az összes említés 14 százalékát adta. A másik jelentős fogalomcsoportot, a már korábban is említésre került természeti értékek adták. A tiszta levegő a válaszok 19 százalékával a második legnépszerűbb helyi érték volt, amit közvetlenül a harmadik helyen követett a környezet szépsége válaszlehetőség. A további említések az előbbieknél jóval ritkábban jelentek meg, együttes részesedésük 18 százalék.

Összefoglalás

A kutatási eredmények kontextusfüggő, többdimenziós összefüggéseket tártak fel, amelyek a települési folyamatok összetettségét igazolják vissza. Ebből kifolyólag a megfogalmazott hipotézisek részleges validációt nyertek.

A vizsgálatok egyértelműen megerősítették, hogy Egercsehi korlátozott lehetőségekkel rendelkezik az egri turizmushoz való rácsatlakozás tekintetében. Az összesített értékelés alapján a település egyik vizsgált szempont szerint sem tudott kiemelkedő vonzerőt kialakítani, amely jelentős mértékben befolyásolná a látogatottságot vagy a turisztikai potenciál megítélését. Emellett az elemzések rámutat-

nak arra is, hogy bizonyos területeken javuló tendenciák figyelhetők meg, ami bizakodásra ad okot a jövőbeni fejlesztési és közösségi stratégiák tervezése szempontjából.

Az elemzések alapján kirajzolódott, hogy a helyi közösség alapvetően nem a turizmusban látja a jövőt és ez a vélemény romló tendenciát mutatott a 2016 és 2024 közötti időszakban. Ez a lakossági megítélés nem kedvez a helyi turizmus fejlesztési lehetőségeinek. A turizmusban való részvételi hajlandóság a 2016-hoz képest a helyi társadalom körében csaknem változatlan szinten maradt. A megkérdezettek közel fele továbbra is szívesen bekapcsolódna valamilyen módon a helyi turizmusba, ami viszont elegendő alapot biztosít a kisebb turisztikai kezdeményezések elindításához, valamint a helyi értékek hasznosításához.

Ezen túlmenően az is megállapítható volt, hogy a helyiek jelentős értéket tulajdonítanak a település természeti adottságainak, valamint a bányaemlékmű kulturális és történeti jelentőségének, amely potenciálként szolgálhat a helyi identitás és vonzerő erősítésére.

Irodalomjegyzék

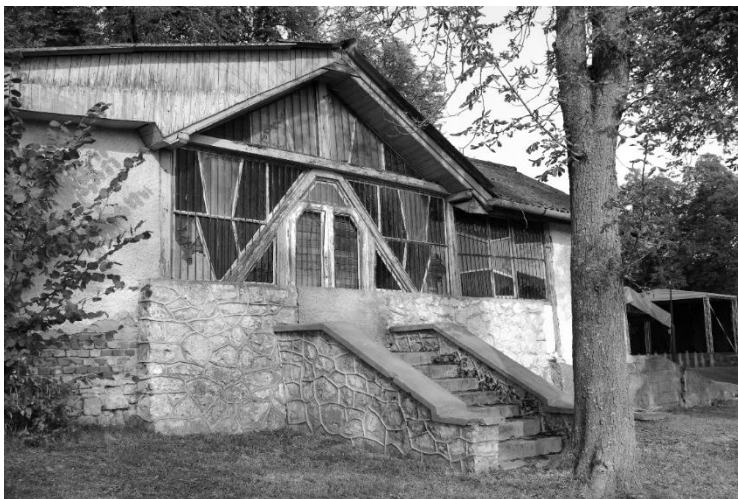
- Bennett, M. K. (1954): *The World's Food*. New York, USA: Harper and Row.
- Gerencsér, I. (2016): A helyi közösség vizsgálata Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 10. 112–119.
- Lőrincz, K., Szabó, M., Agárdi, I. (2023): „Semmi különös? A Bakony ékkövei” társadalmi innováció és hálózatos együttműködés a VEB2023 programban. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 8(1), 41–56. <https://doi.org/10.15170/TVT.2023.08.01.03>
- Nemes-Nagy, J. (2005): Összetett jelenségek, osztályozás, regionalizálás. In: Nemes-Nagy, J. (szerk.): *Regionális Elemzési Módszerek (Regionális Tudományi Tanulmányok 11.)*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem, Regionális Földrajzi Tanszék – MTA ELTE, Regionális Tudományi Kutatócsoport: https://geogr.elte.hu/REF/REF_Kiadvanyok/REF_RTT_11/RTT-11-tartalom.htm
- Molnár, M., Kassai, Zs. (szerk.) (2016): *Acta Regionis Rurum*, 10. kötet: Faluszemináriumi kutatások – Egercsehi, 147 p. <https://doi.org/10.21408/SZIE.ACTAREG.2016>
- Molnár, M. (2016): Falukutatás Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 10. 4–9.
- Nagyné Molnár, M. (2026): Átalakuló Egercsehi – monitoringvizsgálat. *Acta Regionis Rurum*, 20. 5–16.
- Niu, J., Guo, H, He, W, Xu, F, Zhang, G (2025): The spatial distribution characteristics and influencing factors of key villages in rural tourism in China. *PLoS One*, 20(8), e0330486. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0330486>
- Piskóti, I., Nagy, K., Marien, A., Papp, A. (2022): Desztinációmarketing – Abaúj stratégia modellalkotó inspirációi. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 7(1), 35–56. <https://doi.org/10.15170/TVT.2022.07.01.03>

Salvatore, R., Chiodo, E., Fantini, A. (2018): "Tourism transition in peripheral rural areas: Theories, issues and strategies," *Annals of Tourism Research*, 68, 41–51.
<https://doi.org/10.1016/j.annals.2017.11.003>

TEIR: Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer.
<https://www.oeny.hu/oeny/teir/#/> (utolsó letöltés: 2026.04.06.)

Zsarnóczy, M. (2016): A falusi turizmus adottságai Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 10. 70–79.

Zsibók, Z., Egyed, I. (2024): Az alapozó gazdaság, mint kitörési pont a periférián: helyzetkép Baranya vármegye turisztikai ágazatáról. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 9(3), 28–49. <https://doi.org/10.15170/TVT.2024.09.03.02>

1. kép. A falu egykor szebb napokat látott szórakozóhelye

Fotó: Nagyné Molnár Melinda (2024)

2. kép. Bicikli-design

Fotó: Nagy Kamilla (2024)

3. kép. Vukica vendégház 2024-ben épp eladás alatt

Fotó: Nagy Kamilla (2024)

A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

The article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license:

CC-BY-NC-ND-4.0.

Egercsehi mentális térképezésének tanulságai az MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhely kutatásainak tükrében (2016, 2024)

Nagyné Molnár, Melinda

*egyetemi docens, MATE Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet,
Vidék- és Területfejlesztési Tanszék, 2100 Gödöllő, Páter K. u. 1.*

Összefoglalás: A tanulmány Egercsehi mentális térképezésének tapasztalatait mutatja be az MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhely 2016-os és 2024-es kutatásai alapján. A kutatás célja annak feltárása volt, hogy a helyiek miként érzékelik saját településüket, mely elemekhez kötődnek legerősebben, hogyan látják Egercsehi helyzetét, valamint hogyan különülnek el a falu egyes településrészei a helyi gondolkodásban.

Kulcsszavak: mentális térkép, tér-érzékelés, helyi identitás

Lessons from Egercsehi's mental mapping based on research conducted by the Hungarian Regional Science Association (MRTT) Village Seminar Research Workshop (2016, 2024)

Nagyné Molnár, Melinda

*associate professor, Hungarian University of Agriculture and Life Sciences,
Institute of Rural Development and Sustainable Economy, Department of Rural and Regional Development,
H-2100 Gödöllő, Páter K. 1., Hungary*

Abstract: The study presents the experiences of mental mapping in Egercsehi based on the 2016 and 2024 research projects conducted by the Village Seminar Research Project of the Hungarian Regional Science Association (MRTT). The research aimed to explore how local inhabitants perceive their own settlement, which elements they feel most strongly connected to, how they evaluate the situation of Egercsehi, and how the different parts of the village are distinguished within local thinking.

Keywords: mental map, spatial perception, local identity

Bevezetés: A mentális térképezés jelentősége

A mentális térkép számos tudományterülethez kötődik: pszichológia, szociológia, antropológia, geográfia stb. Egyszerre jelenti a térbeli eligazodás neurológiai alapjait, a mentális reprezentációt és a világ fejbeni leképeződésének viselkedéses kifejeződéseit (Brozik et al., 2019). A mentális térképezés napjaink népszerű interdiszciplináris kutatási módszere. Az ilyen vizsgálatok kiindulópontja, hogy a tér, amit vizsgálunk, nem pusztán objektív fizikai valóság, hanem az emberi tapasztalatok, érzelmek és kulturális jelentések összetett rendszere. A mentális térképezés segítségével többek között az is vizsgálhatóvá válik, hogy az emberek miként kapcsolódnak érzelmileg, kulturálisan a környezetükhöz (Ignatieva–Melnikov, 2019).

A módszer gyökerei E. Tolman (1948) kognitív térkép-elméletéig nyúlnak vissza, azonban a modern mentális térképezés alapjait Kevin Lynch amerikai urbanista fektette le a „The Image of the City” című munkájában. Lynch szerint az emberek nem objektív módon érzékelik a várost, hanem saját tapasztalataik alapján alakítanak ki róla mentális képet. A mentális térkép olyan szubjektív térbeli reprezentáció, amely az ember tudatában alakul ki a környezetéről (Gál, 2007). Nem egyszerűen egy „belső térkép”, hanem egy összetett pszichológiai és társadalmi konstrukció, amely magában foglalja az egyén tapasztalatait, érzelmeit, kulturális hátterét, társadalmi kapcsolatait és a környezethez fűződő viszonyát (Downs–Stea, 1973).

A faluszemináriumi kutatások keretei között végzett mentális térképezés során is abból indulunk ki, hogy egyrészt mindenki másként kötődik a falujához, másrészt a falun belül sem egyformán kötődik ki-ki az egyes településrészekhez. A közösség tagjainak külön-külön rögzített véleményéből csoportvélemény alkotható, mely információkkal szolgál a lokális térszerveződésről. A mentális térképezés lehetőséget teremt megismerni, hogy a falu valóságos fizikai megjelenése és annak mentális leképeződése hogyan viszonyul egymáshoz (Nagyné Molnár, 2022). A mentális vizsgálatok lehetővé teszik, hogy az egyéni véleményekből kialakítható csoportvélemények révén közelebb kerüljünk egy-egy lokális közösség gondolkodásának jobb megismeréséhez.

Az MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhely kutatásainak egyik fontos elemét képezik a tér-érzékelésre irányuló mentális vizsgálatok. Valamennyi kutatási helyszínrünkön végeztünk vizsgálatokat. A bagi eredményeket 2009-ben és 2017-ben publikáltuk (Molnár, 2009, 2017), a baksi eredményeket 2011-ben és 2019-ben (Kistamás-Molnár, 2011; Baka, 2019), a hollókőiakat 2015-ben és 2025-ben (Molnár–Bogárdi, 2015; Kátai–Nagyné Molnár, 2025), a komlóskaikat 2018-ban (Molnár, 2018), a pázmándit 2013-ban és 2021-ben (Karacs–Molnár, 2013; Nagyné Molnár, 2021), a tiszaladányit 2013-ban és 2020-ban (Karacs–Molnár, 2012; Baka, 2020; Nagyné Molnár–Nagy, 2020), a siklódit 2007-ben (Molnár, 2007), az átányit 2014-ben és 2023-ban (Bogárdi–Molnár, 2014; Kátai, 2023), valamint az Egercsihivel kapcsolatos tapasztalatokat 2016-ban (Molnár–Bogárdi, 2016).

Anyag és módszer

Az, hogy miként működik az emberek tapasztalati úton nyert érzékelése, amely alapján összeáll a mentális kép a helyről, Lynch (1960) kutatásait alapul véve öt térszerkezeti elem vizsgálatával tanulmányozható. Ez az öt alapvető térszerkezeti elem: útvonalak, határok, településrészek, csomópontok, tájékozási (nevezetes) pontok (Lynch, 1960). Az általunk megfogalmazott kutatói kérdéseket is ennek mentén terveztük meg.

A mentális térképezés módszertana kérdőíves kutatás. A kérdőíves adatfelvétel részleteiről 2016-ban és 2024-ben is külön tanulmány számolt be (Molnár, M. 2016, Nagyné Molnár, 2026). Az MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhelye által 2024-ben végzett kutatás kapcsolódott a 2016-os, korábban ebben a témában itt zajló vizsgálatunkhoz (Molnár–Bogárdi, 2016). A mentális térképezés 2016-ban és 2024-ben is a következő kutatói kérdések mentén lett megtervezve:

- Hogyan él Egercsehi a fejekben? Mik a kedvelt helyek?
- Mennyire kötődnek az itt élők Egercsehihez? Elköltöznének-e, ha tehetnék?
- Más-e Egercsehi, mint a többi falu? És ha igen, miben más?
- Hogyan értékeli saját falujukat: kedvező, vagy kedvezőtlen adottságúnak élik meg a megkérdezettjeink?
- Vajon csak névleg különböznek a falu egyes részei (Ófalu, Alsótelep, Felsőtelep, Újtelep), vagy van ennek az elkülönülésnek társadalmi, mentális lenyomata is?

Eredmények és értékelésük

Egercsehiről szabad asszociációban

A mentális vizsgálatunk első eleme, egyben a kérdőívünk mindenkor első kérdése is: mi az első, ami eszükbe jut az itt élőknek a faluval kapcsolatban. A 2016-os és 2024-es felmérésben készült két szófelhő (1–2. ábra) összehasonlítása alapján számos átfedést lehet találni. Mindkét felmérésben a településhez kapcsolódó legerősebb asszociációk között hangsúlyosan jelenik meg a bányá, noha több mint 30 éve történt annak bezárása.

1. ábra. „Mi jut eszébe először, ha Egercsehre gondol?": válaszok az MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhelyének 2016-os kutatásában (Molnár-Bogárdi, 2016, 129.p.)
 Forrás a 2016. évi falukutató kérdőívei alapján szerkesztette Bogárdi. (Tagxedo)

2. ábra. „Mi jut eszébe először, ha Egercsehre gondol?": válaszok az MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhelyének 2024-es kutatásában
 Forrás a 2024. évi falukutató kérdőívei alapján szerkesztette Nagyné Molnár (Wordclouds), 2026

A település ipari múltjára és társadalmi problémáira utaló kifejezések alapján azt mondhatjuk, hogy a válaszadók gondolkodásában Egercsehi identitását még alapvetően meghatározzák a szénbányászati múlt és annak negatív következményei. Ez nyilvánvalóan abból adódik, hogy a megkérdezettjeink jelentős része itt született, itt nőtt fel, emlékei kötődnek a bányabezárás előtti időkhöz. Azt lehet hosszú távon vizionálni azonban, hogy az új generációk felnövekedésével a bányabezárás okozta sokk közvetlen társadalmi emlékezete fokozatosan háttérbe fog szorulni (1–2. ábra).

Kedvelt, fontos helyek Egercsehiben

A 3. ábra szófelhője alapján a válaszadók számára Egercsehi legkedveltebb és legfontosabb helyei elsősorban a település közösségi, rekreációs és identitásképző teréhez kapcsolódnak (3. ábra)

3. ábra. Egercsehi kedvelt helyei: válaszok az MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhelynek 2024-es kutatásában

Forrás a 2024. évi falukutató kérdőívei alapján szerkesztette Nagyné Molnár (Wordclouds), 2026

A legnagyobb hangsúlyt egyértelműen a természet, a parkok, a bányász-tér, a focipálya kapta, ami arra utal, hogy a megkérdezettek számára egyszerre fontos a természeti környezet, a mindennapi élet infrastruktúrája, valamint a közösségi és kulturális terek jelenléte. A „természet” kiemelkedő mérete azt jelzi, hogy Egercsehi egyik legfontosabb értékének a válaszadók a települést körülvevő táji és természeti

környezetet tartják. A „bányász-tér” és a „bányásmúzeum” hangsúlyos megjelenése arra mutat rá, hogy a bányászati múlt továbbra is meghatározó eleme a település identitásának és kollektív emlékezetének. Ezek a helyek nemcsak fizikai terek, hanem a helyi hagyományok és közösségi emlékezet szimbólumai is. A „focipálya” hangsúlyos jelenléte arra utal, hogy a sport és a közösségi szabadidős tevékenységek meghatározóak (voltak) a helyiek számára. A kisebb, de még mindig jól látható elemek – például a Szilvástető, Népkert, Beniczky-kúria, Ófalu, Péntek-domb, Csókos vagy az Ifjúsági ház környéke – azt mutatják, hogy egyrészt a válaszadók kötődése sokszínű, másrészt Egercsehi több, eltérő karakterű településrészéhez, történeti és közösségi helyszínéhez is fűzi az embereket pozitív emlék.

Kötődés Egercsehihez: menni, vagy maradni?

Azzal a kérdésünkkel, hogy „ha tehetné, elköltözne-e innen?”, arra szerettünk volna választ kapni, hogy vajon mennyire látják a falut jó perspektívának az itt élők. Tapasztalataink szerint, noha a falut, mint azt a szabad asszociációs szöveghőben is láthatjuk számos probléma sújtja, 2016-ban is azok voltak többségben (53%), akik nem költöznének el innen (Molnár–Bogárdi, 2016). 2024-ben tovább növekedett a maradási tervezők aránya: 57% (67 fő). Akik mennének (50 fő a 117 főből), azok hasonlóan a 2016-os tapasztalatainkhoz főleg a megélhetés, a jobb életkilátások miatt mennének, vagy mert a gyerekeik már máshol élnek. Ugyanúgy, ahogyan a 2016-os felmérésünkön, a legtöbben városba, főként Egerbe vagy rokonokhoz mennének, de voltak megjelölve külföldi célok is, többnyire nem pontos helymegjelöléssel. 2024-ben magas volt azok aránya, akik az elköltözést „tanyára” terveznék (öt említés volt). A 2016-os vizsgálatunkkal a 2024-es szinkronban volt abból a szempontból is, hogy az elmenni szándékozók jelentős része nem tudta *konkrétan* is megnevezni a célhelyet, ahová menne. Nemcsak a külföldi példákban. A nem konkrét esetek egy része tágabb térségek megjelölése volt: Dunántúl, Balaton környéke stb. Ebből az gyanítható, hogy az elköltözési szándékra adott „igen” válasz valójában inkább csak vágy. Bár az sem kizárt, hogy nem ismerik az Egercsehin kívüli tényleges alternatívákat. 2016-ban elköltözés céljával huszonnégyen jelölték meg Eget, Budapestet hárman, Győrt ketten. Egy-egy helyen került elő Szarvaskő, Tiszafüred, Vámosgyörk, Bélapátfalva, Szilvásvár, Debrecen, Kál és Füzesabony neve (Molnár–Bogárdi, 2016). 2024-ben Eger neve tizenháromszor került elő, Budapest neve háromszor, Győr környéke egyszer. Egy-egy helyen került elő Gödöllő, Szada, Parád, Mátészalka, Nagyvisnyó, Bükk-szentkereszt, Szilvásvár, Pétervársára, Tokaj, Rakamaz, Hévíz.

Miben más Egercsehi, mint a többi falu?

Mentális térképezésünkön kíváncsiak voltunk, hogy másnak látják-e Egercsehit az itt élők, és ha igen, akkor miben áll ez a másság? 2016-ban a 121 válaszadóból 40 (33%) szerint nincs különbség Egercsehi és a többi település között. Nyolcan nem tudtak véleményt megfogalmazni (7%). 73 olyan válaszadó volt (60%), aki megpróbálta megfogalmazni, hogy miben más Egercsehi. 2024-ben a 114 válaszadóból 63 fő (55%) jelezte, hogy nem érzi, hogy Egercsehi más lenne, mint a többi falu. Ez jelentős mértékben eltér a 2016-os tapasztalatainktól (22%-kal több). Úgy tűnik, hogy Egercsehi egyedisége, markáns különbözősége nem olyan határozottan körvonalazható ma, mint korábban. Öten nem tudták megítélni a kérdést (4%). 51 válaszadó (45%) érezte úgy, hogy Egercsehi más, mint a többi falu (45%). Az ő véleményükből készült a 4. ábra szófelhője.

4. ábra. „Miben más Egercsehi, mint a többi falu?” : válaszok az MRTT

Faluszemináriumi Kutatóműhelyének 2024-es kutatásában

Forrás a 2024. évi falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette Nagyné Molnár (Wordclouds), 2026

A 4. ábra szófelhője alapján a válaszadók szerint Egercsehi több szempontból is eltér a környező falvaktól, és ezek a különbségek egyszerre jelennek meg pozitív és negatív megközelítésben. A legerősebb asszociáció egyértelműen a „bánya” és a „bányászomult”, ami arra utal, hogy a település identitását ma is alapvetően meghatározza a szénbányászathoz kapcsolódó történeti örökség. A válaszadók szerint

Egercsehi nem „átlagos” falu, hanem egy egykori bányásztelepülés, amelynek társadalmi szerkezete, településképe és közösségi emlékezete is eltér a hagyományos falvakétól (4. ábra).

Többen említették, hogy „valaha központi település volt”, illetve, hogy „itt van minden: posta, óvoda, bölcsőde, iskola, boltok”. Ez arra utal, hogy Egercsehi intézményi ellátottságát és funkcionális szerepét a válaszadók kedvezőbbnek tartják (vagy legalábbis tartották) sok más kistelepüléshez képest. Ehhez kapcsolódik a „jobb közlekedés” és a „fejlettebb a többinél” kifejezés is, amelyek a település viszonylagos infrastruktúra- és szolgáltatásbeli előnyeit hangsúlyozzák. Ugyanakkor a szófelhő (4. ábra) erősen tükrözi a társadalmi problémák érzékelését is. Nagy hangsúlyt kap a „szegénység”, a „rendezetlen település”, a „rosszabb állapotú falu, mint a többi”, valamint a „megszűnt minden” megfogalmazás. Ezek arra utalnak, hogy sok válaszadó a település hanyatlását, gazdasági visszaesését és az ipari múlt elvesztésének következményeit látja a legfontosabb különbségnek. Különösen hangsúlyos a társadalmi összetétel változásának érzékelése is. A „sok az idegen beköltöző” és a „cigányok miatt” kifejezések azt mutatják, hogy a válaszadók egy része a település átalakulását társadalmi oldalról értelmezi. Emellett megjelenik az „idősödő falu”, a „megosztott a falu”, valamint a „nem érzik a magukénak az emberek a falut” gondolat is, amelyek a helyi társadalom gyenge pontjaira mutatnak rá. A negatívumok mellett azonban pozitív társadalmi jellemzők is megjelennek. A válaszadók szerint Egercsehi bizonyos értelemben „szép”, „békésebb”, „magasabb színvonalú falu”, illetve „empatikus, segítőkész lakosság” jellemzi. Ez arra utal, hogy a helyi közösségben továbbra is jelen vannak az élhető vidéki környezet elemei. Pozitív értelemben került elő a falu természeti adottsága, a szép fekvése is (4. ábra).

Egercsehi: kedvező, vagy kedvezőtlen helyzet?

Igazodva a korábbi módszertanhoz, a megkérdezettjeinknek 2024-ben is listát kellett készíteni a szerintük kedvezőtlen (rossz) és kedvező (jó) adottságú településekről. Ezzel egyrészt tudni szerettük volna, hogy vajon saját településüket hová sorolják a válaszadóink. A másik célunk az volt, hogy megtudjuk, mennyire tág térben gondolkodnak, azaz mentális terük nagyságára is kíváncsiak voltunk. A lista készítésében ugyanis térben nem korlátoztuk a válaszadóinkat. Csupán a megnevezendő települések számát korlátoztuk (maximum 3-at lehetett jelölni) (Molnár–Bogárdi, 2016).

Ami a *kedvező helyzetű* településeket illeti, 2016-ban kedvezőnek ítélt településre a válaszadók összesen 208 említést tettek 52 települést nevezve meg. 2024-ben 257 említés volt 73 településre. Tapasztalatunk szerint az, hogy ki mit tart jó helyzetűnek, az sokkal változatosabb településlistát eredményezett, mint ahogyan a kedvezőtlen adottságú települések esetében tapasztaltuk. 2016-ban a megkérdezettek 18%-a nem tudott/nem akart válaszolni erre a kérdésre, 2024-ben 17%-a.

A legpozitívabb megítélést 2016-ban Eger nyerte el 29 említéssel. A második helyezett Bélapátfalva volt 20 említéssel. Szilvásvárad a 3. helyezett (13 említés), Szarvaskő a 4. (11 említés) volt. Érdekes módon Bekölce is sok jelölést kapott (10), pedig ezt a települést a kedvezőtlen adottságúaknál is előkelő helyen jelenítették meg a megkérdezettjeink. Győr és Egerbocs nyolc-nyolc jelölést kapott, Budapest és Felsőtárkány pedig hetet-hetet. Tarnaleleszt hat megkérdezett nevezte kedvező helyzetűnek, míg Egerszalókot öt, Maklárt, Mikófalvát, Balatont és Sopront pedig négy esetben. Egynél több jelölést kapott még Heves megyében: Pétervására, Szúcs, Andorlaktálya, Bükkszék és Parád (Molnár–Bogárdi, 2016). 2024-ben is a legtöbb pozitív említést Eger kapta (33 jelöléssel). A második 2024-ben is Bélapátfalva volt (23 jelöléssel). Szarvaskő (17 említés) viszont 2024-ben megelőzte Szilvásváradot (9 említés). Egercsehi is 9 említést kapott, ugyanannyit, mint Szilvásvárad. Felsőtárkány, Ostoros, Bekölce, Mikófalva nyolc-nyolc említést kapott 2024-ben. Hét említést kapott Egerszalók, ötöt Balaton. Ezek mind Heves vármegyében találhatók. Andornaktálya és Bátor is Heves vármegyei, ők három jelölést kaptak. Két jelölést kapott Fejér vármegyében Mór, Heves vármegyében: Tarnalelesz, Bükkszenterzsébet, Fedémes, Mónosbél, Noszvaj, Pétervására és Gyöngyös. 2016-ban egy-egy jelölése volt ugyancsak Heves vármegyében Gyöngyösnek, Egerbaktának, Noszvajnak, Novajnak, Parádsasvárnak, Parádfürdőnek, Mátraházának, Bátornak, Demjénnek, Bükkszenterzsébetnek, Nagyvisnyónak és Mátraszentimrének. Egercsehi neve ugyancsak egyszer fordult elő. Pest vármegyéből Váchartyán, Mogyoród, Pécel és Monor kapott jelölést. Borsod-Abaúj Zemplén vármegyéből Bogács, Ózd, Miskolc és Kazincbarcika kapott egy-egy jelölést. De az Alföldön is voltak jelölések: Kalocsa (Bács-Kiskun vármegye), Debrecen, Hajdúszoboszló, Újtikos (Hajdú-Bihar vármegye), Nyíregyháza (Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye). A Dunántúlon csak Felcsút és Székesfehérvár (Fejér vármegye), valamint Keszthely (Zala vármegye) kapott jelölést (Molnár–Bogárdi, 2016). Az egyetlen jelölést kapó települések térben tehát már 2016-ban is rendkívül szórtak voltak, ami még inkább a szétszóródás irányában változott 2024-re. Heves vármegyében jelölést kapott: Nagyvisnyó, Mátrafüred, Tarnalelesz, Parád, Poroszló, Sarud, Egerbakta, Bükkszék, Visonta, Kömlő, Besenőtelek, Tiszanána, Felnémet, Füzesabony és Maklár. Békés vármegyében egy bejegyzést kapott: Medgyesegyháza és Gyula. Győr-Moson-Sopron vármegyében Győr és Sopron. Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében kedvezőnek jelölték Karcagot, Csongrád-Csanád vármegyében Szegedet, Hódmezővásárhelyet, Hajdú Biharban Hajdúszoboszlót, Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében Penyigét. Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében: Mezőkövesd, Borsodnádásd, Ózd, Járdánháza, Jósavfő, Bükkmogyorósd kapott egy-egy jelölést, Pest vármegyében Gödöllő, Veresegyház, Taksony, Szentendre, Százhalombatta kapott említést, Fejér vármegyében Bodajk, Nógrádban Szécsény, Tolnában: Paks, Baranyában:

Pécs, Vas vármegyében: Szombathely, Komárom-Esztergomban Komárom és Leányvár. Budapest is csak egyetlen jelölést kapott. És volt két külföldi jelölés is: Liszszabon és Barcelona.

Ami a *kedvezőtlen helyzetű* településeket illeti, 2016-ban a válaszadók összesen 216 említést tettek 35, általuk kedvezőtlen helyzetűnek tartott településre. 2024-ben 186 említés volt összesen 36 településre. 2016-ban a válaszadóinknak a 15%-a nem tudott/ nem akart megnevezni egyetlen települést sem, 2024-ben ez az arány 18% volt. Ami a megnevezett településeket illeti, 2016-ban 57 előfordulással a közeli Szűcs lett a legtöbbször megjelölt nevű település. 2024-ben is Szűcs volt a legtöbbször megnevezett hely (52 jelölés). Ezt 2016-ban Egercsehi követte 36 jelöléssel, akárcsak 2024-ben (32 jelölés). Bekölce volt a harmadik a jelölések alapján (28-an jelölték) 2016-ban, ahogyan 2024-ben is, összesen 19 jelöléssel. Ezt követte 2016-ban Tarnalelesz (21-szer került elő hátrányos helyzetűként), és ugyanígy negyedik volt 2024-ben is 17 jelöléssel. Ózd ötödik volt 2016-ban (7 jelölés), de ennek a településnek a jelöltsége szám szerint jelentősen megnőtt 2024-ben: 16 jelölést kapott. 2016-ban hétszer volt említve Borsodnádasd, hatszor Egerbocs. Heves vármegyében egynél több jelölést kapott még: Pétervására, Mikófalva, Bükkszenterzsébet, Szentdomonkos, Mónosbél, Balaton, valamint Istenmezeje. Szintén egynél több jelölést kapott Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében Arló. Heves vármegyében egy-egy említése volt: Gyöngyöspatának, Bükkszéknek, Bátorinak, Hevesaranyosnak, Tarnabodnak, Tarnaszádnak, Mátraderécskének, Szajlának, Kálnak, Fedémesnek, Kömlőnek és Átánynak. Ugyancsak egy-egy említése volt Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében: Borsodbótának, Járdánházának, Szentistvánnak és Miskolcnak. Két Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyei település neve is előkerült: Mátyásalkáé és Pusztadobosé. 2024-ben tízszer kapott említést Egerbocs, hatszor Mikófalva, ötször Arló, négyszer Hevesaranyos, háromszor Szentdomonkos, Bükkszenterzsébet, Átány, Tiszanána, Borsodnádasd, kétszer Bélapátfalva, Bükkszentmárton. Heves vármegyében egy-egy jelölést kapott még: Szajla, Ostoros, Verpelét, Kerecsend, Dormánd, Visznek, Pétervására, Istenmezeje, Tarnabod, Tarnaszentmária, Bükkszentmárton, Egerbakta és Fedémes. Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében szintén egy-egy jelölést kapott: Nagyecser, Csernely és Miskolc. Nógrádból is volt egy jelölés Zabarra. Az Alföldről Jász-Nagykun-Szolnok vármegyéből volt egy-egy jelölés Bánhmára, Szajolra, Tiszaburára.

Ha a válaszadók véleménye alapján Egercsehi megítélésére koncentrálunk, akkor azt mondhatjuk, hogy a falu nem írható le egyszerűen sem egyértelműen kedvező, sem egyértelműen kedvezőtlen településként. A kutatás eredménye alapján inkább egy erősen árnyalt, kettős megítélésű település képe rajzolódik ki. A kedvezőtlen települések rangsorában Egercsehi mind 2016-ban, mind 2024-ben a második legtöbbször említett település volt: 2016-ban 36, 2024-ben pedig 32 negatív említést kapott. Ez arra utal, hogy a megkérdezettek jelentős része továbbra is érzékeli a település problémáit, hátrányos helyzetét, Egercsehi tehát a helyi tudatban továbbra

is részben problématerhelt településként él. Ugyanakkor a kép korántsem kizárólag negatív. A kedvező adottságú települések között Egercsehi 2024-ben már 9 pozitív említést kapott, ami jelentős változás ahhoz képest, hogy 2016-ban mindössze egyetlen alkalommal nevezték meg kedvező adottságú településként. Ez arra utal, hogy a település megítélésében bizonyos pozitív elmozdulás figyelhető meg. Bár továbbra sem tartozik a legkedvezőbb helyzetű települések közé, egyre többen érzékelnek benne értékeket, fejlődési lehetőségeket vagy élhetőbb vonásokat. A vizsgálatunk egyik legfontosabb tanulsága tehát az, hogy Egercsehi megítélése kettős. A negatív kép még mindig dominánsabb, de mellette egyre erősebben jelennek meg pozitív értelmezések is. Ez arra utalhat, hogy a település átmeneti állapotban van: múltjának problémái még erősen élnek a köztudatban, ugyanakkor már érzékelhetők olyan változások, amelyek javítják a település megítélését. Egercsehire úgy érdemes tekinteni, mint egy fejlődő, identitását kereső, ellentmondásos megítélésű településre, ahol a kedvezőtlen adottságok mellett van pozitív elmozdulás is.

Egercsehi településrészeinek mentális térképe

Az olyan falvakban, melyek összetett térszerveződésűek, hasznos megvizsgálni, hogy miként működik a falu, vajon az önálló földrajzi névvel illetett téregységekhez önálló identitás, önálló karakter tartozik-e (Nagyné Molnár, 2022). Az MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhelye által vizsgált települések közül ilyen összetett térszerkezetű település Egercsehi mellett Siklód, Bag, Baks, Tiszaladány és Hollókő. Ezekben az esetekben kérdőíves felméréssel azt szoktuk felmérni, hogy a megkérdezettek miként vélekednek az egyes településrészekről. Érzékelnek-e egyáltalán különbséget a településrészek közt, és ha igen, akkor azt miként fogalmazzák meg, mire vezetik vissza (Molnár, 2007; Molnár, 2009, 2017; Kistamás–Molnár, 2011; Baka, 2019, 2020; Karacs-Molnár, 2012; Molnár–Bogárdi, 2015; Kátai–Molnár, 2025).

Kátai-Nagyné Molnár (2026) tanulmányában mélyebben is megismerhetjük, hogy Egercsehi négy, többé-kevésbé fizikailag is jól elkülönülő részből áll: Ófalu (Falu, Csehifalu), Alsótelep, Felsőtelep, Újtelep (1. térkép).

1. térkép. Egercsehi bel- és külterülete, valamint a belterület szerkezeti egységei

Forrás: <https://data2.openstreetmap.hu/terkep/Egercsehi> alapján saját szerkesztés, 2026

Az alábbiakban az egyes településrészekről alkotott képet vizsgálom meg.

Ófalu

A 2024-ben végzett vizsgálatunk alapján a szófelhőben (5. ábra) megjelenő információ szerint Egercsehi Ófalujáról alapvetően egy kedvezőtlen társadalmi kép és település-megjelenés rajzolódik ki a válaszadók fejében. A legnagyobb gyakorisággal megjelenő kifejezések – például „nincs ott semmi”, „csendes”, „egyre több a cigány”, „előregedő, kihálóban levő”, „üres, szegényes, lelakott házak” – arra utalnak, hogy a településrészeiről kialakult kép erősen összekapcsolódik a hanyatlás, az elnéptelenedés és a periférikus helyzet érzésével. A válaszadók több esetben hangsúlyozták a fejlesztések hiányát is („kimaradt a fejlesztésekből”, „elmaradottabb”, „rosszabb közlekedés”), ami azt sugallja, hogy Ófalut sokan a település kevésbé fejlett, háttérbe szorult részének tekintik (5. ábra).

5. ábra. Az Ófalura vonatkozóan adott jellemzések az MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhelyének 2024-es kutatásában

Forrás a 2024. évi falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette Nagyné Molnár (Wordclouds), 2026

Szintén gyakran jelent meg a válaszokban a szolgáltatáshiány problémája („hiányos szolgáltatás: se iskola, se óvoda, se bolt”), ami a vidéki perifériákra jellemző funkcióvesztésre utal. Ugyanakkor a szófelhő nem kizárólag negatív elemeket tartalmaz. Megjelennek olyan kifejezések is, mint „falusi környezet”, „csendes”, „tisztta”, „szép része a falunak”, illetve „ez az ősi falu”, amelyek arra utalnak, hogy egyes válaszadók számára Ófalu a hagyományos falusi életforma, a nyugodtabb környezet és a település történeti gyökereinek hordozója. A „régén hagyományos gazdálkodás volt” megfogalmazás szintén a múlt örökségéhez és a tradicionális vidéki életmód pozitív képét idézi (5. ábra).

Érdeemes mindehhez hozzáilleszteni azt a vizsgálatunkat, melyben arra voltunk kíváncsiak, hogy mely utcákban nem lalnának semmiképp a megkérdezettjeink, és melyeket tekintik a legvonzóbbnak. Az így feltett kérdésre adott válaszok kevésbé festenek negatív képet. Ugyan a megkérdezettek 14%-a nem tudott választ adni arra a kérdésre, hogy hol nem lakna semmiképp, de akik válaszoltak, azoknak a 6%-a Ófalu egészét kedvezőtlenül ítélik meg. A legnagyobb említésszáma a Rákóczi útnak volt (8%). Továbbá a Csónak utcának 2%, valamint a Kossuth utca (5%-ot kapott) került elő, mint ahol nem lalnának semmiképp. Ugyanakkor ezek az utcák pozitív összefüggésben is előkerültek. A válaszadók 8%-a ugyan nem adott választ

arra a kérdésre, hogy hol lagnának szívesen, de akik igen, azoknak a 9%-a szívesen lakna a Kossuth úton, valamint 1-2%-nyi említéssel ugyanezt mondták a Csónak és a Rákóczi útról is.

Alsótelep

A szófelfő (6. ábra) alapján Egercsehi Alsótelepéről egy erősen ambivalens, kettős kép rajzolódik ki a válaszadók véleményeiben. A legnagyobb gyakorisággal megjelenő kifejezések – például „sok a cigány”, „közel van mindenhez”, „zsúfolt”, „csendes, nyugodt”, illetve „régén itt volt a központ” – arra utalnak, hogy a településrész társadalmi megítélése egyszerre kapcsolódik a történeti jelentőségéhez, a jó fekvéséhez és ugyanakkor különböző társadalmi problémákhoz. A válaszadók gyakran hangsúlyozták Alsótelep múltbeli szerepét („a legkorábbi bányász-negyed”, „régén itt volt a központ”), amely arra utal, hogy a településrész történeti identitása még ma is erősen él a helyiek emlékezetében. Ez a múlt azonban sokak szerint mára leromlott állapotokkal társul: a „ma rossz állapotú, régi házak”, „szemetes, gondozatlan, elhanyagolt”, valamint „a patak nincs karbantartva” kifejezések a fizikai környezet hanyatlását és az infrastruktúra problémáit hangsúlyozzák. A szófelfőben markánsan megjelennek társadalmi feszültségekre utaló elemek is. Az olyan megfogalmazások, mint „Harlem: drog, szegénység, gettó”, „baj van az itt lakókkal”, „nem biztonságos”, illetve „sok a cigány” azt jelzik, hogy több válaszadó a településrészt társadalmi problémákkal, szegénységgel és konfliktusokkal azonosítja. Ezek a vélemények a szegregáció és a társadalmi perifériára szorulás érzékelésére utalhatnak. Ugyanakkor pozitívabb fogalmak is megjelennek. A „csendes, nyugodt”, „segítőkéss emberek”, „össze vannak az emberek zárva”, illetve „közel van mindenhez” kifejezések arra utalnak, hogy a helyi közösségi kapcsolatok és a településrészen belüli társadalmi összetartás a válaszadók egy része számára értéket képviselnek (6. ábra).

6. ábra. Az Alsótelepre vonatkozóan adott jellemzések az MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhelyének 2024-es kutatásában

Forrás a 2024. évi falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette Nagyné Molnár (Wordclouds), 2026

Ha megnézzük, hogy mely utcákban nem lagnának semmiképp a megkérdezettjeink, és melyeket tekintik a legvonzóbbnak, akkor azt tapasztaljuk, hogy az Alsótelepről kialakult szófelhővel összecseng a kapott válasz. A válaszadók 18%-a az Alsótelep egészét megjelölték, mint ahol semmiképp nem lagnának. Különösen kiugró volt a Pataksor említése (59%). Az Alkotmány út említése is előkerült kedvezőtlen összefüggésben (6%), mint ahogy az Egri úté is (5%). Ugyanezek az utcák ugyanakkor vonzó utcaként is megjelentek. A válaszadók 17%-a szívesen lakna az Egri úton (nem a forgalmas részén), de a Pataksort is megnevezték (3%) pozitív összefüggésben, mint ahogyan az Alkotmány utcát is (2%) és a Nagyház utcát is (1%).

Felsőtelep

A szófelhő (7. ábra) alapján Egercsehi Felsőtelepéről alapvetően kedvezőbb, rendezettebb kép rajzolódik ki a válaszadók véleményeiben, mint a település más részeiről.

7. ábra. A Felsőtelepre vonatkozóan adott jellemzések az MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhelyének 2024-es kutatásában

Forrás a 2024. évi falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette Nagyné Molnár (Wordclouds), 2026

A leggyakrabban előforduló kifejezések – például „nyugodt”, valamint „szép környezet” – arra utalnak, hogy a válaszadók Felsőtelepet élhetőbbnek, jobb állapotúnak érzékelik. A „rendezettebb” szó kiemelkedő gyakorisága azt sugallja, hogy a településrészt sokan a gondozottabb lakókörnyezethez, kedvezőbb településképhez kapcsolják. Ezt erősítik a „jó utak” és „szép környezet” megfogalmazások is, amelyek az infrastruktúra és a környezeti adottságok pozitív megítélésére utalnak. A „nyugodt” és „kevésbé zűrés” kifejezések alapján a válaszadók Felsőtelepet minden bizonnyal társadalmi vonatkozásban is kiegyensúlyozottabbnak, konfliktusoktól kevésbé terheltnek érzik. Ez a megítélés különösen érdekes annak fényében, hogy a település más részeinél gyakrabban jelentek meg társadalmi problémákra, elhanyagoltságra vagy szegregációra utaló elemek. A szófélhő ugyanakkor arra is utal, hogy Felsőtelep történeti identitása továbbra is fontos. „Később épült bányász-negyed”, az „Alsótelephez hasonló sorházak” kifejezések arra emlékeztetnek, hogy ennek a településrésznek a kialakulása is szorosan kapcsolódik a bányászati múlthoz (7. ábra).

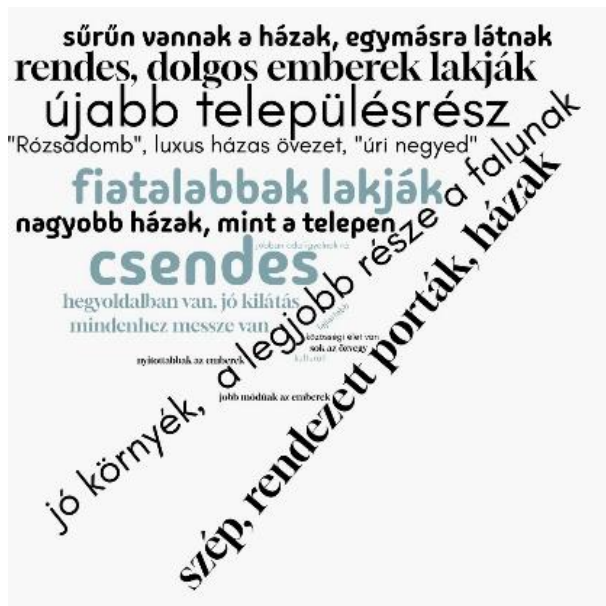
Vizsgáljuk meg, hogy miként vélekedtek a megkérdezettek: laknának-e itt szívesen? Az így feltett kérdésre meglepően más hangvételű választ kaptunk, mint amit

vártunk. Elég magasnak mutatkozott azon válaszadók aránya, akik nem költöznének ide. A megkérdezettek 12%-a az egész Felsőteleppel kapcsolatban érvényesnek gondolja, hogy nem költözne ide. Külön nevesítve csak az Ady út került elő a megkérdezettek 2%-ánál. Érdekes módon a szívesen lakott helyek között is megjelent az Ady út (3%), és mellette a Malom út is (2%). Általában a Felsőtelepen a megkérdezettek 4%-a lakna szívesen.

Újtelep

Az Újtelepről készült szófelhő (8. ábra) alapján Egercsehi ezen részéről alapvetően pozitívabb, kedvezőbb társadalmi és lakókörnyezeti kép rajzolódott ki a válaszadók véleményeiben. A legnagyobb gyakorisággal megjelenő kifejezések – például „csendes”, „fiatalabbak lakják”, „rendes, dolgos emberek lakják”, „rendezett porták, házak”, valamint „jó környék” – arra utalnak, hogy a településrészt sokan stabilabb, rendezettebb és kedvezőbb társadalmi státuszú lakóövezetként érzékelik. A válaszadók több alkalommal hangsúlyozták a településrész újabb jellegét („újabb településrész”), amelyhez modernebb lakókörnyezet és nagyobb házak társulnak („nagyobb házak, mint a telepen”). A „Rózsadomb”, „luxus házas övezet”, illetve „úri negyed” megfogalmazások – még ha részben túlzó formában is – egyértelműen arra utalnak, hogy Újtelepet sokan Egercsehi kedvezőbb presztízsű részének tekintik. Az olyan kifejezések, mint „rendezett porták, házak”, „jobban odafigyelnek rá”, „jobb módúak az emberek”, illetve „kulturált” azt jelzik, hogy a válaszadók a településrészt gondozottabbnak és kedvezőbb szociális helyzetűnek érzékelik. A „fiatalabbak lakják” kifejezés pedig arra utal, hogy Újtelep népessége kevésbé elöregedett, mint a település más részei. Természeti-táji szempontból szintén kedvező elemek jelennek meg. A „hegyoldalban van, jó kilátás”, „csendes”, valamint „jó környék” megfogalmazások arra utalnak, hogy a településrész fekvése és lakókörnyezete pozitív megítélés alá esik. Ugyanakkor a „mindenhez messze van” kifejezés azt jelzi, hogy egyes válaszadók a településrész relatív elszigeteltségét vagy periférikus fekvését hátrányként érzékelik.

Újtelep szívesen lakott hely, ez derült ki a kiegészítő vizsgálatunkból is. A megkérdezetteink 8%-a a teljes újtelepi részen szívesen lakna. Külön kiemelkedett a Csákány utca említése: 17%, valamint a Május 1. úté: 15%. Negatív összefüggésben kevés említést kapott ez a településrész. A megkérdezettek 1-2%-a jelölte a Május 1. utcát, a Csákány, valamint a Petőfi utat.

8. ábra. Az Újtelepre vonatkozóan adott jellemzések az MRTT Faluszeminárium Kutatóműhelyének 2024-es kutatásában

Forrás a 2024. évi falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette Nagyné Molnár (Wordclouds), 2026

Következtetések

A szabad asszociációs vizsgálatok szerint Egercsehi identitását továbbra is alapvetően meghatározza a bányásmúlt. Mind a 2016-os, mind a 2024-es szöveghőkből kiemelkedő szerepet kaptak a bányához, a szegénységhez és a település hanyatlásához kapcsolódó kifejezések. A válaszadók gondolkodásában a bányabezárás következményei ma is élő társadalmi emlékezetként jelennek meg. A „miben más Egercsehi, mint a többi falu?” kérdésre adott válaszok alapján is kimutatható, hogy a bányabezárások után több mint 30 évvel is az egykori bányásmúlt fontos identitás-őrzője a falunak.

A kötődésvizsgálat legfontosabb üzenete, hogy a lakosság többsége továbbra sem költözne el Egercsehiből. 2016-ban a megkérdezettek 53%-a, 2024-ben pedig már 57%-a maradna a településen. Az elköltözést fontolgatók elsősorban jobb megélhetési lehetőségek vagy családi okok miatt mennének el, leginkább Egerbe vagy más városokba. Számos pozitív képet kötnek a helyiek a településhez: különösen a természethez, a közösségi terekhez és a nyugodt vidéki környezethez.

A településről alkotott kép tehát erősen kettős: egyszerre jelenik meg benne a fejlődési potenciál és a leszakadás érzete. Ez mutatkozott meg a helyzetmegítélésben is. A kedvező és kedvezőtlen települések rangsorolása során Egercsehi sajátos, árnyalt megítélést kapott. Bár továbbra is sokan tartják problémákkal terhelt falunak, 2024-re jelentősen nőtt azok száma is, akik kedvező adottságú településként említették. Ez arra utal, hogy a település megítélése lassan pozitív irányba mozdul, bár a negatív kép még mindig dominánsabb.

Egercsehi településrészeinek mentális képét tekintve is van tanulság. Egercsehi Ófalujáról kettős kép bontakozott ki: egyrészt egy elöregedő, funkcióit veszítő, társadalmi problémákkal terhelt településrész képe jelent meg, másrészt azonban továbbra is érzékelhető benne a hagyományos falusi karakter, a csendes környezet és a hely identitásőrző szerepe. Alsótelepet a válaszadók egyszerre tartják történetileg fontos és társadalmi problémákkal terhelt falurésznek; gyakran kapcsolódik hozzá a szegénység és a szegregáció érzete. Felsőtelep kedvezőbb megítélésű, rendezettebb településrésznek számít, míg Újtelep egyértelműen a legpozitívabb jelzőket kapta: fiatalosabb, jobb társadalmi státuszú lakóövezetként jelent meg.

A tanulmány legfontosabb következtetése, hogy Egercsehi mentális képe rendkívül összetett és kettős. A település múltjának problémái továbbra is erősen élnek a helyi tudatban, ugyanakkor egyre több pozitív értelmezés került elő, fejlődési lehetőségekre és helyi értékekre jelent meg utalás a válaszokban. A mentális térképezés eredményei alapján Egercsehi olyan településként írható le, amely egyszerre hordozza az ipari múlt örökségét, a vidéki hanyatlás jeleit és a megújulás lehetőségeit.

Irodalomjegyzék

- Baka, F. (2019): Baks mentális térképe. *Acta Regionis Rurum*, 13. 47–57.
- Baka, F. (2020): Tiszaladány mentális térképe. *Acta Regionis Rurum*, 14. 32–40.
- Bogárdi, T., Molnár, M. (2014): Átány mentális térképe. *Acta Regionis Rurum*, 8. 86–98.
- Brozik, P., Keszei, B., Dúll, A. (2019): Mentális térképezés a köztérkutatásban/ Két környezetpszichológiai vizsgálat kutatómódszertani tapasztalatai. *Társadalomtudományi Szemle*, 9(1), 19–47. <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2019.1.19>
- Downs, R. M., Stea, D. (1973): Térképek az elmében. Robert M. Downs és David Stea: *Cognitive Maps and Spatial Behavior: Process and Products*. In: Downs és Stea (szerk.): *Image and Environments*. Chicago: Aldine Publishing: (<http://mmap.integratio.ro/pdf/6ment-map.pdf>)
- Gál, V. (2007): Mentális térképek elméletben és gyakorlatban. *Területfejlesztés és Innováció*, 1(1), 17–22.
- Ignatieva, I. I., Melnikov, A. S. (2019): Analytical components of mental mapping in sociological studies conflicts. *Ukrainian Society*, 3(70), 9–22. <https://doi.org/10.15407/socium2019.03.009>

- Karacs, M., Molnár, M. (2012): Tiszaladány mentális térképe, *Acta Regionis Rurum*, 6. 34–45.
- Karacs, M., Molnár, M. (2013): Pázmánd mentális térképe. *Acta Regionis Rurum*, 7. 118–130.
- Kátai, B. (2023): Átány mentális térképe. *Acta Regionis Rurum*, 17. 127–134.
- Kátai, B., Nagyné Molnár, M. (2026): Utcakép-elemzés Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 20. 48–64.
- Kátai, B., Nagyné Molnár, M. (2025): Mentális és földrajzi tér-értékelemzés Hollókőn. *Acta Regionis Rurum*, 14. 151–164.
- Kistamás, T., Molnár, M. (2011): Baks mentális térképe, *Acta Regionis Rurum*, 5. 83–91.
- Lynch, K. (1960): *The image of the City*. Cambridge MA: MIT Press, 208 p.
- Molnár, M., Bogárdi, T. (2015): Hollókő mentális térképe. *Acta Regionis Rurum*, 9. 104–114.
- Molnár, M., Bogárdi T. (2016): Egercsehi mentális térképe, *Acta Regionis Rurum*, 10. 128–142.
- Molnár, M. (2007): Siklód térszerkezete. *Acta Regionis Rurum*, 1. 23–31.
- Molnár, M. (2009): Bag mentális térképe. *Acta Regionis Rurum*, 3. 33–37.
- Molnár, M. (2016): Falukutatás Egercsehin. *Acta Regionis Rurum*, 10. 4–10.
- Molnár, M. (2017): Bag mentális térképe: a 2009-es és a 2017-es kutatások összevetése. *Acta Regionis Rurum*, 11. 168–178.
- Molnár, M. (2018): Földrajzi- és mentális tér-értékelemzés Komlósán. *Acta Regionis Rurum*, 12. 124–130.
- Nagyné Molnár, M (2026): Átalakuló Egercsehi – monitoringvizsgálat (2016, 2026). *Acta Regionis Rurum*, 20. 5–16.
- Nagyné Molnár, M. (2021): Pázmánd mentális térképe 2013–2020. *Acta Regionis Rurum*, 15. 90–99.
- Nagyné Molnár, M. (2022): Kognitív kutatások: falvaink tér-képe. *Acta Regionis Rurum*, 16. 15–25.
- Nagyné Molnár, M., Nagy, K. (2020): Tiszaladányi településkép. *Acta Regionis Rurum*, 14. 40–49.
- Tolman, E. C. (1948): Cognitive Maps in Rats and Men. *Psychological Review*, 55(4), 189–208.

Egyéb

https://www.wordclouds.com/?utm_source=chatgpt.com

1. kép. Jómódú polgári lét Újtelepen

Fotó: Nagyné Molnár Melinda (2024)

2. kép. Pusztulás Alsótelepen

Fotó: Nagy Kamilla (2024)

3. kép. Ikonikus helyek Egercsehiben: Patak-sor

Fotó: Nagy Kamilla (2024)

4. kép. Fontos emlékhely: a bányásmúzeum

Fotó: Nagy Kamilla (2024)

A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

The article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license:

CC-BY-NC-ND-4.0.

Átalakuló vidéki társadalom egy posztindusztriális bányásztelepülésen – Egercsehi társadalmi-gazdasági trendjei

Nagyné Molnár, Melinda

*egyetemi docens, MATE Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet, Vidék- és
Területfejlesztési Tanszék, 2100 Gödöllő, Páter K. u. 1.*

Összefoglalás: A bányai múltú falvak esetében a gazdasági szerkezetváltás nem csupán munkaerőpiaci változást eredményezett, hanem a helyi társadalom egészének átalakulását is maga után vonta. A bányászat megszűnésével ezek a települések elvesztették a gazdaság- és társadalomszervező képességüket, amely korábban megélhetést biztosított, stabil társadalmi mobilitási pályát és erős közösségi kohéziót jelentett. A rendszerváltás utáni időszakban így egyszerre jelent meg a foglalkoztatási válság, az elöregedés, az elvándorlás és a közösségi struktúrák gyengülése. Ebbe a problémakörbe illeszkedik bele Egercsehi története is. A Faluszemináriumi Kutatóműhely 2016-ban és 2024-ben végzett átfogó kutatást a faluban. Ennek a tanulmánynak a célja röviden összegezni a különböző szempontból végzett kutatások tapasztalatait. Így egyfajta szintézise készül el mindannak, amit jelenleg tudhatunk Egercsehi főbb társadalmi, gazdasági és közösségi trendjeiről.

Kulcsszavak: gazdasági szerkezetváltás, társadalmi mobilitás, periferezálódás

Social and Economic Trends in Egercsehi – Transformation of a Post-Industrial Mining Community

Nagyné Molnár, Melinda

*associate professor, Hungarian University of Agriculture and Life Sciences, Institute of Rural Development
and Sustainable Economy, Department of Rural and Regional Development,
H-2100 Gödöllő, Páter K. 1., Hungary*

Abstract: In former mining villages, the process of economic restructuring brought about not only changes in the labor market but also a profound transformation of the entire local society. With the decline of mining, these settlements lost their economic and social organizing capacity, which had previously provided livelihoods, stable opportunities for social mobility, and strong community cohesion. In the period following the political transition, these communities simultaneously faced employment crises, population aging, outmigration, and the weakening of local social structures. The history of Egercsehi fits well into this broader context. The Village Seminar Research Project conducted comprehensive studies in the village in 2016 and again in 2024. The aim of this paper is to provide a concise summary of the findings of these investigations from various perspectives. In doing so, it offers a synthesis of what is currently known about the major social, economic, and community trends shaping the settlement in Egercsehi.

Keywords: structural economic transformation, social mobility, peripheralisation

Bevezetés

A Faluszemináriumi Kutatóműhely kutatásainak fontos kiindulópontja, hogy a globalizáció, az urbanizáció és a gazdasági szerkezetváltás következtében a tradicionális vidéki társadalmak szerkezete átalakul (Enyedi, 2000; Woods, 2010). A rurális újrastrukturálódás elmélete szerint a vidéki térségek társadalmi, gazdasági és térbeli szerkezete folyamatos átalakulásban van (Cloke, 1987; Woods, 2010). Ez azt jelenti, hogy a hagyományos vidéki funkciók fokozatosan háttérbe szorulnak, miközben új szerepkörök jelennek meg a települések életében. Lefebvre (1991) társadalmi tértermelés-elmélete kimondja, hogy a tér társadalmi viszonyok által létrehozott és újratermelt konstrukció. A vidéki tér átalakulása ezért nem értelmezhető kizárólag gazdasági vagy demográfiai mutatókkal; figyelembe kell venni az ott élők térhasználatát, kapcsolathálózatait és mobilitási mintázatait is. A Faluszemináriumi Kutatóműhely kutatásai pontosan ezt a komplex szemléletet követik.

A rendszerváltás utáni Magyarországon a rurális térségek átalakulása különösen intenzív folyamatként jelent meg. A mezőgazdaság szerepének csökkenése, az ipari szerkezetváltás és a globalizáció következtében a vidéki térségek jelentős része új gazdasági és társadalmi kihívásokkal szembesült (Enyedi, 2000; Kovách, 2012). Számos térségben megjelent a periferizáció, a funkcióvesztés, az elvándorlás és a társadalmi dezintegráció problémája (Beluszky–Sikos, 2007). Különösen erőteljesen érintette ez azokat a településeket, amelyek fejlődését hosszú időn keresztül egyetlen domináns gazdasági ág (vállalat) határozta meg. Az ilyen helyeken bekövetkező gazdasági válság kíséreként megjelenő demográfiai problémák és az intézményi funkciók kiürülése, elvesztése negatív spirálként működik, ami hosszú távon tovább gyengíti a periférikus vidéki települések megtartó erejét (Nauermann–Reichert-Schick, 2012).

E folyamat jól megfigyelhető Egercsehi esetében is, ahol a mélyművelésű szénbányászat a 20. század elejétől meghatározó településfejlesztő tényezővé vált (Csiffáry, 2011). A bánya működése jelentős népességnövekedést, infrastruktúra-fejlesztést és sajátos bányástársadalom kialakulását eredményezte (Csiffár, 2011; Nagyné Molnár, 2026/A, Tózsér-Máji 2026). A bányabezárást követően azonban ez a fejlődési pálya megtört, és a falu új társadalmi-gazdasági kihívásokkal szembesült.

Anyag és módszer

Jelen tanulmány kiemelt figyelmet fordít a Faluszemináriumi Kutatóműhely 2016-ban és 2024-ben Egercsehiben végzett kutatásaira (Molnár, M 2016, Nagyné Molnár, 2026). Az itt bemutatott összegzés a 2016-os és 2024-es monitoringkutatások

eredményeire, statisztikai adatbázisokra, kérdőíves vizsgálatokra és terepi megfigyelésekre támaszkodik. Lényegében az egyes aspektusból végzett részletes vizsgálatok szintézise valósul meg. A cél a társadalmi trendek, a közösségi folyamatok, a megélhetési stratégiák, a kiemelt fontosságú helyi szolgáltatások helyzetének vizsgálata, különös figyelmet fordítva a 2016-2024 közötti változásokra. Vizsgáltunk a 2024 nyara utáni helyi történésekre nem reflektál.

Eredmények és értékelésük

Megélhetési trendek

Mivel Egercsehi legújabbkori története a szénbánya 1990-es bezárásától számítódik (Csiffáry, 2011), így célszerű a vizsgálati eredményeink tárgyalását is a megélhetési, foglalkoztatási viszonyokkal kezdeni. A bánya bezárása a megélhetési viszonyok átalakulását, a helyi gazdasági szerkezet átalakulását vonta maga után (Kassai, 2016). A rendszerváltást követően ugyanis megszűnt az a gazdasági háttér, amely a helyi gazdaság stabilitását biztosította. A megélhetés gyökeresen átalakult, és lassan, vele együtt a foglalkozási szerkezet is (Tózsér-Máji, 2026). A korábbi stabil ipari foglalkoztatást egy diverzifikáltabb, de jóval bizonytalanabb megélhetési struktúra váltotta fel. 1980-ban a foglalkoztatottak 70%-a kapcsolódott az iparhoz (mindenekelőtt a bányához), ez az akkori Heves megyei átlaghoz viszonyítva is kiemelkedően magas érték volt. Ma a Heves vármegyei trendeknek is megfelelően a foglalkoztatás súlypontja a terciér szektor felé mozdult el: a foglalkoztatottak csaknem kétharmada (2022: 60%) ide van regisztrálva (Tózsér-Máji, 2026).

A helyi gazdaságban ma már nem található olyan domináns ágazat, amely hosszú távon képes lenne biztosítani a település foglalkoztatási stabilitását. A helyben elérhető munkalehetőségek beszűkültek, ami növeli az ingázás és az elvándorlás szerepét. A mezőgazdaság jelen van, de a szektor elsősorban kiegészítő megélhetési stratégiát jelent (Ritter-Lőrinc, 2026). A helyi kisvállalkozások és szolgáltatások szerepe is fontos, de ezek is korlátozott gazdasági potenciállal rendelkeznek (Kovács, 2026; Vigh, 2026). A helyi kereskedelmi és szolgáltató szektor működését a csökkenő vásárlóerő és a népességfogyás is nehezíti (Vigh, 2026).

Noha az Egri járásban Egercsehi nem számít a turisztikai értelemben frekventált településnek, a 2016-os vizsgálatunkban már foglalkoztunk Egercsehi turisztikai potenciáljával (Zsarnóczky 2016), Már akkor listába vettük a főbb turisztikai vonzórót: a természeti környezetet, a bányászati örökséget. Érdemi turisztikai tevékenységet azonban 2024-ben sem találtunk, és ennek jövőbeli lehetőségeit tekintve sem érzékeltünk a lakosság részéről optimistább vélekedést 2016-hoz képest (Kovács, 2026). A turizmus tehát jelenleg is inkább potenciálként van jelen.

Térszerkezeti átalakulás

Egercsehi térszerkezete jelentős mértékben eltér a hagyományos magyar falvakétól. A település fejlődését a 20. század elejétől meghatározó szénbányászat olyan sajátos térbeli struktúrát hozott létre, amely a mai napig érzékelhető a településképen és a társadalmi viszonyokban (Nagyné Molnár 2026/A, Nagyné Molnár, 2026/B, Kátai- Nagyné 2026). A bányászati beruházások eredményeként a korábbi agrárjellegű falu mellett új településrészek alakultak ki, amelyek funkcionálisan és társadalmilag is elkülönültek az eredeti falumagtól (Nagyné Molnár, 2026/B, Kátai- Nagyné 2026). Így jött létre az eredeti agrárjellegű Ófalutól térben távolabb Alsótelep, Felsőtelep és Újtelep. A település fejlődésének egyik legfontosabb sajátossága, hogy a hagyományos paraszti gyökerű falurész és a bányásztelepek hosszú időn keresztül párhuzamosan fejlődtek, eltérő megélhetési, közösségi és identitásmin-tázatokkal (Kátai- Nagyné, 2026, Gerencsér 2026). A település társadalmi és térszerkezeti fejlődését hosszú időn keresztül a hagyományos falusi és a bányatelepi struktúrák kettőssége határozta meg. A lakossági kérdőív felmérése alapján készített mentális térképek azt mutatták, hogy a település lakói ma is erősen elkülönülő térségekként érzékelik az Ófalut, az Alsótelepet és a Felsőtelep–Újtelep térségét (Nagyné Molnár, 2026).

A bánya 1990-es bezárása után (Csiffáry, 2011), a korábbi gazdasági központok funkciójukat veszítették, a bányászati infrastruktúra egy része elpusztult vagy használaton kívül került, más része ipartörténeti emlékként maradt fenn. A település gazdasági jelentősége megszűnt, miközben a lakófunkciók megmaradtak. Ez a folyamat a térszerkezet „kiüresedéséhez” vezetett: a korábban intenzíven használt gazdasági terek jelentős része elveszítette eredeti szerepét (Kátai-Nagyné, 2026).

A népességszökkenés szintén jól látható térbeli következményekkel jár. A lakóingatlanok egy része alulhasznosítottá vált, egyes utcákban csökkent a lakottság intenzitása, miközben a közszolgáltatások fenntartása egyre nehezebbé vált. A településen megfigyelhető a funkciók koncentrációja és a perifériusabb területek relatív leértékelődése (Kátai Nagyné 2026). Ez a folyamat összhangban áll azokkal a tendenciákkal, amelyeket a hazai posztindusztriális és periférius falvak esetében a szakirodalom is leír (Beluszky–Sikos, 2007).

Egercsehi egyedi térszerkezete ugyanakkor lehetőségeket is rejt. A bányászati örökség, a település egyedi történeti karaktere és a többszortatú településszerkezet olyan sajátos identitásképző elemek, amelyek egyedi értéket hordoznak az Egri térségben. A volt bányászterületek, az emlékhelyek és a település történeti rétegzettsége hozzájárulhatnak ahhoz, hogy Egercsehi ne csupán egy funkcióvesztett bányászfalu, hanem egy sajátos kulturális tájként jelenjen meg a térségben (Zsarnóczky, 2016; Kovács, 2026).

Társadalmi trendek

A bányászat megjelenése a faluban a 20. század elején nemcsak biztos megélhetést adott a falunak és a környéknek, hanem jól körülhatárolható életpályát és társadalmi előrejutási modellt is kínált az itt élőknek (Csiffáry, 2011). A bányászati foglalkoztatás sajátos kohéziójú munkáskultúrát hozott létre (Gerencsér, 2026). A rendszerváltást követően azonban nemcsak a gazdasági, hanem a társadalmi struktúra is felborult. A helyi társadalom mintázatát ma erősen meghatározza a periférikus fekvés és a korlátozott helyi gazdasági lehetőség-kínálat. A fiatalabb generációk számára a társadalmi mobilitás elsődleges útja ma már sok esetben a település elhagyásához kapcsolódik (Tózsér-Máji, 2026).

Egercsehi demográfiai folyamatait az elmúlt évtizedekben egyértelműen a népességcsökkenés és az elöregedés határozta meg. A település népessége a bányászat fénykorában meghaladta a kétezer főt, azonban a bányabezárást követően folyamatos csökkenés indult meg. A 2001 és 2024 közötti időszakban a település lakónépessége mintegy egynegyedével csökkent. A népességfogyás hátterében egyszerre jelenik meg a természetes fogyás és a negatív vándorlási egyenleg. A demográfiai hanyatlás egyik legfontosabb következménye a település korstruktúrájának kedvezőtlen átalakulása. A fiatal korosztályok részaránya alacsony, miközben az idősebb népesség aránya továbbra is jelentős. A népességfogyás és az elöregedés szükségszerű következménye, hogy csökken a település hosszú távú társadalmi reprodukciós potenciálja, szűkül a helyi munkaerőpiac, gyengül a közösségi aktivitás (Tózsér-Máji, 2026, Gerencsér, 2026). A helyi társadalomban egyszerre jelennek meg a leszakadás, a bizonytalan munkaerőpiaci helyzet és a kényszerű alkalmazkodási stratégiák (Kovács, 2026).

A helyi közösség és identitás átalakulása

A bányászat létrejöttével a településen kialakuló bányászidentitás következményeként Egercsehi jelentős mértékben eltért a hagyományos falusi közösségi mintázattól, és sajátos társadalmi, közösségi kultúráként működött. Egercsehi különlegessége, hogy hosszú időn keresztül egyidejűleg volt jelen a hagyományos falusi és a bányatelepi társadalom kettőssége (Gerencsér, 2026, Nagyné Molnár, 2026/B).

Egercsehi közösségi életét hosszú időn keresztül a bányásztársadalom szervezettsége és sajátos identitása határozta meg. A bányászat nem csupán munkahelyet jelentett, hanem egy olyan társadalmi-kulturális rendszert is létrehozott, amely erős közösségi kohéziót biztosított. Ez tette lehetővé, hogy közösségépítő intézmények sokasága működjön: kultúrház, mozi, strand, sportegyesületek, bányászünnepek. Ezek a helyi társadalom mindennapi életének meghatározó színterei voltak (Gerencsér 2026).

A bányabezárás után, a rendszerváltást követően a közösségi struktúrák is meggyengültek: csökkent a közösségi aktivitás, gyengültek a hagyományos társadalmi

kapcsolatok, és több, korábbi közösségi intézmény elveszítette eredeti szerepét. A társadalmi atomizáció és az individualizáció folyamatai érzékelhetővé váltak a település mindennapi életében (Gerencsér, 2026, Kassai, 2026).

Mindezek mellett továbbra is léteznek olyan helyi identitáselemek és közösségi kezdeményezések, amelyek hozzájárulnak a település társadalmi kohéziójának fenntartásához. A helyi rendezvények, civil kezdeményezések és a bányászmuft emlékezete fontos identitásképző tényezőként működnek. A közösségi emlékezet érdekes módon a bánya bezárása után csaknem 30 évvel is erősen kapcsolódik a bányászati örökséghez, amely ma is meghatározó eleme a helyi identitásnak (Nagyné Molnár, 2026/B).

A lakosság körében készített mentális térképek ugyanakkor azt is megmutatták, hogy a település lakói ma is erősen elkülönülő térségekként érzékelik az Ófalut, az Alsótelepet és a Felsőtelep–Újtelep térségét. A település több-osztatúsága nem csupán földrajzi értelemben mutatkozik meg, hanem a helyi identitásban és a közösségi tudatban is. A válaszadók jelentős része saját lakóköznyezetét tekinti a település elsődleges referenciapontjának, ami arra utal, hogy a településrészekhez kapcsolódó identitás ma is erősebb, mint az egész falura kiterjedő közösségi azonosulás (Nagyné Molnár, 2026/B).

Mindezek alapján Egercsehi közösségi életében egyszerre figyelhető meg a közösségi kapcsolatok gyengülése és a helyi kötődés megléte. A település társadalmi kohézióját ugyanakkor ma már nem a bányaműködés évei alatt kialakult intézményrendszer tartja össze, hanem sokkal inkább a közös történeti emlékezet, a különböző civil összefogások.

A helyi szolgáltatások kihívásai

A helyi szolgáltatások helyzete jól tükrözi a település évtizedek óta tartó funkcióvesztését és periférikus helyzetét. Az alapvető közszolgáltatások ugyan továbbra is elérhetők, azonban több területen kapacitás- és hozzáférési problémák figyelhetők meg. A település demográfiai folyamatai –különösen az elöregedés és a gazdaságilag aktív korosztályok elvándorlása – növekvő terheket rónak a helyi, főként egészségügyi és szociális szolgáltatásokra. Éppen ezért ezeken a területeken komoly kihívások jelentkeznek. Több szolgáltatás csak korlátozott formában érhető el helyben, ami növeli a lakosság külső központoktól való függőségét. Mindezek ellenére a település ellátórendszere továbbra is fontos szerepet tölt be a helyi társadalom működésében (Bálint-Nagy, 2026, Bogárdi, 2026). A kutatásaink is rámutattak, hogy a helyi ellátórendszer működőképessége jelentős mértékben befolyásolja a település népességmegtartó képességét, és a társadalmi kohézió fenntartása szempontjából is fontos. A periférikus fekvésű, funkcióvesztett települések esetében a szociális és oktatási intézmények gyakran olyan közösségi szerepet is betöltenek, amelyek túlmutatnak eredeti feladataikon: információs, kapcsolatszervező és közösségépítő funkciókat látnak el (Bogárdi, 2026). Az önkormányzat, az

oktatási és szociális intézmények, valamint a helyi közösségi kezdeményezések hozzájárulnak ahhoz, hogy Egercsehi megőrizze működőképességét és társadalmi kohézióját

Összefoglalás

Egercsehi fejlődési pályája jól példázza a magyar posztindusztriális vidéki térségek társadalmi-gazdasági átalakulását. A bányabezárás nem csupán gazdasági funkcióvesztést eredményezett, hanem hosszú távon átalakította a település társadalmi szerkezetét, közösségi viszonyait és megélhetési lehetőségeit is. A település jelenlegi helyzetét egyszerre jellemzi a demográfiai hanyatlás, a periférikus gazdasági pozíció és a közösségi struktúrák átalakulása. Ugyanakkor továbbra is léteznek olyan helyi erőforrások – közösségi identitás, bányászati örökség, természeti környezet stb –, amelyek megfelelő fejlesztési stratégiák mellett hozzájárulhatnak a település megújulásához. A monitoringjellegű falukutatások jelentősége éppen abban rejlik, hogy lehetőséget biztosítanak a hosszú távú társadalmi és gazdasági folyamatok nyomon követésére, valamint a helyi fejlesztési lehetőségek pontosabb értelmezésére.

Irodalomjegyzék

- Bálint, Cs., Nagy, K. (2026): Egészségi állapot és egészségügyi ellátás Egercsehin Acta Regionis Rurum, 20. 63–88.
- Beluszky, P., Sikos T. (2007): Változó falvaink / Magyarország falutípusai az ezredfordulón. Budapest: MTA TK, p. 438.
- Bogárdi, T (2026): A helyi oktatás és szociális gondoskodás Egercsehiben. Acta Regionis Rurum, 20. 89–102.
- Cloke, P., Milbourne, P., Widdowfield, R. (2001). The local spaces of welfare provision: Responding to homelessness in rural England. Political Geography, 20(4), 493–512. [https://doi.org/10.1016/S0962-6298\(01\)00004-X](https://doi.org/10.1016/S0962-6298(01)00004-X)
- Csiffáry, G. (2011): Egercsehi bányáskönyv, Eger, 2011.
- Enyedi, Gy. (2000): Globálizáció és a magyar területi fejlődés. Tér És Társadalom, 14(1), 1–10. <https://doi.org/10.17649/TET.14.1.554>
- Gerencsér, I. (2026): A múlt terhe és a közösség ereje: társadalmi alkalmazkodási folyamatok egy bányabezárások utáni településen Acta Regionis Rurum, 20. 47–62.
- Kassai, Zs. (2016): Összegző gondolatok az Egercsehi-kutatásunkról. Acta Regionis Rurum, 10. 142–144.
- Kátai, B., Nagyné Molnár, M. (2026): Utcakép-elemzés Egercsehiben. Acta Regionis Rurum, 20. 31–46.

- Kovács, I. (2012). A vidék az ezredfordulón. A jelenkori magyar vidéki társadalom szerkezeti és hatalmi változásai. Budapest: Argumentum.
- Kovács, Cs. J. (2026): Az egri turisztikai ökoszisztémába való bekapcsolódás potenciáljának vizsgálata *Acta Regionis Rurum*, 20. 135–150.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Blackwell Publishing
- Molnár, M. (2016): Falukutatás Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 10. 4–9.
- Nagyné Molnár, M. (2026/B): Egercsehi mentális térképezésének tanulságai az MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhely kutatásainak tükrében (2016, 2024) *Acta Regionis Rurum*, 20. 151–172.
- Nagyné Molnár, M. (2026/A): Átalakuló Egercsehi – monitoringvizsgálat (2016, 2024). *Acta Regionis Rurum*, 20. 5–16.
- Naumann, M., Reichert-Schick, A. (2012): Infrastrukturelle Peripherisierung: Das Beispiel Uecker-Randow (Deutschland). *Disp*, 48(1), 27–45. <https://doi.org/10.1080/02513625.2012.702961>
- Ritter, K., Lőrinc, B. (2026): A mezőgazdaság helyzete és szerepe Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 20. 103–124.
- Tőzsér, M., Máji, D. (2026): Társadalmi helyzetkép Egercsehin a népszámlálási statisztikák alapján. *Acta Regionis Rurum*, 20. 17–30.
- Vigh, Cs. (2026): Kisboltok szerepe a vidéki gazdaságban: élelmiszer-kereskedelmi kisvállalkozások szerepe Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 20. 125–134.
- Woods, M. (2010): *Rural*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203844304>
- Zsarnóczky, M. (2016): A falusi turizmus adottságai Egercsehiben. *Acta Regionis Rurum*, 10. 70–79.

A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

The article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license:

CC-BY-NC-ND-4.0.

Errátum

Az Acta Regionis Rurum 2025. évi 19. számában megjelent, Kátai Balázs Elek és Nagyné Molnár Melinda „*Mentális és földrajzi tér-érték elemzés Hollókőn*” (pp. 151–164.) című cikkének 155. oldalán a 2. térkép hibásan jelent meg. Az alábbiakban a térkép helyes változatát közöljük az eredeti szöveggörnyezetben.

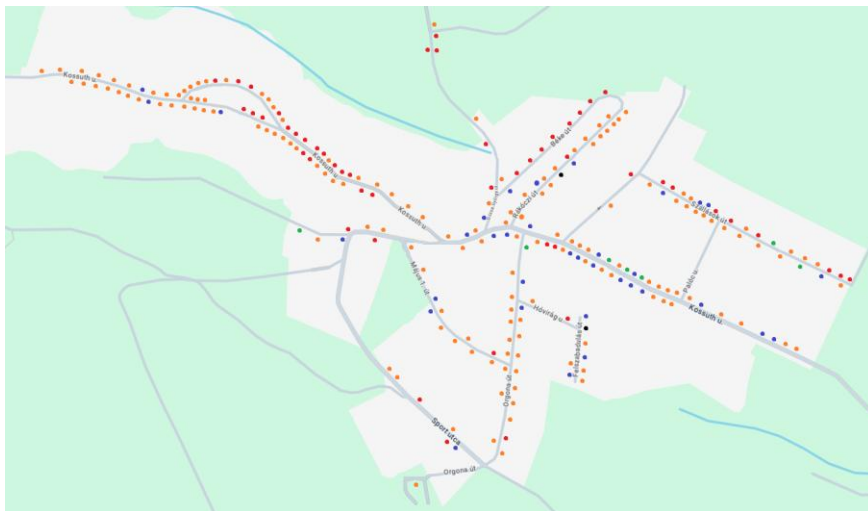
A hiba a cikk tudományos következtetéseit nem érinti. A hibáért az olvasók elnézését kérjük.

Eredmények

A tér-érték elemzés eredménye Hollókőn (2015, 2023)

A házak értékelése során összetett szempontok alapján kidolgozott módszert alkalmaztunk (lásd módszertani fejezet, 1. táblázat). Külön elemeztük a porták állapotát (gondozott, elhanyagolt), valamint a ház előtti előkerteket, ha voltak ilyenek, és ezeket is kategorizáltuk (ápolat, elhanyagolt). A lakóházak besorolása is megtörtént: megkülönböztettük a rossz állapotú, lakatlan házakat; a romházakat; a házhe-lyeket; valamint a jó állapotú lakatlan, és a lakott (jó vagy rossz állapotú) épületeket. Ezeket a szempontokat külön-külön értékeltük, majd összesítettük, így az ingatlanok értékét egy ötfokozatú skálán határoztuk meg. Az 5-ös minősítés azt jelezte, hogy az ingatlan minden szempontból kiváló, míg a 4-es azt jelentette, hogy egy vagy több szempontnál nem kapott maximális értékelést. A 3-as minősítést az a ház kapta, ahol vagy egy szempontnál súlyos hiányosságot találtunk, vagy két szempontnál csak közepes eredményt ért el. A 2-es minősítést pedig azok az ingatlanok kapták, ahol legalább két szempontnál nagyon alacsony értékelést kaptak a vizsgálat során (1. táblázat).

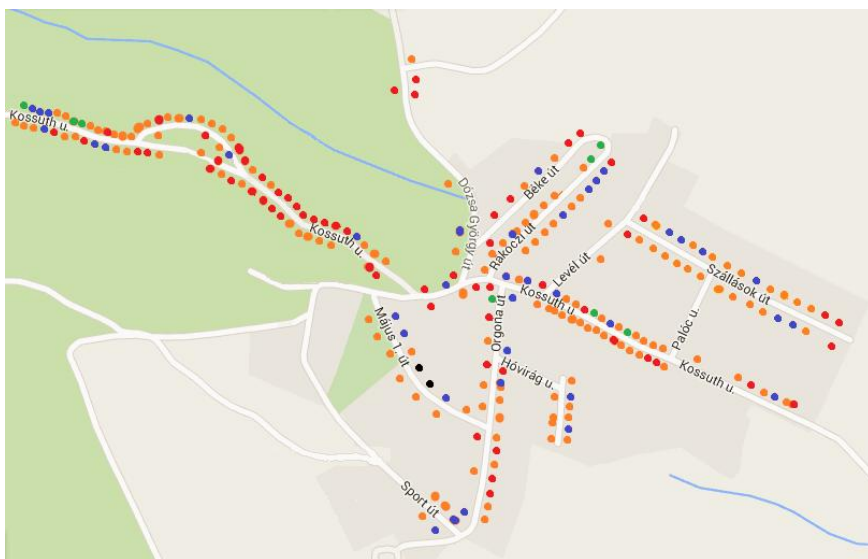
Összevetve a 2023-as és 2015-ös kutatási eredményt azt mondhatjuk, hogy az addig is ápolat, gondozott ingatlanok faluja, 2023-ban is pozitív képet festett. Különösen az Ófalu (Kossuth utca nyugati része és Petőfi utca) házainak magas pont-értéke emelkedik ki. Ez nyilvánvalóan összefügg azzal, hogy a turizmus egy igen jelentős része ide koncentrálódik. Ugyanakkor Újfalu magas pontértéke azt is igazolja, hogy a falunak a nem feltétlenül szem előtt levő részein is rendezettség van. Újfalu esetében tehát nem a pontértékek mások, inkább csak a házak stílusjegye más (1–2. térkép).

1. térkép. A Hollókőn található lakóingatlanok értékleltára (2023)

Forrás: A 2023. évi falukutató eredményei és a Google Maps térkép alapján szerkesztette Kátai (2023)

Megjegyzés: piros: 5, narancssárga: 4, kék: 3, zöld: 2, fekete: 1 (A számok osztályzatok, 1–5-ig növekvő minőséget jelölnek)

2. térkép. A Hollókőn található lakóingatlanok értékleltára (2015)

Forrás: Molnár-Bencsik (2017) pp.32.

Megjegyzés: piros: 5, narancssárga: 4, kék: 3, zöld: 2, fekete: 1 (A számok osztályzatok, 1–5-ig növekvő minőséget jelölnek)

Eddig megjelent kötetek:

- Acta Regionis Rurum 1. (2007): *Siklód 1.*
Acta Regionis Rurum 2. (2008): *Siklód 2.*
Acta Regionis Rurum 3. (2009): *Bag 1.*
Acta Regionis Rurum 4. (2010): *Komlóska 1.*
Acta Regionis Rurum 5. (2011): *Baks 1.*
Acta Regionis Rurum 6. (2012): *Tiszaadány 1.*
Acta Regionis Rurum 7. (2013): *Pázmánd 1.*
Acta Regionis Rurum Special Issue No.1. (2013):
Multifunctionality and regional development
Acta Regionis Rurum 8. (2014): *Átány 1.*
Acta Regionis Rurum 9. (2015): *Hollókő 1.*
Acta Regionis Rurum 10. (2016): *Egercsehi 1.*
Acta Regionis Rurum 11. (2017): *Bag 1.*
Acta Regionis Rurum 12. (2018): *Komlóska 2.*
Acta Regionis Rurum 13. (2019): *Baks 2.*
Acta Regionis Rurum 14. (2020): *Tiszaadány 2.*
Acta Regionis Rurum 15. (2021): *Pázmánd 2.*
Acta Regionis Rurum 16. (2022):
Faluszemináriumi kutatások- szintézis
Acta Regionis Rurum 17. (2023): *Átány 2.*
Acta Regionis Rurum 18. (2024):
Central Europe's Pilgrim Route: Mary's Route
Acta Regionis Rurum 19. (2025): *Hollókő 2.*